

fuisse, ut beatissimis apostolis Petro et Paulo honorificentiam minime ^a redderetis, cum ipsos esse sciatís doctores gentium, auctores martyrum, principes sacerdotum, nec volueritis eorum natalem nobiscum festivissimum celebrare, atque illi cœlesti interesse convivio in quo pro martyrum ^b tanta lætitia substantiam vitæ ipse nobis Dominus ministravit ^c Vultis autem scire quantis bonis fraudati fueritis? Interrogate fratres, qui tunc mecum pariter adfuerunt, quam reflecti a dominica mensa discesserint, vel quales secum domum spirituales divitias reportaverint. Unum scio, quod si quis illa die honoratus aut dives, ob ^e natalem filii sui ad decimum usque milliarium

^a Cod. S. Crucis in Jer.

^b Cod. Vat., pro martyrum suorum.

^c Vultis autem scire quantis bonis fraudati fueritis? Interrogate, fratres, qui tunc mecum pariter affuerunt, quam reflecti a dominica mensa discesserint, vel quales secum domum spirituales divitias reportaverint.— Non prætereundus mihi visus est hic sancti Maximi locus, ex quo plura erui possunt ad cognoscendam priscorum Ecclesiæ temporum disciplinam. Et quidem primo sese offert institutio festivitatis natalitii diei, sive gloriose passionis sanctorum principum apostolorum Petri et Pauli, ad cuius celebritatem fidelis populus cum episcopo in ecclesiam conveniebat. Secundo cœlestis meminit convivii, seu missæ sacrificii, quod festivis diebus solemniter agebatur, cuique Christiani interesse debebant. Tertio patet perspicuum sacramenti eucharistici testimonium, in quo verum Jesu Christi corpus, **391** verusque ejus sanguis continentur. Quarto docet sanctus Maximus morem usita-

ad prandium rogavisset, propter accuratas epulas, et inæquales mensuras, absque dubio vos ituros fuisse. Igitur, fratres, quotiescunque martyrum memoriam celebramus, prætermisiss omnibus sæculi actibus, sino aliqua ^d dubitatione concurrere debemus, reddere illis honorificentiam qui vobis salutem profusione sui sanguinis pepererunt, qui tanquam sacrata hostia pro nostra propitiatione Domino sunt oblata, præsertim cum dicat ad sanctos suos omnipotens Deus: *Qui vos honorat, me honorat; et qui vos spernit, me spernit* (Luc. x). Quisquis ergo honorat martyres, honorat et Christum; et qui spernit sanctos, spernit et Dominum.

^c Cod. Vat., ob natale.

^d Idem cod. Vat., sine aliqua dilatione.

B tum episcoporum, de quo pariter loquitur Tertullianus lib. de Corona militis, porrigendi fidelibus in celebratione missæ sanctissime eucharistiam, species scilicet panis consecratos. Quinto memorat admirabilem sacramenti hujus effectum, cum accipientibus spirituales divitias, plenior nempè gratiarum abundantiam conferat. Docuerat pridem sanctus Ambrosius Exposit. in psal. cxviii **392** Christianos oportere jejunos ad eucharistiæ sacramentum percipiendum accedere, etiamsi vespertinis horis ut in Quadragesima missæ sacrificium protraheretur. Nihil hic de jejuniis a communicantibus servando habet Maximus; sed cum Ecclesia Taurinensis in provincia Mediolanensi contineretur, confitendum est eandem sacrorum administrandorum disciplinam in ea invaluisse.

SANCTI MAXIMI

EPISCOPI TAURINENSIS

SERMONES

IN TRES CLASSES DISTRIBUTI.

CLASSIS PRIMA,

SERMONES DE TEMPORE.

SERMO PRIMUS.

Ante Natale Domini.

ADMONITIO.

393 Absoluta homiliarum S. Maximi collectione, alteram aggredior sermonum. Jam dixi homiliam et sermonem idem significare, et esse tractatum de rebus sacris ad populum; sed hujusmodi vocabula ab editoribus atque ab amanuensibus promiscue adhibentur. At duo inquirenda sunt: unum, quis sit hujus sermonis auctor; alterum, quis titulus. Primus ex plurimorum mss. consensu habetur; siquidem cum vetustioribus codicibus Sangallensi et Taurinensi conveniunt in sanctum Maximum codices 99 Sanctæ Crucis in Jerusalem, Casinensis 103, Neapolitanus biblioth. Montis Oliveti, Ambrosianus Archivi imperialis basilicæ, duoque Bencventani, ut alios omitam. Quamvis monachi S. Mauri inter Ambrosianos hunc sermonem ediderint, attamen melius S. Maximo ascribendum esse monuerunt tom. II edit. Paris. 1690, pag. 392, tum quia Erasmus illipsum censuit, tum etiam quia stylus magis Maximum quam Ambrosium redolet. De titulo video vetustiores codices perspicuis verbis indicare sermonem *Ante Natale Domini* in præparationem ejusdem habitum fuisse. Ita legitur in Sangallensi num. 32: *Dicendum ante Natale Domini*; in codice autem Taurinensi, cum hic sermo

sequatur primam homiliam, quæ incipit : *Lætitia quanta sit, quantusque concursus, ejusque titulus sit : Incipit dictum ante Natale Domini*; huic sermone præmittitur : *Item et de illo*. Titulum alium exhibent codices Sanctæ Crucis in Jerusalem 99 num. 26, et Beneventani, quibus memorata editio Parisiensis conformatur, hoc est : *De Natale Domini veniente*. Tandem codices alii post decimum sæculum exarati, ut Casinensis, Mediolanensis 446, et Neapolitanus habent : *In dominica tertia Adventus, vel De Adventu*. Optime adnotant super laudati Benedictini monachi ex eo quod in nonnullis mss. legatur : *Sequentia de Natale Domini*, arguendum, non rem esse Ecclesiæ vetustissimum fideles excitare ut sanctis operibus et affectibus natalitiam Domini solemnitate præveniunt; quod hoc ex sermone, et ex prima S. Maximi homilia constare jam diximus. Nos epigraphen *Ante Natale Domini* assumpsimus ex codicibus Sangallensi et Taurinensi, quos majoris esse auctoritatis censeamus.

ARGUMENTUM.—*Totus est sermonis auctor in excitandis Christi fidelibus, ut condignis actibus ad ejus Natale celebrandum se præparent; vim faciant Domino eleemosynis et lacrymis; spirituales maculas abluant, ut carnalia fulgeant vestimenta.*

Satis abundeque dixisse me credo superiore ^a dominica quemadmodum compti vel nitidi Natalem Domini suscipere debeamus, et superveniente festivitate ejus ambitione retinere. ^b Retinere, inquam, ut etsi dies solemnitalis transeat, apud nos tamen sanctificationis ejus beatitudo permaneat. Hæc enim gratia natalis **394** est Domini Salvatoris, ut in futurum ad prædestinatos transeat, in præteritum remaneat ad devotos. Oportet ergo nos esse sanctitate puros, mundos pudicitia, nitidos honestate, ut quo diem festum advenire propinquius cernimus, eo accuratius incedamus. Si enim mulierculæ solent aliquas ferias suscepturæ, maculas vestium suarum aqua diluere : cur non magis nos excepturi Natalem Domini maculas animarum nostrarum abluamus? Et illæ quidem si adeo infectæ et obscuræ sordibus fuerint, ut maculas aqua non purget, addunt mollitiem olei, saponis etiam acrimoniam : nos quoque, si tam grave peccatum habemus, ut id minime solis fletibus abluatur, addamus misericordiæ oleum, ^c acrimoniam jejunii. Nullum enim tam grave delictum est, quod non purgetur abstinentia, eleemosynis exstinguatur; ait enim sanctus propheta : *Sicut aqua exstinguit **395** ignem, ita eleemosyna exstinguit peccatum (Eccli. iii)*. Magna ergo est eleemosyna, quæ ardentium criminum globos benevolentia suæ fonte refrigerat, et quodam irriguo largitatis obruit incendia delictorum; ^d ut quamvis offensus Deus, quamvis criminibus provocatus, cogatur liberare eleemosynis quem disposuerat punire peccatis. Cogitur ^e enim a nobis quodammodo, dum compellitur pro actibus nostris mutare sententiam, et in uno eodemque homine nunc severitate judicis permoveri, nunc patris pietate blandiri. Pater nobis enim est Deus cum bene agimus, judex noster ^f est

^a Codd. basil. Mediol. et Mont. Oliv., superiore tractatu.

^b Cod. ejusdem basil., *In qua etsi dies solemnitalis ejus transeat, apud nos tamen sanctificatio ipsius, et beatitudo permaneat; in futurum ad prædestinatos transeat; in præterito remaneat ad devotos*. Codd. Urbevet. et Casin. 105 legunt : *ut in futurum ad prædestinatos, in futurum transeat ad devotos*.

^c Codd. Casinen. 105 et Mont. Olivet., acrimoniamque.

^d Codd. Urbevet. et basil. Mediol., et quamvis.

^e Cod. basil. Mediol., *Cogitur tamen a nobis quemadmodum compellitur, etc.*

^f Cod. Urbevet. omittit est.

^g Cod. Urbevet., *vim patitur*.

^h Codd. Urbevet. et basil. Mediol., *Regnum celo-*

rum cum peccamus. Compellitur ergo operibus nostris Dominus ut nobis suam misericordiam largiatur; atque ideo ipse in Evangelio sancto dicit : *A diebus Joannis Baptistæ regnum cælorum ^g cogitur (Matth. xi)*. Quæ sententia quem intellectum habeat videamus. Regnum cælorum ^h non nisi Christus est Dominus, qui regnat in cælis. Cogi autem verbum tunc solet dici, cum res aliqua rarior assidua operatione densatur. Ex quo ergo Joannes Baptista (*Ibid. iii*) Salvatoris ⁱ annuntiavit adventum, ex eo regnum cælorum, ^j quod fluidum ac remissum apud Joannem jacebat, credentium populorum cœpit assiduitate densari, et ^k omnis illa regni raritas prædicationum frequentatione solidari. Tam enim rarum fuit apud Judæos regnum, ut transiret ad gentes; tam fluidum, ut remaneret ad populos. Hunc autem tanta credentium cogitur densitate, ut solidum maneat sine fine, sicut Scriptura dicit : *Et regni ejus non erit finis (Luc. i)*. ^l Cogimus enim regnum cælorum, et vim quodammodo facimus, sicut ait evangelica lectio : *Et vim facientes diripiunt illud (Matth. xi)*. Vim, inquam, facimus Domino non ^m compellendo, sed flendo; non provocando injuriis, sed lacrymis exorando; non blasphemando per superbiam, sed per humilitatem moerendo. O beata violentia! quæ non indignatione percutitur, sed misericordia condonatur: beata, inquam, violentia, quæ vim patienti bonitatem elicit, et utilitatem **396** tribuit inferenti. Mala res admittitur, et de injuria nemo causatur; vis admittitur, et religio propagatur. Quisquis enim violentior Christo fuerit, religiosior ⁿ habebitur a Christo. Aggredimur ergo in itinere Dominum, siquidem ipse est via (*Joan. xiv, 6*), et more latronum ^o suis eum spoliare nitimur vestibus. Cupimus illi auferre regnum, thesauros, et vitam; sed ille tam dives et largus est, ut non abnuat, non resistat; et cum omnia dederit, nihilominus ipse omnia ^p possideat. Aggredimur, inquam, illum non ferro, non fuste, non saxo, sed mansuetudine, bonis operibus, castitate. Hæc sane sunt arma *rum non aliud nisi Christus est Dominus*.

ⁱ Cod. Mont. Oliv., *Salvatoris adventum prædicavit*.

^j Cod. Mont. Oliv., *quod prius fluidum*.

^k Cod. 99 legit *omnis*; edit. autem Colon., *omnibus*.

^l Codd. basil. Mediol. et Casin., *Cogitemus regnum cælorum, et vim quodammodo faciamus*.

^m Cod. Urbevet. a voce *compellendo*, omittens reliqua, connectit verba quæ inferius inveniuntur : *sed ipsi regnare debemus in nobis, ut regnare possimus, etc.* Eadem omissio reperitur in cod. basil. Mediol., et prosequitur ab illis verbis : *ait enim Evangelium*.

ⁿ Edit. Col. legit *habetur*.

^o Cod. Urbevet., *bonis eum suis spoliare nitimur*.

^p In edit. Col., *possidebit*.

fidei nostræ, quibus in congressione certamus. Ut autem his armis uti in vi inferenda possimus, ante corporibus nostris vim quodammodo faciamus, et expugnemus membrorum vitia, ut virtutum præmia consequamur; prius enim ipsi regnare debemus in nobis, ut regnum possimus diripere Salvatoris. Ait ergo Evangelium: *Et vim facientes a diripiunt. Raptores igitur sumus; raptores autem non nisi b diripiunt aliena. Agnosco veram esse sententiam: Christum enim Ecclesia rapuit Synagoga, et alienæ gentis regnum vim faciendo possedit. Nam Salvator missus sub lege, natus in lege, nutritus juxta legem (Galat. iv), dum a Judæis negligitur, a Gentibus occupatur (Act. xiii); et dum a sacerdotibus c perditur, a peccatoribus invenitur; sicut ipse ait: Publicani et d peccatores præcedent vos in regnum cælorum (Matth. xxi). e Raptores igitur sumus. Mirandum non est, quippe qui a tali auctore descendimus. Scriptum est enim de patriarcha nostro Benjamin: *Lupus rapax (Genes. xlix)*; rapit enim quod suum non est. Ita et nos veluti filii rapacis lupi alienarum pastorem ovium nostra intentione præripimus, sicut ipse dicit: *Non sum missus nisi ad oves perditas domus Israel (Matth. xiii)*. Rapitur itaque Christus, cum a Judæis dimittitur, et ab aliis prædicatur. Rapitur Christus, cum occiditur a Judæis, et sepelitur a nobis. Rapitur Christus a vigilantibus discipulis, a dormientibus perditur Phariseis: sicut mentiendo 397 ipsi confessi sunt, dum custodias ponerent sepulturæ, post resurrectionem Domini dicentes: *Quia discipuli ejus nocte venerunt, et furati sunt eum, nobis dormientibus (Matth. C xxviii)*. Unde spiritaliter intelligimus quia Christum*

omnes dormientes perdunt, vigilantes inveniunt; atque ideo Apostolus dicit: *Surge, qui dormis, et illuminabit te Christus (Ephes. v)*. Vides ergo mortuum esse qui ita dormit, ut non custodiat Salvatorem, et ideo illi Pharisei, velut mortui, non potuerunt servare viventem. Propterea, fratres, non dormiamus, sed vigilemus circa ipsum Dominum nostrum Salvatorem, ut, appositis jugiter custodiis, nemo illum auferat de sepultura pectoris nostri: *Venerunt, et, dormientibus nobis, furati sunt eum*. Habemus enim inimicos, qui Christum de cordibus nostris, si obdormierimus, auferre nitantur. Unde pervigili cura servemus eum in sepulcro animarum nostrarum, ibi f perquiescat, ibi dormiat, ibi, cum voluerit, et resurgat. 398 Ergo, g fratres, Natalem Domini suscepturi ab omni conscientias nostras face mundemus; accuremus non sericis vestibus, sed operibus prætiosis. Vestimenta enim nitida membra operire possunt, conscientiam ornare non possunt; nisi quod majoris verecundiæ est nitidum membris incedere, et pollutum sensibus ambulare. Interioris igitur hominis prius ornemus affectum, ut exterioris quoque sit amictus ornatus, spirituales maculas abluamus, ut in nobis carnalia fulgeant vestimenta. h Ubi enim tenebrosa conscientia est, totum corpus i subobscurum est. Habemus autem quo conscientia maculas abluamus; sicut scriptum est: *Date eleemosynam, et omnia munda sunt vobis (Luc. xx)*. Bonum eleemosynæ mandatum, per quod manibus operamur, corde mundamur; præstante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat in sæcula sæculorum. Amen.

SERMO II.

De duobus in lecto uno (Matth. xxiv).

ADMONITIO.

Ut ordini, quem in disponendis homiliis constituimus, sermonum series conformetur, orationibus in Natali Domini hic sermo est præferendus. De auctore ejus sancto Maximo, ut legimus in codice Vaticano 1267, pag. 13, unde est exscriptus, dubitari nequit; cum S. antistes Taurinensis de eadem Evangelii parabola egerit in homilia hujus collectionis secunda. Titulum *De Adventu Domini*, qui illo in codice habetur, rejecimus, cum eo loci diximus ex Mabillonio, et Muratorio multo serius quinto, et sexto sæculo invecutum esse in Ecclesiam. Exstat sermo in tribus aliis codicibus, in Vaticano Reginae 125, et Vaticano Palatino 1276, necnon in Vallicellano II Augustino inscriptus, ut in cod. E uti Modoetiensi. Sed Benedictini monachi congr. S. Mauri inter Augustinianos sermones non susceperunt, nec ejus in appendice meminerunt.

ARGUMENTUM. — *Tria esse S. Maximus scribit genera Christianorum: alios esse in otio, alios in sæculi negotiis, alios Deo ministrare. Ex his tribus generibus unum assumi, et unum relinqui: assumi eos qui permanent, relinqui eos qui cadunt. Ad tria genera quæ assumuntur, Noe, Daniel et Job pertinere.*

Qui sunt in illa nocte duo in lecto, et duæ molentes in unum, et duo in agro, de quibus omnibus binis singuli assumuntur, et singuli relinquuntur? Tria

D genera hominum hic videntur significari. Unum eorum qui otium et quietem i diligunt, neque negotiis sæcularibus, neque negotiis ecclesiasticis occupati, quæ illorum quies lecti nomine significata est. Alterum eorum qui in plebibus constituti reguntur a doctoribus, agentes ea quæ sunt hujus sæculi, quos et feminarum nomine significavit, quia consiliis, ut dixi, peritorum regi expedit eis. Et molentes dixit propter

^a In edit. Col., diripiunt illud. Codd. Casin. et Urbevet., diripiebant illud.

^b Edit. Col., aliena diripiunt.

^c Codd. Urbevet., basil. Mediol. et Mont. Oliv., repellitur.

^d Aliter legitur in edit. Colon. et cod. Montis Oliv., Publicani et meretrices præcedent vos in regno cælorum.

^e In cod. Urbevet. et basil. Mediol. post illa verba regnum cælorum desiderantur reliqua usque ad hæc:

Ergo, fratres, Natalem Domini suscepturi, etc.

^f Edit. Col., quiescat.

^g Hic finem habet sermo in cod. Casin.

^h Cod. Urbevet. addit, *Nihil autem prædest fulgere vestibus, et sordere flagitiis*. Ita cod. basil. imp. Mediol., et edit. Maur. Ambrosii, necnon cod. Mont. Oliv.

ⁱ Idem cod. Mont. Oliv., *obscurum est*.

^j Cod. Vallicell. II, *eligunt*.

temporalium negotiorum orbem atque circuitum. A Quas tamen in uno molentes dixit, in quantum de ipsis rebus et negotiis suis præbent usibus Ecclesie. Tertium eorum qui operantur in Ecclesie ministerio, tanquam in agro Dei; de qua agri cultura Apostolus loquitur. In his ergo tribus operibus bina sunt * rursus genera hominum in singulis, et pro robore suarum virium discernuntur. Cum enim omnes ad Ecclesie membra pertinere videantur, adveniente tamen tentatione tribulationis, 399 et ex illis qui sunt in otio, et ex illis qui sunt in negotiis sæculi, et ex illis qui Deo ministrant, in Ecclesia aliqui permanent, aliqui cadunt. Qui permanent assumuntur, qui cadunt relinquuntur. Ergo unus assumetur, et unus relinquetur. Non quasi de duobus hominibus dictum, sed de duobus generibus affectionum in singulis B generibus b trium affectionum. In illa nocte ergo dixit, in illa tribulatione. Ad ipsa tria genera quæ assumuntur arbitror pertinere etiam tria illa nomina

SERMO III.

De nativitate Domini I.

ADMONITIO.

Etsi tertius hic sermo e sermonibus diversorum Patrum, maxime vero Augustini, compilatus doctissimis Maurinis in edit. Paris. Opp. S. Ambros. tom. I, pag. 394, an. 1690 videatur, nos tamen unum fuisse S. Maximum ejus auctorem, fidenter defendi posse veterum codicum numero existimamus. Jam vero præferunt inscriptionem hujusmodi : *Sermo S. Maximi episcopi unde supra, codices Vaticanus 4222 pag. 34, S. Crucis in Jerusalem 99 serm. 12, Vallicellanus vi pag. 56, Casinensis 106 pag. 122 a tergo, Lucensis 81, et Neapolitanus sancti Joannis ad Carbonariam. Quid? Nonne Augustini sententias sequi, et exponere S. Maximo fas fuit? Id dici quidem de Maximo potest, qui posterior ætate Augustino fuit; de Ambrosio autem, quem Augustinus audivit, non potest. Nihilo tamen minus idem sermo in S. Ambrosii sermonibus collocatus num. 4 cernitur.*

ARGUMENTUM. — *Multipli explicacione a Maximo C exornantur illa Joannis Baptistæ verba de Christo : Illum oportet crescere, me autem minui; eaque perfecte in Christi Domini nativitate adimpleta fuisse demonstrantur.*

Verum est quod ait S. Joannes Baptista de Domino Salvatore, dicens : *Illum oportet crescere, me autem minui* (Joan. iii, 30). Siquidem hoc primum etiam ipsis temporibus * approbatur. Ecce enim in nativitate Christi dies crescit, et Joannis nativitate decrescit. Illo oriente lux proficit, hoc nascente minuitur. Ipsa enim quodammodo tempora famulantia partibus suis : cum detrimentum faciunt, servus gignitur; † cum autem Dominus nascitur, consequuntur augmentum. Profectum plane faciunt dies cum mundi Salvator oritur, defectum patitur cum ultimus propheta generatur. Scriptum est enim : *Lex et prophetæ usque ad Joannem* (Luc. xvi). Atque ideo necesse erat ut obscuraretur legis observatio, ‡ ubi evocatio, ubi Evangelii gratia resfulgebat; et cessaret prophetia Veteris Testamenti, cum Novi Testamenti gloria succedebat.

* Cod. Vatic. Palat. omittit rursus.

† Cod. Vat. Reg. 425, in singulis generibus professionum. Cod. Vat. Palat. et Vallie. II, trium professionum.

‡ Cod. Vallicell., in tentationibus.

§ Cod. Vat. Palat., constat.

¶ Codd. Vat. 4222 et Vallicell., approbetur.

‡ Cod. Vallicell., cum Deus nascitur.

§ Cod. Vallicell. omittit voces ubi evocatio.

¶ Supplet cod. 99 S. Crucis in Jer.; concordant Cold. Vat. 4222, Casin. et Vallicell.

virorum sanctorum quos solos liberandos Ezechiel propheta denuntiat, Noe, Daniel et Job. Videtur enim hoc pertinere ad eos per quos Ecclesia regitur, sicut per illum aquis arca gubernata est, quæ figuram gestabat Ecclesie. Daniel 400 autem, quia elegit cælibem vitam, id est nuptias terronas contempsit; ut, sicut dicit Apostolus, sine sollicitudine viveret, cogitans quæ sunt Dei, genus eorum significat qui sunt in otio, sed tamen fortissimi in tempestatibus, ut possint assumi. Job autem, quia et uxorem habuit, et filios, et amplas terrenarum rerum copias, ad illud genus pertinet cui molendinum deputatum est, sed tamen ut sint fortissimi in † tempestatibus, sicut fuit ille. Non aliter assumi poterunt. Nec puto alia esse genera hominum quibus † constat Ecclesia, quam ista tria habentia binas differentias, propter assumptionem et relictionem, quamvis in singulis multæ studiorum voluntatumque diversitates ad concordiam unitatemque concurrentes possunt inveniri.

Ergo in nativitate Domini proficit dies. Non mirum si proficit dies in qua novus justitiæ Sol coruscat. Non mirum si proficit dies † quam splendidissima † lux veritatis illuminat. Ait enim evangelista de Christo Domino : *Erat lux vera quæ illuminat omnem hominem* (Joan. i). Igitur, si erat lux vera quæ illuminat omnem hominem, † cur 401 non illuminaret mundum? Atque ideo dies quæ lucem humano generi peperit, prius ipsa eidem lucis fulgore resplenduit, et conclusa jam spatia sua noctium tenebris, dominicæ lucis nitore discussit. Occupaverat enim totam diem noctium longitudo, nisi in ipsa diei brevitate † præfulsisset adventus ejus qui ortu suo humani generis peccatorum tenebras discatit : ita et diei nativitatis suæ caliginum tenebras D amputavit, et uno eodemque ortu lucem pariter intulit et hominibus, et diebus. Unde non est mirum si crescit dies quæ gemino † fulgoris splendore vestitur. Sed videamus adhuc quomodo Dominus Salvator crescat, Joannes Baptista decrescat. † Diximus in superioribus quod quidem Joannes figuram legis pro-

† Cod. Vallicell., lux veritatis illuminavit. Ita evangelista de Christo ait, etc. Cod. S. Joan. ad Carbon. : Ita enim evangelista de Christo Domino ait : *Erat lux vera, etc. Si ergo erat lux quæ illuminat omnem hominem, cur non illuminaret et mundum?*

† Idem cod. qui supra, et superiores omnes.

‡ Codd. Vat. 4267 et Casin., 106, Christi resfulsisset adventus, qui sicut ortu suo humani generis, etc.

§ Cod. S. Joan. ad Carbon., gemino splendoris fulgore vestitur.

¶ Codex Casin. addit Si.

phetarumque gestavit; necesse erat ergo ut deficeret A illi universa famulantur. Cum autem Joannes concillex, Evangelio coruscante, et minueretur Judaicus populus, populo Christiano surgente. Quis enim dubitat de nativitate Domini Synagogæ esse conventicula vacuata, plebes multiplicatas Ecclesiæ, et mirum in modum quotidie Christum per Christianos suos crescere, Joannem minui per Judæos; nos diei dominici splendore fulgere, illos obscuritate noctium laborare? Nox enim super Judæos quodammodo major incubuit, ex quo dixerunt de nece Salvatoris: *Sanguis a hujus super nos et super filios nostros* (Matth. xxvii). Majoribus plane sunt noctium tenebris obscurati, ex quo conati sunt diem veritatis occidere. Hoc autem quod dicimus, ut verius approbare possimus, utriusque nativitatem breviter exponamus. Ecce enim, cum 402 nascitur Christus, exsultant B angeli, pastores pervigilant, magi adveniunt, stella præcedit, et cuncta quæ sunt in cælis terrisque pulcherrima ipsi Domino deferuntur. Deferuntur enim illi gloria per angelos, claritas per stellam, religio per magos, simplicitas per pastores; et quod apud ipsum solum futura essent hæc omnia, ideo nascenti

pitur, Zacharias obmutescit, sollemnis conticescit sacerdos, Elisabeth mater absconditur^b; significans post ortum suum legis silentium, amissionem sacerdotii, latebras Synagogæ. Dubium autem non est^c quod Joannes natus Phariseis justitiam legis abstulerit, d quod conceptus patri abstulit vocis obsequium. Crescit igitur Dominus semper, Joannes Baptista minuitur. Non ideo minuitur quod meritis aliquid derogetur, sed, quoniam^e Salvator his quotidie accumulatur, gloria illius minor fieri videtur. Lucerna denique vocatur Joannes, dicente Domino: *Ipse erat lucerna ardens* (Joan. v). Lucernæ igitur obscuratur lumen, cum radius solis effulget; et defectionem quamdam lampadis suæ patitur, cum clarioris lucis splendore superatur. Quis enim sapiens lucernam requirat in sole? Non quidem exstinguitur, sed necessaria non habetur: hoc est, quis ad Joannis prænitentiæ baptismum veniat, cum possit Salvatoris baptismo salvari? Non quidem illud reprehenditur; sed hoc magis utile et necessarium^f videtur, quia in eo remissio peccatorum tribuitur.

SERMO IV.

De eodem natali II.

ADMONITIO.

403 Quod monachi S. Mauri hoc de sermone conjectantes opinati sunt, a Maximo potius quam ab Ambrosio prodiisse, trium præstantissimorum codicum auctoritate, dictionisque similitudine confirmamus. Primus codex est Taurinensis cum inscriptione: *Item et de Nativitate Domini homilia III*; secundus et tertius sunt codices 90 et 99 S. Crucis in Jerusalem: *De natale Domini nostri Salvatoris*. Optime iidem Benedictini monachi editores serm. S. Ambros. num. 6, pag. 397 edit. Paris. 1690. sermonem in hoc præcipue versari dixerunt, quod dies natalis Domini sol novus dicebatur, id est novus annus, quandoquidem ab ea die annus quondam incipiebat. Scribit clarissimus Alexander Politus in notis Martyrologii Romani ad diem calend. Januarii, vetustissimum omnium Martyrologium, Hieronymi presbyteri nomine insignitum, a die natalis Domini anni initium sumere, et Adonis Martyrologium a vigilia Dominicæ nativitatis. Ex his cognosci potest, in nonnullis Ecclesiis novum annum a die natalis Domini incepisse; cum, ut inquit Maximus noster, *oriente Salvatore, non solum humani generis salus, sed etiam solis ipsius claritas innovetur.*

ARGUMENTUM. — *Sol novus cur appelletur Domini natalis dies. Novus est, et vetus. Quid inter mundi solem et Solem Christum intersit.*

Bene quodammodo sanctum hunc diem natalis Domini solem novum vulgus appellat, et tanta id sui auctoritate confirmat, ut Judæi etiam atque gentiles in hac voce consentiant. Quod libenter nobis amplectendum est, quia oriente Salvatore, non solum humani generis salus, sed etiam solis ipsius claritas innovatur. Sicut ait Apostolus: *Ut per ipsum restauraret omnia, sive quæ in cælis, sive quæ in terra sunt* (Ephes. 1). Si enim obscuratur sol cum Christus patitur, necesse est illum splendidius solito lucere cum nascitur. Et si Judæis mortem operantibus^a effudit tenebras, cur non Mariæ parturienti vitam exhibeat claritatem? Aut non^b credimus quod nascente Christo sol ad obsequium lucidior advenerit, cum magos ad indicium clarior stella præcesserit? Et si stella

diem alieni temporis officium ministravit, cur non credamus, quod sol quoque nocturnis horis aliquantulum adventu maturiore decerpserit? Ex eo denique factum puto, ut nox decresceret, dum sol festinus ob dominicæ nativitatis obsequium ante mundo lucem protulit, quam nox cursum sui temporis consummaret. Quin potius ipsam noctem fuisse non dico, nec aliquid obscuritatis habuisse, in qua pastores pervigilant, exsultant angeli, astra deserviunt. Nec mirari debemus quod in nativitate Christi nova omnia facta sint, cum novum hoc ipsum fuerit quod virgo peperit. Si autem præter solitum 404 nativitas exstitit, et præter solitum obsequia sunt delata, ergo oriente Domino pastores pervigilant, exsultant angeli, sol obsequitur, stella famulatur. Et quidem angeli vel pastores gaudia sua voce vel sermonibus prosequuntur; elementa autem ista gaudia sua, quia voce non poterant, officio protestantur. Sol igitur

^a Cod. Vallicell., *Sanguis ejus.*
^b Cod. S. Joan. ad Carbon. legit *Elisabeth mater absconditur. Significatur post ortum Christi legis silentium, amissio sacerdotii, latebra synagogæ.*

^c Codd. Casin. et Vallicell., *quin Joannes.*

^d Codd. Vat. 1267 et Vallicell., *qui conceptus.*

^e Cod. Vallicell., *sed, quoniam Salvatoris quotidie accumulatur gloria, illius minor fieri videtur gratia.*

Cod. S. Joan. ad Carbon. eadem habet; in reliquis convenit textui.

^f Codd. 99 et Vallicell., *Ille erat, etc.*

^g Cod. 99 S. Crucis in Jer., *judicatur.* Item codd. Casin. et Vallicell., apud quos hic absolvitur sermo; *judicatur*; ita etiam codex S. Joan. ad Carbon.

^h Edit. Colon., *offundit tenebras.*

ⁱ Ead. edit., *credamus.*

præter consuetudinem in hac festivitate matutinus A illuxit; nec mirum: si enim ad Jesu Nave orationem defixus stetit in die, cur non ad Jesu Christi nativitatem festinus promoveret in noctem? Solem igitur novum hanc diem vulgus appellat, et cum dicit novum, utique et veterem esse demonstrat. Veterem autem dixerim hujus mundi solem, qui defectionem patitur, qui parietibus excluditur, qui nubibus obscuratur. Veterem dixerim solem, qui vanitati subjacet, qui correptionem metuit, qui judicium pertimescit. Scriptum est enim: *Sol convertetur in tenebras, et luna in sanguinem (Joel. II, 31; Act. II, 20)*. Veterem, inquam, dixerim qui sceleribus interest hominum, adulteria non refugit, homicidium non declinat, et cum omne genus hominum nolit esse medium, cum aliquod crimen admittitur, hic solus in cunctis facinoribus a set. Ergo quia hunc veterem esse manifestum est, novum quem nisi Christum Dominum reperimus, de quo scriptum est: *Orietur vobis sol justitiæ (Malach. IV, 2)*; de quo etiam ex persona peccatorum dicit propheta: *Sol non est ortus nobis, et justitiæ lumen non luxit nobis (Sap. V, 6)*. Hic enim sol, cum diaboli tenebris universus mundus est oppressus, et caligo referta criminibus sæculum possideret, dignatus est ultimo tempore, hoc est incumbente jam nocte, ortum suæ nativitatis infundere. Primo quidem ante lucem, hoc est, 405 antequam illuminaret justitiæ Sol, velut matutinum quoddam prophetarum misit oraculum: *Mittebam prophetas meos ante lucem (Jer. VII)*; postea vero ipse cum suis radiis, hoc est cum apostolorum fulgore resplenduit, ac tantam mundi caliginem veritatis luce discussit, ut in diaboli tenebras nullus offenderet. Hic est igitur sol novus qui claustra penetrat, inferna reserat, corda rimatur. Hic novus est sol qui spiritu suo vivificat mortua, corrupta reparat, suscitavit jam defuncta; vel qui calore suo purgat sordida, exurit fluida, decoquit vitiosa. Ipse, inquam, est qui in cunctis actibus nostris perspicit omnia opera nostra, et non tam condemnat crimina quam emendat. Hic plane est sol justus et sapiens qui non sine discretione, sicuti b istius mundi sol, bonis ac malis circumfertur, sed quod judicio veritatis sancto elucet, occidit peccatori. Hoc autem inter utrumque interest solem, quod ille corruptionis minister est, hic æternitatis est Dominus: quod ille circa terram

est, hic Creator: tamen istum mundi solem priusquam oriatur, adhuc ante lucem propter necessarios usus hominum solet lucerna præcedere. Habet autem et Christus sol lucernam suam, quæ ejus præcessit adventum: sicut dicit Propheta: *Paravi lucernam Christo meo (Psal. CXXXVII)*. Quæ autem ista lucerna sit, ostendit nobis Dominus, dicens de Joanne Baptista: *Ille erat lucerna ardens (Joan. V)*. Ipse autem Joannes, ut præcedens lucernæ lumen exiguum ait: *Ecce venit post me cujus non sum dignus solvere corrigiam calceamentorum ejus: ipse vos baptizabit in Spiritu sancto et igne (Joan. III)*. Simul etiam intelligens lumen suum solis radiis offuscandum, 406 ante c prædicit illum: *Illum oportet crescere, me autem minui (Ibid.)*. Sicut enim lucernæ claritas destruitur B solis adventu, ita et Joannis pœnitentiæ baptismum superveniente Christi gratia vacuum est. Videamus igitur hic, sol noster novus quo fonte nascatur. Sicut est verum Deo oritur auctore. d Divinitatis ergo est Filius; divinitatis, inquam, incorruptæ, integræ, illibatæ. Intelligo plane mysterium; ideo enim secunda nativitas per immaculatam Mariam, quia prior per divinitatem constiterat illibata: cujus prior nativitas gloriosa exstitit, ejus secunda contumeliosa non fieret. Hoc est, ut quemadmodum virgo illum divinitas ediderat, ita et virgo Maria generaret. Habere etiam apud homines patrem scribitur; sicut legimus in Evangelio dicentibus Pharisæis: *Nonne hic est filius Joseph fabri, et mater ejus Maria (Matth. XIII)*? In hoc quoque adverte mysterium. Faber pater dicitur C Christus. Et plane faber Pater Deus, qui totius mundi opera fabricatus est; est plane faber, sed qui in diluvio Noe arcam d fabricare disposuit. Faber, inquam, est qui ordinavit Moysi tabernaculum, arcam testamenti instituit, templum Salomonis erexit; fabrum dixerim, qui mentes rigidas expolit, cogitationes superbas recidit, humilia facta sublimat. Hic etiam faber circa arbores curvo utitur ferramento, sicut in Evangelio legimus, dicente Joanne: *Jam securis ad e radicem arborum posita est. Omnis arbor non faciens fructum bonum excidetur, et in ignem mittitur (Matth. III; Luc. III)*; ut utiles celestis fabricæ arbores in futuro componat, infructuosas vero evulsas radicibus flammaram consumat incendio. Explicit.

SERMO V.

De eodem natali III.

ADMONITIO.

407 Longe plures orationes de nativitate Domini, quam in codice Taurinensi continentur, habuisse S. Maximum, ex eo constat quod in eodem numero earum 35 adnotatus reperitur. Partem earum inter homilias eddimus; partem aliam hanc in classem traduximus; reliquæ dispersæ sunt, vel ab antiquitate consumptæ. Hic sermo ab eodem codice Taurinensi recensetur num. 4 hoc titulo: *Item et de nativitate Domini homilia IV*. Maximo confirmatur testimonio codicis 99 S. Crucis in Jer. num. 13, cujus epigraphe est: *De nativitate Domini Salvatoris, et codicis Bobiensis. Benedictini monachi congr. S. Mauri in edit. Parisiensi*

a Ead. edit., stat.

b Ead. edit. legit *justus mundi sol*, sed male; codices legunt *istius*.

d Hic sanctus doctor usus est verbo abstracto pro concreto *Deus*; ac si dixisset: *Dei ergo est Filius*, sicut infra dicit: *est plane faber Pater Deus*, habita æternæ generationis ratione. Apud Psalmistam habe-

D c Cod. vero 99 ejusd. S. Crucis in Jer., præcedit.

d Cod. 99 S. Crucis in Jer., *arcam fabricavit*.

e Cod. 99 S. Crucis in Jer., *ad radices arborum*.

mus prædictum de Christo: *Dominus dixit ad me: Filius meus es tu; ego hodie genui te (Psal. II)*; quem locum S. Maximus doctissime illustravit serm. 21.

Opp. S. Ambros. ann. 1690 hunc sermonem superiori præposuerunt, monentes partem ejus ex Comment. ipsius Ambrosii in Lucam lib. II, num. 50, desumptam esse. Sed cum utriusque dictionis formam seu characterem plus Maximo quam Ambrosio convenire noverint, ideo fassi sunt, licere eos S. antistiti Taurinensi adjudicare. Nihil autem officit sinceritati eorumdem, quod S. Maximus juxta mentem Ambrosii aut Augustini sacras Scripturas sit interpretatus; jam diximus posteriores Patres a majoribus plura accepisse.

ARGUMENTUM. — *Cantus angelorum in nativitate Christi et Deo honorem repræsentat in cælis, et hominibus pacem præsentat in terris. Monstrabatur, gregem esse populum, noctem sæculum, pastores sacerdotes. Recte Maria velleri comparatur.*

Qua gratia vel quibus laudibus hunc diem natalis dominici prædicemus prorsus ignoro. In tanta enim festivitate ad magnificandum Deum humana loquela non sufficit. Nam si tunc cum nascebatur Christus angelorum voce laudatus est, qua nunc humana laudandus est voce, quæ regnat? Supergreditur enim illius temporis festivitatem nostra solemnitas; siquidem tunc stupuerunt illi tantum nascentem Dominum, nos illum suscipimus nascentem, resurgentem pariter, et regnantem. Tanto igitur secundior laudatio esse debet hujus temporis, quanto sunt majora miracula. Sed quoniam dignam prædicationem exhibere non potest humana fragilitas, ad angelorum nos præconia conferamus. Et quia merito eos æquiparare non possumus, devotione comitemur; hoc est in ea festivitate, eadem qua illi lætitia, nos sententia persultemus, dicentes: *Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis* (Luc. II). Digna plane et justa sententia, quæ in nativitate Christi et Deo honorem repræsentat in cælis, et hominibus pacem præsentat in terris. Ante Salvatoris enim ortum nec cælestia reverentiam deserebant, nec terrena requiem possidebant. **408** Sed videte, quid dicat ipsa sententia: *Pax hominibus bonæ voluntatis*. Non in quibuscunque hominibus, sed bonæ voluntatis hominibus; ut intelligas pacem Christi non debiti esse, sed meriti; non enim eam meretur conditio, sed voluntas. ^a Hanc pastores ea nocte qua nascente Domino super gregem suum vigiliis observantem præ omnibus primi audierunt. Ipsi Salvatoris ortum primi ante omnes homines, ^b intimantibus ^c angelis, cognoverunt. Angeli enim non regibus, non judicibus, sed hominibus rusticanis sæculi redemptionem prius annuntiaverunt. Nec mirum si Christi gratiam ante sciret innocentia quam potestas; et prius cognosceret veritatem simplex rusticatio quam superba nominatio. Quod enim cognoverunt pastores, principes cognoscere nequiverunt; unde et beatus Apostolus ait: *Quem nemo principum sæculi hujus cognovit* (I Cor. II), et reliqua. Ergo in nativitate Domini angeli pariter cum **D**

A pastoribus sunt lætati, excelsam vero Deo dicentes gloriam. Nam vicinis quodammodo et junctis choris Dei gloriam prædicaverunt. Unde et credo eosdem angelos in ejusdem ^d Domini festivitate simili lætitiæ nobiscum vicinitate gaudere. Nam, qui solent propter Christi ortum alloqui pastores, non possunt propter ejusdem Christi gaudium non inquirere sacerdotes. Siquidem et quod tunc ad illos super gregem suum vigiliis observantes nocte intempesta locuti sunt, hujus temporis mysterium designabant. Nam illo facto hoc utique monstrabatur, gregem populum, noctem sæculum, **409**, sacerdotes esse pastores, qui jugi super plebem sollicitudine vigilantes propter Christum, ab angelis minime deseruntur. Hodierna igitur die secundum carnem natus est Dominus ita secreto, **B** ita silentio, ut ortum ejus sæculum penitus ignoraret. Ignoravit enim sæculum, quia et extra ^e conscientiam patris conceptus, et extra naturæ ordinem natus. Nam Joseph conceptum suscepit filium quem non genuit; Maria partum edidit quem sexus consuetudine non creavit. Sic igitur natus est Dominus, ut ortum ejus nemo futurum suspicaretur, nemo crederet, ^f nemo sentiret. Quemadmodum crederent hoc futurum, quod posteaquam factum est, factum esse vix credunt? Nam quod ita latenter et secreto Salvator descensus esset in Virginem jam ante David propheta testatus est dicens: *Descendet sicut pluvia in vellus* (Psal. LXXI). Quid enim tam silenter et sine strepitu fit quam cum imber in lanæ vellus infunditur? Nullius aures sono verberat, **410** nullius corpus humore ^g repercussionis aspergit; sed sine inquietudine omnium, totum imbrem per multiplices effusum partes toto corpore in se trahit, unius meatu scissuram nesciens, solida mollitie plures præbens meatus; et quod clausum videtur per densitatem, est patulum per tenuitatem. Recte ergo ^h Maria velleri comparatur, quæ ita concepit Dominum, ut toto eum hauriret corpore, nec ⁱ ejus scissuram corporis pateretur; sed esset mollis ad obsequium, solida ad sanctimoniam. Recte, inquam, Maria velleri comparatur, de cujus fructu salutaria populis vestimenta texuntur. Vellus plane est Maria, siquidem de molli sinu ejus Agnus egressus est, qui et ipse matris lanciam, hoc est carnem ^j portans, molli vellere cun-

^a Cod. 99 S. Crucis in Jer. legit: *Hac ergo voce præstularunt angeli in illa nocte, et pastores, nascentem Dominum super gregem suum vigiliis observantes, primi præ omnibus didicerunt*. Cod. Vat. cit., *Hac ergo voce præstularunt angeli in illa nocte, qua pastores, etc.*

^b Idem cod. 99 S. Crucis in Jer., *nuntiantibus*.

^c Cod. Vat., *Ipsi enim primi ortum Salvatoris ante omnes homines nuntiantibus angelis cognoverunt. Unde mirum non est quod redemptionem sæculi ante pastores sæculi meruerunt scire, quam principes. Non enim angeli annuntiaverunt regibus, non judicibus, sed hominibus rusticanis. Non ergo jam mirandum est,*

si Christi gratiam ante scire meruerit innocentia quam, etc.

^d Cod. Vallicell., *in ejusdem festivitate simili nobiscum lætitia gaudere*.

^e Cod. Vat., *quia et extra ordinem naturæ conceptus. Nam Joseph suscepit filium, quem non genuit*.

^f In cod. Vat., *omittuntur illa verba*.

^g Cod. 99 S. Crucis in Jer., *humore repercussi roris aspergit*.

^h Codd. 99 S. Crucis in Jer. et Vatic., *Mariam velleri comparamus*.

ⁱ Cod. Vat., *nec ejusdem scissuram corporis*.

^j Cod. Vat. 1267, *hoc est carnem gestans*.

ctorum operit vulnera peccatorum. Omne enim peccati A guine, et ut sanitatem recipiat, Christi indumento vulnus Christi lana suffunditur, Christi fovetur san- vestitur.

SERMO VI.

De calendis Januarii.

ADMONITIO.

Vidimus alibi S. Maximum de calendis Januariis homiliam habuisse, et quid titulus de calendis, aut in calendis Januarii importet, exploravimus. Idem argumentum hoc in sermone proponit S. antistes Taurinensis, ac superstitiosos homines diem illam sicut gentiles impiis ludis transigentes vehementer exagitat, nullamque his partem cum Deo habituros minatur, qui cum idolorum, hoc est diaboli, cultoribus, intemperantiæ vanitatiq̄ue deditis consociantur. Ex tribus codicibus magnæ auctoritatis hanc orationem S. Maximo deferendam censemus. Primus est codex Taurinensis, ubi homilias de nativitate Domini sequitur, cum titulo: *Item dictum in calendis Januarii*, duoque alii sunt codices 90, et 98 S. Crucis in Jerusalem, in utroque hac præfixa inscriptione: *Incipit de calendis Januarii*. Benedictini monachi congreg. S. Mauri inter sermones Ambrosianos et hunc receperunt num. 7, quemadmodum olim factum fuisse noverant; sed sapienter monuerunt, non eum facile Ambrosio concedendum esse; cum in concionibus, quæ certissime S. doctori admittuntur, nunquam adversus superstitiones pravitatesque calendarum Januariarum invecus fuerit; ex quo argui poterit Mediolano eas jam eliminatas fuisse. Nihil igitur obstat quin hunc sermonem S. Maximo adjudicemus. Quin imo perspicua styli ejus similitudo ostendit perperam aliis fuisse attributum.

ARGUMENTUM. — *Graviter S. Maximus queritur plerosque fideles gentilium se feriis dedisse; quod Jano homini, unde calendæ Januariæ appellantur, detulerint Divinitatis obsequium. Non solum autem gentilium ait consortia vitanda esse, sed et Judæorum; quorum etiam confabulatio est magna pollutio.*

Est mihi adversus plerosque vestrum, fratres, querela non modica; de iis loquor qui nobiscum natalem Domini celebrantes gentilium se feriis dediderunt, et post illud cœleste convivium superstitionis sibi prandium præpararunt; ut qui ante lætificati fuerat sanctitate, inebriarentur postea vanitate, ignorantes quod qui vult regnare cum Christo non possit gaudere cum sæculo, et qui vult invenire justitiam debeat declinare luxuriam. Alia enim ratio est vitæ æternæ, alia desperatio lasciviæ temporalis: ad illam virtute ascenditur, ad istam perditione descenditur; atque ideo, qui vult 411 esse divinorum particeps, non debeat esse socius idolorum. Idoli enim portio est inebriare vino mentem, ventrem cibo distendere, sallationibus membra torquere, et ita pravis actibus occupari, ut cogaris ignorare quod Deus est. Unde sanctus Apostolus hæc prævidens dicit: *Quæ portio justitiæ cum iniquitate? aut quæ societas luci cum tenebris? Aut quæ pars fideli cum infideli? Qui autem consensus templo Dei cum idolis (II Cor. vi)?* Ergo, si nos sunius templum Dei, cur in templo Dei colitur festivitas idolorum? Cur ubi Christus habitat, qui est abstinentia, temperantia, castitas, inducitur comessatio, ebrietas atque lascivia? Dicit Salvator: *Nemo potest duobus dominis servire, hoc est Deo et mammonæ (Matth. vi)*. Quomodo igitur potestis re-

ligiose Epiphaniam Domini procurare, qui Jani calendas quantum in vobis est devotissime celebratis? ¹ Janus enim homo fuit unius conditor civitatis, quæ Janiculum nuncupatur, in cujus honore a gentibus calendæ sunt Januariæ nuncupatæ; unde qui calendas Januarias colit peccat, quoniam homini mortuo defert divinitatis obsequium. Inde est quod ait Apostolus: *Dies observatis, et menses, et tempora, et annos; timeo ne sine causa laboraverim in vobis (Gal. iv)*. 412 Observavit enim diem et mensem qui his diebus aut non jejunavit, aut ad Ecclesiam non processit. Observavit diem qui hesternæ die non processit ad ecclesiam, processit ad campum. Ergo, fratres, omni studio gentilium festivitatem et ferias declinemus, ut quando illi epulantur et læti sunt, nunc nos C simus sobrii, atque jejuni, quo intelligant lætitiæ suam nostra abstinentia condemnari. Non solum autem gentilium, sed et Judæorum consortia vitare debemus, quorum etiam confabulatio est magna pollutio. Hi etenim arte quadam insinuant se hominibus, domos penetrant, ingrediuntur prætoria, aures judicum et publicas inquietant, et ideo magis prævalent quo magis sunt impudentes. Hoc autem non recens in ipsis, sed inveteratum et originale malum est. Nam olim jam et Dominum Salvatorem intra prætorium persecuti sunt, et præsidis eum judicio condemnarunt. In prætorio ergo a Judæis innocentia opprimitur, secretum proditur, religio condemnatur. Cum enim Christus occiditur, omnis in eo veritas et justitia condemnatur, quoniam ipse est innocentia, religio, sanctitas, atque mysterium. Amen. Explicit.

SERMO VII.

De die S. Epiphaniæ.

ADMONITIO.

Joannes Dominicus Valarsius sive quod codices mss. non consuluerit, sive parum studii in rebus S. Maximi

¹ Locum hunc sumpsit Maximus ex lib. viii *Æneid.*, vers. 355, ubi Virgilius Janum facit conditorem urbis in monte trans Tiberim, qui modo etiam Janiculum appellatur, quemadmodum Saturno tribuit ædificium alterius civitatis in parte opposita, nempe in Capitolio, antequam Romæ condèretur:

Hic duo præterea disjectis oppida muris
Reiquias, veterumque vides monumenta virorum

Hanc Janus pater, hæc Saturnus condidit urbem,
Janiculum huic, illi fuerat Saturnia nomen.

Jani urbem Plinius lib. iii, cap. 5, Antipolim vocat, quod Saturniam ex opposito respiceret. *Saturnia*, inquit, ubi nunc Roma est; *Antipolis*, quod nunc Janiculum in parte Romæ. Vid. Pitius, tom. I *Lexicon antiquit. Rom.*; et Nardinium *Roma vetus*, lib. vii, cap. 11.

digoscendis impenderit, hunc S. antistitis Taurinensis sermonem, Maximum ne memorans quidem, inter opera spuria Hieronymiana tom. II, pag. 304, Opp. S. Hieron. edit. Veron. 1742, conjecit. Nostrum igitur est ut non ineruditam incultamque orationem ab obscuritate eruamus, proprioque auctoris nomine ornata in lucem emittamus. Id ostendunt præclari codices tres, nempe duo S. Crucis in Jerusalem 90 et 99, et Laurentianus i Plut. xiv, ubi plane legitur post titulum: *De S. Epiphania, sermo S. Maximi episcopi*. In codicibus S. Crucis in Jerusalem inscribitur sermo: *De die sanctæ Epiphaniæ, quem titulum nos amplexi sumus*. Consule ea imprimis quæ S. Maximus in homilia de Cruce scribit; unde facile percipies hunc quoque sermonem eidem auctori esse tribuendum.

413 ARGUMENTUM. — *Explicat sanctus doctor mysterium diei S. Epiphaniæ; pluribusque declarat nobis proficere, non Christo. Ejus humilitas nostra sublimitas est, crux nostra victoria, patibulum noster triumphus.*

Hodie verus sol ortus est mundo; hodie in tenebris sæculi lumen egressum est: Deus factus est homo, ut homo Deus fieret; formam servi Dominus excepit, ut servus verteretur in Dominum. Cælorum et habitator et conditor habitavit in terris, ut homo colonus terræ migraret ad cælos. O dies omni sole lucidior! O tempus cunctis sæculis a expetitur! Quod præstolabantur angeli, quod cherubim et seraphim et cælorum b mysteria nescierunt, hoc in nostro tempore revelatum est. Quod illi videbant per speculum, et per imaginem, nos cernimus in veritate. Qui loquebatur Israelitico populo per Isaiam. Jeremiam et cæteros prophetas, nunc nobis per Filium loquitur. Videte quid e intersit inter Vetus Testamentum et Novum. In illo loquebatur per nubilum; nobis loquitur per serenum. Ibi Deus videbatur in rubo; hic de virgine Deus nascitur. Ibi ignis erat populi peccata consumens; d hic homo est populi peccata dimittens; imo Deus ignoscens servis suis. Nemo enim potest peccata dimittere, nisi solus Deus. Sive hodie natus est Dominus Jesus, sive hodie baptizatus est: diversa quippe opinio fertur in mundo, et pro traditionum varietate sententia est nobis, illud constat ad liquidum, quod sive hodie natus est ex Virgine, sive renatus in baptismo, ejus **414** nativitas et carnis et spiritus nobis proficit. C Jesu, cui est gloria in sæcula sæculorum. Amen.

SERMO VIII.

Idem de S. Epiphania II.

ADMONITIO.

415 Codici Taurinensi, qui Maximianis in homiliis hunc sermonem septimo loco numerat, non solum consonat codex 99 S. Crucis in Jerusalem, sed etiam Combefisius, qui eundem sub Maximi nomine edidit tom. II, pag. 142. Differt tamen eorum inscriptio; siquidem codex Taurinensis habet: *Item et de eadem Epiphania, et de baptismo Christi*; codex vero S. Crucis: *De S. Epiphania*, ut et Combefisius. Accuratiores videbitur aliquibus mss. Taurinensis titulus, cum vere S. Maximus hoc in sermone nonnulla scribat de Christi manifestatione, deque illius baptismo. Sed cum duplex illud mysterium uno Epiphaniæ nomine exprimat, eodemque die celebretur, non est improbanda inscriptio: *De S. Epiphania*. In codice Vaticano 1276, fol. 105, a tergo, is idem sermo legitur cum titulo, alia quidem manu scripto: *In octava Epiphaniæ sermo S. Ambrosii*. At non video cur ob unius tantum codicis titulum, alia manu scriptum Ambrosio nuncupandus sermo sit, cum et styli ratio, et mss. cæteri codices Maximum ejus fuisse auctorem ostendant.

a Cod. i Plut. xiv Laurent., cunctis sæculis expetitur. Cod. Vat., expectatus.

b Cod. Vat., et cælorum ministeria nescierunt.

c Codd. S. Crucis in Jer. et Vat., Videte quid sit inter vetus, etc.

d Duo codd. S. Crucis in Jer. et Vat.

e Idem cod. Laurent., utraque humilitas mea est, etc.

f Cod. 90 S. Crucis in Jer., immortale laborum.

g Cod. S. Crucis in Jer. et Laurent., Christiani.

h Signaverat cod. Vat. 1267; his prosequitur: *Itaque, dilectissimi fratres, pauca etiam de baptismi sacramento accipite. Baptizatur Dominus a servo, et a*

Utrumque mysterium meum est; utraque e utilitas mea est. Dei Filius non habebat necessarium ut nasceretur, ut baptizaretur, neque enim peccatum fecerat quod ei remitteretur in baptismo; sed illius humilitas nostra sublimitas est. Illius crux nostra victoria est; illius patibulum est noster triumphus. Gaudentes levemus hoc signum in humeris nostris, victoriarum vexilla portemus, inmortale f lavacrum portemus in frontibus. Cum hoc signum in postibus diabolus aspexerit, contremiscet; et qui aurata Capitolia non timent, crucem timent; qui contemnunt scepra regalia; et purpuras Cæsarium, et dapes, e Christi sordes et jejunia pertimescunt. Denique in Ezechiel propheta (*Ezech. ix*), cum omnes qui missus fuerat angelus occidisset, et interfectio cœpisset a sanctis, illi tantummodo sospites reservantur quos Tau littera, id est crucis pictura signaverat. h Exultemus itaque, fratres carissimi, et ad crucis similitudinem sanctas ad cælum levemus manus. Cum sic nos dæmones armatos viderint, opprimuntur. Quando Moyses (*Exod. xvii*) erectas habebat manus vincebatur Amalech; si l paulum illæ conciderant, convalescebat. Antennæ navium et velorum cornua sub figura nostræ crucis volitant. Aves quoque ipsæ, quando in sublimiora tolluntur, et pendent per aërem, extensis alis, imitantur crucem. Sed et tropæa et victoriæ triumphorum ornatae cruce sunt, quam non solum in frontibus, sed in animabus queque nostris habere debemus, ut cum sic fuerimus armati, calcemus super aspidem et basiliscum in Christo **414** Jesu, cui est gloria in sæcula sæculorum. Amen.

Deo Filius appellatur. Quid hac humilitate sublimius? quid hac vilitate nobiliter? Inter publicanos, et meretrices, et peccatores ad lavacrum venit, et sanctior est baptizatore suo. Lavatur a Joanne in carne; sed ipse Joannem in spiritu lavat. Aquæ quæ cætera mundare consueverant, Dominum nostro lavante, mundatæ sunt. Jordanis fluvius, qui eo tempore, quando populum Israel dux ad terram repromissionis fuerat excitatus, tunc totis si potuisset undis in unum locum voluerat congregari, ut Domini corpus attingeret. Post hæc codex rubris characteribus habet verba, de eodem sermone.

i Cod. Laurent., si paululum illæ considerent.

ARGUMENTUM. — *Christus, ut bonus magister, doctrinam suam non tam verbis insinuavit quam actibus exercuit; natus hominibus, renatus est sacramentis; ibi sinus Christi est, ubi habitaculum est virtutum.*

Evangelica Scriptura refert, sicut lectum nuper audivimus, Dominum ad Jordanem baptismi causa venisse, et in eodem flumine mysteriis se cœlestibus consecrari voluisse. Quod mirari non debemus, cur hoc baptismatis ipsius Dominus et magister fecerit, quia ipse ait: *Qui fecerit, et docuerit, maximus vocabitur in regno cœlorum (Matth. v).* Facere igitur prius voluit, quod faciendum omnibus imperabat, ut bonus magister doctrinam suam non tam verbis insinuaret quam actibus exerceret, et ad finem nos gestu pariter confirmaret et sensu. Hoc autem totum hodierna die gestum esse manifestum est. Quod ita verum esse, ipsa possumus colligere ratione. Ratio enim exigit ut post diem natalis dominici, licet interpositis annis, eodem tamen tempore, hæc festività sequeretur, quam et ipsam festivitatem natalem appellandam puto. Tunc enim natus hominibus, hodie renatus est sacramentis; tunc per virginem editus, hodie per mysterium generatus. Ita enim disposuit Dominus, non longe inter se hominum vota distare, ut uno tempore, quem genitum gratulabantur in terris, sanctificatum lætarentur in cœlis; ut qui partum virginis, angelis annuntiantibus, possidebant Dei Filium, cœlis testantibus retinerent, certi que essent homines quia ipse esset Filius Dei quem virgo pepererat, Divinitas agnoscebat. Novi enim partus nova **416** merentur obsequia. Ibi cum secundum hominem nascitur, mater eum Maria sinu circumfovet. Hic cum secundum mysterium gignitur, Pater eum Deus voce complectitur. Ait enim: *Hic est enim Filius meus, in quo bene complacui (Matth. iii).* Mater ergo partui molli blanditur gremio, Pater Filio pio testimonio famulatur. Mater, inquam, eum adorandum magis ingerit, Pater colendum gentibus manifestat. Sicut igitur retinetur a matre cum nascitur, sed Pater ei sinus sui fote mugiter subministrat. Legimus enim eum in intermissione in Patris gremio quiescentem, dicente Evangelista: *Deum nemo vidit unquam, nisi unigenitus Filius, qui est in*

A sinu Patris (Joan. i). Libenter ergo ^b in sinu sanctorum requiescit Dominus, unde et Joannis evangelistæ sinum, ut in eo accumberet, libenter elegit. Sinus ergo in quo Christus requiescit, non corporis gremio præparatur, non vestimentorum ambitione componitur, sed cœlestium virtutum colligitur. Nam Christi sinus erat in Joanne evangelista fides, in Deo Patre divinitas, in Maria matre virginitas. Ibi sinus Christi est, ubi habitaculum est virtutum. Ibi reclinat caput suum, ubi domicilium cœlestium invenit præceptorum. Nam ideo peccatoribus et infidelibus dicit: *Vulpes foveas habent, et volucres cœli nidos, Filius autem hominis non habet ubi caput ^c reclinet (Luc. ix).* Igitur Dominus Jesus hodie venit ad baptismum, et corpus suum sanctum voluit aqua dilui. **B** Dicit fortasse aliquis. Qui sanctus est, cur voluit baptizari? Audi ergo: ideo baptizatur Christus, non ut sanctificetur ab aquis, sed ut ipse aquas sanctificet, et purificatione sui purificet fluentia quæ tangit. Consecratio enim Christi consecratio major est elementi. Cum **417** enim Salvator abluitur, jam tunc in nostrum baptismum tota aqua mundatur, et purificatur fons, ut securis postmodum populis lavari gratia ministretur. Præcedit ergo Christus per baptismum, ut Christiani post eum confidenter populi subsequantur. ^d Intellige ergo mysterium. Ita enim ^e et columna ignis præcessit per mare Rubrum, ut intrepidum iter Israel filii ^f subsequerentur, et ipsa prius per aquas ^g gressa est, ^h ut venientibus post se viandi semitam præpararet. Quod factum, **C** sicut Apostolus dicit (*I Cor. x*), mysterium baptismi fuit, ubi homines **418** nubes operiebat, unda portabat. Sed hæc omnia operatus est Christus Dominus idem qui et modo, qui, sicut tunc per mare filios Israel in columna ignis præcessit, jam tunc per baptismum Christianos populos in corporis sui columna præcessit. Ipsa, inquam, est columna, quæ tunc sequentium oculis lumen præstitit, modo lucem credentium cordibus subministrat. Tunc in ⁱ fluentis vestarum soli lavit semitam; modo in lavacro fidei vestigia corroborat: per quam fidem, sicut filii Israel, qui intrepidus ambulaverit, persecutorem Ægyptum non timebit.

SERMO IX.

De S. Epiphania III.

ADMONITIO.

Hunc a primis editoribus Ambrosio ascriptum sermonem, Erasmus S. Maximo acceptum esse referendum duxit. Inde vero monachi congregationis Benedictinæ S. Mauri cum in *appendice ad S. Ambrosii opera, num. 8*, rursum edendum curassent hoc titulo: *De S. Epiphania I*, tunc multo esse similis veri animadvertunt, eum Maximo potius quam alteri cuiquam esse attribuendum. Ac si styli veterumque codicum habenda ratio est, habenda vero est maxima, confutandum erit, restitui omnino ipsum Taurinensi nostro antistiti oportere. Ac de stylo quidem non est cur disputem, cum perspicuum esse cuique possit, qui hunc cum genuinis Maximi sermonibus conferre non gravatur. De codicibus non est cur multis esse disputandum putem. Itaque agam brevibus. In cod. 1267 Vaticanæ bibliothecæ exstat hic sermo, eique hæc est præfixa inscriptio: *Ejusdem*

^a Cod. Vat. omittit enim.

^b Cod. Vat., *Libenter ergo quiescit Dominus in sinu sanctorum.*

^c Cod. Vat. 1276, *ubi caput suum.*

^d Codd. 99 S. Crucis in Jer. et Vatic. 1276, *Intelligo.*

^e Idem cod. Vat., *in signis columna præcessit.*

^f Idem codd. 99 S. Crucis in Jer., et Vat., *seque-*

rentur.

^g Cod. 99 S. Crucis in Jer., *egressa est.*

^h Cod. 10 Laurent., *ut lumen sequentium oculis ministraret.*

ⁱ Codd. 99 S. Crucis in Jer. et 10 Laurent., *in flucibus; cod. vero Vat. 1276, Tunc de flucibus undarum solidavit semitam; nostro in lavacro.*

unde supra. Is autem *unde supra* est Maximus, cui sermones qui præcedunt ascripti sunt. In codice Palatino Vatic. num. 1257, is idem habetur sermo cum hac epigraphe: *De Epiphania, sermo S. Maximi episcopi.* Huic consonant codices Taurinensis, abbatix S. Dalmatii, Lambacensis, et nonagesimus nonus S. Crucis in Jerusalem. Itaque Ceillerius in quarto ac decimo tom. *Histor. generalis auctorum*, etc., satis constare affirmat, hunc ipsuum sermonem perscriptum fuisse a Maximo.

ARGUMENTUM. — *Epiphania Græce, Latine apparitio.* **A** *Tunc primum signis credentium cordibus Deus Christus illuzit; apparens non tam oculis hominum quam saluti. Mutatio aquæ in vinum, magnum plane signum, ad Dei credendam sufficiens majestatem, atque resurrectionis mysterium continens.*

Exsultandum est nobis, fratres carissimi, quod votis nostris vota succedunt, et gaudiis gaudia cumulantur. Ecce enim adhuc natalis dominici solemnitate corda nostra ^a persultant, et jam festivitate S. Epiphaniæ gloriamur. Gratias igitur agere debemus Domino, qui nos frequenter visitat, et sæpe lætificat, et copiosius requirit, ut numerosius benedicat. Quamvis igitur gentilis (licet vane) numerosa solemnitate lætetur propter diversitatem dominorum suorum, tamen plures nobis festivitatem præstat unius ^b diei visitatio, quam illis multorum dæmoniorum superstitionosa præsumptio. Nam sicut eos veritate religionis vincimus; ita votorum numero superamus. Epiphaniæ ergo hodie procuramus gaudia. Quærat aliquis, quid interpretetur hoc verbum, scilicet quia Epiphania Græce, Latine dicitur ^c apparitio. Ergo quia tunc primum apparuit Salvator ^d in mundo, ipsa dies eodem vocabulo Epiphania nuncupata est. Quomodo autem apparuerit, requiramus; non quod in mundo ante non fuerit, cum mundus per ipsum factus sit; sed quod tunc primum signis atque miraculis credentium cordibus Deus Christus illuxerit, et in tenebrosas conscientias hominum ^e fidei splendor advenit. **419** Cum igitur Deus ubique sit, et universa possideat, tanquam non visus antea apparuisse dicitur. Apparuit autem non tam oculis hominum quam salutis. Nam et si prius natus ex Virgine oculis carnalibus videbatur; tamen non apparebat, ^f quoniam virtutem ejus adhuc fidei acies ignorabat. Unde Judæis per prophetam dicitur: *Videntes videbitis, et non videbitis (Isai. vi).* Hoc est Salvatorem, quem cernerent oculis corporalibus, spirituali lumine non viderent. Postea enim quam ^g humanitatem suam mirabilibus declaravit, humanis mentibus tanquam novus et inopinatus apparens, oculos quosdam cordis infudit, ut cognosceret sensus, quem non cognovit aspectus. Unde fit ut nos Christum Dominum per fidem, quem nunquam vidimus, contemplemur: Ju-

dæi, quem perspexerunt oculis, palpaverunt manibus, hodieque non videant. Requiramus igitur quod signum operatus sit ut divinitatem suam populis declararet. Dicitur hoc primum fecisse miraculum, ut æquam mutaret in vinum. Magnum plane signum, ut ad Dei credendam sufficiens majestatem. Quis enim non miretur in aliud, quam erant, elementa esse translata? Nemo enim potest mutare naturam, nisi qui Dominus est naturæ. Credendum est jam ex hoc mortalem hominem in immortalitatem posse converti, quando vilis substantia in pretiosam est conversa substantiam. Nolo enim, auditor, nomina tantum perspicias vini et aquæ; sed si vis ^h potentiam comprobare, virtutem rerum aspice. Tanto enim hoc altius nescio quid demonstratur. Nam cum Dominus aquam vertit in vinum, non tantum hoc operatur, ne discumbentibus desit ⁱ ebrietas, sed ut credentibus **420** abundet æternitas. Siquidem propterea in mundum venit Christus, non ut convivarum cellaria procuraret, sed ut salutis hominum provideret, nec ut hydrias substantia boni odoris impleret, sed ut animas gratia sancti Spiritus irrigaret. Ergo, cum ex illa vili aqua vini optimi saporem voluit gustare ^k conviva, magis voluit ex hac vili carne resurrectionis cœlestis sapientiam gustare credentes. Nam hoc ^l signum totum utique resurrectionis mysterium continet. Aqua enim vilis, ^m pallens et frigida in vinum versa, scilicet pretiosum, ⁿ rubrum vel ignitum, hoc significat hominis substantiam conditione vilem, imbecillitate pallentem, morte ^o frigentem in resurrectionis gloriam commutandam, quæ est æternitate pretiosa, gratia colorata, spiritu immortalitatis ignita. Hoc igitur ^p dignum est credere, Dominum operari voluisse, ut per hoc terrenum signum, futurum jam tunc a sapientibus cœlestis mysterium videretur. Nam si mirabile est utique quæ defecerant conviviis vina supplere, quanto est mirabilius vitam, quæ est exhausta, hominibus reparasse? Et si gloriosum est aquam in vinum mutare, quanto est gloriosius peccata in justitiam commutare, et mores potius temperare, quam pocula? Audeo dicere illas hydrias, non solum illi convivio, sed universo mundo pretiosam illam ministrare substantiam, nisi quod

^a Cod. 99 S. Crucis in Jer., *corda nostra præsul-*
tant, etiam, etc.

^b Cod. 10 Laurent., *præstat unius Domini visitatio,*
quam illis multorum dæmonum superstitionosa præ-
sumptio.

^c Codd. Vat. 1267 et Vat. Palat. 1257, *apparere.*

^d Cod. Vat., *Salvator mundi.*

^e Cod. Vat. Palat., *fides splendoris.*

^f Cod. Vat. Palat., *quia.*

^g Cod. 10 Laurent. et 99 S. Crucis in Jer. legunt
divinitatem.

^h Cod. Vat. Palat., *Salvatoris potentiam.*

ⁱ Sanctus Maximus, hic usurpavit vocem *ebrietas*

D *pro satietate; inhærens Evangelio Joan. cap. ii, ubi*
legitur de conviviis: Et cum inebriati fuerint, id est
saturati.

^j Codex 99 Sanctæ Crucis in Jerusalem, *sit æter-*
nitatis.

^k Codd. 10 Laurent. et Vat. 1267, *voluit gustare*
convivas.

^l Cod. l. cit., *Nam hoc signo totum utique resurre-*
ctionis mysterium continetur.

^m Cod. 99 S. Crucis in Jer., *pallida.*

ⁿ Idem cod. 99 S. Crucis in Jer., *rubeum.*

^o Cod. Vat. Palat., *frigescentem.*

^p Cod. Vat. Palat., *Hoc igitur dictum est credere.*

nobis melius administrant. Constat enim ex ipsis A lutis accipere; et, si dici fas est, apud illos pertrans-
vasculis illos hausisse ebrietatem; nos haurire justi- isse quod biberant, apud nos vero permanere quod
tiam. Illos percepisse vini poculum, nos calicem sa- sumpsimus ^a.

SERMO X.

De S. Epiphania IV.

ADMONITIO.

421 In nonnullis mss. libris Augustino, in aliis Ambrosio hic quoque sermo attributus legitur; quem Maurini in appendicem serm. ejusdem S. Augustini sub num. 137 traduxerunt. A nobis S. Maximo ascribitur cum scriptoribus duorum codicum 90 et 99 S. Crucis in Jerusalem, de quorum fide, post clarissimi cardinalis Besutii sententiam, nemo dubitare potest. In cod. 90 vetustissimo est sermo 41, et in altero 99 serm. 31, in quo 31 titulus est hujusmodi: *De die Epiphaniarum, et de Evangelio, ubi Dominus baptizatus est, et de psalmo xxviii*. In codice autem Sangallensi: *De die Epiphaniarum*. Si quis vero hunc sermonem conferat cum homiliis S. Maximi de eodem Epiphaniæ mysterio agentibus, idem argumentorum genus, eandemque dicendi rationem inveniet.

ARGUMENTUM. — *Christus Salvator eo tempore cognoscitur, quo a Joanne in Jordane baptizatur; et a Deo Filius appellatur. In psal. xxviii Christi prædictum baptisma fuit.*

Dies Epiphaniarum Græco nomine sic vocatur. Quod enim nos apparitionem vel ostensionem dicimus, ^b id Græci Epiphaniam vocant. Hoc autem ideo ^c dicimus, quia hodie Dominus noster et Salvator apparuit ^d secundum carnem in terris. Licet enim olim natus esset ex Maria, et triginta ^e annorum explesset ætatem; tamen ignorabatur a mundo. Eo tempore cognitus est, quo ad Joannem Baptistam, ut in Jordane baptizaretur, advenit: et vox de cælo Patris intonantis audita est: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi ^f bene complacui* (Matth. iii). Quem Pater de cælis voce monstraverat, hunc Spiritus sanctus ^g verus, quasi in columbam, et super caput illius sedens tactu ^h voluit demonstrare, ne quis alius Dei Filius putaretur ex populo. Quid hac humilitate sublimius? Quid hac vilitate nobilior? Baptizatur a servo, et a Deo Filius appellatur. Inter publicanos et meretrices et peccatores ad lavacrum venit, et sanctior est baptizatore suo. ⁱ Baptizatur a Joanne in carne; sed ipse Joannem in spiritu lavat. Aquæ, quæ cætera mundare consueverant, Domino nostro lavante, **422** mundatæ sunt. Jordanis fluvius, qui eo tempore, quando populum Israel ^j duxit Jesus Nave, et ad terram promissionis induxit, fuerat exsiccatus; nunc totis, si potuisset, undis ^k voluit congregari, ut Domini corpus attingeret. ^l *Jordanis, inquit, reversus est retrorsum* (Psal. cxiii). Videte, ^m fratres, quomodo id quod in Evangelio lectum est, in vigesimo octavo psalmo fuerit ante prædictum: *Vox Domini super aquas* (Psal. xxviii). Locutus est

B enim Dei Filius ad Joannem: *Sine modo; sic enim oportet nos adimplere omnem justitiam* (Matth. iii). Sequitur: *Dominus ⁿ majestatis intonuit*; quando Pater Filio testimonium reddidit dicens: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui. Vox Domini confringentis cedros* (Psal. xxviii). Baptizatus est enim Christus, et erecti prius atque sublimes dæmones corruerunt. *Succidit eos Dominus quasi cedros Libani, et comminuit eos tanquam vitulos* (Ibid.). Fragmenta arborum ventilans, et calcibus stirpes in diversa dispergens. ^o E contrario de Salvatore quid dicitur? *Et dilectus meus, sicut filius unicornium* (Ibid.). Dilectus Dominus noster atque Salvator ^p Filius Dei, unicornium, filius crucis de quo dicitur in cantico Abacuc: *Cornua in manibus ejus, ibi abscondit fortitudinem suam* (Habac. iii). Postquam ergo dilectus iste crucifixus est, impletum est illud, quod ^q sequitur in psalmo: *Vox Domini intercidentis flammam ignis* (Psal. xxviii). Illo enim baptizato, et universo mundo, Christo lavante, mundato, gehennæ ignis extinctus est. **423** *Vox Domini concutientis desertum* (Ibid.). Deserta fuit Ecclesia, quæ prius filios non habebat. Ad predicationem Christi deserta ista commota est, et parturivit, et nata est in una die ^r gens tota. Simul illa, quæ antea dicebatur desertum Cades, hoc est desertum, siquidem non habuerat sanctitatem, cœpit parere cervos, et sanctorum suorum emittere greges, qui serpentes in terris interficiunt, qui venena contemnunt, quibus discurrentibus, et in toto orbe Christi Evangelium prædicantibus in templo ejus omnes dicunt gloriam Deo (Ibid.). Sequitur: *Dominus diluvium inhabitare facit*. Consideremus totum orbem, respiciamus barbaras nationes, Romanum quoque ^s lustremus imperium, ubique in

^a Cod. Vat. Palat., *Præstante Domino nostro Jesu Christo, etc.*

^b Codd. S. Crucis cit. *hoc pro id.*

^c Codd. S. Crucis in Jer. et Vat. omittunt *dicimus.*

^d In utroque codice S. Crucis in Jer. et Vat. desunt verba *secundum carnem.*

^e Cod. Vat., *et triginta jam.*

^f In codd. S. Crucis in Jer. deest *bene.*

^g Uterque codd. S. Crucis in Jer. et Vat., *versus in columbam.*

^h Codd. cit. S. Crucis in Jer. et Vat., *tactu quoque ipso voluit, etc.*

ⁱ Cod. S. Crucis in Jer., *Lavatur ab Joanne.*

^j Uterque cod. S. Crucis in Jer., et Vat. 1267, *dux Jesus in terram repromissionis induxit, explicatus est*

^k Uterque cod. S. Crucis in Jer., *voluerat. Codex autem Vat. 1267, voluerit.*

^l In utroque cod. desunt subsignata verba; quemadmodum in cod. Vat.

^m Uterque cod. S. Crucis in Jer. addit *Deus.*

ⁿ Uterque cod. S. Crucis in Jer. et Vat., *At e contrario.*

^o Uterque cod. S. Crucis in Jer. et Vat., *Salvator est Filius unicornium.*

^p Uterque cod., *dicitur in psalmo.*

^q Uterque cod. S. Crucis in Jer., *gens tota simul: illa die quæ ante dicebatur desertum Cades, etc.*

^r Uterque cod. S. Crucis in Jer. et Vat. 1267, *Romanum quoque mente lustremus imperium: ubique in Christo credunt.*

424 nostrum Dominum baptizantur; et ita sit ut non una aqua, sed quodammodo sit diluuium baptismorum. Quapropter, fratres carissimi, quoniam consummatum est tabernaculum (hoc enim psalmi istius titulo prenotatur), et quoniam Ecclesia visis lapidibus^a constructa est, afferamus Domino filios Dei, afferamus filios arietum, apostolorum atque sancto-

rum, et initemur Salvatorem nostrum, ^b qui et ipse Pastor et Agnus appellatur, qui pro nobis immolatur in Ægypto, qui pro Isaac cornibus tenetur in sentibus, et dicamus: *Dominus pascit me, et nihil mihi deerit. In loco pascuæ ibi me collocavit; super aquam refectionis educavit me (Psal. xxii).* Cui est gloria et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

SERMO XI.

De baptismo Christi I.

ADMONITIO.

Hanc concionem in S. Ambrosii operibus editam ad Maximianos sermones traducam, auctoritate permotus non modo codicum S. Crucis in Jerusalem et Taurinensis, sed etiam Benedictinorum monachorum congreg. S. Mauri, qui in præfatione in serm. 10 append. operum S. Ambrosii ita sentire videntur. Inquiunt enim conferenda esse quæ idem S. Ambrosius sub finem lib. II in Lucam de baptismo Christi deque testimonio Patris et Spiritus sancti apparitione docet. Cum autem Ambrosii expositio alia sit ab ea quæ hoc in sermone traditur, contra vero non tam similia, sed ipsis fere verbis alibi dicta a Maximo reperiantur, satis evincunt non Ambrosium, sed Maximum hujus sermonis auctorem judicandum. Commentarium illud Ambrosii in Lucam Maximum habuisse præ oculis non nego, cum nonnulla similia scribat, sed suam sibi viam sternit S. antistes noster propriisque sententiis orationem instaurat. At ut ad codices mss. redeam, Taurinensis sermonem exhibet hoc titulo: *Item et de eadem Epiphania, et baptismo Christi homil. IX.* Inscriptio autem cod. 90 S. Crucis in Jerusalem num. 42 ita exprimitur: *Incipit tractatus de Epiphania;* in altero vero codice 99: *Incipit de Epiphania.* Codex basilicæ S. Petri 40 F hunc eundem continet sermonem, auctoris nomine omissio.

ARGUMENTUM. — *Cœlestia mysteria, quæ in Christi baptismo continentur in lucem profert S. Maximus ad fidelium suorum institutionem, atque nonnulla S. Scripturæ testimonia, imprimisque de columba, deque Jordane converso retrorsum exponit.*

Plerique in hac sancta Epiphaniæ die hactenus a Domino mirabilia facta esse commemorant, ut rogatus ad nuptias aquæ substantiam in vini speciem commutaret, ac liquorem fontium in meliorem usum^a sui benedictione transferret, ^d ministris hausisse aquam de puteis, vinum in hydriis invenisse, atque utiliore dispendio perdidisse quod deerat: tuncque primum hoc mirabili signo divinitatis suæ declarasse virtutem. Nonnulli autem in hac sancta die a Joanne baptizatum eum in Jordane testantur, ^e atque in lavacri ejus gratia interfuisse loquendo Deum Patrem, sanctum quoque Spiritum descendisse. Nec mirum, si in Domini lavacro mysterium non defuit Trinitatis, cum nostrum lavacrum compleat sacramentum. Neque enim poterat Dominus non primum circa se exhibere quod erat postea humano generi præcepturus; cum omnia non sui gratia, sed nostræ gratiæ salutis efficeret. Aut nunquid propter se baptizari voluit, cum peccatum non haberet, sicut dicit propheta: *Qui peccatum non fecit, nec dolus inventus est in ore ejus (Isai. xlii; I Petr. ii)?* Sed propter

nos utique qui, multorum criminum peccatis obnoxii, opus habebamus ut in Christi ^f baptismo purgaremur: atque ideo venit Dominus **425** ad lavacrum, non ut purificetur ^g ipse aquis, sed ut nobis aquarum fluentia purificet. ^h Ex quo enim ille in aquis se mersit, ex eo omnium credentium peccata delevit. Necessè est autem ut omnium peccata deleverit, qui omnium peccata suscepit, sicut ait evangelista: *Hic est Agnus ⁱ Dei, hic est qui tollit ^j peccatum mundi (Joan. i).* Mirum ergo in modum unus mergitur, et salus omnium reparatur. Adest ergo Deus Pater cum baptizatur Dominus, adest Spiritus sanctus. ^k Videte Salvatoris benevolentiam, quia solus se in passione contumeliis subdidit, in lavacro solus gratiam non quæsit, ^l vult participes esse gloriæ. Adest ergo, sicut dixi, Pater, adest et Spiritus sanctus: et quia Deus videri non potest, Spiritus in columba, Pater descendit in voce, quodque solum ^m ad astruendam fidem necessarium erat, ⁿ exhibet Salvatorem. Fides enim nostra nisi auditu non constat et visu, ideo se Spiritus in columba oculis subdit, Pater in voce se auribus subministrat. Nam nisi propter nostram credulitatem ^o ista fieri oportuisset, potuit Pater et Spiritus tanquam invisibilis Deus ad Verbum Filium invisibili prolapsione descendere. Igitur propter nostram fidem, ^p aperto cælo,

^a Cod. S. Crucis in Jer., *extracta est.*

^b Codd. S. Crucis in Jerusalem et Vat., *qui ipse et Pastor, et Aries, et Agnus appellatur.*

^c Cod. S. Petri, *æta.*

^d Item cod. S. Petri, *ministri hauriunt aquam de D puteis, vinum in hydriis inveniunt, etc.*

^e Item cod. S. Petri, *atque in lavacro ejus interfuisse loquendo Deum Patrem, sanctumque Spiritum descendisse. Nec mirum, si in dominico lavacro, etc.*

^f In utroque cod. S. Crucis in Jer. et S. Petri, *baptismo pro baptismo.*

^g In cod. 90 deest ipse.

^h Cod. S. Petri, *Ex quo ille se in aquas mersit, ex eo omnium peccata abluit. Necessè est autem ut omnium peccata dilueret, qui omnium, etc.*

ⁱ In cod. 90 omittitur *Dei.*

^j In utroque laud. cod. et in cod. S. Petri legitur *peccata.*

^k Cod. S. Petri, *Vide Salvatoris benevolentiam, qui solus se, etc.*

^l Cod. S. Petri, *sed vult.*

^m Cod. S. Petri, *ad instruendam fidem hominibus, atque necessarium erat exhiberi Salvatorem. Fides enim nostra non nisi auditu constat et visu.*

ⁿ Cod. 90 S. Crucis in Jer., *exhiberet.*

^o Cod. S. Petri, *Nam nisi propter nostram credulitatem ita fieri non oportuisset, potuit Pater et Spiritus sanctus tanquam invisibilis Deus ad Verbum invisibili prolapsione descendere.*

^p Item cod. S. Petri, *apertis cælis.*

Spiritus ad Christum, Pater ad Filium, vox descendit ad Verbum. Verbum enim Christus est, de quo ^a scribitur: *In principio erat Verbum* (Joan. 1). Bene, inquam, Pater vox, et Filius Verbum dicitur, quia verbum non nisi de voce procedit. Conveniunt itaque sibi vox et verbum, et salutem hominum provident societate mysterii. Qua autem ratione Spiritus sanctus ad Christum in specie columbæ descenderit, videamus; utrum sit aliqua similitudo columbæ vel Domini, sicut ^b est vocis et verbi. Est plane. Columbam **426** enim etiam ipsum dixerim Dominum, quia est alacer, mitis et simplex. Columba est, quia sanctos suos ^c præcipit esse ut columbas, dicens: *Estote simplices sicut columbæ*. Quod autem columba Christus sit, propheta dicit ex persona ipsius, describens post passionem reditum ejus ad cælum: *Quis dabit mihi pennas, et volabo, et requiescam* (Psal. LVI)? Cum ergo Christus Dominus ^d initiaret Ecclesiæ sacramenta, ^e cælo supervenit columba. Intellego mysterium, agnosco etiam sacramentum. Columba enim ipsa est quæ nunc ad Ecclesiam Christi in baptismo venit, quæ quondam

A ad arcam Noe diluvio properavit, tunc illi securitatem annuntians olivæ ramo (*Gen. viii*), modo huic æternitatem conferens Divinitatis ^f indicio; tunc signum pacis ore afferens, modo ipsam pacem et Christum sui substantia super fundens. ^h In Jordane igitur baptizatus est Dominus. Multa mirabilia in hoc flumine sæpius facta esse Scriptura commemorat; inter cætera: *Et Jordanis conversus ⁱ est retrorsum* (Psal. cxiii). Puto ^j esse mirabilius quod Domino Jesu Christo ibi posito factum est. Ante enim retrorsum aquæ conversæ fuerant, modo retrorsum peccata conversa sunt. Et sicut tunc ^k impetus fluminis alveum sui cursus perdidit, ita et nunc impetus peccatorum ^l dominium sui erroris amisit. Quod quidem in propheta Elia jam illo tempore factum puto. Sicut enim Elias divisionem fecit undarum, ^m ita et Spiritus Domini in eodem Jordane separationem operatus est peccatorum; ⁿ et sicut sub Elia fluctus primordia fontium de quibus exierant petiverunt, ita et sub Christo Domino homines ad originis sui infantiam, de qua fuerant exorti, sunt reversi.

SERMO XII.

De baptismo Christi II.

ADMONITIO.

427 Optime meriti de S. Maximo Martenius et Durandus Benedictini monachi congreg. S. Mauri habendi sunt, cum sermonem hunc et alios quinque in schedis Mabillonii repertos publicarint, ut dictum est supra. His accedit testimonium codicis Sangallensis num. 87 Maximo eum tribuentis, et cod. Taurinensis num. 43. Quamobrem et nos eidem sancto præsulii sermonem hujusmodi ascribimus. Accedit hujus cum superiore connexio.

ARGUMENTUM. — *Christus baptizatur non sibi, sed nobis. In ipso enim Divinitatis plenitudo erat æternæque possessio justitiæ. Ut autem sanctitatis suæ et gratiæ munera in nos derivarent, baptismum instituit, suoque contactu aquas universas sanctificavit.*

Retinet vestra sanctitas, fratres, quod in die festissimæ Epiphaniæ diximus in Jordane Dominum baptizatum, et prosecuti sumus quod nostri magis causa quam sui voluerit hoc mysterio consecrari. Nostri plane causa hæc universa perfecit. Nam illi ad quem profectum necessaria consecratio, qui ipse est sacramentum? Ad quem usum in eo mysterii solemnitas, in quo est plenitudo mysterii? In ipso est enim plenitudo, sicut ait Apostolus: *Quoniam in ipso habitat omnis plenitudo Divinitatis corporaliter* (Col. ii, 9). Et iterum evangelista: *De plenitudine ejus omnes accepimus* (Joan. 1). Ergo in quo plenitudo Divinitatis erat, non indigebat ut sacramentorum mysteriis impleretur. Sed ideo mysterium implere voluit, non ut ipse profectum caperet, sed ut nobis plenitudo my-

C sterii proficeret. Denique Joanni Baptistæ renitenti et dicenti: *Ego a te debeo baptizari, et tu venis ad me?* ait illi Dominus: *Sine, modo sic enim oportet nos implere omnem justitiam* (Matth. iii). Implere, inquit, omnem justitiam. Cur ergo baptizatur Dominus? Non justitia justificat Christum, sed ipsa justitia sanctificatur a Christo, et semiplena virtus ab eo impletur cui inest plenitudo virtutum. Ait igitur Joannes: *Ego a te debeo baptizari*; contestat ergo Dominum non sui causa esse baptizatum, cum antequam baptizaretur ab eo se magis baptizari Joannes expostulabat. Demonstrat enim hoc dicendo majorem gratiam esse in mysterio Domini quam in magistro mysterii. Quid enim illi consecrationis poterat tradere, a **428** quo sanctificationem accipere ipse optabat? Inferior enim erat magister meritis quam discipulus sanctitate? Christi enim comparatione, et magister imperitus, et D justitia semiplena, et aqua est turbulenta. At ubi baptizatur Dominus, benedictioni ejus et magister proficit, et justitia impletur, et unda purgatur. Purgata

zatur Dominus.

^a Cod. S. Petri omittit est.

^j Codd. Laurent. et S. Petri, *Puto autem esse.*

^k Cod. S. Petri, *Et sicut tunc alveus fluminis impetus sui cursus perdidit, ita et, etc.*

^l Cod. 99 S. Crucis in Jer. legit *ita et nunc impetus peccatorum hominum sui cursus amisit.*

^m Uterque codex S. Crucis in Jer. et cod. Laurent., *ita et Christus Dominus in eodem Jordane separationem operatus est peccatorum. Ille stare fluentia præcepit, hic crimina; et sicut sub Elia, etc.*

ⁿ Hic habet finem sermo in codice S. Petri.

^a Cod. S. Petri, *de quo scriptum est.*

^b In cod. S. Petri deest vox est.

^c Cod. 90 S. Crucis in Jer., *esse præcepit ut columbas.* Idem cod. S. Petri, qui prosequitur, *dicens: Estote prudentes sicut serpentes, et simplices sicut columbæ.*

^d Idem cod. S. Petri, *nuntiare Ecclesiæ sacramentum, de cælo supervenit columba.*

^e Cod. x Laurent. Plut. xiv, *e cælo supervenit columba, etc.*

^f Cod. S. Petri, *Divinitatis judicio.*

^g Idem cod. S. Petri, *Christi sui substantiam.*

^h Idemque cod. S. Petri, *Ita Jordane igitur apti-*

est enim unda, quæ cum esset vills et frigida, benedictionis dominicæ calore ditata est: ita ut quæ vix antea mundanas rerum maculas diluerit, nunc spirituales purificet maculas animarum. Nec miremini quod aquam, hoc est substantiam corporalem, ad purificandam animam dicimus pervenire. Pervenit plane, penetrat conscientiam universa latibula. Quamvis enim ipsa subtilis et tenuis, benedictione tamen Christi facta subtilior, per occultas vitæ causas ad scelera animæ spiritus rore pertransit. Subtilior enim est benedictionum fluxus quam aquarum meatus. Unde et diximus quod in Salvatoris baptismo benedictio, quæ defluxit tanquam fluvius specialis, omnium gurgitum tractus et cunctorum fontium venas infecerit. Mirum enim, inquam, dum, Christo in Jordane posito,

SERMO XIII.

De gratia baptismi.

ADMONITIO.

429 Huic sermone proprie convenit titulus *De gratia baptismi*, quem editores, ut dictum est, perperam homilia 5 de baptismo tribuerunt. S. Maximus catechumenos adhortatur ut lavacrum regenerationis suscipere non morentur, ne beneficio gratiæ ejus priventur. Cum titulus specimen sit argumenti orationis, hæc autem omnis sit de peccatorum remissione infusioneque justitiæ per baptismum acquirendæ, haud alia in scripto sermone convenire potest, quam *De gratia baptismi*. Hanc utique præ se ferunt sex codices S. Maximo sermonem tribuentes, qui sunt Sangallensis num. 11, Vaticanus 1267 pag. 158, Taurinensis in quo est homilia 13, S. Crucis in Jerusalem 90 num. 11 cum titulo: *Incipit de gratia baptismi*, et 99 ejusdem S. Crucis num. 44, ne non Laurentianus x Plut. xiv. Hæc testimonia perspicuis verbis expressa si Benedictinis monachis S. Ambrosii editoribus affuissent, certius judicium hoc de sermone pronuntiassent.

ARGUMENTUM. — *Catechumenos hortatur Maximus ut gratiam baptismatis omni festinatione suscipiant, ut possint esse quod Christus est; et quid inter Joannis et Christi baptismum intersit: dilucide copioseque docet.*

Quia constat, sicut ante ^a prosecuti sumus, Jesum Christum non sui causa baptizatum esse, sed nostri, debemus, fratres dilectissimi, vobis catechumenis loquor, gratiam baptismatis ejus omni festinatione suscipere, et de fonte Jordanis, quem ille benedixit, benedictionem consecrationis haurire, et in eum gurgitem in quem se illius sanctitas mersit nostra peccata mergantur; scilicet, ut eadem aqua quæ Dominum circumdedit et servulos circumpurget, quatenus ex ^b venerabili Christi lavacro nobis unita sancta proficiat, et iisdem vestigiis atque mysteriis quibus benedictionem a Salvatore est mutuata, nos sicut beatiore purificet, gratiamque quam a Christo suscepit in Christianos refundat. Ergo, fratres, tingi debemus eodem fonte quo Christus, ut possimus esse quod Christus est. Nam, quod salva fide dixerim, licet baptismum utrumque sit Domini, tanto gratius puto hoc baptismum esse quo nos abluimus quam illud quo Salvator ^c baptizatur. Hoc enim celebratur per Christum, illud celebratum est per Joannem. In illo

A aquarum quidem flumina lavantur. Sed et benedictionum fluentia currebant, inde alvei gurges turbidior ferebatur. Hinc fons Salvatoris purissimus emundabat, et stupore quodam deorsum ad Jordanis originem consecratio baptismatis ascendebat, et contra aquarum fluvium benedictionum fluvius ferebatur. Unde David sanctus arbitror dixisse: *Jordanis conversus est retrorsum* (Psal. cxiii). In baptismo enim Christi retrorsum Jordanis non aquis conversus est, sed sacramentis, et ex natura sui originem benedictione magis quam substantia remeavit. Dum enim consecrationis gratia per eum cunctis fontibus circumferretur, videtur cursum proprium ad venarum exordium revocasse. **Explicit.**

B se magister excusat, in isto nos Salvator invitat. In illo justitia semiplena, in isto Trinitas est perfecta. Ad illud sanctus venit, sanctus egressus est; ad istud peccator venit, et sanctus abscedit. In illo **430** benedictio confertur mysteriis, ^d in isto ^d mysteriis delicta donantur. Baptizari ergo, fratres, debemus eodem gurgite quo Salvator; sed ut eodem fonte mergamur, non nobis Orientalis petenda est regio, non fluvius terræ Judaicæ. Ubi enim nunc Christus, ^e ibi quoque Jordanis est. Eadem consecratio quæ Orientis flumina benedixit Occidentis fluentia sanctificat. Unde etsi nomen forte fluvio aliud sit de seculo, inest tamen illi mysterium de Jordane. Denique iisdem sacramentis res agitur quibus et tunc gesta est, nisi quod gratia pleniore. Tunc enim Trinitatem carnalibus oculis vidimus, modo eandem Trinitatem fidei oculis contemplamur. Tunc Christum vix humanus vultus aspexit, nunc eundem mens humana complectitur. Tunc Spiritus sanctus velut columbæ specie hominem circumfudit, modo se in interiora hominis ^f ipsa virtute divinitatis infundit. Tunc Pater a Domine propter Filium longo auditu vocis advenit, modo autem descendit ad nos Pater ipse cum Filio. Plenior ergo gratia est, ubi Deus, non assumpta specie, descendit ad homines, sed propria substantia

^a Cod. Vat. 1267, ante dies paucos.

^b Idem cod. Vat., ex venerabilis Christi lavacro.

^c Uterque cod. S. Crucis in Jer. et Vat., est baptismus.

^d Uterque cod. S. Crucis in Jer. et Vat., per my-

sterium. Codex Laurent. x, in isto per mysterium delicta donavit.

^e Cod. 90, ubique Jordanis est; item cod. Laurent., ubique enim nunc Christus, ubique Jordanis est.

^f Cod. Vat., in ipsa virtute divinitatis, etc.

¹ Distinctio plane theologica gratiæ ex opere operato, et gratiæ ex opere operantis: prima ipsi sacramenti efficacitæ et virtuti tribuitur, unde dixit Maximus

de baptismo, in isto mysteriis delicta donantur; secundæ sanctificationi per benedictionem elementis collate, in illo benedictio confertur mysteriis.

descendere dignatur ad filios. Ibi enim tanquam incredulis fidem vult signis corporalibus persuadere, hic tanquam fidelibus gratiam spirituali virtute conferre. Plenioris ergo gratiæ est Deum videre sicut est Deus, quam videre eum sic ut requiras eum. Hic est perfecta Trinitas, ibi adhuc scrutanda Divinitas. Plenior igitur est gratia Deum propria virtute cognoscere, quam in assumpta specie suspicari. Faciamus ergo ipsi pro nobis quod Deum videmus fecisse pro nobis, faciamus circa nos quod fieri circa se **431** Joannes optavit. Si ille, qui erat propheta, magister et sanctus, Salvatoris baptismum concupivit, quanto magis peccatores nos, humiles et ignari, gratiam hanc debemus ambire. Videte misericordiam Salvatoris: hoc nobis sponte defertur, quod propheta postulans non meretur accipere. Quid autem causa sit

quod Joannes petierit Christi baptismum et non acceperit, debemus animadvertere. Ait enim illi Dominus postulanti: *Sine modo, sic enim decet nos implere omnem justitiam* (Matth. iii). Scimus autem quod Joannes **432** Baptista typum legis gerebat: justum ergo erat ut ipse baptizaret Dominum, scilicet ut quemadmodum secundum carnem de Judæis Salvator est genitus, ita et secundum spiritum de lege Evangelium nasceretur, ut unde successionem ducebat originis, exinde et traditionem consecrationis acciperet. Hoc est igitur quod ait: *Sic enim decet nos implere omnem justitiam*. Justum enim erat ut mandata legis quæ ipse considerat ipse completeret, sicut alibi dicit: *Non veni solvere legem, sed adimplere* (Ibid.)

SERMO XIV.

De jejunio generali.

ADMONITIO.

A clariss. viro Joan. Dominico Maria Mansio Cler. Reg. a Matre Dei, postea patriæ suæ archiepiscopo meritissimo, erutus primum fuit hic sermo ex codice 85 capitul. eccl. Lucensis, editusque in appendice opp. Stephani Baluzii tom. II, pag. 452, S. Maximi nomine insignitus. Nos quatuor aliorum codicum testimonio permoti, illius auctorem S. Maximum dicimus; hoc est duorum bibl. Laurentianæ et Plut. xiv pag. 120 a tergo, secundi 174 bibl. olim ædil. metrop. eccl. Florentinæ, tertii bibl. congregat. Montis Olivet. Neapol. pag. 100 quarti tandem Taurinensis. Ab omnibus S. Maximus sermonis auctor nuncupatur, sed non omnes eundem titulum habent. In codice Lucensi: *De jejunio generali* inscribitur sermo; in reliquis: *De Quadragesima*. Nos non quam præferunt reliqui codices inscriptionem suscipimus *De Quadragesima*, sed ex codice Lucensi, quod hac in concione non de speciali jejunio Quadragesimæ agit S. Maximus, sed generatim de virtute meritoque jejunii, quod tamen quadragesimali abstinentiæ convenire potest.

ARGUMENTUM. — *De lapsu Adæ cupidi sciendi boni et mali. Si ille peccavit gustando, cur non ego placeam jejunando? In paradiso Ecclesiæ constituti mandatum accepimus ut legem jejunii conservemus.*

Sæpe intimatum est auribus vestris tam de Scripturis divinis quam ex prædicationibus nostris primam in Adam fuisse peccandi culpam mentis illecebram, et causam delinquentiæ exstitisse escæ cupidinem. Dum enim inter tot paradisi epulas pretiosas unius abstinentiæ noluit observare jejunium, cunctarum deliciarum perdidit voluntatem, et amisit concessa dum concupivit illicita. Qui utique si unius cibi abstinentiam tolerasset, non tantorum bonorum jejunus exstiterat. Unde nos, fratres, cognoscentes in auctore nostro delicti causam, amputemus a nobis occasionis offensam. Et cupiditatem, quam ille extra mandati extendit lineam, nos intra præcepti terminum teneamus, nec patiamur, propter brevissimi temporis indicta jejunia, totius vitæ nos perdere suavitatem. Si ille peccavit gustando, cur non ego placeam jejunando? Si illi esca exstitit ad mortem, cur non mihi abstinentia proficit ad salutem? Insiptens plane est qui nec instruit præceptis, nec docetur exemplis. Videte igitur, si non tale præ-

ceptum nobis datur cum renascitur, quale Adæ est positum cum creatus est. Dicitur enim nobis, tanquam in deliciarum paradiso constitutis, et super Domini fontibus amœnitate quiescentibus, ut ex omnium virtutum fructibus accipiamus cibum, de sola sciendi boni et mali arbuscula non gustemus. Quis tali lege contentus sit, uno abstinere, ut plurimum delectetur? Arbusta, inquam, sciendi boni et mali abstinere præcipimus; quæ arbuscula sit debemus intelligere. Nam utique si sancti disciplinarum fructibus saginantur, quæ est arbuscula interdicta justo, nisi indisciplina secularis? Quisque post acceptam gratiam gustaverit de lascivia sæculari, accipit boni malique discrimen. Incipit enim scire et **433** quid sanctitatis amiserit et quid perditionis inciderit. Non quod ipsam notitiam homini ligni præstet gustus, sed quod conscientia innocens erat; posteaquam polluta est, et bona dellet perdita, et mala ingemiscit admissa. Immaculata autem vita conscientia non tenetur; semper enim sancta vel simplex putat hoc solum in homine esse, quod purum est. Cæterum lascivia male peritum reddit plurimum per experientiam peccatorum. Bonum est igitur Christiano rusticitatem habere sanctam, quam notitiam cri-

^a Cod. 99 S. Crucis in Jer., *sed propria substantia dignatur venire ad filios*. Cod. vero 90 habet *sed propria substantia dignatur ad filios*, etc.

^b Hic desinit sermo in cod. Vat.

^c Cod. 90 S. Crucis supplet.

^d Hæc etiam habet codex 99 S. Crucis, sed quoniam minori et vividiori characterem sunt conscripta, additio illa posteriori tempore facta videtur.

^e Cod. Neap. addit *fratres carissimi*.

^f Idem cod., *ventris pro mentis*.

^g Idem cod., *unius arbusculæ noluit observare jejunium*.

^h Al., *voluptatem*.

ⁱ Al., *exstitisset*.

^j Cod. Neap., *ultra mandati extendit lineam*.

^k Cod. Neap., *dominici fontis amœnitate*.

^l Cod. Neap., *Arbuscula, inquam, sciendi bonorum et malum abstinere*.

minosam. ^a Arbuscula in qua sciendum bonum et malum, nolo talem peritiam. Quid enim prodest scire quod scire non prodest, ^b quod nosse poeniteat? Talem enim Dominus in Ecclesiae tabernaculo homini legem instituit, qualem in paradisi possessione mandavit. Paradisus enim est Ecclesia diversarum virtutum, sive arborum amœnitæ protecta, cujus e gremio tanquam lucidissimus fons Christus egreditur, et ad instar paradisi veluti in quatuor evangelistarum flumina derivantur. **434** Fluvii enim comparandi beati apostoli et evangelistæ sunt, quia doctrinæ eorum spiritu totius plebis facies irrigatur. Nulla est enim anima Christiana quæ de evangelistarum sancto fonte non hauriat. Velut flumen plane esse Evangelium, de quo et S. David dicit: *Fluminis impetus læ-* **B**

tificat civitatem Dei (Psal. xlv). Lætificatur enim civitas Christi, cum in ea doctrinæ evangelicæ cursu populus purificatus invehitur, et quodam predicationis impetu repletur aula ejus commercio sanctitatis. Lætificat, inquam, Dei civitatem evangelici ^c sermonis impetus, qui aliquanta in ea invehit, aliquanta purificat. Invehit justitiæ margaritas, sordes nequitie circumpurgat. Ergo, fratres, tanquam in paradiso Ecclesiae constituti mandatum accepimus, ut legem jejunii conservemus. Nec quadraginta dierum consecratum numerum vel gustu tenui violemus, quia Dominus non saturitate læditur, sed transgressione legis offenditur. Denique Adam ab immortalitatis gratia, mox contra vetitum gustavit, et cecidit.

SERMO XV.

De Quadragesima I. — De jejuniis Domini in deserto, et quod non in solo pane vivit homo (Matth. iv).

ADMONITIO.

Est hic sermo in appendice ad opera S. Ambrosii tom. IV, pag. 529, nunc vigesimus septimus, ac de Quadragesima undecimus. Monachi congregationis Sancti Mauri in præfatione ad eundem sermonem *credibile* aiunt, et hunc, et eum qui proxime sequitur, uni esse Maximo tribuendos. Atque is quidem sermo de prima tentatione Christi est, aller de secunda. Deest tertius, qui erat de tertia: qua de re consuli monachos eosdem volo. In antiquis codicibus duobus Sanctæ Crucis in Jerusalem 90 et 99, horum sermonum, qui exstant, uterque Maximi nomen præfert, ut etiam in Taurinensi.

ARGUMENTUM. — *De Salvatore versutia diaboli tentato, cum dixit: Si Filius Dei es, dic lapidi huic ut fiat panis. Cernens esurientem diabolus, hominem putat, dubitat esse Salvatorem. Non panem quem offert diabolus accipere debemus, sed quem Christus impertit.*

Meminisse debet vestra dilectio hoc me anteriore Dominica prædicasse, et dedisse rationem cur Dominus quadragesimam jejunaverit, vel cur ipsa jejunia in deserto transegerit. Diximus enim hæc omnia observasse eum, non justificationis sui causa, qui erat virgo per omnia, sed nostræ salutis gratia: ut quorum generatio per intemperantiam peccaverat, per abstinentiam sanaretur. Videamus igitur quid illo in tempore, vel in ipsa solitudine gestum sit. Dicit enim evangelista adfuisse ibi diabolum, et Salvatorem ejus versutia fuisse tentatum. Ait namque sacra Lectio esurisse Dominum, et dixisse illi diabolum: *Si Filius Dei es, dic lapidi huic ut fiat panis (Matth. iv).* Videte artem Domini, ^d qua adversarium arte circumvenit. ¹ Post multa jejunia esurire se simulat, ut diabolum, quem jejunando jam vicerat, iterum esuriendo **435** **D** sollicitet. Spem enim illi congregiendi ex infirmitate famis quodammodo tribuit, et dum veluti contra imbecillum congregitur, gloriosius superetur. Hæc enim est vera victoria, ut, quia Adam immortalem, gloriosum et epulantem subverterat, nunc ab homine mor-

tali, humili atque esuriente vincatur. Cernens enim esurientem diabolus Dominum, hominem putat, dubitat Salvatorem, et ideo ait: *Si Filius Dei es, dic lapidi huic ut fiat panis (Matth. iv).* O misera Sataræ et extrema congressio! Diabolus in deserto tentationis ^e solida arma non invenit; deest illi de paradiso amœnitas arborum, deest illi consiliatrix Eva, deest illi pomorum speciosa deceptio, et quia non invenit cibum quem ^f offerret esurienti, postulat in cibum saxa mutari. Undique exclusus, undique defraudatus ad pavimenta se confert. Satis enim manifeste ostendit vastitatem sibi eremi restitisse, cum putat propter inopiam rerum etiam elementa posse converti. Postulat igitur in panem lapides commutari. Versutus et callidus scit quid petat, novit factum esse quod dicit. Meminit enim in Veteri Testamento sitientibus aquam de lapide profluxisse; vult etiam hic esurienti cibum de lapide ministrare. Retinet etiam ^g duritiam petræ in liquorem fontium resolutam. Cupit etiam hic asperitatem saxi in panis dulcedinem transformari. Suspiciabatur enim esse Christum, qui hæc operari soleat de natura saxorum, sicut ait apostolus Paulus: *Bibebant autem de spiritali, consequente petra, petra autem erat Christus (I Cor. x).* Suspiciabatur, inquam, ipsum esse Christum, cum postulabat ut de lapide panem faceret; sed putabat tantummodo

Jer., non fraude, ut reliqui.

^e Codd. 90 S. Crucis in Jer. et Vat. 1068, *solida arma.*

^f Cod. Vat., *offerat.*

^g Cod. Vat. 1268, *Retinet etiam ibi duritiam.*

^a Cod. Neap. legit: *Arbusculam, inquam, sciendi bonum et malum, nolo talem peritiam.*

^b Idem cod., *et quod, etc.*

^c Idem cod., *evangelici fluminis impetus, etc.*

^d *Qua adversarium arte; ita codex 90 S. Crucis in*

¹ Christum vere esuriisse ut hominem homil. 6 de Quadrages. aliisque in locis apertis verbis fassus est Maximus. Hic autem dixit eum famem simulasse, quia libenter et voluntarie, non ex necessitate, ut cæteri homines cibo carentes solent. Animadvertendus est sensus Maximi loquentis de Christo ut de persona

divina, quæ humanam pro nobis sibi sumpserat naturam obnoxiam infirmitatibus, et sicut si pati aut mori nolisset, nec passus nec mortuus esset, ut inquit S. Augustinus, ita post jejunium in deserto esuriit, quia voluit.

solum hominem, cum esurientem videbat. Salvator autem versutiam ejus mira responsione condemnat. Nec facit quod dicit diabolus, ne videatur pro arbitrio adversarii virtutis suae gloriam declarare. Nec tamen respondit non posse fieri, qui negare non poterat quod saepe jam fecerat. Igitur nec acquiescit petenti, nec denegat exploranti, ac per hoc et potentiam virtutis suae suo reservat arbitrio, et versutiam adversarii divino confutat eloquio. Respondit ergo illi: *Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo Dei* (Matth. iv); ^b hoc est, non in pane terreno, non in materiali cibo, quo Adam primum hominem decepisti, sed in verbo Dei, **438** in quo sunt vitae alimenta caelestis. Verbum autem Dei Christus est Dominus, sicut evangelista dicit: *In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum* (Joan. i). Quisquis ergo verbo Christi pascitur, terrenum pabulum non requirit. Nec enim potest saeculi panem cupere, qui pane reficitur Salvatoris. Habet enim Dominus suum panem, imo panis ipse Salvator est, sicut docuit, dicens: *Ego sum panis vitae, qui de caelo descendi* (Joan. vi). De quo pane dicit propheta: *Et panis cor hominis confirmat* (Psal. cxi). Quo ergo mihi panem quem offert diabolus, cum habeam panem quem Christus impertit? Quo mihi cibum per quem protoplastum dejectum memini? Esau primitivus fraudatum vili; Judas Scarioth proditoris scelere denotatum. Adam enim per escam paradysum perdidit, Esau per lentem primatus honorem amisit,

SERMO XVI.

De Quadragesima II.

ADMONITIO.

437 In superiori admonitione quid sentiendum sit hoc de sermone ex Benedictinorum monachorum S. Mauri sententia diximus. Eandem ipsi in proluione ad hunc sermonem num. 22 et VI de Quadragesima ejusdem editionis Parisiensis confirmarunt, aientes potius Maximo quam Ambrosio convenire. Ut nihil quod pertinet ad illustrandam veritatem praetermittam, duos codices praestantissimos subjiciam, nempe Sangallensem, ubi est sermo 60 et 99 S. Crucis in Jer. num. 20, S. Maximo suffragantes. Dum codices Casinenses consulerem, hic idem sermo mihi occurrit in vetustissimo ms. num 117, p. 219, cujus codicis titulus est: *Homiliarium cum Vitis sanctorum, quarum multae non sunt vulgatae; sine auctoris nomine, sicut pariter in cod. Urbevet.*

ARGUMENTUM. — *De Salvatore a diabolo iterum tentato. Quid sit supra pinnam templi stare, deque pinna dejici? Deus nullius est immemor, sed tunc immemorem illum nostri facimus, cum peccamus.*

Non usque adeo contristari debemus, fratres, quod in his Quadragesimae diebus tentatio nos tribulationis • advenit, cum et Salvatore nostrum propter ipsam Quadragesimam videmus esse tentatum. Minus ergo • dolere debemus servuli, qui Domini habemus exemplum. Ubi enim est similis cum Christo devotio, similis est et cum Christo tentatio. Conditionem enim nobis tolerandi imponit conditio jejunandi. Credimus autem quod, sicut Salvator noster diabolum, cum tentaretur, obtinuit, ita et nos hostes nostros, cum tribulamur, posse devincere. Jejunia enim Christi tentari possunt, superari non possunt. Angustias

A Judas per buccellam apostolus sublimè deposuit: ex quo enim buccellam sumpsit, non jam apostolus cepit esse, sed proditor. Sic enim scriptum habes, dicente Domino: *Cui intinctum panem dederò, ipse me tradet. Et continuo post buccellam intravit in illum Satanas* (Joan. xiii). Non bonus cibus, • post quem negatur Dominus, post quem ingreditur inimicus; non bonus cibus, post quem Christus respuitur, devoratur Antichristus. Non bonus cibus, qui benedictione caret, maledictione completur. Illa ergo esca nobis necessaria est, quae vitam praestat, quae animam pascit, post quam sequitur Christus, inimicus excluditur. Illam escam accipere debemus, quam Salvator, non diabolus subsequatur, quae perceptione sui confessorem faciat, non proditorem. Quam hinc B autem jejuniorum tempore verbum Dei dixit esse quod reficit, ut ostenderet jejunia nostra non debere saeculi actibus occupari, sed sacris Litteris exerceri. Negligit enim famem corporis, qui pabula lectionis intendit; nec ventris curam habere poterit, qui alimentum verbi caelestis acquirit. Ipsa est enim refectio quae saginat animam, quae impingat viscera, cum de divinis Scripturis cibum eloquii perennis ^d aequirimus. Ipsa est esca quae vitam aeternam tribuit, et insidias a nobis diabolicae tentationis excludit. Quod autem sacrarum Litterarum lectio vita sit, Dominus testatur, dicens: *Verba quae locutus sum vobis spiritus et vita sunt* (Joan. vi).

C quidem in observatione habent, sed prosperitatem tribuunt • et salutem. Videamus igitur inter caeteras tentationes qua Dominus arte lassescat; cum enim supra pinnam staret templi Salvator, ait diabolus: *Si Filius Dei es, mitte te deorsum* (Matth. iv), et reliqua. Vere diabolicae fraudis astutia consuetudinis suae nititur argumento. Semper enim religiosos de superioribus dejicere ad inferiora conatur, et de sanctis ac venerandis actibus deducere ad terrena et caenosa festinat, ut qui stat puritate mentis in summitate templi ^h projiciat se in profundum inferi contagione peccati. Nam cum Dominum de pinna templi dejicere nititur, utique de perfecto religionis cultu removere conatur; pinna enim loci sancti perfectio caelestis est sacramenti. Recte autem D Dominus super pinnam templi stare dicitur, quia de

^a Cod. Vat., quia pro qui.

^b Uterque cod. S. Crucis in Jer. haec supplet, cum quibus consonat cod. Vat. 1268.

^c Cod. S. Crucis in Jer. haec supplet; quae habentur etiam in Vat. 1268.

^d Cod. 99 S. Crucis in Jer., accipimus.

^e Cod. Casin., invenit.

^f Idem cod., tedere.

^g Idem cod., ad salutem.

^h Idem cod., perspicit se in profundo inferi.

ipso scriptum est : *Qui ambulat super pennas ventorum* (Psal. ciii). Super pennas enim ventorum quodammodo ambulat Dominus, cum super morum nostrorum a alacri conversatione **438** volatu incedit; pennæ enim nobis sunt boni mores, qui nos elevatos a terræ humilibus in cœli altiora sustollunt, et volatu quodam mentis de tartaro tenebroso educunt, et ad paradisi amœna perducunt. Quorum morum pennas habere propheta desiderans, ait : *Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, et volabo, et requiescam* (Psal. lvi)? Super hanc ergo pinnam templi Salvator stare dicitur, hoc est, quasi in quodam templo fidei nostræ consistere; unde ait Apostolus : *Vos estis templum Dei vivi, et Spiritus Dei habitat in vobis* (II Cor. vi). In hoc igitur templo stans Dominus, nec recedens, increpat diabolus, dicens : *Scriptum est, Non tentabis Dominum Deum tuum* (Deut. vi); hoc est, non tentabis eum quem putas tanquam hominem ad inferiora pellendum; sed magis tanquam Deum et Dominum ipsum noveris adorandum. In his ergo jejuniis diebus tentamur ad similitudinem Salvatoris; similiter et nos hostes nostri de pinna templi, hoc est de observatione Quadragesimæ turbare conantur. ^b Dum enim terrores ingerunt, dum insidias parant, cupiunt nos de arce religionis abducere. Dicitur autem ^c eis a Domino : Non tentabis sanctos viros, et famulos Dei; quos enim tanquam humiles conculcandos putas, senties tanquam strenuos honorandos. Sunt enim, sicut dixi, plerique fratres, quos hostes nostri de perfectione religionis abducunt: qui, dum præsens malum metuunt, putant Deum nostræ salutis immemorem, ne-

A scientes quod Deus nullius est immemor: sed immemorem illum nostri tunc ^d facimus, cum peccamus. Cum enim mala operamur, avertit faciem; cum nefanda loquimur, aurem obstruit; et ideo bonitatem suam Deus non tam ipse retrahit, quam nostra illum delicta rejiciunt. Ait enim idem Dominus per prophetam ad eos qui erant in tribulationibus constituti: *Nunquid non valet manus mea eruere vos* (Isai. lvi)? et reliqua. Vides ergo quoniam inter Deum et hominem peccata separant. Tolle igitur peccata **439** de medio, et Deum tibi proximum ^e tu fecisti. Quomodo enim potest, fratres, oblivisci nostri Deus, qui etiam capillos capitis nostri in Evangelio (*Matth. x*) apud se dicit esse numeratos? Si enim capillorum nostrorum meminit, multo magis ^f nostrarum animarum meminit. Per numerum enim ^g curam circa nos sollicitudinemque cognoscimus; nemo enim numerat nisi quod vult diligentius custodire: nemo numerat, nisi qui veretur, ne fraudem absque numero patiat. Pastor ut salvum gregem habeat, eum frequenter ^h annumerat: **440** denique Dominus, qui est bonus pastor, cum una ovicula de centum ovibus aberrasset, recurrens ad numerum, propriis eam ad gregem humeris reportavit (*Matth. xviii*). Usque adeo ⁱ ergo habetur sub tutela, qui habetur in numero, ut errans propriis apponatur humeris, ne quid de numero minuat. Nolite ergo putare, fratres, quod vel minimi cujusdam i obliviscatur. Deus enim omnium meminit, omnium recordatur, tantum ut nos nostris intervenientibus peccatis, ei inferatur oblivio.

SERMO XVII.

De Quadragesima III.

ADMONITIO.

Non ingrata laboribus nostris arrisit fortuna. Evolutis enim primum bibl. Laurentianæ codicibus, ex quibus unum, vel alterum S. Maximi sermonem collegimus; dum lustrarem codicem 169 bibl. olim. œdil. eccl. major. Florent. novus occurrit hic sermo, nomine S. Maximi exornatus. Ab omni ergo disceptatione exempti, cum nec in Ambrosii, nec in Augustini sermonibus reperitur, lubenti animo luce fruendum dedimus; eo magis, quod legatur in codicibus Vaticano 4222, pag. 144, et iv Plut. xxxiii, pag. 70 a tergo, bibl. olim S. Crucis Minor. Convent., nunc Laurentiano, qui S. Maximi nomen inscriptum præferunt. Textus est ex codice Vaticano.

ARGUMENTUM. — *Jejunium quadragesimale institutum est in remedium peccati. Primus homo Adam a justitia in qua conditus fuerat defecit, violando præceptum non edendi de fructu arboris scientiæ boni et mali. Reparatur ergo culpa abstinentiæ virtute et obedientia mandati. Cur Deus, quamvis bonus et misericors, penam mortis peccato originali infligam* **D** relaxare noluerit, doctissime traditur.

Retinet sanctitas vestra ante dies prosecutos nos esse quod per hanc curam sanctæ Quadragesimæ reparatio quædam humani generis agitur, ut per hoc sacratissimum tempus ^k conditionis nostræ fragilitas,

^a Cod. Casin., cum super morum nostrorum alacrem conversationem letus incedit.

^b Idem cod., turbare conantur. Cum enim...

^c Idem cod., Dicitur autem ei a Domino: Non tentabis sanctos, etc., putas, senties tanquam, etc.

^d Idem cod., tunc nos facimus.

^e Idem cod., omittit tu.

^f Idem cod., nostrarum meminit animarum.

^g Idem cod., Per numerum enim capillorum.

^h Idem cod., annumerat.

ⁱ Idem cod., Usque adeo habetur amor pro illa,

cum immortalitatis gratiam quam Adam delinquendo perdidit, Christus indulgendo restituit, ^l et qui contra vetitum comedendo peccaverat, hic secundum præceptum jejunando justificet. Nam hæc est omnis causa Christianitatis et fidei, ut salvetur quod perierat, revocetur quod erraverat, quod jam occiderat ^m renascatur. Nam primæ utique generationis offensio secundæ facta est nativitatis occasio, et ex illius ⁿ prædicationis delinquentia justificationis hujus exstitit gratia. Non enim opus fuerat in homine renasci denuo, si quod fuerat non perisset. Sed dicit aliquis: *quæ habetur in numero, ut errans propriis adportaretur humeris.*

^l Idem cod. legit: *cujusquam obliviscatur Deus. Omnium meminit, etc.*

^k Cod. 169, olim œdil. metrop. Eccl. Flor., *conditio nostræ fragilitatis innovatur.*

^l Idem cod., *et qui contra vetitum.*

^m Idem cod., *renascatur. Renascatur, inquam, denuo, non nascatur.*

ⁿ Idem cod., *ex illius prævaricationis delinquentia.*

Potuit Deus homini quæ per Adam contracta fuerant sic indulgere peccata, ut renasci eum denuo necesse non esset. Audi igitur, et intellige rationem : Deus, sicut scimus, verax et justus est, nec potest aliquando mentiri. Cum ergo Adam plasmasset, et in paradiso legem ei hujusmodi statuisset, ut de ligno sciendi bonum et malum penitus non gustaret, quæ die ^a eum gustasset morte eum esse moriturum; igitur homo cum mandato hujusmodi teneretur, præteriens mandatum, incurrit in legem, et mortem quam Deus prædixerat prævaricatione quæsit. Ergo sicut diximus, quia impossibile est Divinitatis statuta convelli, et homo laqueum legis incurrit; ideo ei absque nativitate altera non oportuit indulgeri, quia solvi præceptorum ordo non poterat, sed renasci hominem voluit, et alterum quodammodo fieri, et quia non poterat legis mutari sententia, mutaretur legi addicta persona, scilicet et in uno eodemque homine alterum conditio stringeret, alterum gratia liberaret, vetustus satisfaceret severitati, novus aceresceret bonitati, quatenus et præceptum vim suam retineret in homine, et hominem census alter erueret. Qui enim renascitur prioris generationis implevit conditionem, **441** secundæ nativitatis sumit originem; qui, inquam, renascitur, finivit esse quod fuerat, incipit esse quod non erat, mortuus est ^b antiquis, innovatus est jam futuris. Quam bonus igitur Dominus noster; sic legem statuit, ut misericordiam non omittat; sic miseretur, ut legis statuta non violet. Tanquam justus enim executus est sententiam, tanquam mise-

ricors largitus est veniam. Nam quod morimur, decreti prioris statutum est; quod resurgimus, muneris sequentis est donum. Igitur, fratres, vobis catechumenis loquor: festinate ^c ad secundæ nativitatis gratiam, ut in vobis finiatur Adam, Christus incipiat: vacuetur mors, vita succedat, aboleatur austeritatis sententia, ^d innovationis gratia subsequatur; aboletur enim severitas judicantis, ^e cum renovatione intercedente Deum suum sententia non agnoscit. Cæterum nisi mutatus fuerit vetus homo noster, et sequatur novam personam pœna præcepti, nec conditionem **442** mortis vitare poterit, qui non confugerit ad conditionis auctorem. Ait enim Christus Dominus: *Nisi credideritis quia ego sum, in peccatis vestris moriemini* (Joan. viii). ^f Sic autem credimus Christum, sicque nos gratiam fideliter induamus, verum esse quod dicit: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua* (Joan. iii), et reliqua. Induamur ergo Domino, tam gratia, quam præceptis; mors enim eos non retinebit, cum Adam ^g viderit, cum Christo esse, qui vita est. Præcepta, inquit, ejus ante omnia conservemus, et præcipue de jejunii Quadragesimæ. Sicut enim plerique, quibus cum hic jejunandi sacratissimus numerus indicitur, interpositis hebdomadis divinitus statutum tempus violant comedendo, non intelligentes quod non minoris prævaricationis contra interdictum gustando rei sunt, quam ille Adam qui contra vetitum manducavit, ^h sed illius prævaricationes Christi redemit passio; istos quis redimet, qui prævaricatores sunt post Domini passionem?

SERMO XVIII.

De Quadragesima IV.

ADMONITIO.

Cum in codice Taurinensi hic sermo reperitur num. 28 *De Quadragesima*, subsequens vero in duobus mænscriptis mox laudandis repertus ad hunc eundem referatur, utrumque sancto Maximo nostro adjudicavimus. Monere non omittimus editores eximios operum sancti Augustini monachos S. Mauri in appendice sermonum eundem possuisse sub num. 143 *De Quadragesima IV*, colum. 189 edit. Antwerp. an. 1700, ubi judicium Verlini et Vindingii recensentes, non repudiandum dixere. Lovanienses dubitarunt utrum S. Augustino ascribendus foret; et jure quidem ac merito, cum Maximiana dicendi ratio potius eluceat quam Hipponensis episcopi. In codice Taurinensi adnotatur sermonem 27 *De Quadragesima* deesse.

ARGUMENTUM. — *Merito quadraginta dierum numerum custodire debemus jejunii, quem per exempla Moysis, Eliæ Christianique Salvatoris legimus consecratum. Qui abstinemus nos a carnibus, et jejunamus a cibis, imprimis peccata fugiamus, et a vitiiis jejunemus, bonisque operibus serviamus.*

Omne vite nostræ tempus stadium quoddam debemus putare virtutum, et ad cœleste bravium tota mente contendere. Sed hoc præcipue in Quadragesimæ diebus implendum ¹, qui abstinentiæ ac jejunii dedicati, tantum nobis ad virtutem animi conferunt,

^a Cod. 169, olim ædil. met. Ec. Flor., qua die autem gustasset.

^b Idem cod., mortuus est antiquis, et innovatus jam futurus.

^c Idem cod., ad secundæ nativitatis veniam.

^d Idem cod., nativitatis gratia subsequatur.

^e Idem cod., aboletur enim severitas judicantis, cum in novitate reversum sententiam non agnoscit. Cæterum nisi mutatus fuerit vetus homo noster, et sequatur novam personam, nec pœnam peccati, nec conditionem mortis vitare poterit, qui non confugerit ad conditionis auctoritatem. Ait enim, etc.

quantum et de corpore voluptatem ⁱ depellunt. Est autem legitimus numerus ille jejunii, et qui ^k in sanctis celebratur exemplis. Moyses legem accepturus a Deo, quadraginta dies atque noctes absque cibo potuque transegit, et ad suscipiendam Domini voluntatem jejunii præparatus est. Elias post quadraginta dierum jejunia, curru igneo ad suprema celorum de hoc mundo translatus est. Ipse quoque Dominus ac Salvator noster quadraginta diebus jejunans de diaboli tentationibus triumphavit, ut ad prædicationem

^f Idem cod., Si autem crediderimus Christum, si ejus gratiam nos fideliter induamus, verum est, quod dicit: nisi quis, etc.

^g Idem cod., cum Adam vixerit cum Christo, qui vita est. Præcepta, inquam, ejus ante omnia conservemus, et præcipue dies jejunii Quadragesimæ.

^h Idem cod., sed illam prævaricationem Christi redemit passio.

ⁱ Edit. Maur., implendum est.

^j Ead. edit., decerpunt.

^k Ead. edit., his sanctis celebratur, etc.

Evangelii jam victor accederet. Merito vero etiam nos hunc diernm numerum custodire debemus jejunis, quem per talia exempla legimus consecratum. Celebremus ergo dies cum omni alacritate mentis **443** et gaudio, et eos omnibus epulis et corporalibus deliciis præferamus. In his enim præcipue diebus ad implendam Domini voluntatem accendamus, quando maxime per abstinentiam voluptas carnis extinguitur. Tunc enim ad Dominum, et ^a ad ejus futura promissa mens prior festinat, cum nulla crapula, nulla cibi ac potus satietate crassatur. Unde et Salvator in Evangelio dixit: *Attendite itaque vobis, ne graventur corpora vestra in crapula et ebrietate, et cogitationibus sæcularibus, et superveniat in vos dies illa ^brepentina: tanquam laqueus enim superveniet universo mundo, et nemo effugiet* (Luc. xxi). Sed et illa est **B** Quadragesimæ diebus grandis utilitas, quod dum etiam a licitis abstinemus, magis ac magis admone-mur illicita vitare. Qui enim abstinemus nos a carnibus, quibus aliis diebus uti licet; ^c qui nos abstinemus a vino, quo moderate uti licet; qui ergo ista vitamus, quæ aliquando licent, imprimis peccata fugiamus, quæ omnino ^d non licent. Itaque si volumus jejunare a cibis, ante omnia jejunemus a vitis. Quid enim prodest ^e pallidum esse ^f jejuniis, si odio et invidia livescas? Quid enim prodest vinum non bibere, et iracundiæ veneno inebriari? Quid prodest abstinere a carnibus ad edendum creatis, et malignis obtracta-

tionibus fratrum membra lacerare? Quid prodest, si abstinemus ab his quæ aliquando **444** licent, et faciamus illa quæ nunquam licent? Deus enim illos honorat et diligit qui illicita fugiunt. Sic ergo, ut dixi, jejunemus a cibis, ut multo magis jejunemus a vitis, ut sanctorum ^g morum ubertate saturemur, ut et in futuro mereamur ipsorum operum retributione satiari, sicut in Evangelio legimus: *Beati qui esuriunt et sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur* (Matth. v). Illam enim compensationem magis eligere debemus, ut ^h cibis quibus nos abstinemus, eos pauperibus ac debilibus largiamur; secundum illud quod scriptum est: *Beati qui contenti sunt esurire, ut alii reficiantur*. Satis Deo acceptum est munus, quando indigens saturatur, quando nudus vestitur, quando ira non perfitur, et iracundiæ tempus non reservatur, quando malum pro malo non redditur. Tunc grata sunt Deo nostra jejunia, si illi qui de necessitate jejunant, reficiantur a nobis. Tunc enim illam Domini sententiam audire merebimur: *Amen dico vobis, quandiu fecistis uni ex minimis istis, mihi fecistis* (Matth. xxv). O benignissimum Dominum ad edomandam hominum avaritiam, qui sibi dari dicit quod vel minimo pauperi donatum fuerit! Vobis autem, fratres, præstet Domini misericordia ⁱ ut jejuniis et elemosynis, bonis operibus serviatis, ut ad æternam veram vitam vos perducatur ipse qui vivit et regnat in secula sæculorum. Amen.

SERMO XIX.

De Quadragesima V.

ADMONITIO.

Ad auctorem superioris sermonis hunc pertinere docuerunt monachi S. Mauri in appendice serm. S. Augustini, pag. 182 edit. Antwerp. 1700. Fatentur fuisse Ambrosio a veteribus editoribus attributum, ejusdemque Patris sententias aliquas complecti; attamen nec huic, neque Augustino adjudicant, quia neutrius stylum in eo inveniunt. Cum autem præter dicendi similitudinem appareat colligatio cum superiore sermone, et accedat testimonium codicis Taurinensis, ubi ita inscribitur: *Item de Quadragesima sermo VI*, et codicis etiam x Laurentiani Plut. xiv, pag. 275, satis explorata est ratio, cur et hunc sancto Maximo ascribamus.

ARGUMENTUM.— *Causam indicti a Christo jejunii fuisse S. Maximus arbitratur, ut immortalitatis gloriam, quam primus Adam per intemperantiam amisit, secundus Adam Christus per abstinentiam repararet; ac multa profert de Adamo, de Christo, de Eva, de Maria virgine, de deserto.*

Si bene retinet vestra dilectio, fratres carissimi, superiori dominica prædicavimus quod sanctam Quadragesimam abstinendo ipse Dominus consecraverat, et tot dierum noctiumque curriculo cibum omnino non capiens, unum ac solidum jejunii **C** corpus effecerit, quo in totum non observare ^k sacrilegum est: ex parte violare peccatum est. Hoc enim facit causa salutis nostræ, ut rem utilem non solum doceret verbis, sed etiam exemplis instrueret; ut iis quibus ad fidem currimus, ad abstinentiam gradere-

445 Sed videamus quæ causa fuerit, ut jejunia Salvator idiceret, et ipse sibi primum, ut bonus humani generis medicus jejunaret. Bonus enim medicus poculum quod ægro daturus est prior gustat, ut peritiam artis suæ ante se ^l ipse demonstret, ei experimentum æger accipiens securus sit de poculo, securior de salute. Deinde quo loci hoc ipsum tempus jejunii procuravit. Dicit enim evangelista abstinuisse Dominum quadraginta diebus et noctibus in deserto. Arbitror itaque causam hanc esse jejunii, ut quia primus Adam in paradiso constitutus per intemperantiam gulæ gloriam immortalitatis amiserat, eandem immortalitatem secundus Adam Christus per abstinentiam repararet. Et quia contra mandatum Dei gustans de interdicta arbore peccatum mor-

^a Edit. Maur. omittit ad.

^b Ead. edit., *dies illa tanquam repentina: tanquam, etc.*

^c In ead. edit. omittuntur, *qui nos abstinemus a vino, quo moderate uti licet.*

^d Ead. edit., *nunquam licent.*

^e Ead. edit. interjecta habet alia: *Quid enim prodest vacuare corpus ab escis, et animam replere peccatis.*

D ^f Ead. edit., *jejunio.*

^g Ead. edit., *sanctorum operum.*

^h Ead. edit., *ut a cibis.*

ⁱ Ead. edit., *ut ei jejuniis et elemosynis in bonis, etc.*

^j Alias, *tempus.*

^k Cod. Laur. x, *totum non observare sacrilegium est.*

^l Idem Cod. Laurent. *ipse in te demonstret.*

tis incidit, nunc secundum mandatum Domini jejunans vitæ justitiam mereret. Hoc enim egit Salvator, ut iisdem vestigiis quibus admissa fuerint delicta, purgentur, hoc est, quia homo manducando deliquerat, corrigat abstinendo: vel quia epulando mulierem cognoverat, nunc eandem jejunando despiciat. Adam enim Evam non nisi intemperantia procurante cognovit¹. Quandiu autem mansit in illis intemperate parcitas, mansit et impolluta virginitas: et quandiu jejunaverunt ab interdictis epulis, tandiu et a pudendis jejunavere peccatis. Fames enim amica virginitatis est, inimica lasciviae. Saturitas vero castitatem prodigit, nutrit illecebram. Igitur, sicut dixi, hoc agit Dominus iis præjudiciis quibus homo obnoxius peccato fuerat liberetur. Propterea namque per omnia secundum similitudinem Adæ, omnia homines peccata dissolveret. Adam enim de terra virginis natus est, et Christus de Maria virgine procreatus. Illius maternum solum nec dum rastris scissum fuerat; istius maternum secretum nunquam concupiscentia violatum. Adam Dei manibus plasmatur e limo, Christus Dei spiritu formatur in utero. Uterque ergo oritur a Deo Patre, uterque virgine nascitur matre, uterque, sicut evangelista dicit, Filius Dei est: sed Adam creatura Dei est, Christus vero substantia. Hoc ergo agit Dominus, sicut Adam secundus, ut quod prior homo manducando perdidit, hoc alter jejunando recipiat, ac legem in paradiso abstinentia datam in deserto custodiat. Sciebat enim præceptum Dei non unius loci legem esse, sed mundi.

446 Non enim interest Divinitatis mandatum, utrum domi an in agro custodias, cum ubique sit qui præcepit. In deserto itaque Salvator implet mandatum Dei, et sibi Adam salvaret errantem, ubi fuerat de possessione paradisi dejectus. Adam enim expulsus de paradiso inculti mundi deserta sustinuit. In deserto ergo primum homini salus refunditur, ubi non sunt epulae, ubi desunt deliciae, ubi (quod est

A omnium malorum causa) desunt et mulier. Poterat enim Adam inter illas paradisi inconcussus stare delicias, si Eva ibidem cum diabolicis illecebris non fuisset. Conveniens ergo est desertum saluti, ubi non est Eva, quæ persuadet, non est mulier quæ blanditur. Videte rem miram, in paradiso cum Adam diabolus decertat, in deserto cum Christo diabolus dimicat, ubique insidiatur homini, ubique congregitur. Sed ubi mulierem invenit, vincit: ubi mulierem non invenit, victus abscedit. Formam igitur dedit nobis Deus in hoc facto, ut jejuniorum tempore tanquam desertum habitantes abstineamus epulis, voluptate, muliere, ne jungatur nobis Eva, ne nos a casta observatione illecebrosa persuasione subvertat. In deserto enim quodammodo videtur habitare, qui B Quadragesimæ tempore jejunos et castos est. Desertum plane quoddam ipsum corpus est Christiani, cum non repletur cibus, non poculis irrigatur, sed arentis inedia squalore negligitur. Desertum, inquam, est corpus nostrum, cum abstinentia marcescit calor, siti pallor obducitur, et contemptu rerum totius hominis species inculta sordescit. Tunc Christus Dominus habitat desertum pectoris nostri, cum nostram terram squalidam, ac siti aridam esse reperit, secundum quod ait propheta David: *Sicut in terra deserta, et in via, et in aquosa, et sic in sancto apparui tibi (Psal. lxxi)*. Aliter enim sicut in sancto ei apparere non possumus, nisi terra corporis nostri fuerit deserta mundanis delictis, in via diabolicis concupiscentiis, et in aquosa libidinis illecebris. Tunc habitans Salvator hoc desertum corporis nostri omnes ibi diaboli factiones exsuperat, et secretum ac securum a cogitationibus sæculi esse suum facit habitaculum, ut deinceps nos intra nosmetipsos velut in solitudine constituti non nisi cælum respiciamus et terram, hoc est non cogitemus alium, nisi cælestis regni Dominum, et terrenæ resurrectionis auctorem.

SERMO XX.

De Quadragesima VI.

ADMONITIO.

447 Complures esse codices video in quibus hic sermo sancto Maximo ascribitur: Vaticanos scilicet tres 1268, 4951 et 6452; Casinensem 117 pag. 209 a tergo, Laurentianum 167 pag. 157 a tergo bibl. olim. ædil. in eccles. Florentinæ, Vallicellanum xix, Lectionarium Brixiensis Ecclesiæ pag. 298, et cum pag. 166 bibl. Sancti Marci Venetiarum. Illis addi poterit codex Remigianus, ejus monachi Sancti Mauri in appendice sermonum sancti Augustini pag. 180 edit. Antuerp. 1700 dubii de auctore sermonis meminere. Cum igitur codici Taurinensi sancto Maximo hunc sermonem num. 29 cum titulo: *Item de Quadragesima asserenti* plures alii codices optime fidei consonent, jure ipsi tribuendus est. Si quis vero dicendi formam scrutari velit, nihil Maximo inconueniens offendet; quin imo ejus ingenium in optimo sacrarum Scripturarum usu admirabitur. Exstat in cod. Perus. absque auctoris nomine.

¹ In edit. Antuerp., *insidiis*.

² Cod. Laurent., *sicut in sancto Spiritu*.

³ Idem cod., *mundanis delictis*.

⁴ Hoc sibi vult Maximus Adamum et Evam post peccatum seu post esum fructus vetiti, coivisse. Qua de re confer S. Augustinum, lib. ix de Genesi ad

Litt., capp. 3 et 4, et S. Thomam Sum. theolog. i, quæst. 97, art. 2, ad 2 et ad 3 argum.

ARGUMENTUM. — Sanctus et salutaris Quadragesimæ A cursus est, quo iudex adducitur ad misericordiam, peccator ad penitentiam, justus ad requiem. Mysticus est quadragenarius numerus.

Hos sanctæ Quadragesimæ dies, fratres ^a carissimi, debemus omni veneratione suscipere, nec longiorem numerum hujus temporis fastidire: quia quanto plures ^b dies jejunii, tanto major est causa remedii; quanto ^c prolizior abstinentiæ cursus, ^d tanto redemptio copiosior est salutis; quanto ^e austerior cura vulnere, tanto medicina salubrior est peccatorum. ^f Deus enim, qui nostrarum est medicus animarum, congruum tempus instituit, quod et justis ^g satis ad orandum, et peccatoribus sufficiat ad rogandum, ^h illis requiem postulantibus, his veniam deprecantibus. Congruum enim tempus est Quadragesimæ, ⁱ nec breve est ad exorandum, nec longum est ad promerendum. Quadraginta enim dierum jejuniis quævis iniquitas peccatoris ^j exorari potest, et quantavis severitas iudicis mitigari. 448 Illi longum et fastidiosum forte sit tempus, qui nec orat de culpa, nec sperat de venia. Desperatio enim nec confiteri de scelere, nec indulgentiam novit sperare de iudice. Sanctus igitur et salutaris Quadragesimæ cursus est, quo ^k iudex adducitur ad misericordiam, peccator ad penitentiam, justus ad requiem. His enim diebus solito amplius et Divinitas miseretur, ^l et delinquentia deprecatur, et justitia promeretur. Patent enim omnia, et cæli ad indulgendum, et peccator ad confitendum, et lingua ad postulandum. Salutaris, inquam, et mysticus est quadragenarius numerus. Nam primum cum mundi ^m faciem iniquitas hominum possideret, tot die-

rum carriolo, Deus effusus de cælo imbribus, universam terram diluvio superfudit. Vides ergo jam illo tempore mysterium in figura dispositum. ⁿ Nam sicut tunc, ita nunc quadraginta diebus miseretur ad hominem purificandum. Quanquam et illius temporis diluvium misericordia dicenda est, quo iniquitas oppressa est, et justitia conservata. Pro misericordia enim factum est ^o ut justii evaderent, et injusti amplius non peccarent. Pro misericordia plane 449 ^p videmus illud fuisse diluvium quo, veluti baptismo ^q quodam, totius mundi factus est innovata: scilicet ut qui perditorum hominum scelere sordebat ad crimina, beati Noe habitatione floreret ad gratiam; et qui iniquitatis erat ^r prostibulum tunc, modo fieret domicilium ^s sanctitatis. Diluvium, inquam, illud huius nostri fuit similitudo baptismatis. Hoc enim tunc gestum est quod nunc agitur: hoc est, ut, exuberantibus aquarum fontibus, periclitarentur vitia, et justitia sola regnaret; mergerentur in profundum peccata, sanctitas vicina cælo portaretur. ^t Tunc enim, sicut dixi, hoc agebatur quod nunc agitur in Ecclesia Christi. ^u Nam sicut Noe aqua, submersis omnibus vitiis, peccatorum adulta ferebatur, ita baptismatis fonte cælo vicina portatur Ecclesia, et deletis omnibus superstitionibus idolorum, fides regnat in terris, quæ de Salvatoris arca procedit. Sanctum ergo et sacratum Quadragesimæ tempus est, quod statim ab initio cepit inter justos injustosque discernere, bonos a malis quodam iudicio separare. Quod quidem similiter fieri etiam in hac nostra Quadragesimæ observatione perspicimus. Nam per hos quadraginta dies separantur mali a bonis, hoc est luxuriosus a casto, a jejuno ^v intemperans, a Christiano genti-

^a Cod. Vat. 2208, fratres dilectissimi, debetis, etc.
^b Codd. 113 Venetus supra cit., Perus. et Casin. legunt: quanto plures sunt dies, etc. Cod. Vat. 4951, quanto plures sunt dies jejunii, tanto majores sunt causas remedii.

^c Cod. Vat. 1268, quanto est prolizior.
^d Cod. Vat. 4951, tanto redemptionis copiosior est salus.

^e Hæc verba desunt in cit. cod. Venet.
^f Idem cod. Venet. legit satis sit exorandum. Vocem sit addunt etiam. codd. Vat. 1268, 6452, et Casin. 117.

^g Codd. Vatic. 1268, 6452. Vallicell. xix, Casin. D et Perus. 2, illi requiem postulantes, hi veniam deprecantes.

^h Cod. Vat. 1268, quia nec breve, etc.
ⁱ Cod. Vat. 1268, quævis iniquitas peccatoris deletur, et quantavis severitas iudicis mitigatur. Cod. Vat. 4951 omittit vocem quævis. Cod. vero Perus. 2, quævis iniquitas peccatoribus exoratur.

^j In cod. Venet. omittitur iudex, et legitur: quo adducitur ad misericordiam peccator per penitentiam, justus ad requiem; ita Vat. 4951 et Perus. 2; Codd. vero Vat. 6452 et Casin. 117, quo adducitur ad veniam peccator per penitentiam, etc.

^k Cod. Navarr., et diligentia deprecatur. Remigianus vero, et deprecatio justii requiem promeretur. Idem codex Venet. habet solito amplius et divinitas miseretur delinquentibus, et deprecatio justii requiem promeretur. Patent enim omnia et cæli ad indulgentiam, et peccator ad veniam, et lingua ad postulandum. Codd. Vat. 1268 et Perus., et cæli ad indulgentiam. Cod.

Vat. 6452, et cæli ad indulgentiam, et peccatum ad confitendum, et lingua ad postulandum; eui consonant codd. Vat. 4951 et Casin. 117.

^l Cod. Urbev., Nam primum cum mundi fabricam iniquitas.

^m Ita cod. Venet., Nam sicut quadraginta diebus tunc pluit ad purgandum mundum; ita et nunc quadraginta diebus miseretur, ad hominem, etc.

ⁿ Ita cod. Venet.; Vat. 4951 et 6452, ut et justii evaderent, et iniqui amplius non, etc.

^o Cod. Perus. habet vidimus pro videmus.

^p Cod. Vat. 4951, quodam pro quodam.

^q Ita duo mss. codd.; at editi purgatorium. Remigianus autem, Laurentianus, Venetus, et fere omnes alii huc usque cit. mss., pyratarium.

^r Cod. Venet., pistatis pro sanctitatis.

^s Cod. Vat. 1268, Modo enim, sicut dixi, hoc agitur in Ecclesia Christi. Cod. vero Vat. 4951, Modo enim, dixi hoc, quod nunc agitur in Ecclesia Christi.

^t Cod. Venet., Nam sicut Noe arca submersis omnibus vitiis peccatorum, ita, etc. Cod. Vat. 1268, Nam sicut Noe salvatur arca submersis omnibus vitiis peccatorum, ita ablutis baptismatis fonte cælo vicina portatur Ecclesia, etc. Cod. Vat. 4951, Sicut ergo Noe arca, ita submersis omnibus vitiis peccatorum baptismatis fonte cælo vicina portatur Ecclesia, et deletis omnium superstitionibus idolorum, etc. Cod. Vat. 6452, Modo enim sicut dixi: hoc quod nunc agitur in Ecclesia Christi. Sicut Noe arca submersis omnibus vitiis peccatorum, ita baptismatis fonte cælo vicina portatur Ecclesia, etc.

^u In Remigiano ms. cod., prandens.

lis; separatur, inquam, malus a bono, hoc est peccator a justo, diabolus a sancto, hæreticus a fidei. Relictis enim his omnibus ad similitudinem diluvii, tanquam in 450 naufragio sæculi, sola ad instar arcæ illius in altum cum suis virtutibus elevatur Ecclesia. Nam et nos, etsi peccatores, ad imitationem S. Noe annuntiamus vobis mundi futurum esse exitium; et illos tantummodo dicimus a periculum evasuros, quos triplex arca intra se gremio religionis incluserit. Triplex enim arca est Ecclesia, quia Trinitatis continet sacramentum. Nam cum dicit Scriptura bicameratam et tricameratam eam fuisse, utique demonstrat triplici Divinitatis illam gratia esse distinctam. Annuntiamus igitur, sicut Noe, mundi futurum esse naufragium, et ad hanc domum confugere omnes homines admonemus. Et sicut Noe filios

A suos in arca recepit, ita et nos filios nostros optamus in ista arca suscipere. Quisquis enim in hac domo vult habitare nobiscum, noster est filius. Sed dicit aliquis, S. Noe prædicationis vocem in Scripturis minime esse descriptam. Audi igitur, Noe etsi tacebat voce, opere loquebatur; silebat lingua, fabricatione claniabat. Nam utique cum operaretur opus novum, et nulli aliquando compertum, admonebat cunctos novis periculis nova tabernacula præparari. Loquebatur ergo opere ^b, et dicebat illud evangelicum Domini dictum: *Si mihi non creditis, operibus credite* (Joan. x), et credendo periculum evadere poteritis, præstante Domino nostro Jesu Christo, qui vivit et regnat cum Patre et Spiritu sancto in sæcula sæculorum. Amen.

SERMO XXI.

De Quadragesima VII.

ADMONITIO.

451 Superiorem excipit in codice Taurinensi hic sermo, quo in codice inscribitur: *Item et de Quadragesima sermo XXIX.* Atque adnotatum in eodem codice est, sermones 30, 31, 32, 33 et 34 intercidisse. Jam vero hic, quem proxime damus, in appendicem ad tomum V operum S. Augustini num. 144 rejectus fuit a monachis Benedictinis congregationis S. Mauri. Hi neque Ambrosio, neque Hieronymo, neque Augustino tribuendum arbitrantur; nec tamen docent cuinam demum acceptus referri debeat. Ut autem Maximo ascribamus nos movet codicis Taurinensis, cujus paulo ante meminimus, auctoritas. Quanquam illud etiam accedat, ab eo auctore hunc compositum videri, a quo perscriptus est quartus *De Quadragesima*. Quartum autem a nobis editum *De Quadragesima* Maximo esse adjudicandum ostendimus.

ARGUMENTUM. — *Propositis exemplis sanctorum virorum S. Maximus fratres ad jejunandum hortatur; sed ut jejunia plena sint, inquit, misericordiæ pinguedine saquantur.*

Adest nobis venerabile ^e et medicabile tempus Quadragesimæ, carissimi, per quod jejunantes peccatorum nostrorum vulnera curare debemus. Quantum sit ergo bonum jejunii ^d, exemplis additis disseramus. Moyses primus quadraginta diebus ac noctibus cum jejunasset, legem Domini ^e meruit accipere: impetraverunt enim unius hominis jejunia quod totius populi saturitas desperaverat. Advertamus ergo quanta sit inter jejunium et saturitatem distantia ^f. Moyses, qui jejunavit, Dominum vidit. Populus, qui manducavit et bibit, idola fabricatus est (*Exod. xxiv*). Sed quid de Moysæ et Israelitica multitudine loquar? Princeps ille humani generis Adam (*Gen. iii*), quando jejunavit, ^g Domini servans mandatum in paradiso fuit. Ubi vero comedit, ejectus est de paradiso; et qui in paradiso Dei virgo fuerat, ejectus de paradiso cognovit uxorem. Semper enim juncta est saturitati ^h luxuria. Ejecit ergo nos de paradiso cibus, reducat esuries, reducat jejunium. ⁱ Diximus quid S. Moyses meruit jejunando, deinde et cunctos videamus. S. Eliæ jejunanti etiam elementa famulata sunt. Hic

B denique tribus annis et sex menses cælum ⁱ clausit (*IV Reg. i*). Ad hujus vocem etiam supernum descendit incendium. Et cum eum Jezabel regina vellet occidere, et 452 fessus sub arbore frondosa jaceret in solitudine, angelus ad eum mittitur, et dicit ei: *Sume paululum panis et aquæ* (*III Reg. xix*). Videte quanta sit Dei clementia erga jejunantes, carissimi. Non sufficiebat quia angelum ad jejunantem Dominus miserat qui eum ut cibum sumeret ^k juberet, sed etiam præcepit ut longius fugiat persequentem. Ait ergo: *Sume paululum panis et aquæ*. Quadraginta enim dierum jejunio perrecturus erat per desertum usque ad montem Sina. Nunquid enim Dominus, qui cælum et ^l terras fecit, cujus omnis est creatura, non potuit in eremo per angelum prandium mittere, sicut Danieli in lacum leonum per Abbacuc misit? Sed sciebat Deus prophetam suum tentantem diabolus aliter superare non posse, nisi jejunii eruditus insidiantis inimici tentamenta repelleret. Daniel quoque (*Daniel. xiv*) ille futurorum gnarus, et adventus Domini conscius, et eversionis Jerusalem manifestissimus prædicator, ideo vir desideriorum appellatus est, quia panem desiderii non comedit et potum concupiscentiæ non bibit, quia magis Christum quam epulas desiderabat. Joannes quoque præcursor Do-

^a Cod. Perus. 2, *periculis evasuros.*

^b Cod. Urbev. *Loquebatur ergo opere Domini dicens: Si mihi non creditis, operibus credite.* Hic desinit sermo in cod. Urbev. et in cod. Venet.

^c Edit. Maur., *et medicinale Quadragesimæ tempus.*

^d Eadem edit., *Quantum sit ergo bonum jejunii quantumque gratiæ conferat brevi sermone exemplis additis disseramus.*

^e Eadem edit., *accipere meruit, per quam populus*

imperaret. Impetraverunt.

^f Ead. edit. addit *inter ventrem vacuum et pulmones epulis astuantes. Moyses ergo, qui, etc.*

^g Ead. edit. omittit *Domini.*

^h Ead. edit., *lascivia.*

ⁱ Ead. edit., *Diximus ergo, etc.*

^j Ead. edit. legit *clausit: ad cujus vocem, etc.*

^k Ead. edit., *admoneret.*

^l Ead. edit., *qui cælum et terram fecerat.*

mini locustis in eremo et agresti melle nutritur, non animalium carnibus, non volucrum suavitatibus pascitur. Poterat utique juxta Jordanem positus piscium sibi exhibere delicias, sed pœnitentiam prædicaturus a rigorem jejunii exemplo suo magis debuit et factis ostendere quam voce. In Evangelio (*Matth. xvii*) quoque, cum quidam demone plenus Domino fuisset oblati, quem apostoli curare **453** nequiverant, interrogantes audiunt a Domino istiusmodi genus non posse ejici nisi orationibus et jejuniis. Videte ergo, fratres, quanta sit jejuniorum virtus, ut id facere jejunia valeant quod apostoli nequiverant. Omitto cætera; sed unusquisque consideret quanta sit inter jejunium et saturitatem distantia, inter ventrem vacuum et refertum, inter rubentem faciem et orapallentia, inter os jejunum et labia crapula dissoluta, inter oppressum epulis et inedia tenuitate vigilan-

tem. Non dico hebdomadas, non duplicata, non multiplicata jejunia, sed vel singulos dies absque ciborum b nimietate transeamus. Cessent lavacra, vina, vel carnes, non quod creaturam Dei judicemus esse damnamdam; **454** sed qui toto anno nobis viximus, saltem vel paucos dies vivamus et Domino. Sed jejunia nostra, ut plena sint et c sufferta, misericordiae pinguedine saginentur. Demus esurientibus panem nostrum. Nec d putemus jejunia sola sufficere ad sananda vulnera peccatorum, nisi e in medicamento eleemosynæ recreentur. Jejunium ergo tuum te castiget, sed lætificet alterum, et ita fructuosæ erunt angustiae tuæ, si alteri latitudinem præsentent. Sic jejuna, ut in alio manducante te prandisse f gaudeas: *Hilarem enim datorem diligit Deus (I Cor. ix)*. Nam manducante paupere de bonis tuis, prandet Christus, qui se in paupere esurire testatur. Explicite.

SERMO XXII.

De Quadragesima VIII.

ADMONITIO.

Dolendum profecto est, propter vetustatem colicis monasterii olim de Appannis, majorem hujus sermonis partem legi nullo modo posse; quare diversis in locis multis suis partibus diminutum, quemadmodum accepimus, edere eundem cogimur. Inscriptus ibidem est: *Item et de Quadragesima sermo VII.*

ARGUMENTUM. — *Ex his quæ præstat hic sermo imperfectus, novimus S. Maximum Moysi et Eliæ, nec non Jesu Christi jejunium prædicasse, ut fideles ad jejunandum incenderet.*

Quamvis, fratres, toto vitæ nostræ tempore ad cœlestem patriam contendere debeamus, id tamen præcipue in his sanctis Quadragesimæ diebus quanta possumus a nobis est enitendum. Quadragenarius autem iste dierum numerus, ut pluries sanctitati vestræ intimavimus, in sacris Scripturis mysticus est atque consecratus. Nostis enim, ut sæpe diximus, S. Moysen, ut scriptas digito Dei tabulas ab illo mereret accipere, quadraginta dierum et noctium numero ab omni esca abstinuisse et potu. Adjecimus etiam beatum Eliam post quadraginta dierum continuata jejunia curru igneo in cœlum esse translatum. Neque hisce tantum, sed et aliis veteris legis exemplis id demonstravimus. Quinimo ipsius Domini atque Sal-

vatoris nostri exemplum addidimus, qui, ut se ad Evangelii sui præpararet prædicationem, quadragenario dierum noctiumque numero ab omni cibo abstinuit atque potu; unde et de diabolicis tentationibus (*Desunt in originali duo folia; deinde hoc sequitur fragmentum*).

Verum quid prodest homini, si corpus a cibo jejundet, mens autem non jejuset? Quid si a cibis abstineas, et illicita facias? Si pupillum, si viduam persequeris, si Tunc Deo grata, atque accepta erunt tua jejunia, si alienum reddas quod tenes; si fratri, qui tibi fuit molestus, ignoscas; si ab aliena uxore abstineas, si pauperibus de his quæ tua sunt largiaris eleemosynas (*Desunt in originali quindecim lineæ*.) Hæc igitur vobis divina misericordia concedat, ut jejuniis, eleemosynis, sanctisque operibus æternam vitam consequi mereamini. Explicite.

SERMO XXIII.

De Quadragesima IX.

ADMONITIO.

455 Occurrit nobis alter sermo, in quo vestigia antiquitatis codicis abbatiae olim S. Dalmatii, ut pluries diximus, agnoscuntur. Plurimis enim lacunis laborat. In originali titulus est: *Item et de Quadragesima sermo XII.*

ARGUMENTUM. — *Disserit auctor de Moysi jejunio, monetque ut illum præ oculis habeamus. Si enim ipse justus et sanctus quadraginta dies jejunando transegit, multo magis a nobis peccatoribus idem jejuniorum numerus in Quadragesima est servandus.*

Sanctæ Quadragesimæ dies, cujus hodie curam exordium, quomodo Dominus Redemptor noster

consecraverit, quo pacto etiam Moyses atque Elias sub Veteri Testamento sanctificaverint, fratres, jam pluries vobis ediximus. Et revera illis in quadraginta diebus, quibus Moyses atque Elias in veteri lege jejunia sancta servarunt, veluti Quadragesimam jejunasse, atque adeo sancti jejunii quod hodie inchoamus, veluti typum præfigurasse, sanctitati vestræ jam

a Edit. Maur., sed pœnitentiam prædicaturus doctrinam rigoris et jejunii, exemplo suo magis debuit docere quam voce.
 b Ead. edit. Maur., ciborum luxuria transigamus.

c Ead. edit., et suffarta.
 d Ead. edit., Nec putes.
 e Ead. edit. omittit in.
 f Ead. edit., prandisse ic gaudeare.

alias exposuimus.
 Si enim Moyses Israelitici populi dux atque salvator, qui vitam suam immaculatam ita transegerat, ut meruerit pluries cum Domino loqui facie ad faciem, prout solet amicus cum amico suo, quare nos **456** qui innumerabilium delictorum pondere premimur atque aporiamur, jejunia sancta non observabimus? Si ille qui justus erat atque sanctus jejunavit, quare nos, qui iniqui et peccatores sumus, id facere nolumus? Si is qui erat humilis, mansuetus et castus.
 cur nos superbi, irati, et incontinentes id facere negligimus? Si demum ille, qui Deum in omnibus et super omnia toto mentis affectu.

A quare nos, qui terrena semper sapimus, ad eadem toto mentis affectu
 de his semper cogitamus, de Deo vero nunquam his sanctæ Quadragesimæ diebus jejunio
 Verum
 quare Moyses quadraginta dierum jejunia sancta servavit, ut legem Dei, inquit sermo divinus, mereretur accipere. (*Desunt hæc in originali tria folia suis autem est hujusmodi.*)

Credendo igitur et bonis operibus constanter inhærendo, periculum quod videmus superare poterimus, præstante Domino nostro Jesu Christo. **Explicit.**

SERMO XXIV.

De Quadragesima X.

ADMONITIO.

Ex supra laudato codice monasterii de Appannis depromptæ sunt hæc S. Maximi sermonis reliquæ, titulus: *Item de Quadragesima sermo XII.*

ARGUMENTUM. — *Adhortatur S. Maximus fideles, ut sibi jejunia indicentes, primum vitæ renuntient, impleantque sanctæ miserationis officia.*

Quoniam, fratres, hodierna die sacratissima Quadragesimæ curamus initia, de jejunio Quadragesimæ cum sanctitate vestra.

. (*Hæc in originali omnino perire, deest præterea integrum folium, nec aliud remanet nisi sequens fragmentum.*)

. ergo animus præcipue a malis jejunet. Qui enim corpori suo jejunia sancta devotus indicit primum vitæ quibus antea infelix adhæsit renuntiat, præve cupiditatis fomitem comprimit, Satanæ mentis impetus frangit, cæcam libidinem vincit, avaritiæ faeces exstinguit, latiusque bonis operibus viam dilectionis extendit, atque in alimoniam pauperum pro-

B prii patrimonii stipendia largitur. Et tunc quod ardentè optat, **457** certe obtinere poterit, si ea toto corpore animoque devoto, per sanctæ observationis curam quisquis incedat. Hæc, fratres, sunt quibus homo et refectus cibo frequenter impetrat quod exoptat, et jejunans majora consequitur præmia sanctitatis. Tale jejunium Christum delectat, ad quem nec obtinendæ temporalis gloriæ, vel cumulandi tantum patrimonium cupiditas inanis accendit; sed urget semper sincerus religionis affectus, atque devota
 quam cum fuerint comitata **458** plenæ pietatis officia, quantum ille valebit, tantum ille proficiet; atque ita agendo præsentem Dominum semper statim habebit atque propitium. Imple ergo sanctæ miserationis officia, et tua sanctificasti jejunia. Vesti nudum, peregrinum hospitio contende suscipere. (*Desiderantur hic decem lineæ.*) **Explicit.**

SERMO XXV.

De Quadragesima XI.

ADMONITIO.

A Gennadio docemur S. Maximum *De jejunio speciali Quadragesimæ, et quod non sit in eo jocandum* concionem habuisse. Non eundem titulum, sed huic proximum invenimus in duobus celebratissimis codicibus 90 et 99 S. Crucis in Jerusalem, præfixumque sermoni quem nunc prodituri sumus. Habent enim: *Item sequentia, et tempore jejuniorum non luxuriandum.* In vetustiori 90 est sermo 38, et in altero 99 sermo 36. Nemo enim ignorat verbum luxuriare idem exprimere ac deliciis jocosque vacare. Codex autem Taurinensis, cujus testimonium in confirmationem afferimus hac utitur inscriptione. *Item et de Quadragesima sermo X.* Benedictini monachi congreg. S. Mauri hunc sermonem in appendicem serm. S. Augustini num. 146 edit. Antwerp. 1700, pag. 181, retulerunt, monentes eum in quodam Remigiano codice, et in editionibus Ambrosiorum criticorum sententiam plurimi habere frequenter professi simus, his tamen præferendus nobis videtur præstantissimorum codicum et Gennadii consensus. Nihil autem moramur, quod aiunt de Cæsario. Nam complures de eadem re scriptores egisse, satis cognitum perceptumque est.

ARGUMENTUM. — *Inutile esse jejunium quod animam a perditione non liberat S. Maximus docet; eosque imprimis reprehendit qui tota die venationibus dant operam, qui servos flagris cædunt penisque afficiunt, qui magis canum quam servorum curam gerunt; jejunium esse ait salutare atque perfectum, si anima refrenetur a vitæ, si prandia nostra fratribus et pauperibus erogemus.*

Diximus superiore dominica hoc esse fidei nostræ opus primum, ut horum quadraginta dierum curriculo devotissime jejunemus, et istam esse causam salutis nostræ, si hoc tempore abstinentiæ operam com-

C modemus, atque ideo, fratres dilectissimi, inspicere debemus quæ sit hujus forma jejunii, ut respiciamus quanta sit ejus utilitas. Est enim interdum inutile et inane jejunium, quod licet ventrem et omnia viscera succo saturitatis exhauriat, non tamen acceptum est Deo, quia mentem et intimos sensus minime vinculo iniquitatis evacuat. Quid enim prodest jejunare visceribus, et luxuriare venatibus; abstinere cibis, et errare peccatis; castigare corpus inedia, vinum forte non bibere, et ebrium cogitatione malignitatis incedere? Nisi quod facilius causa est saturi sive tem-

lenti, quam iniqui pariter et jejuni. Ille enim peccare aliquando desinit, qui ebrius aliquando obdormit; hic autem errare non cessat, qui exercitatus malo, jejuniis semper invigilat; unde inutile et inane est tale jejunium, quod inedia membra debilitat, et animam a perditione non liberat, de quo jejunio dicit sanctus propheta ex persona Domini: *Ut mihi jejunatis? non tale jejunium elegi, dicit Dominus (Isa. LVIII)*. An putatis illum jejunare, fratres, qui primo diluculo non ad ecclesiam vigilat, non beatorum martyrum loca sancta perquirat, sed surgens congregat servulos, disponit retia, canes producit, saltus silvasque perlustrat: servulos, inquam, secum pertrahit, fortasse magis ad ecclesiam venire cupientes, et voluptatibus suis peccata accumulata aliena, nesciens reum se futurum tam de suo delicto quam de perditione servorum? Tota igitur die venatibus immoratur; nunc clamorem immoderatum efferens, nunc silentium latenter indicens; lætus si aliquid caperit, iratus si id quod non habebat amiserit: et tanto studio gerit, quasi ideo indictum jejunium fuerit ut venetur. In his ergo luxuriis, fratres, dicite, quis cultus sit Dei, quæ mentis possit esse devotio, qui propterea jejunat, non ut Deo atque orationibus vacet, seu ut tota die otiosus et liber proprias exerceat voluptates? Quamvis igitur, qui ejusmodi es, **459** frater, vespere ad domum redeas, quamvis declinate jam sole manduces, potes videri tardius refecisse, non tamen Domino jejunasse. Nec enim potes videri ^a voluptatem tuam exercens fecisse Domini voluntatem. Hæc enim voluntas est Domini, ut jejunemus a cibis pariter et a peccatis. Abstinenciam indicamus corpori, ut a vitis magis animam abstinere possimus. Frenum enim est quoddam luxuriantis animæ corpus exhaustum. Quisquis enim jejunat et peccat, lucrum escarum fecisse videtur, non salutis; et parcendo copiis replese cellarium, non mentem saginasse virtutibus. Nonnulli autem ^b immemores præceptorum, ita circa servos suos et subditos sibi potestatem dominationis exercent, ut in his diebus non dubitent flagris eos cedere, pœnis afficere, compedibus præpedire; et si forte, cum ad reficiendum venit, tardius minister adfuerit, statim eum verberibus lanciare, et prius se satiare servuli sanguine quam convivii voluptate. Horum tale jejunium est, ^c quod ideo jejunatum est, non ut Divinitatis misericordiam provocaret sed ut clamorem familiæ ingemiscentis effunderet. Quisquis autem cupit de Deo misericordiam promereri, ipse debet prior esse misericors. Scriptum est enim: *Qua mensura mensi fueritis, eadem mensura remetietur (Luc. VI)*. Et, quod magis dolendum est, Christianus dominus Christiano

A in his diebus servus non parcat, minime respiciens quod si servus est conditione, gratia tamen frater est. Etenim similiter Christum inducit, iisdem participat sacramentis; eodem qui et tu utitur Deo Patre, cur te non utatur ut fratre? Sunt enim plerique qui de venationibus redeunt: magis canum quam servorum curam gerunt, et faciunt eos juxta se vel recumbere, vel dormire, quotidianum illis cibum ^d sui presentia ministrantes, qui utrum servi eorum fame moriantur ignorant: et, quod est gravius, nisi diligenter his præparatum fuerit, pro cane servus afflictor. Vides enim in nonnullorum domibus nitidos et crassos canes discurrere, homines autem pallentes **460** et titubantes incedere. Isti ergo miserebuntur aliquando pauperibus, qui minime suis famulis domibus miserentur? Scire igitur debemus, fratres, hoc acceptum Deo esse jejunium, si non solum abstinentia castigemus corpora, sed etiam humilitate animas induamus. Simus ad servulos mites, blandi ad extraneos, misericordes ad pauperes, surgentes primo diluculo ad ecclesiam festinemus, referamus Deo gratias, peccatis veniam postulemus, rogantes præteritis delictis indulgentiam, cautelam futuris; tota die sit nobis assidua vel oratio, vel lectio. Qui litteras nescit, sanctum virum perquirens ejus confabulatione pascatur. Nulli actus sæculi actus Divinitatis impediant; non ludus tabulæ mentem avocet, non voluptas canum sensus obducat, non negotii compendium animam aviditate pervertat. Quidquid enim præter mandatum Dei feceris, quamvis abstineas, non jejunas. Hoc est enim salutare jejunium, ut sicut abstinetur corpus ab epulis, ita et anima refrenetur a vitis. Illud etiam, fratres, ad perfectionem jejunii tendendum non est, ut qui abstinemus, et minime prandemus hoc tempore, prandia nostra fratribus et pauperibus ^e prærogemus. Hæc enim est vera justitia, si te esuriente de cibo tuo pauper saturet, et tu pro delictis tuis jejunus Dominum roges, et ille pro te satiatus exoret. Utrumque tibi proficiet, et tua fames, et saturitas mendicorum. Cæterum, qui sic abstinet, ut nihil pauperibus de suis epulis largiatur, videtur quæstum suum sibi fecisse jejunium et negotiationem exercuisse parcendo. Ad hoc enim abstinuit, non ut placeret Deo, sed ne amplius erogaret; atque ideo bona eleemosyna cum jejunio, quasi non quoddam negotiationis genus est, ut tam parce vivat, ut abstinentia sua monachos clericosque præcedat. Nisi hoc interest, quod illi hoc quæstus causa faciunt, nos salutis: illi pecunie compendio animas macerant, nos propter animarum lucrum nostra corpora castigamus. Explicet.

SERMO XXVI.

De Quadragesima XII.

ADMONITIO.

461 Sermonem hunc, cujus titulus apud Gennadium est *De jejunio servorum Dei generali*, in codicibus quod

^a Edit. Maurin., voluntatem.

^b Ead. edit., divinorum immemores, etc.

^c Ead. edit., quasi ideo.

^d Ead. edit., sua presentia.

^e Ead. edit., erogemus.

eundem S. Maximo adjudicant, *De jejunio et de Quadragesima* inscribitur. Sunt autem ii codices Sangalensis num. 61, S. Crucis in Jerusalem 90 serm. 47, item S. Crucis 99 serm. 37, et Taurinensis serm. 1 *De Quadragesima*. Agit hic Maximus de recta jejunandi ratione et tempore, quo prescriptum est jejunium, et illud commendat jejunium, non quod aliqui arbitrato suo sibi eligunt, sed quod veri fideles, hoc est servi Dei, institutum in Ecclesia perfecte exsequuntur. Hæc est summa sermonis. Igitur Gennadio consentiunt, qui *de jejunio et de Quadragesima* eundem inscripserunt; in ea enim jejunantes non suæ indulgent vanitati, sed Deo per Ecclesiam jubenti obtemperant, et tanquam famuli Christum ducentem et præceptorem imitantur. Benedictini monachi congreg. S. Mauri hunc inter sermones Ambrosianos sub num. 25 cit. edit. Paris. an. 1690 ediderunt, multaque de eo, et præsertim de nuncupatione Quinquagesimæ non ante sæculum nonum usurpata disseruerunt. Nos fide Gennadii, et descriptorum codicum freti, S. episcopo Taurinensi hunc quoque ascripsimus.

ARGUMENTUM. — *Quinquagesimali improposito jejunio S. Maximus scribit contumaciæ reum esse qui legem jejunii quadragesimalis divinitus datam rescindit. Improbat quoque jejunium illorum qui in Quadragesima septem dies prandent, et septem jejunant. Unde numerus quadraginta dierum jejunii exordium cæpit.*

Nonnulli Christianorum, fratres, existimantes se Divinitatis præcepta religiosius observare, prætermissa devotione Quadragesimæ, cujus hodie curamus exordium, quinquagesimam se facere mentiuntur, cum id neque divinis Litteris jubeatur, neque traditum sit auctoritate majorum. Sola igitur hoc faciunt animi præsumptione, et dum putant se devotius agere, supersticiosius conversantur. Dicit se observare Quinquagesimam qui forte Quadragesimam implere vix possit. Bonum est quidem cunctis temporibus jejunare, sed melius Quadragesimam jejunare cum Christo. Hanc enim Quadragesimam nobis Dominus suo jejunio consecravit. Quod dixi jejunio, non jejunio; unum enim jejunium Domini fuit, qui continuatis quadraginta diebus et noctibus cibum omnino non sumpsit. Quisquis ergo Christianus consecratam jejunando non impleverit Quadragesimam, prævaricationis et contumaciæ reus tenebitur, quod legem divinitus pro salute sua datam prandendo ipse rescindit. Rescindis enim legem qui exemplum jejunii dominici non custodis. Qualis vero autem Christianus es, cum, Domino jejunante, tu prandes? ^a Qualis Christianus es, cum, Christo esuriente, tu reficis? Ille pro salute tua famem sustinet, tu pro peccatis tuis ^b jejunare formidas? Dicite enim mihi, interrogo vos, qui in Quadragesima prandetis, si non in conscientiis vestris rei estis, quod, abstinate cuncto populo, vos soli contra præceptum Domini devoratis? Si non vobis rubor est cum exitis in publicum, ne quis vobis jejunus occurrat: aut si non cogitatis, cum ad ecclesiam proceditis, quemadmodum pacem episcopo porrigatis, ne forte ipso spiritu osculi vestri vos reprobet? Quod si hæc forte non cogitatis, forsitan vehementer erratis; scire enim debetis cum in Quadragesimæ diebus jejunio prandens occurrit, non bene de illo judicat qui jejunat. Hoc enim ideo dico, quia audio complures, quod gravius est, fideles alternis in Quadragesima hebdomadis abstinere, et consecratum illum dierum numerum gulæ intemperantia violare, hoc est prandere septem dierum curriculo, et septem dierum spatio jejunare. Quibus hoc dico, cur etiam per illos septem dies fraudem sibi

A faciant jejunando, cum illis jejunium tale non prosit?

Quamvis enim abstineat quis certis diebus, quamvis ciborum dulciora alimenta non sumat; non tamen illi accepto fertur Quadragesimæ jejunium, qui non diebus quadraginta jejunat. Pudet dicere, senes et aniculæ Quadragesimam faciunt: juvenes et juvenculæ non faciunt. Omni igitur sollicitudine tempus sacratissimum celebremus, non prætereat nos dies absque jejunio, non nos transeat una hebdomada absque vigiliis. Ille enim facit Quadragesimam, qui jejunando et vigilando ascendit ad Pascha. Nam sicut reliquo anno jejunare præmium est, ita in Quadragesima non jejunare peccatum est; illa enim voluntaria sunt jejunia, ista necessaria; illa de arbitrio veniunt, ista de lege; ad illa invitamur, ad ista compellimur. Sed videamus ^b 463 iste quadraginta dierum sacratissimus numerus unde habere ^c cæperit exordium. Legimus primum in Veteri Testamento Noe temporibus, cum omne genus hominum scelerala iniquitas occupasset, tot dierum numero patefactis cataractis cæli aquarum pluvias defluxisse, et mysterio quodam Quadragesimæ inundatione orbi terrarum facta non tam diluvium quam baptismum contigisse. Baptismus plane fuit, per quod in peccatoribus iniquitas sublata est, Noe justitia conservata. Ita ergo et modo nobis Dominus ^e ad instar illius temporis Quadragesimam dedit; ut constituto dierum numero, patefactis cælis, pluvia nos misericordiæ cælestis irroret, et inundatione facta per baptismum lavacri salutaris nos imber illuminet; et sicut tunc factum est aquarum fluctibus, exstinguatur nunc in nobis delictorum iniquitas, virtutum justitia conservetur. Ipsa enim quæ sub Noe, et modo vertitur ratio; baptismus enim peccatori diluvium est, consecratio est fideli. Per lavacrum enim Domini salvatur justitia, necatur injustitia: quod in uno eodemque factum videmus apostolo Paulo, qui, priusquam præceptis ^d spiritalibus lavaretur, erat blasphemus, persecutor, et Saulus. At ubi pluvia super eum lavacri cælestis influxit, necatur blasphemus, necatur persecutor, necatur et Saulus; vivificatur apostolus, vivificatur justus, vivificatur et Paulus. Usque adeo autem perdidit veterem cum actibus ^e suis hominem, ut cum moribus mutaret et nomen. Quisquis ergo in hac devotione Quadragesimæ dominica mandata servaverit, necabitur in eo diabolica impietas, apostolica autem reservabitur gratia; et succedens quodammodo ipse

^a Abest a codd. Vallicellano et Lugdun., *Qualis vero . . . tu prandes?*

^b Cod. 89 S. Crucis in Jer., *cæpit.*

^c In cod. 90 S. Crucis in Jer., *ad.*

^d Id. cod., *spiritalibus.*

^e Cod. 90 cit. *omittit suis.*

sibi, moritur ex ea parte qua peccator est, ^a vivificatur ex illa parte qua justus est. Videamus etiam si alibi in Scripturis hunc mysticum Quadragesimæ numerum possumus invenire. Legimus quod sanctus Moyses (*Exod. xvi*) in eremo quadraginta annorum curricula filios Israel **464** cœlesti manna nutrierit. Bonus ergo numerus, qui semper cœlum aperit: bonus, inquam, numerus, per quem justitia Noe salvatur, et Israel filii saginantur. Unde et nos observemus hunc numerum, et aperiantur nobis cœli, quatenus et pluvia nos gratiæ cœlestis irroret, et spiritualium sacramentorum manna reficiat; instar enim patrum nostrorum, hac observatione Quadragesimæ et justificamur et pascimur: justificamur lavacro, pascimur sacramentis. Sed dicet aliquis: filios Israel in eremo quando manna saturati sunt, minime jejunasse. Ego autem dico illos non nisi abstinentiæ tunc vacasse, atque ideo cœlestis alimoniam gratiam meruisse. Primum, quia desertum omne jejunium est; quia anxietas solitudinis concupiscentiam repellit escarum; deinde in eremo unde accuratæ epulæ? unde vina pretiosa? unde quadraginta

A annorum tempore qualiscumque substantia? Intelligimus ergo jejunasse filios Israel, quia cognoscimus illis escarum copiam defuisse et tunc sumpsisse cibum quando largienti Domino placuisset. Satis autem diu jejunat qui cum Christi voluntate se reficit. Usque adeo vero abstinentia filiorum Israel in eremo placuit Salvatori, ut quorundam etiam inter ipsos intemperantia notaretur; ita ut quisquis avidior duplum mane cibum sibi collegerat, hic hac injuria feriretur, ut non tam cibum sibi inveniretur servasse quam vermes: scilicet ut quia supra moderatam refectionem concupierat, velut stimulis quibusdam conscientiam in morem vermium ^b urgeretur. Igitur et nos, fratres, observantes Quadragesimæ quotidiana et moderata jejunia, et tanquam in eremo constituti, nihil deliciarum sæcularium cogitemus, nulla nos cupiditatum corporalium dulcedo sollicitet. Simus sobrii, simus casti, habeates quidem conversationem in urbibus, possideamus mente desertum. Si ita abstinentes egerimus, erit ut cœlestis manna reficiamur alimonia, et nullis vermium stimulis compungamur.

SERMO XXVII.

De Quadragesimo XIII.

ADMONITIO.

465 Monachi Benedictini congregationis Sancti Mauri in appendice ad extremum tomum operum sancti Ambrosii serm. 33, qui est *17 De jejunii Quadragesimæ*, probabile aiunt esse hunc sermonem debere Maximo, *cujus et stylus, et in codice Remigiano etiam nomen noscendum præbet*. Remigiano, quem illi laudant, consonat codex Taurinensis, in quo hæc est eidem sermone præfixa inscriptio: *Item de Quadragesima sermo XIII*. Habitus fortasse in dominica Palmarum fuit, ut conjectura se iidem monachi assecutos putant. Nam ea die in plerisque Ecclesiis tradi symbolum competentibus consueverat.

ARGUMENTUM. — *Jejunia ut Elias observantes, adhibitis precibus clausum cœlum competentibus reseremus, claven Petri, id est fidem sumamus.*

Propitia Divinitate, ecce jam pene transegimus Quadragesimæ indicata jejunia, et præcepta Christi Domini abstinentiæ devotione complevimus. Superest nunc, ut quemadmodum fanuli ejus Moyses et Elias hunc sacratissimum numerum observando, gratiam meruerunt; ita et nos hoc ipsum tempus custodiendo mereamur, sitque similis remuneratio in perceptione præmii, quorum similis labor est in observatione jejunii. Elias enim, cum esset clausum humanis iniquitatibus cœlum, et nulla mundanis rebus desuper pluviarum stillaret ubertas, atque omnia longæ siccitatis squalore languerent, et esset fames magna universo generi humano, quoniam enim cœlum pluviam non dabat, nec terra pabulum germinabat, Elias sanctus reseravit jejunii suis cœlum, terram orationibus fecundavit (*II Reg. xviii*). Illius enim siccitatem convertit in pluviam, hujus sterilitatem resolvit in partum; tanta enim ejus precibus orbem terrarum imbrum largitas irrigavit, ut arida revirescerent, mortua resurgerent, languentia sanarentur. Et ita rebus cunctis fontium quidam meatus infusus est, ut purificatione facta per pluviam ^c omnium creaturarum vitia lavarentur, atque inundationis illius bene-

ficio totius mundi species innovata consurgeret. Igitur et nos eadem quæ Elias observantes jejunia, adhibitis precibus clausum cœlum nostris competentibus reseremus; quatenus illos lavaci salutaris imber ^d illuminet. Clausum enim illis est cœlum, quandiu nondum de cœlo Spiritus sanctus adveniens, eorum corda **466** vivificat: siccitatem quodammodo patiuntur, quia nondum gratia baptismatis irrigantur. Laborant etiam fame magna, quoniam velut esurientes, cœlestia sacramenta desiderant. Reseremus ergo illis cœlum, ut adveniente desuper spiritali pluvia, eorum terra lavaci irriguo satietur, et delictorum sterilitate deposita, incipiant fructus germinare virtutum. Etenim cœlestis imber vitia peccatorum diluit, justitiæ incrementa pandit, decutit aridum concupiscentiæ pulverem, lætificat utilem castimoniam puritatem, obruit avaritiæ sordidam facem, nutrit æternam misericordiæ largitatem. Sicut enim superveniente Eliæ pluvia, omne pabulum terra produxit; ita et superveniente Christi lavacro, omnem justitiam anima germinavit. Et sicut illic pluviarum fontes irrigaverunt orbem, ut vivificarentur herbarum mortificata jam semina: ita et fons baptismatis irrigat genus hominum, ut animarum mortificata corda vivifcet. Hoc observantium ista jejunia est meritum, ut orationibus eorum aut innovetur mundus, aut fra-

^a Cod. 90 cit., *vivificabitur*.

^b Cod. 90 S. Crucis in Jer., *argueretur*.

^c Codd. Lugdun. et Vallicell., *omnium*; editiones

omnes, *omnia creaturarum vitia*.

^d Cod. Vallicell., *imber mundet*.

tres denuo renascantur. Reserandum igitur competentibus nostris est cœlum, quoniam adhuc clausum est apud illos; clausum est enim cœlum illis, quoniam mysterium nondum pervident Trinitatis. Clauso enim sibi cœlo, super cœlum quid agatur, ignorant: nec scire possunt quæ sit Filii Patrisque substantia: nisi prius mundi elementa transcenderint. Tunc enim poterit quis Trinitatis aspicere divina mysteria, cum cœlos sua virtute habuerit apertos, sicut beatus Stephanus martyr reseravit sibi martyrio suo cœlos, et stantem vidit ad dextram Salvatorem, secundum quod ipse ait: *Ecce video cœlos apertos, et stantem Jesum ad dextram Dei (Act. vii)*. Ergo cui clausi sunt cœli, agendum est, ut aperiantur illi, quatenus super cœlos Christum possit aspicere; **467** nam quandiu clausi sunt homini, Christum non potest videre regnantem. Quemadmodum autem clausi cœli aperiendi sunt inquirere oportet. Puto autem aliter eos aperiri non posse, nisi claves Petri apostoli sumptimus, quas Domino largiente suscepit, sicut ipse dixit: *Tibi dabo claves regni cœlorum (Math.*

A xvi). Imo rogemus Petrum, ut ipse nobis tanquam bonus janitor regis cœlestis aperiat. Quæ autem ista clavis sit, diligentius requiramus. Clavem Petri, fidem dixerim Petri, per quam cœlos aperuit, penetravit inferna securus, maria calcavit intrepidus. Tanta enim apostolicæ fidei virtus est, ut cuncta illi elementa pateant, hoc est non illi angelicæ claudatur januæ, non portæ prævaleant **468** tartari, non aquarum fluentia subsidant. Ista autem ipsa clavis, quam fidem dicimus, videamus quemadmodum constet, et quemadmodum solidata sit. Arbitror illam duodecim artificum operatione conflata; duodecim enim apostolorum symbolo fides sancta concepta est, qui velut periti artifices in unum convenientes, clavem suo consilio conflaverunt. Clavem enim quamdam ipsum symbolum dixerim, per quod reserantur diaboli tenebræ, ut lux Christi adveniat: aperiantur conscientie clausa peccata, ut justitiæ fulgeant opera manifesta. Igitur hæc clavis ostendenda est fratribus nostris, ut et ipsi tanquam discipuli Petri inferna sibi reserare et cœlos aperire consuecant.

SERMO XXVIII.

De Quadragesima XIV.

ADMONITIO.

Non alium, nisi episcopum Taurinensem Maximum hujus fuisse sermonis auctorem, a monachis Maurinis in edit. Parisien. operum sancti Ambrosii serm. 18 animadversum est cum ex stylo, tum ex cod. Sangalensensi, ubi serm. 61 ejusdem sancti Maximi præ se fert nomen. Adjungimus codices Sanctæ Crucis in Jerusalem 90 num. 33, et 99 num. 22, et Laurentianum x Plut. xiv pag. 250, in quibus titulus est: *De juniis*.

ARGUMENTUM. — *Jejunium esse veluti secundum baptismum probat S. Maximus. Quemadmodum enim peccatorum maculæ per spirituale lavacrum mundantur, et qui illud suscipiunt ad novam vitam renascuntur; ita abstinentia conscientiam a peccatorum sordibus tergit, et copiam gratiæ cœlestis imperitur.*

Testimonium perhibet sanctus Apostolus de prophetis dicens: *Tempore acceptabili exaudi vi te, et in die salutis adjuvi te; et subsequitur ipse: Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis (I Cor. vi)*. Unde et ego testificor vobis, hos esse dies redemptionis, hoc est tempus cœlestis quodammodo medicinæ, quo tempore omnium vitiorum nostrorum labem et universa vulnera peccatorum sanare poterimus, si medicum animarum nostrarum fideliter exoremus, et præcepta ejus tanquam suscepti idonei minime dispernamus. Tunc enim languidus ægritudinis suæ invenit medicinam, si omni sollicitudine medici mandata servaverit: quod si aliud faciat, cum aliud jubetur, incremente morbo, non medicus, sed prævaricator in culpa est. Medicus autem est Dominus noster Jesus Christus, qui ait: *Ego occidam, et vivificabo; percutiam, et sanabo (Deut. xxxii)*. Occidit enim quodammodo antequam vivificet Dominus. Occidit enim primum in nobis homicidia, adulteria, scelera, furta per baptismum, et sic nos tanquam novos homines æternitatis immortalitate vivificat.

C Morimur ergo peccatis, videlicet per lavaerum: regeneramur autem vitæ per spiritum, sicut ait Apostolus: *Quoniam mortui esis delictis vestris, et vita vestra abscondita est cum Christo (Col. iii)*. Conscripti enim estis cum illo per baptismum in mortem (Rom. vi). Occidimur enim quodammodo, cum desinimus esse quod fuimus. Novo enim pietatis genere in uno eodemque homine mors operatur et vita. Morimur enim **b** concupiscentia peccatorum, vivificatur ordo virtutum. In uno **c** namque eodemque homine impius, et adulter occiditur, ut misericors renascatur et castus. Interimitur idololatria, ut religio propagetur. Fornicator et ebrius exstinguitur, ut continens et sobrius procreetur. Sic ergo mortificat Dominus, ut vivificare faciat: sic occidit, ut prosit, sic verberat, ut emendet. Hæc est igitur circa homines suos ejus tota severitas, ut in his peccata puniantur, anima **469** conservetur: abstollantur detestanda vitia, virtutes optimæ nutriantur. Usque adeo autem hæc **d** occasione Domini cernimus plerosque esse conversos, in tantum ad melius profecisse, et sic de pessimis optimos factos, ut cum videas eos, credas mutatos homines, cum non videas mutatas esse personas. Intantum enim in nobis, quod prius eramus interimitur, aufertur, exstinguitur, ut id quod postea sumus, denuo renatum esse credamus: unde natiuitas hæc secunda prioris vitæ finem jam fuisse signi-

^a Cod. 90 S. Crucis in Jer. addit cum Christo in Domino.

^b Cod. 99 S. Crucis in Jer. legit vivificatur concu-

piscentia desideriorum sanctorum.

^c Cod. 90 S. Crucis in Jer. omittit namque.

^d Uterque cod. S. Crucis in Jer., occasione.

ficat. Quod autem ait : *Ego percutiam et sanabo* (Act. 1x), percutit plane præceptis suis Dominus peccatores ut sanet; mandatis verberat ut emendet; jejunia præcipit, indicit continentiam, judicium comminatur, et tristem gehennæ metum a excutiens adhibet medicinam, ut dum futura pertimescimus, præsentia corrigamus. Sic namque Paulum apostolum percutiendo sanum reddidit. Cum enim esset persecutor impius et blasphemus, et quidem ad devastandas Ecclesias Damascum properaret, subito fulgoris cœlestis eum terrore percussit, ut evangelici splendoris eum luce perfunderet : et carnalium luminum orbitatem mutavit, ut spiritualium oculorum illuminaret aspectum. Corporis enim debilitate perterruit, ut fidei devotione b salvaret. Surgens ergo a terra Paulus, exterioribus quidem oculis non videbat homines, non aerem, sed mentis luminibus Christum c videbat de cœlo. Denique intantum d ei profuit Domini ista percussio, ut de Judeo Christianus, de blasphemo apostolus, de Saul Paulus existeret, et eo usque mutavit veterem cum moribus hominem, ut etiam mutaret et nomen. Habentes igitur hujusmodi medicum, qui percutiendo sanat, mortificando vivificat, subdamur ei cum omni patientia ad curandum, ut e quidquid in nobis probrosum, quidquid delictis sordidum, quidquid ulceribus fetidum esse perspexerit, incidat, amputet, exsecet, ut, resectis omnibus diaboli vulneribus, hoc solum faciat in nobis remanere quod Dei est. Istud autem præceptum ejus est primum, ut his quadraginta diebus jejniis, orationibus, vigiliis operam demus. Jejniis enim lascivia corporis castigatur, orationibus devota saginatur anima, vigiliis diaboli insidiæ depelluntur. Deinde cum istis mandatorum observationibus fuerit hoc tempus 470 impletum, tunc purgata et fatigata tot observationibus anima ad baptismum veniens Spiritus sancti inundatione reficitur, et quidquid in ea diversarum ægritudinum ardor exsiccaverat, cœlestis gratiæ rore perfunditur. f Unde ponens veteris hominis corruptelam novæ

A indolem juventutis acquirat. Et mirum in modum in uno eodemque homine delictis sanctitas, iniquitatibus justitia, senectuti succedit infantia : novoque natiuitatis genere alter est qui renascitur, cum ipse sit qui peccavit. Sic namque Elias quadraginta dierum ac noctium curriculo continuato jejunio, totius mundi longam ac nimiam siccitatem meruit imbrium rore restinguere, et arentem terrarum sitim cœlestis pluviae largitate perfundere (III Reg. ix) : quod quidem in figuram nostri factum esse cognoscimus, ut nos quoque horum quadraginta h circulo dierum spiritalem baptismatis pluviam mereamur, ut et totius mundi in fratribus nostris jamdiu aridam terram i cœlestis desuper imber infundat, et longam gentilium siccitatem lavacri inundatio l salutaris irroret.

B Siccitatem enim et ardorem animæ suæ patitur quisquis baptismi gratia non rigatur. Horum quoque dierum noctiumque jejunio Moyses sanctus meruit cum Deo loqui, stare, et consistere, et de manu ejus legis præcepta suscipere. Quamvis enim illum ab obtutibus Dei conditio humana subtraheret, jejuniorum tamen gratia proximum illum Divinitatis consortio faciebat. Hæc enim in nobis virtutum portio Dei est, ut jejunemus frequenter, quoniam semper Deus ipse jejunat. In quocumque igitur plus operum suorum inesse perspexerit, ipsi magis familiaris intimus o : amicus est, sicut Scriptura dixit : *Et Moyses loquebatur cum Deo facie ad faciem, sicut quis loquitur cum amico suo* (Exod. xxxiii). Unde et Dominus Jesus Christus resurrectionis gloriam percepturus, virtutes C suas quadraginta dierum noctiumque jejunio dedicavit, ut ostenderet non panem esse vitam hominum, k sed præcepta. His itaque dierum quadraginta jejunii reconciliatur Deus, aperiuntur cœli, inferna roseantur. Igitur et nos, fratres dilectissimi, jejunemus continue et devote hoc spatio temporis, ut propitietur nobis Dominus, pateant nobis cœli, inferna contra nos non l valeant. Explicit.

SERMO XXIX.

In Paschatis solemnitate I.

ADMONITIO.

471 Magnus est codicum mss. et editorum consensus in agnoscendo Maximo sermonis hujus auctore. Principem locum codici Taurinensi dabitur, in quo hæc ipsi apposita est epigraphe : *Item et de Pascha sermo I. Consentiant codices duo Casinenses 104 et cxi, et Ambrosianus, præmissa hac inscriptione : Feria II Paschatis. Sermo beati Maximi episcopi.* Codex Cisterciensis Montis Amiatae idem confirmat titulo : *In dominica in octava Paschæ, et incipit ab illis verbis : Lætetur, fratres carissimi, in Christi resurrectionis die, etc.* His addimus cod. n S. Crucis Minor. in Laurent., Vallicell. xix, Ratisponen. S. Emmerami, et codices Vaticanos duos, 1270 et 6451. Editores quoque vero omnes cum Alcuino pag. 197 concordant, nempe Cumdius tom. II pag. 1445, Combessius tom. V pag. 475, Gymnicus, Galesinius hom. III Paschatis, et Muratorius tom. IV Anecd., Galesinii lectionem secuti sumus.

ARGUMENTUM. — *Auspicitur S. doctor concionem suam D a portentis ac mirabilibus signis quæ in Domini resurrectione obvenire; quæ illam divinum opus maxima præfulgentem gloria demonstrant. Deinde plu-*

rima congerit argumenta, ex quibus ostendat in Christi resurrectionis die majorem in modum esse exsultandum.

Exsultandum nobis est, fratres, in hac die quam

a Cod. 90 S. Crucis in Jer., incutiens.

b Idem cod. 90 S. Crucis in Jer., sanaret.

c Idem cod. 90 S. Crucis in Jer. addit ita : *videbat et cœlum de cœlo.*

d Idem cod. 90 S. Crucis in Jer. addit ei.

e Hæc ex codd. duobus cit. S. Crucis in Jer.

f Cod. 10 Plut. xiv. Laur., *Ut deponens veteris hominis.*

g Hæc supplent codd. cit. S. Crucis in Jer.

h Duo cit. codd. S. Crucis in Jer., *curriculo.*

i Hæc addunt codd. cit. S. Crucis in Jer.

l Cod. 90. S. Crucis in Jer., *salubriter.*

k Codd. S. Crucis in Jer. addunt hæc verba : *sed præcepta.*

l Cod. 10 Laurent., *non prævaleant.*

fecit Dominus continuata lætitia, et in ejus festivitate ^a jugi gloria gratulandum. ^b Nec quia nox solemnitati intervenit, gaudia nostra præscidit : ^c nec quia nox distinxit tempora vespertina, resurrectionis lux vota æterna deseruit. Nobis enim heri et hodie ^d dies unus, dies ipse est, ^e quia sicut de Salvatore beatus Apostolus ^f ait : *Jesus Christus heri et hodie ipse est* (Hebr. xiii). Ergo si Jesus ^g Christus heri et hodie ipse est, ipse atque idem nobis semper est dies, ^h quia in ipso vivimus, in ipso movemur (Act. xvii), in ipso non morimur : non morimur, inquam, quia sicut lucem Christi nulla peccati incessit obscuritas, ita et viventes ⁱ nulla temporis absument vetustas. Lætetur ergo in ^j Christi resurrectionis die; communis enim omnium, communis est nostra lætitia. Communis plane, quia omnes illo resurgente resurreximus. **472** ^B Omnium enim revixit saluti, qui pro omnium peccatis addictus est passioni. Resurrexit igitur Salvator a mortuis. Nova res et mira, sed habet hæc assertio veritatem. Nam ut taceam prophetarum oracula, angelorum ministeria, aperta sepulcri penetrabilia, ipsum Dominum post resurrectionem cum discipulis loquentem, conversantem, edentem, Thomam quoque clavorum vulnera etiam digito contractantem (Joa. xx) : ut hæc omnia prætermittam, tamen fidem nostram confirmat impietas Judæorum. Nam sufficit ad credulitatem nobis eorum nimium cauta ^k credulitas. Quo enim diligentius custodierunt tumulum, eo constat illum manifestius ^l surrexisse; quo plures apposuere custodes, eo ^m plures testes reliquere. Nam hoc procuravit divina providentia, ut resurrectioni non solum angeli, non solum discipuli, sed et testimonium perhiberent, quod est amplius, inimici. Libentius ergo ⁿ accipimus, quod eum diligentius ^o observarunt; credimus enim sub tot custodibus potuisse illum prodire citius quam perire, ^p et de tumulo jure Domini progredi quam discipulorum fraude subduci : tanta enim sollicitudine sepulcrum obstruxit impietas, ut id non prævaleret manus humana destruere, nisi sola virtus resurrectionis aperiret. ^q Denique

^a Cod. Vallicell. xix, *jugiter pro jugi*.

^b Cod. Ambros., *Nec enim quia nox solemnitati intervenit, gaudia nostra præscidit*.

^c Codd. Vatic. 1270 et 6451, et duo Casinen., *nec quia obscuritas distinxit tempora vespertina, etc.*

^d Idem cod. Ambros., *unus dies ipse est*.

^e Cod. Vallicellan. xix, *quia sic dicit de Salvatore, etc.*

^f Edit. Galesin. omittit *ait*.

^g In cod. Ambros. deest *Christus*.

^h Cod. Vallicell. xix, *qui si in ipso vivimus, in ipso vivemus, in ipso moriemur*.

ⁱ Codd. Ambros., 2. S. Crucis Min., et Vat. 6451, *ita et viventes in ea nulla, etc.*

^j Cod. Ambros., *Lætetur ergo in Christo*. Cod. vero 2 cit., *Lætetur ergo in Christo. Resurrectionis dies communis est nostra lætitia, etc.*

^k Codd. Vat. 1270 et 6451, *erudelitas pro credulitas*.

^l Cod. Vat. 1270 et Casin., *resurrexisse*.

^m Codd. Ambros., 2. S. Crucis Minor., duo Vallicell. xix, A 9, et Vat. 6451.

ⁿ Codd. Casin. 104, et Vallicell. xix, *Libentius ergo testes accipimus, qui cum diligentius adservarunt*. Codd. alii, cxt Casin. et Vallicell. xix, *adservarunt*.

adicit sanctus evangelista (Matth. xx), **473** descendente angelo, magno terram tremore fuisse commotam, et fundamenta tumuli moverentur, et percussos pavore custodes, qui venerant custodire mortuum, esse factos ut mortuos. Ut mortuos, inquam : dignum plane judicium, si, cum justus resurgit, peccator emoritur; cum reviviscit innocens, ^r ejus interficitur inimicus; nam ideo nec progredientem Dominum cernere potuerunt, ^s quia criminosas mentes terror oppresserat, dum sustinere fulgorem resurrectionis rutilæ non valebant. Majore ergo sollicitudine Pharisæi Dominum custodierunt mortuum, quam vivum sunt persecuti; siquidem causa illos major urgebat : intelligebant enim facilius fuisse eum apud superos ^t despici, quam redeuntem ab inferis posse contemni; et quod tunc prædicans facile potuerit occidi, nunc autem resurgens jam non possit ^u occidi, dicente Apostolo : *Resurgens autem jam non moritur. Mors illi ultra non dominabitur* (Rom. vi). Custodiebant ergo eum sollicitè in sepulcro, præsertim quia se die tertia dixerat surrecturum; custodiebant ^v autem sollicitè in sepulcro, quia necesse illis erat eum jam non doctorem timere, sed judicem : judicem, inquam, non sui tantum, sed et crudelis sententiæ suæ, ^x qua filios posterosque suos sceleribus addixerunt, dicentes : *Sanguis ejus super nos et super filios nostros* (Matth. xxvii). Crudelis sub tali sententia Judæorum, quæ facinore suo non solum præsentibus liberos damnat, sed etiam non natos occidit. Quantos enim hac voce ad conscientiam facinoris vocant, quos scientia criminis non tenebat! crudelis, inquam, impietas, ^y quod posteros ante in reatum vocat, quam ^z producit in lucem : ut prius futuris contingeret peccare, quam vivere. Cruenti plane genitores, qui ante paricidæ facti sunt quam parentes : et ante eos socios suos sceleribus assumpserunt, quos utrum sanguinis participes possent habere, nescirent. Non igitur mirandum est, si in Salvatorem tam crudeles fuerunt, qui exstiterunt **474** in suos posteros tam crudeles. Non immerito in hac die sanctus David sine exce-

^o Cod. Ambros. legit *adservaverunt*. Cod. 2 S. Crucis Minor., *adservarunt*.

^p Cod. Ambros., *e tumulo Dominum progredi*.

^q Cod. 2 S. Crucis Minor., *Denique dicit S. evangelista : Priusquam descenderet angelus magno, etc.*

^r Codd. Ambros. et Vat. 6451, *ejus intercipitur inimicus*.

^s Cod. 11. S. Crucis Minor., *dum criminosas*.

^t Codd. Vat. 6451, Vallicell. A 9, xix, et duo Casin., *apud superos eum despici*.

^u Idem codd. 11 S. Crucis Minor. et Vat. 1270, *jam non possit mori?*

^v Cod. Casin., *custodiebant ergo eum, etc.* Cod. Vat. 1270, *custodiebant eum*.

^x Cod. Ambros., *quo filios posteros suos suis sceleribus addixerunt*. Ita codd. 11 S. Crucis Minor., Vat. 1270, et Vallicell. A 9 habent *que*; in reliquis consonant Ambrosiano. Codd. duo Casin. et Vat. 6451, *qua posteros filios suos, etc.*

^y Idem cod. 11 S. Crucis Min., *quæ posteros ante... quam producant in lucem*; cui consonant Vallicell. A 9. Cod. vero Vallicell. xix, *que*; in reliquis textibus est conformis.

^z Cod. Ambros., *quam producant in, etc.*

ptione exultandum præcipit et lætandum, in qua die A totius mundi gaudia celebrantur. Omnibus enim lætandum est, ^a quia omnibus prodest; cunctis exultandum est, quia cunctis est salutare, et ideo non adulatoria est adhibenda, nec fucata lætitia. ^b Quisquis enim in Christi resurrectione lætatur, lætetur potius quia in Christo ipse resurrexit: in illo enim nostra portio, nostra conditio, et mortem pertulit et revixit. Et licet ^c nobis adhuc resolutio corpusculi maneat, cœpimus tunc in Christo æterna vita jam vivere; unde quamvis fragilitatem nostram accelere immaturæ mortis occasio, ^d in Salvatore tamen didicimus prius resurrexerit quam perire: ante enim futurus homo resurrexit in Christo quam vitam sortiretur in seculo. Non enim tantum illi Dominus generationi resurrectionis præstitit gratiam, in cujus generationis tempore resurrexit, sed etiam secuturis postea populis hoc providit, ut prius essemus de resurrectione securi quam de morte solliciti; et ante cum Deo viveremus in cœlis, quam cum hominibus conversarem in terris. In Salvatore enim omnes resurreximus, omnes reviximus, omnes ad cœlestia transmigravimus; est enim in illo Christi homine uniuscujusque nostrum ^e carnis et sanguinis portio: ubi ergo portio mea regnat, regnare me credo; ubi dominatur sanguis meus, me sentio dominari; ubi glorificatur caro mea, me gloriosum esse cognosco. Quamvis ^f enim peccator de hac tamen communione gratiæ non diffidat, quia etsi peccata nos prohibent, substantia nos requirit; etsi delicta propria nos excludunt, naturæ communicatio non repellit; nam ^g propter bonitatem Divinitatis, peculiarem nobis Salvator debet affectum, scilicet quia sicut Deus noster in ipso est, ita et sanguis noster in illo est. Misericordiam igitur mihi debet præstare Divinitas, necessitudinem exhibere debet affinitas; neque enim tam immitis est

A 475 Dominus, ut obliviscatur hominis, et non meminert illius quem ipse gestat; ^h ut quem causa mei susceperit, non ejus causa quem susceperit, me requirat; non, inquam, tam immitis est Dominus, ut non diligat carnem suam, membra sua, viscera sua. Ait sanctus Apostolus: *Nemo unquam carnem suam odio habuit, sed nutrit et fovet eam, sicut Christus Ecclesiam* (Ephes. v). Nihil ergo de venia desperemus, fratres, nihil de odio timeamus. Habemus prærogativam sanguinis nostri ⁱ; in Christo enim caro nostra nos diligit, sumus enim membra ejus et caro, sicut dicit idem beatus Apostolus: *Hoc nunc os ex ossibus meis, et caro de carne mea: sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo et in Ecclesia* (Gen. ii; Ephes. v). Exsultemus ergo, fratres, sicut ait Scriptura, in **B** hac die Domini exsultemus plane, quia cum votis ^j Domini gratulamur, magis nostra vota curamus. ^k Quid enim dicit propheta? ^l *Hæc est dies quam fecit Dominus*. Bonus **476** plane dies, qui lucem intulit universis, verum non hujus sæculi lucem, ^m sed resurrectionis æternæ; lux enim ista non caliginem noctis detulit, sed mortis tenebras amputavit. Bonus, inquam, dies, et melior hic quam ille in quo primum mundus enituit: ille enim hominibus ad laborem creatus est, hic factus est ad quietem; ille mortem meruit, hic formidinem mortis evasit; ille bonis malisque communis est, hic proprius est iustorum; illius diei lux tenebris ⁿ sepelitur, hujus diei splendor etiam sepulturas illuminat; ad postremum illius diei lucem mortui non vident, hujus diei lumen etiam defunctis emicuit, sicut ait propheta: *Qui sedebant in regione umbræ mortis, lux orta est eis* (Joan. ix). Lætetur ergo in hac die, quæ et vivos circumfulget, et mortuos vivificat, et venturos illuminat, sicut ait beatus Evangelista: *Erut lux vera quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum* (Joan. i).

SERMO XXX.

De eadem Paschatis solemnitate II.

ADMONITIO.

In appendice sermonum sancti Augustini num. 164 a Maurinis hic sermo collocatus, in codice Novariensi ^q legitur sancti Maximi decoratus nomine: eique omnino ascribi oportere, ex stylo, phrasibus sententiisque plane cognoscere cuique licet. Exstat quoque in codice Taurinensi cum titulo: *Item et de Pascha sermo VI*, cujus lectionem cum Maurina supra laudata collatam, ejus maxime similem esse comperimus.

ARGUMENTUM. — *Christo Domino redivivo, quem figuræ omnes veteris fœderis promiserant, creaturæ applaudunt universæ, nosque quodammodo excitant ut*

Regi nostro gratulemur, et vitæ innocentia parta ejus gloria persruamur. **D** Agnus ille legalis, cujus immolatione antiquus He-

^a Codd. Vat. 1270, 6451, et duo Casin., quibus conformis est Vallic. xix, qui tamen habet *quod* pro *quia*.

^b Cod. Vat. 6451, *Quicumque enim*.

^c Idem cod. ii S. Crucis Minor., Vat. 6551, et duo Casin., *Et licet nos adhuc... maneat*.

^d Idem codd. ii S. Crucis Minor., et Vallic. A 9, *in Salvatore tamen didicimus*, etc. Cod. Vat. 6451 et duo Casin. habent *tunc*.

^e Idem codd. ii S. Crucis Minor., Vat. 1270, 6451, et duo Casin., *caro, sanguis et portio*.

^f Idem cod. ii S. Crucis Min., *Quamvis igitur peccator*. Cod. Vat. et Casin. omittunt tamen.

^g Ita cod. Vat. 1270.

^h Idem cod. ii S. Crucis Minor. legit: *ut quem causa mei susceperit, me requirat, non inquam*, etc. Ita codd. Vat. 1270 et 6451, *ut quem causa mei susceperit, non causa ejus quem susceperit me requirat*.

ⁱ Cod. Vallicell., *Habemus prærogativam sanguinis nostri substantiam, in Christo*, etc.

^j Cod. ii S. Crucis Minor., *quia cum votis Deo gratulemur*. Cod. Casin. 104, *Domino*.

^k Cod. ii S. Crucis Minor., *Quid est hoc quod dicit propheta? Hic est dies quam*, etc.

^l Godd. enim Vat. et Casin. masculino genere habent *Hic*.

^m Cod. Vat. 1270, *resurrectionis ejus*, etc. Idem cod. S. Crucis Minor. addit *ejus, æternæ*, etc.; deinde proseguitur: *exsultemus ergo, fratres, sicut ait Scriptura, in hac die Domini. Lux enim*, etc. Cod. Vallic., *sed resurrectionis æternæ veram lucem demonstrat. Lux enim ista*, etc.

ⁿ Cod. Vallicell. xix, *repellitur pro sepelitur*.

^o Codd. Vat. 1270, duo Casin. et Vallicell. xix, *illis pro eis*.

bræorum populus Ægyptiæ servitutis jugum abiecit, A quomodo multimodis sacramentis veriorem sanctæ Ecclesiæ hostiam in figura sui contineat, tunc potissimum ipsa rerum veritate probatum est, quando *Pascha nostrum immolatus est Christus, qui sicut ovis ad occisionem ductus est, et sicut agnus coram ton-* *dente se sine voce, sic non aperuit os suum* (Isai. LIII, I Cor. v). Iste est agnus qui in altari crucis hostia viva Deo Patri pro nobis in odorem suavitatis oblatu, transitum nobis de regione umbræ mortis ad terram repromissionis patefecit. Iste, inquam, qui simul victima et sacerdos, omnem veteris sacerdotii et sacrificii umbram clara voce revelando, figuris et ænigmatibus finem imposuit: novo autem Ecclesiæ populo novum sacerdotium et novum sacrificium initiavit, ut videlicet novum vinum in utres novos mitteretur. B Quod si granum frumenti cadens in terram, et mortuum tam mirabiliter omnia innovavit (*Matth. ix, Joan. xii*), multo magis in se ipso redivivum cum fructu multiplicato resurgens cuncta secundavit, et non **477** solum spiritualibus rationalis terra incrementis, sed et ipsis terrenis seminibus hoc tempore ampliorem proventum dedit. Unde modo in germina erumpentis terræ tota hilarior facies, a variorum fructuum ornatu, omnem hactenus quasi mortuam rerum naturam resurgenti suo Domino conresuscitat: ubi arborum et herbarum grata venustas, diverso quidem germinum munere, pari tamen gestu lætitiæ, singulari huic solemnitati festina occurrit. De cæli autem nunc usque quodam modo tristi, tandem vero keta facie quid dicam, quæ aliquandiu jam densa caligine nubium adopena æris hujus spatium omne turbavit? Et ecce repente quasi justitia de cælo in terram prospiciente mira serenitas mundo arridet, et in unam lætitiæ cæli et terræ vota concurrunt: ut Deum et hominem Christum communi exultatione excipiant, qui communem utriusque pacem afferre venerat, et medium parietem maceræ solvens fecit utraque unum (*Ephes. ii*). Hinc astrorum omnium fomes, splendor ille solaris suam faciem admodum rugatam jam jamque expurgat, et quasi rex conspicuus in diademate capitis sui, in die desponsationis suæ, et in die lætitiæ cordis sui, cæterisque stellis velut comitibus suis, largiora luminis sui dona impendit. Luna enim ab ipso ortus sui die semper in quodam sui dispendio posita, ad paschalia gaudia pleno D se lumine parat. Et ut cuncta breviter perstringam,

SERMO XXXI.

De eadem Paschatis solemnitate III.

ADMONITIO.

479 Est is sermo in tribus vetustissimis codicibus inscriptis sancti Maximi nomine. Eorum est prior abbatia Sancti Dalmatii, alter de Appannis, tertius Taurinensis. Nihil autem est cause, quamobrem mihi ab iis esse recedendum putem. Eundem sermonem misere interpolavit ille nescio quis Sempiclagianus scriptor, quem merito coincidunt monachi Benedictini in monito ad sermon. 211 append. ad tom. V oper. sancti Augustini. Atque hi quidam illum Faustum Reiensem fuisse suspicantur, verene, an secus, non laboro.

ARGUMENTUM.—*S. Maximus fratres hortatur ut exsultent, quia Christus usque ad inferna mortem persecutus, suas hostias suscitavit. Carnem ipse suam ossaque ostendit, ne amplius quisquam eum resur-*

^a Edit. Maurin., vario suorum fructuum ornatu.

sicut omne quod in rebus subsistit, divina dispensatione hominis imperio servit; sic de salute humana omnibus una exsultatio incumbit. Cum igitur pro homine omnis creatura tantis iudiciis suis gaudia monstret, consequens est, ut ab hominibus ipsis testimonia talis lætitiæ non desinit. Præfigurata est in protoplasto Adam Christi resurrectio, quia sicut ille post soporem surgens Evam de latere suo fabricatam agnovit (*Gen. ix*); ita Christus a morte resurgens ex **478** vulnere lateris sui ædificavit Ecclesiam. Noe quoque vir agricola cum plantasset vineam, et inebriatus vino obdormisset, discooperatus jaceret in tabernaculo suo, et expergetus a somno, filio suo verecundiam suam non celanti maledictum perpetuæ servitutis imponens, Christum significavit: qui vineam fecit ^b Ecclesiam, cujus amore poculo passionis inebriatus, et assumptæ carnis tegmine nudatus, a mortuis resurrexit, sicut ait ipse in Canticis: *Expoliavi me tunica mea, quomodo induar illa* (*Cant. v*)? Jonas vero qualiter et ipse in se Domini mortem et resurrectionem expresserit evangelicus sermo aperte declarat. Quia igitur, fratres, omnis creatura quodam caritatis officio, nostræ salutis congaudet (*Matth. xii*), nostrum est ex hoc nobis in usum vivendi aliquid trahere: ne communis omnium lætitiæ jus suum in nobis amittat, quos cause totius summa in capite spectat. Et primum quidem velut oves pascuæ Domini, in ara cordis, igne caritatis assati, nosmetipsos offeramus hostiam viventem, sanctam Deo placentem (*Rom. xii*): et azymis continentia mortificata jam habentes membra nostra quæ sunt super terram, id est fornicationem, immunditiam, et cætera vitiorum ergastula declinemus, et in statione virtutum sedem nobis aptemus: mortuis quoque operibus obrenuntiantes, fructum optimum ut terra bona offeramus, exemploque bonæ arboris in omni bonitate et justitia fructificemus (*Col. iii*). Ne verq̄ et claritas solis nostræ desit conversationi, luceat lux nostra coram hominibus, ut videant opera nostra bona et glorificent Patrem nostrum qui in cælis est (*Matth. v*). Si igitur ita agentes ultimus nos dies invenerit, erit nobis quandoque in præmio ipsa corporum resurrectio, ubi cum Christus apparuerit vita nostra, tunc et nos apparebimus cum ipso in gloria (*Col. iii*): qui vivit et regnat Deus per omnia sæcula sæculorum. Amen. Ex-

D plicit.

revixisse dubitaret. Thomas palpando omnium fidem confirmavit.

Exsultemus in Domino, fratres, in hac præsentia

^b Edit. Maurin., vineam suam.

solemnitate, quam fecit Dominus, qua dives spoliis A gentilis, quod videas Christum fuisse crucifixum; quod inferni, et mortis triumphator e sepulcri tenebris, objicias eum timuisse mori. Ecce quem dicis timuisse quod Judaica obstruxerat impietas, Dominus noster mori, quem vides fuisse crucifixum, sua equidem virtute Jesus Christus mundo redditus est. Dum enim mortem illo e sepulcro, quod custodiendum voluerat impietas, vivus processit. Ecce eandem carnem, ossa eadem habet. Audi illum suis dicentem discipulis: *Palpate et videte quia spiritus carnem et ossa non habet, sicut me videtis habere* (Luc. xxiv). Carnem suam ossaque ostendit, ne amplius quis dubitet eumdem e tumulo vivum processisse, qui clavis confixus obiit in ligno. Palpate, dicebat, atque videte. Palpate nempe manu corpus meum, et videte me atque vulnera mea. Palpate manu atque videte fide, quia inest mihi et illius corporis veritas, quod pependit in cruce, atque mortuum depositum fuit in sepulcro; et proprietates deitatis, qua me mortuum atque in sepulcro depositum suscitavi. Et revera Thomas dum dominici corporis scrutatus est vulnera, carnemque palpavit, verum in ipso Christo corpus agnovit. Vidit ergo beatissimus apostolus, atque palpavit; quod ipse tunc fecit, cunctis profuit. Nam cum suam in Christi corpus exercet solitudinem, omnium fidem confirmavit. Idem autem corpus, quod pro cunctis fuit confixum in ligno, nunc ad Patris sui dexteram regnat in caelo. Et revera dignum erat, ut vera illa corporis animique substantia una cum Christo in aeternum exsultaret in caelis, quae terrena ista impedimenta conculcans soli ipsi servietur in terris. Explicite.

SERMO XXXII.

De eadem Paschatis solemnitate IV.

ADMONITIO.

481 Ex Joannis Evangelio cap. xx plane constat Christum a mortuis redivivum apparuisse secundo apostolis, et Thomæ incredulitatem increpasse: *Noli, inquires, esse incredulus, sed fidelis. Beati qui non viderunt, et crediderunt.* Conciliandus autem erit Maximus, qui hoc in sermone Thomæ, devotionemque in Christum commendat, ejusque vulnera tetigisse, ait, non ut crederet ipse; sed ut ab omnibus dubitationem de Christi reditu ad vitam averteret. At si evangelica narratio perpendatur, Christus se gloriosum et redivivum Thomæ cognoscendum præbuit; uno modo, cum januis clausis coram apostolis stetit, annuntiavitque eis pacem; alio, cum manum ejus ad latus admovit, exhibuitque contractanda vulnera. Thomas ergo statim ac Christum medium inter apostolos aspexit resuscitatum, vivumque hominem credidit, de cujus divinitate instructus non dubitabat, ejusque fidei testimonium præbuit ipse Salvator, inquires: *Quia vidisti me, Thoma, credidisti.* Postea vero tetigit et palpavit Christi membra, atque adorans exclamavit: *Dominus meus et Deus meus.* Fidelem Thomam primus Christi aspectus jam reddiderat, atque promptitudo ejus fidei a Maximo commendatur; quod autem etiam vulnera Redemptoris tetigerit, et in illa verba proruperit: *Dominus meus et Deus meus; operatus est nobis, inquit Maximus, ut tangeret, quod videbat; ut si forte incredulus quis diceret, tunc ipsius fuisse delusos in aspectu Christi oculos, manus tamen illius tunc fuisse frustratas in ejusdem tactu dicere non posset.* His similia de Thoma dubitante habet Gregorius Magnus hom. 26 in Evang.: *Non hoc casu, sed divina dispensatione gestum est. Egit namque miro modo superna clementia, ut discipulus ille dubitans, dum in magistro suo vulnera palparet carnis, in nobis vulnera sanaret infidelitatis.* Et Augustinus tract. 121 docet vidisse Thomam in Christo redivivo, et tetigisse hominem, sed remota dubitatione de corporali Christi resurrectione, quam jam tenebat de divinitate confessionem edidisse: *Videbat autem Thomas, tangebatur hominem, et confitebatur Deum, quem non videbat, neque tangebatur, sed per hoc, quod videbat, atque tangebatur, illud jam remota dubitatione credebatur; unde sequitur: Respondit Thomas et dixit ei: Dominus meus et Deus meus.* Ut vero hunc sermonem S. Maximo adjudicemus, nos perveniunt tres codices Subalpini, Taurinensis scilicet, S. Dalmatii et monasterii olim de Appenninis. In codice Taurinensi inscribitur: *Item et de Pascha et de beato Thoma sermo VII.* Benedictini monachi congreg. S. Mauri hunc sermonem in appendice serm. S. August. secundæ classis num. 161 colloearunt. Conferentibus textum, quem ex scriptum habuimus ex codice abbatix S. Dalmatii, ubi exstat cum titulo: *Item de Pascha sermo X, et de beato Thoma*, cum excuso in dicta appendice serm. S. August. num. 162, pag. 203 edit. Antuerp. 1700, ejus varietas constabit.

ARGUMENTUM. — *Thomas tactu Christum in ipso Christo sollicitus requisivit, non quod de ejus dubitaret resurrectione, sed ut omnem ab incredulis averteret suspicionem. Tota fides nostra in resurrectionis gloria reponenda est.*

* Ex Cod. Taurin., Unde versus cum propheta dicere poterat: O mors, etc.

b Idem cod. Taurin., unde in hac Christi sacratis-

Diximus superiore dominica, beatum Thomam, ut fidem omnium credentium suo firmaret exemplo, dominici corporis post resurrectionem membra palpasse; atque ut cunctorum ambiguitatem in Christi

simam resurrectionis festivitatem, etc.

c Idem cod., et pro nostra salute in ligno, illud e tumulo novam ad vitam revocavit.

Domini resurrectione depelleret, vulnerum ipsius cicatrices scrutari voluisse. Verum id propter se tantum operatus non est beatus apostolus; sed quod ipse curiosius tunc fuit, cunctis profuit. Nempe cum suam in universo Christi scrutando corpore exercuit sollicitudinem, omnium fidem confirmavit. Ecquis enim adhuc dubitet rediisse ab inferis Salvatorem, quem non tantum vidit Thomas, sed et ejus membra palpavit, singula quoque scrutatus est vulnera? ^a Quamvis ergo modicæ fidei sit; quamvis imbecillis Christianus existat ingenii, suam nunquam sollicitudinem **482** Thomæ poterit comparare inquisitioni, atque adeo post cognitionem atque conversionem nullus ausus esset petere, nullus exquirere, ut etiam tactu Christum in ipso Christo perscrutaretur, nec non in ipso homine, quem videbat, humanum corpus curiosius adhuc exquireret, ejusdem resurrectionem, quam pro nobis ipse tulerat, injuria comprobaret. Beatus ergo Thomas, cum esset sanctus, fidelis et justus, hæc omnia sollicitus requisivit, non quod de ipsius dubitaret resurrectione, sed ut omnem ab omnibus averteret suspicionem. Illi enim ad propriam fidem confirmandam suffecerat illud vidisse corpus, quod jam antea noverat. Sed operatus est nobis, ut tangeret quod videbat; ut si forte incredulus quis diceret, tunc ipsius fuisse delusos in aspectu Christi oculos, manus tamen illius tunc fuisse frustratas in ejusdem tactu dicere non posset. Nam in resurrectionis manifestatione potest quidem de aspectu quis dubitare, quod tamen non potest de tactu. Veritatis enim ipsius tactu testimonio constat ab inferis rediisse Salvatorem. Si ergo Christus resurrexit spes nostra, quis, fratres, **483** se quoque non resurgere credat? Si illum a mortuis rediisse credimus, cur nos etiam resurrecturos esse dubitabimus? cum dicat beatus Apostolus: *Si enim mortui non resurgunt, neque Christus resurrexit (I Cor. xv)*. Cum ergo Christus resurrexerit, mortui quoque suscitabuntur; quia resurrexit Dominus, reviviscent quoque et servuli. Ipse enim, uti habet idem Apostolus, est primogenitus ex mortuis. Primogenitus quidem ex mortuis, quia **484** ab inferis primus ipse resurrexit; et cum ipso nos quoque aliquando resurrecturos esse confidimus. ^b Totam enim fidem nostram in resurrectionis, quæ superventura est, gloria debemus reponere, atque in futura magis vita sperare de Domino. Recte ergo dixit beatus Apostolus: *Spes quæ videtur non est spes (Rom. viii)*. Speremus ergo in æterna vita (*Deest hic fol.*)

Habet ibi lector sermonem ut est in append. ad V tom. operum S. Aug., edit. monach. congr. S. Mauri.

Retinet sanctitas vestra, fratres, superiorem tra-

SERMO XXXIII.

De eadem Paschais solemnitate V.

ADMONITIO.

Hunc sermonem nondum editum, e codice prioratus de Apannis exscriptum, nunc primum damus. Sic

^a Cod. Taurin., *Unde etsi modice fidei homo sit, quamvis imbecillis.*

ctatum, in quo scripsimus S. Thomam apostolum, ad confirmandam fidem omnium, post resurrectionem dominici corporis membra palpasse et, ad repellendam ambiguitatem universorum, vulnerum ejus cicatrices scrutari voluisse. Non enim propter se tantum hoc operatus est beatus apostolus, sed quod sibi gessit, cunctis profecit. Cum enim exercuit sollicitudinem, fidem omnium confirmavit. Quis enim ex hoc dubitet, rediisse a mortuis Salvatorem, cujus post inferos præsentiam agnoscat oculus, attractet manus, digitus perscrutetur? Quamvis igitur modicæ fidei homo, quamvis imbecillis ingenii christianus, nunquam sollicitudinem suam inquisitioni Thomæ æquiparare potuisset. Nunquam enim post agnitionem, conversationem, loquelam ausus esset petere, ut etiam tactu Christum perscrutaretur in Christo, et in ipso homine quem cerneret, hominis corpus inquireret, et resurrectionem ejus non tam mirabilem gloria crederet, quam passionis injuria comprobaret. Thomas ergo cum esset sanctus, fidelis et justus, hæc omnia sollicitè requisivit: non quod ipse aliquid dubitaret, sed ut omnem suspicionem incredulitatis excluderet. Nam suffecerat illi ad fidem propriam, vidisse quem noverat: sed nobis operatus est, ut tangeret, quem videbat: ut si forte diceremus, delusos esse ejus oculos, non possemus dicere manus illius fuisse frustratas. In resurrectionis enim manifestatione de aspectu ambigi potest, de tactu non potest dubitari. Constat enim veritatis ipsius testimonio rediisse ab inferis Salvatorem. Quis non spem suam in Christo collocet? Quis non fidem suam ponat in Domino, ut dum illum ab inferis, ipse resurgat a mortuis? Dicit beatus Apostolus: *Si enim mortui non resurgunt, neque Christus resurrexit (I Cor. xv)*. Quia ergo surrexit Christus, suscitabuntur et mortui: quia resurrexit Dominus, et servuli reviviscent. Ipse enim est, sicut ait Apostolus, primogenitus ex mortuis. Sicut enim est apud superos idem primogenitus in multis fratribus, ita et ab inferis est primogenitus ex defunctis. Primogenitus autem dicitur quis, ex eo quod securis aliis primus gignitur, ex inferni tenebris in lucem resurrectionis partus ediderit. Partus enim dicendus est, ubi permutatione quadam anima tartari legibus moritur, ut redivivo corporis usui renascatur. Nativitas enim resurrectionis apud superos, mors quadam est inferorum. Unde ipsa mors mortem quodammodo patitur, dum ei in vitam defunctorum multitudo subtrahitur. Nam sicut beatus Apostolus dicit: *Novissima autem inimica destruetur mors (Ibid.)*. Et iterum: *Absorpta est mors in victoria (Ibid.)*. Cum ergo assumitur mors in victoria, defectionis quadam suæ internectione destruitur. Defectionem autem patitur, cum potestas ejus cunctis resurgentibus vacuatur. Videamus autem quid sit, quod ait, mortem in victoria esse consumptam. Consumpta est plane mors in victoria sua, dum Christum inferni legibus subjiciens, ipsa se, cum eum vicit, obruit. In eo enim, in quo illum, quem se superasse credebatur, possedit, ab eo victa est, cum resurrexit. Totam ergo fidem nostram in resurrectionis gloria collocare debemus, et in futura magis vita sperare de Domino. Sic enim ait beatus Apostolus: *Spes autem quæ videtur, non est spes (Rom. viii)*. In futura igitur vita speremus in Domino, quæ solida est, atque perpetua: ut non miserabiliores cunctis hominibus, sed meliores esse possimus; per Dominum nostrum Jesum Christum, qui vivit et regnat in secula sæculorum. Amen.

^b Cod. Taurin., *Totam enim fidem nostram in resurrectionis, quæ superventura est, gloria debemus re-*

autem in eo codice inscriptus est : *Item et de Pascha sermo XII.* Eum vero perbreve quidem, sed gravem sententiis a Maximo fuisse perscriptum non vetustas modo atque auctoritas codicis ejusdem, sed stylus etiam plane commonstrat atque efficit.

485 ARGUMENTUM. — *Christus a mortuis rediit ut se ipsum præbuit imaginem nostræ resurrectionis et renovationis, quæ fit in baptismo. Exsultemus, ut cum ipso regnante lætemur, si ab ipsius fide vita quoque nostra non discrepet.*

Hodierna paschalis solemnitas, tanto Dei nostri consecrata mysterio, dominicæ resurrectionis virtutem, et per angelos indicat, atque per apostolos manifestat, et per universa credentium corda perennia bona multiplicat. Hic ergo est dies quem fecit Dominus, sicut audistis, cunctis celsior, lucidior universis, in quo Dominus noster ab inferis devicta morte surrexit; in quo sibi novam plebem, ut videtis, sancto regenerationis spiritu sibi acquisivit; in quo singulorum mentis gaudio et exultatione perfundit. Hic ergo dies Christi resurrectionis æternam defunctis vitam, optatam peccatoribus veniam, sanctis vero immarcescibilem tribuit gloriam. Sux enim operatione virtutis de terrenis, quibus adhæremus, nos suscitât, in excelsis ad quæ tendere debemus, semper nos collocat, justos in sua pietate construit; in via salutis dubios confirmat, cunctos vero damnat incredulos. Ad hoc enim Christus Dominus hodie resurrexit a mortuis, ut futuræ resurrectionis imaginem, **486** atque ideo hodierna die vitali lavacro

fidelis populus futuræ resurrectionis adinstar nivæ sui splendoris candore Ecclesiam lætificat. Gratias ergo Domino nostro agere debemus, quos dum sancti Paschæ gloriosissimam solemnitatem colimus, resurrectionis, quæ futura est, speciem jam videamus. Nam cum in futura sæculi hujus consumptione universum resurgere debeat humanum genus, nunc jam in baptismo a peccatis ad vitam resurgit. Suscitabitur tunc Dei populus post soporem, suscitabitur tunc post infidelitatem, a mortali tunc liberabitur conditione, nunc ab ignorantia, qua detinebatur, eximitur cæcitate, renascetur tunc ad æternitatem, nascitur nunc ad salutem. Lætemur ergo, fratres, et exsultemus in hac die, in qua Dominus noster resurgens cunctis pacem intulit, optatam omnibus salutem detulit. Lætemur quia illum, qui pro cunctis fuerat mortuus, jam illum resurrexisse videmus. Exsultemus, quia illum jam ad Patris dexteram sedere credimus. Exsultemus igitur, atque lætemur, resurgente Domino, ut possimus cum ipso regnante lætari. Quod quidem misericors ipse præstabit, si vitam nostram vera non tantum fides muniat, sed ut ab ipsius fide vita quoque nostra non discrepet. Bonæ igitur nostræ conversationis exemplum cunctis ostendere studeamus. *Explicit.*

SERMO XXXIV.

De eadem Paschatis solemnitate VI.

ADMONITIO.

Ab optimis archetypis exscriptos esse sermones S. Maximi, qui in codicibus Subalpinis leguntur, jam vidimus; cognoscique plenius ex sermone potest, quem hoc num. 34 edidimus. Exstat in codicibus supra laudatis de Appannis *De Paschate* num. 6, et Taurinensi num. 7. Confer hunc cum edito a Maurinis in appendice serm. S. Augustini num. 165, in Pascha 7; quem ad calcem hujus legito, si cognoscere varietatem velis.

ARGUMENTUM. — *Christi Domini gloriosam resurrectionem diversis in figuris Veteris Testamenti præsignatam comprobât S. episcopus; Christo per omnia similes, inquit, efficiamur, ut et nos appareamus cum ipso in gloria.*

Insigne illud et maximum, fratres, dominicæ resurrectionis sacramentum, quod divina providentia etiam in Judæorum venerandis voluminibus, variis rerum figuris, sanctorumque prophetarum divinis voluit præsignatum oraculis, hodierna die devotis animis celebramus. Cur autem ab ipsius mundi nascentis exordio, atque alias in veteri lege pluries ille Deus præfiguratum voluerit, nulla alia ex causa fuit, nisi ut ostenderet quod per singulas mundi labentis ætates omnium spes sanctorum ad illum continuo solum tenderet, qui est exspectatio omnium gentium. Id et si alias ex ipsis Hebræorum voluminibus sanctitati vestræ intimaverimus, placet denuo nunc vobis enuntiare. In ipso mundi nascentis exordio, cum mater illa omnium viventium Eva de dormientis Adæ costa producta est, mater universorum credentium Ecclesia ex latere Christi in cruce **487** mo-

rientis demonstratur nascitura. In Adæ autem evigilantis actu Domini nostri a morte figurabatur resurrectio. In Noe vero, qui in opere arcæ ex ipso quoque sui nomine requiem in sanctis significat, eo quod esset agricola atque vineam plantaverat, et vini poculo inebriatus in suo sit denudatus habitaculo, ejusdem Redemptoris nostri figura representatur, qui lacrymabilis passionis suæ sanguine adeo est inebriatus, ut in ipso sui corporis indumento ad tempus sit denudatus; in resurrectione autem sua evigilans, illis, prout Noe, qui mysterio passionem illius veneratur, benedixit, irrisoribus autem illius dedit maledictionem. Virga quoque illa Moysis, quæ in terram projecta in draconem convertebatur, cum vero per caudam teneretur, iterum redibat in virgam, illa divinæ majestatis descendens e cælo potestas significabatur, quæ pro nobis voluit esse mortalis; peracta autem assumptæ carnis dispensatione in virgam rediit et ad paternæ majestatis dextram se recessit. De Jona demum, **488** quem absorptum piscis evomuit illæsum, evidentem habemus Domini ipsius

ponere, atque in futuro magis sæculo sperare de Domino: sic enim ait idem beatus Apostolus: Si in hac

vita tantum speramus, miserabiliores sumus omnibus hominibus. Explicit.

sententiam, quod sicut ille fuit in ventre ceti tribus diebus et tribus noctibus, ita foret hominis filius in corde terræ (*Matth. xii*). Ista, fratres, sunt sacrosancta hujus diei paschalia gaudia. Hæc desiderata et prædicata solemnitas, quæ nos semper toto animo venerari debemus et imitari, sicut dicit beatissimus ille apostolus Joannes: *Qui dicit se in Christo manere, debet sicut ille ambulavit, et ipse ambulare* (*I Joan. xi, 2*). Christus equidem pro nobis ad tempus crucifixus est; nos quotidie et crucem tollere, et ipsum sequi habemus. Mortem ille ad horam gustavit; nos vero semper debemus membra nostra, quæ sunt super terram, mortificare. Resurrexit ille a mortuis, a vitis nos debemus resurgere dicente Apostolo: *Surge qui dormis, et illuminabit te Christus* (*Ephes. v*). Ipsi igitur per omnia similes efficiamur, ut cum Christus apparuerit vita nostra, tunc et nos appareamus cum ipso in gloria, etc. Explicuit.

Ex appendice ad sermones S. Augustini.

Sacramentum, dilectissimi, dominicæ resurrectionis divina voluit providentia variis figuris rerum et prophetarum oraculis aliquoties præsignari; quatenus per omnes sæculi labentis ætates omnis sanctorum spes ad illum tenderet solum, qui est expectatio omnium gentium. Unde illud, quod in ipso mundi nascentis exordio mater omnium viventium Eva de costa viri dormientis est producta, matrem credentium Ecclesiam ex latere Christi in cruce morientis monstrat exortam; sicut in actu evigilantis Adam figura est Domini resurgentis a morte; unde dicit Apostolus: *Factus est primus homo in animam viventem, secundus homo in spiritum vivificantem* (*I Cor. xv*). Noe vero, qui in opere arcæ et ipso suo nomine requiem Dei in sanctis significat, in eo vel maxime Redemptoris nostri figuram representat, quod cum esset agricola, vineam plantavit, et vini poculo ebriatus in suo tabernaculo est denudatus. Quæ res ad illum proprie spectat, qui calice passionis adeo factus est ebrius, ut ipso tegmine corporis nudaretur ad tempus, et statim in resurrectione evigilans, illis

daret benedictionem, qui in mysterio venerantur ejus passionem, irrisoribus autem suis dignam maledictionem. De quo calice dicit Psalmista: *Calix meus inebrians quam præclarus est* (*Psal. xxii*): et in Evangelio Dominus: *Calicem quem dedit mihi Pater, non bibam illum* (*Joan. xviii*)? Virga quoque Moysi in terram projecta, et in draconem conversa, cum teneretur per caudam, rediit iterum in virgam; quia illa potestas divinæ majestatis de celo descendens ad terram pro nobis voluit esse mortalis; sed post peractam carnis assumptæ dispensationem, recepit se ad paternæ dexteræ sedem. De Jona quem absorptum piscis evomuit illasum in aridam, evidentem habemus ipsius Domini sententiam, quod sicut ille fuerit in ventre ceti tribus diebus et tribus noctibus, ita foret hominis Filius in corde terræ (*Matth. xii*). Exstant et alia quamplurima de hac solemnitate solemnitate sancta præconio, quibus omnibus astipulatur et ipsa temporum ratio, quæ paschalem terminum vernali dedicavit æquinotio, expectato duntaxat sequente primi mensis plenilunio; ut sicut ab inferioribus sol ad altum proficiens, primo nunc adæquat longitudine noctes, luna etiam per diurna sua incrementa videtur esse plenissima; ita resurgens ab inferis sol justitiæ, Ecclesiam eatenus in tenebris constitutam suo illustraret lumine. Hæc sunt sacrosancta hujus diei paschalia gaudia, hæc sæculis omnibus desiderata, et prædicata solemnitas: quæ nos semper animo venerari, semper opere pro modulo nostro justum est imitari, sicut dicit apostolus Joannes: *Qui dicit se in Christo manere, debet, sicut ille ambulavit, et ipse ambulare*. Et ille quidem pro nobis ad tempus crucifixus, nos quotidie crucem tollere et ipsum sequi oportet. Mortem ille ad horam gustavit, nos semper debemus mortificare membra nostra, quæ sunt super terram, fornicationem, immunditiam, etc. Resurrexit ille a mortuis, resurgere nos jubemur a vitis, dicente Apostolo: *Surge qui dormis, et exurge a mortuis, et illuminabit te Christus* (*Ephes. v*). Quod si modo carnem nostram pro vitis et concupiscentiis crucifixerimus, complantati etiam similitudini mortis ejus mortificatione vitorum fuerimus; cum Christus apparuerit vita nostra, et nos apparebimus cum ipso in gloria, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat in sæcula sæculorum. Amen.

SERMO XXXV.

De eadem Paschatis solemnitate VII.

ADMONITIO.

489 In iisdem proxime indicatis codicibus hic 35 sermo ἀμείωνος sequitur superiorem, inscriptus: *Item et de Pascha sermo XIX*; sed in codice de Appannis, ex quo descriptus fuit, magna ejusdem pars, detracto folio, periit. Qui norint, qua scribendi ratione usus Maximus est, profecto hunc item sermonem illi esse acceptum referendum statuent.

ARGUMENTUM. — *In hac die, quam fecit Dominus, exultandum esse S. Maximus scribit, quod, cum essemus vasa iræ per Adæ prævaricationem, propter Christi resurrectionem sanctorum cives evasimus.*

Ergo, fratres, redemptionis nostræ non immodicum pretium a Domino Deo nostro persolutum est. Ergo ille, qui pro mortalium hominum salute, quos creaverat, clavis confixus pependit in ligno, qui mortem tulit, quique in sepulcro requievit, ab inferis redivivus surrexit. Gaude igitur et lætare, Sion, in hac tantæ diei sanctissima celebritate; dum enim Christus Dominus noster ex inferis rediit ad superos, nos de morte transire fecit ad vitam. Qui enim primitiva originis nostræ culpa late ad mortem eramus damnati, nunc ipsius morte ad pristinam sumus innocentiam revocati. Qui peccatis nostris inferni pœnas merueramus, sua pretiosissima morte ad æternæ

beatitudinis gaudia sumus revocati. Qui vasa iræ per Adæ prævaricationem eramus, nunc propter ipsius resurrectionem sanctorum cives evasimus. Mirabilis certe Salvatoris nostri charitas, quæ, ut infirmos erigeret, et lapsos **490** ad vitam revocaret, mortem pro ipsis elegit. Quis ergo in tanta hujus diei lætitia non exultat? Quis in hac die quam fecit Dominus continuata lætitia non gaudeat? Gaudet cælum, terra universa lætatur, dum creatorem redemptoremque suum ex inferis morte devicta redeuntem intuetur. Angelorum universa multitudo lætatur, quoniam æterni Regis sui morte cuncta diabolicæ fraudis est superata malitia. Sol etiam ipse lætatur, lugubresque illas tenebras, quibus universum mundum Domino et creatore suo defuncto obduxerat, lætioribus radiis hodierna die rutilat. Gaudeamus ergo, et nos, fratres, atque lætemur in hac die quam fecit Dominus, qui

cum essemus longe, facti sumus prope, quique in ejusdem resurrectione nostrae quoque carnis aliquando futuram speramus resurrectionem. Recte autem gaudebimus, fratres... (*Deest solum; deinde ita concluditur:*) Cui ergo fratres nullis præcedentibus meritis

A a tartari igno atque ab æternæ mortis pœnis fuermus liberati, vitam nostram ita componamus, ut ad æternam illam patriam, quam Salvator noster hodie nobis aperuit, pervenire valeamus, ipso adjuvante, etc.

SERMO XXXVI.

De eadem Paschatis solemnitate VIII.

ADMONITIO.

Ex latebris antiquissimi codicis Ambrosiani hunc 56 sermonem primus omnium cl. Muratorius eruit, simulque cum aliis multis tom. IV Anecd. publicavit. In codice Taurinensi sæpe laudato idem sermo S. Maximo ascribitur, atque est de Pascha primus. Etsi in codicibus Laurentianis 39 Plut. xvii, et iv Pint. xxxiii bibl. olim Minor. Convent. præ se ferat Augustini nomen, Maurini tamen eum neque in Augustini sermonibus, neque in appendice collocarunt. In cod. Vaticano 1270, pag. 10, S. Ambrosio supponitur. Anonymus vero est in codicibus Urbeveto pag. 121, Vallicellano xxv pag. 8, et A 9 pag. 17, et cod. 174, olim ædil. eccl. metrop. Florent. in Laurentiana. Fragmentum, quod in lucem emittimus, exstat non in Laurentianis modo codicibus, sed etiam in laudatis Vaticanis, Urbeveto atque Vallicellanis. At nulla est in fragmento earum rerum, quæ in sermone leguntur, colligatio.

491 ARGUMENTUM. — *Explicat ac mirifice illustrat Maximus noster illa Scripturæ loca: Jesus Christus heri et hodie ipse est: Filius meus es tu: ego hodie genui te. Probat autem ex illis Christi divinitatem, æternitatem, lumenque indeficiens supernæ claritatis; cujus cum homines participes fecerit Domini resurrectionis, id maximi gaudii nobis est causa.*

Non minus etiam nunc lætari debemus, fratres, quam hesterno lætati sumus: licet enim præterita tenebrosa nox intercesserit gaudiis nostris, eadem tamen dies est sanctitatis; licet tempora distinxerit obscuritas vespertina, a perpeti tamen luce fulget beatitudo dominica. Christus enim, qui nos illuminavit hesterno, etiam hodie nos ipse circumfovet. Nam sicut dicit beatus Apostolus: *Jesus Christus heri et hodie ipse est* (Hebr. xiii). Ipse enim nobis dies factus est. Ipse nobis hodie genitus est, secundum quod ait David ex persona Dei Patris: *Filius meus es tu, ego hodie genui te* (Psal. ii). Hodie, inquit, genui te; hoc est, non quod in die ille genuerit Filium, sed quod ipsum Filium velut diem lucemque genuerit. Ergo cum Christus c unigenitus hodie generatur, intelligitur in nativitate Salvatoris non tam hominem natum esse, quam lumen, quod fulgeat cunctis, luceat universis. Hodie autem dicitur, quod velut præsens et indeficiens lumen cuncta d sæculi perpeti luce contineat, et pro ipsa perpetuitate ful-

B goris una dies esse videatur. Unde ait sanctus propheta: *Mille anni, ante oculos tuos, tanquam dies una* (Psal. lxxxix). Una plane dies est Christus, quia una est in eo divinitatis æternitas. Hodie autem vocatur, quod eum nec vetusta antiquitate subterfugiant,

492 nec futura ignoratione prætereunt. Sed tanquam potentissimum lumen cuncta continet, universa cognoscit, et veluti in præsentem habens, possidet omnia; quia apud eum nec præterita labuntur, nec futura celantur. Quo autem tempore dictum est Filio: *Ego hodie genui te*, scire debemus, non illo, quo ex Maria virgine secundum carnem natus est, neque illo, quo secundum divinitatem ex Dei Patris ore processit, sed illo tempore quo a mortuis resurrexit: sicut enim apostolus Paulus ait: *Resuscitans Dominum Jesum Christum, sicut scriptum est in psalmo: Filius meus es tu, ego hodie genui te* (Act. xiii, 32). Recte ergo tunc hodie dicitur, quando de inferorum tetra nocte ad superos, velut præclarum lumen emicuit. Recte dies dicitur, cujus Judæorum actio tenebrosa obscurare non potuit. Nec potuit plane melius, nisi hodie lumen accipere, qui omnibus defunctis et diem reddit et salutem; qui vetustate homines morte resolutos hodiernæ vitæ presentia suscitavit. Lætetur ergo, et exsultemus in hac die, in qua nobis Dominus lucem intulit, salutem intulit,

^a Codd. 2 et 4 Plut. xxxiii bibl. olim S. Crucis Minor., etc.; *perpetua tamen luce et fulget . . . nos ipse circumfudit*. Ita etiam cod. 172 bibl. olim ædil. eccl. Flor., et cod. 39 Plut. xvii bibl. Laurent.; cod. autem Vat. 1270, *perpetua tamen luce fulgebit beatitudo*, etc.

^b Cod. Vat. 1270, *ipse idem in sæcula*.

^c Conveniunt omnes præcitati codd.: *Ergo cum Christus gignitur, hodie generatur, ut intelligas in nativitate Salvatoris*, etc.

^d Idem cod., *lumen cuncta sæcula jugi ac perpetua luce contineat*. Cod. Urbeveto., *continuat*. Cod. Vat. 1270, *continuet*. Cod. Ambros. apud Muratorium Anecd. tom. IV, pag. 7, *lumen cuncta sæcula perpeti luce*, etc.

^e Cod. 2 bibl. S. Crucis Minor., *nec vetustæ antiquitatis subterfugiunt*.

^f Cod. Vallicell. A 9, *celabuntur*.

^g Alibi hoc Psalmistæ loco usus est S. Maximus, ut æternam Verbi generationem probaret; aut Chri-

^h Ita cod. 2 mox cit., et cod. Ambros. apud Murator. ibid., *dictum sit Filio*.

ⁱ Codd. Vallicell. A 9 et Urbeveto., *Recte ergo hodie vocatur, quando de inferorum tetra nocte ad superos velut præclarum lumen emicuit. Recte dies dicitur, cujus veritatem Judæorum factio tenebrosa obscurare*, etc. In codd. Vat. 1270, Urbeveto. et Vallicell. pro factio legitur *fraus*.

^j Omnes cit. codd. cum Ambros. apud Murator., *cujus veritatem Judæorum factio tenebrosa*, etc.

^k Codd. cit., *nisi nomen accipere*. Cod. Ambros. ibid., *nisi hodie nomen*, etc., *et diem reddidit et salutem*. Cod. Vat. 1270, *nisi hodie nomen acciperet*.

^l Cod. 39 supra cit., cod. 2 et 4 S. Crucis Minor., *qui vetustatem hominis morte solutus hodiernæ vitæ*, etc. Cod. Ambros. apud Murator., *qui vetustate homines morte resolutos hodiernæ vitæ*, etc.

stum Dominum, etiam in quantum est homo, Filium Dei ostenderet.

intulit pacem; pacem, inquam, nobis Christus resurgens intulit, quia et passurus pacem proditori^a discipulo non negavit, aut quemadmodum complectitur confitentem, qui sic osculatus est denegantem. Osculum autem illud Judæ Ischarioth nolo existimetis a Domino nisi de charitate datum,^b et ante sciebat illum proditorem futurum. Sciebat plane amoris pignus; et ideo non negavit; pietatis enim genus est, non negare extrema oscula perituris, et his, quos dileximus, ultimum persolvisse solatium. Simul etiam ipso dilectionis officio eum voluit emendare, ut admonitus pietate non desereret amantem, non traderet osculantem: atque 493 ideo quasi ad iudicium Judæ illud osculum datum est, ut si emendaret, esset pacis vinculum discipulo; si traderet, esset sceleris testimonium proditori. Ait ergo Dominus: *Juda, osculum Filium tradis hominis* (Joan. xxii)? Ubi est subtilitas factionum, ubi latentes doli? Ecce deprehenditur nequitiae omne secretum, et proditor proditor, antequam prodatur: *Osculo*, inquit, *Filium hominis tradis?* hoc est, amoris pignore vulnus infligis; officio charitatis sanguinem fundis, mortem irrogas pacis indicio? Rogo, quæ ista dilectio? Osculum porrigis, et minaris? Non sunt ista oscula, sed venena, per quæ servus dominum, discipulus magistrum, electus proditor auctorem.

Codicis Laurentiani fragmentum.

Lætetur ergo et exsultemus in hac die, carissimi, quam annua devotione veneramur. Sicut nobis^e in futurum vitam et gloriam pollicetur, ita etiam in præteritum de salutis nostræ causa et occasiones nascuntur; ac sic qui ideo colitur, ut misereatur jam misertus. Ab eo ergo facti atque reparati nunc impensius exsultemus in beneficiis suis, quia meliores sunt illi dies, quibus liberamur, quam illi, quibus in vitæ hujus pericula nascendo^d perducimur. Et ideo legimus, *quia melior^e misericordia tua super vitas* (Psal. lxi). Meliores ergo sunt dies, quibus ad æternam vitam renascimur, quam illi, quibus in^f hac temporali procreamur. Siquidem majora sunt dona gratiæ, quam naturæ. In hoc gemino Dei nostri opere, ibi res virtutis, hic muneris est. Ibi potentia, hic misericordia continetur. Prima nativitate^g terrenis

^a Cod. Ambros. apud Murat., *proditori discipulorum.*

^b Ita cod. Ambros., cujus lectio varia est apud Murator., *nisi de charitate datum, nisi de affectu datum; et certe sciebat illum.*

^c Codd. 2 et 4 S. Crucis Minor., *in futuro . . . in præterito de salutis nostræ causa et occasiones nascuntur.*

^d Cod. 174, *producimur.*

^e Concordant omnes citati codd.

^f Cod. Urbev., *in hæc tempora.*

^g Cod. 2 S. Crucis Minor., *Prima nativitate terrena ingredimur, secunda cœlestibus præparamur.*

^h Idem cod. 2 S. Crucis Minor., *congressus est.*

ⁱ Cod. 3 S. Crucis Minor. melius, *moriens interfecit.*

^j Cod. 2 Sanctæ Crucis Minor., *in exercitatione usuque, etc.*

^k In cod. Vat. 1270 videtur abrasa vox illa *hæc.*

ingredimur, secunda cœlestibus præparamur. Sicut autem præsentis temporis festa nos admonent, sic ille qui pro mundi salute congressus^h, sicut de fortissimo Samson legimus, plures inimicorumⁱ mortuus interfecit, quam vivus occiderat. Refert autem et traditio sæcularium litterarum hoc, quendam in^j exercitio usque certaminis habuisse hoc genus virtutis ac roboris, ut quoties virium suarum amicam et nutricem terram 494 impulsu adversarii contigisset, de solo surgens magis ac magis in adversarium prævaleret, ac sic dejectio prostrati, occasio fiebat triumphi. Dabat enim ei quodammodo infirmitas fortitudinem, lapsus palmam, ruina victoriam. Puto^k hæc illi cœlesti athletæ, qui contra Jacob legitur fuisse luctatus, totum hoc illi justius aptari posse; B æstimo hæc illius personæ verius convenire. Quia cum tempore in arena mundi cum publico hoste confligit, qui ad hoc^l gessit, ut gloriosus surgeret, ad hoc cecidit, ut omnes levaret, qui adversarium^m effusus obruit, prostratus elisit, jacentemque hominem dejectus erexit, ⁿ mortemque ei dum succumberet, perculit, ac mortuum, dum resurgeret, suscitavit. Hic est ille angelus, qui cum Jacob nocte luctatus est, sicut habemus in Genesi: *Et ecce vir lactabatur cum eo usque mane, et cum prævaluisset Jacob, dixit ei angelus: Dimitte me; jam enim ascendit aurora. Respondit Jacob: Non dimittam te, nisi benedixeris mihi. Sic benedixit^o angelus, et dixit ei: Si contra Deum fortis fuisti, quanto magis contra homines prævalebis; et tetigit angelus latitudinem femoris^p ejus, ipse vero claudicabat pede* (Gen. xxxi). Quid est hoc? qui vincitur benedicit; et claudicat, qui se vicisse credebat. In Jacob ergo Judæorum populus, in angelo Christus agnoscitur; et ut sciamus in eodem angelo^q Dominum fuisse, ita dicit ipse beatus Jacob: *Vidi Dominum facie ad faciem, et salva facta est anima mea* (Ibid. xxxi). Jacob ergo angelo succumbente prævaluit. ^r Prævaluerunt ad tempus, et in Christi passione^s Judæi, in illa refugientes^t diei nocte, et tota in eum impietate^u sæferentes prævaluerunt, quando^v crucifixerunt; prævaluerunt, quando occiderunt. Ergo cum vicisset Jacob, benedici tamen se a victore posse cognovit, dicens, *Non dimittam te, nisi benedixeris mihi.* Quale mysterium in certamine! Infirmitas

^l Cod. Vat. 1270, *ad hoc cessit.*

^m Idem cod. 1270, *effusus pro effusus.*

ⁿ Ita cod. 174, olim ædil. eccl. Flor.; cod. autem 2 S. Crucis Minor., *mortemque ejus dum succumberet, perculit.*

^o Cod. Urbev., *ei pro eum.*

^p Cod. Vat. 1270 sic habet; *ejus. Ipse vero qui vincitur benedicit, et claudicat, qui se vicisse credebat. In Jacob ergo, etc.*

^q Cod. Vat. 1270, *Deum fuisse.*

^r In cod. Urbev. omissa sunt quæ sequuntur usque ad verba, *quando occiderunt.*

^s Cod. 174 metrop. eccl. Flor., *sæferentes Judæi.*

^t Cod. Vat. 1270, *in illa refugientes diem nocte.*

^u Ita cod. 2 S. Crucis Minor., *in eum impietate sæferentes.*

^v Cod. Vat. 1270 habet, *crucifixerunt. Ergo cum vicisset Jacob, etc.*

æstimatur, et ad conferendam benedictionem idoneus invenitur. Aperte Christus adversarios benedixit, quando et pro interficientibus 495 supplicavit, dicens: *Dimitte illis, Pater, quia nesciunt quid faciunt* (Luc. xiii). ^a Benedixit victus, qui liberat passus; intervenit reus, absolvitque damnatus, ^b quia et si adversarii resipiscant, redemptionem tribuit interemptus. Quid illud etiam est, quod post illam colluctationem Jacob benedictionem accepit, et claudus incedit? Sic enim ait: *Et tetigit angelus latitudinem femoris ejus, et claudicabat pede.* Latitudo femoris Judaici

A generis multitudo est. ^c Quid est, inquam, 496 quod uno pede claudicabat? hoc, quia de Jacob, id est Judæorum gente, Christo resurgente, pars creditit, pars in infidelitate permansit, et a justitiæ ac vitæ semitis claudicavit. Quod autem dicit ipse angelus: *Dimitte me, jam enim ascendit aurora*, hoc indicabat posse eum ^d a morte vinci, non posse retineri. Sed post illam ^e fugatam luce passionis noctem promittit illico esse reddendam resurrectionis auroram. Qui vivit et regnat in sæcula sæculorum. Amen.

SERMO XXXVII.

De eadem Paschatis solemnitate IX.

ADMONITIO.

In Anecdotis Muratorianis primum in lucem prodit hic sermo; nec S. Maximo assertus, nisi unius ms. Ambrosiani auctoritate huc usque fuit. Nunc præter codicem Taurinensem, in quo est sermo 9 cum titulo: *Item et de Pascha*, duos codices Casinenses afferimus, nempe 302 pag. 7 a tergo, et 305 pag. 71, qui et S. antistitis Taurinensis nomen et inscriptionem *De Paschate* præferunt. Quamvis hujusmodi testimonia satis sint, ut S. Maximus ejus auctor habeatur, si quis tamen dubitet, is animum ad dictionem et ad similia quæ alibi idem scripsit, advertat. Nec Ambrosio, nec Augustino usquam attributus legitur.

ARGUMENTUM.—*Ex Christi resurrectione ostendit Maximus fuisse in eo duplicem naturam, duplicemque operationem. Passus enim est Christus, et mortuus ut homo, resurrexit ut Deus. In carne assumpta tota refulsit divinitas, et cum divinitate caro suam copulavit infirmitatem.*

Veneranda passio Salvatoris nostri, atque ab inferis ejus mirabilis reditus, attestatur divinam illi humanamque fuisse substantiam. Quis enim dubitet ineffabiliter eum Filium Dei, filiumque esse hominis, qui potuit et mortem perpeti, et morte devicta semetipsum suscitare de tumulo? Nam suscepta carne de virgine, ne quam in fide nostræ confessionis nebulam pateremur, toto prædicationis suæ tempore verum se revelabat Deum, perfectum ostendebat et hominem. Flebat quippe, ut nostro dolore mœrens, sed ut sua virtute potens miseratus cæcorum tenebras, huic necdum formatos faciebat oculos, illi reddebat amissos; navigans cum discipulis suis somno hominis dormiebat in puppis, sed consciæ majestatis imperio insurgentium fluctuum moles minasque ventos serena protinus tranquillitate compescuit. Moriturum se, ut temporalis vitæ homo sæpissime testabatur, sed ut æternus Deus, refugio in corpora vitali spiritu, ad lucem mortuos redire præcepit. Ut filio hominis ingerebantur convicia blasphemantium, sed ut ignara mortalitas inostensam credendi discretam veritatem, quasi unicum Filium suum Pater alloquebatur e caelo. Si ergo credis, o homo, indigna, quæ pertulit Christus, cur non magis credis miranda quæ præstitit? Ita sane incomprehensibiliter caro in Deo, et in carne Deus, ut neque Deum ab homine passio separaret, neque per hominem Deus humanis passionibus sub-

B jaceret. Quod vero annuntiatur Filius Dei, natus est de virgine, tanto in miraculo non debet humana fluctuare fragilitas, quia stupendæ huic novitati Deum, cui omne opus possibile est, confitemur auctorem. Beatus namque David omnipotentiam Dei S. Spiritu revelante decantat, dicens: *Omnia quæcunque voluit Dominus, fecit in caelo et in terra* (Psal. cxxxiv). Qui ergo fecit quæ voluit, fecit ut virgo conciperet; qui fecit omnia quæ voluit, fecit quod nobis ^f subveniret. *Omnia*, inquit, *quæ voluit Deus, fecit.* Voluit ex nihilo formare mundum? fuit 497 ei tam magni operis effectus in Verbo. Voluit hominem figurare de pulvere? virtus tantæ non defuit voluntati. Voluit inter ipsa caeli terræque primordia virili de corpore educere feminam? e latere mox Adæ mater humani generis Eva processit. Voluit de viro et femina utriusque sexus homines nasci? lege voluntatis ejus replevit orbem jussa fecunditas. Voluit, ut dictum est, virginem parere? et obumbratione majestatis ejus, nullo virginei pudoris damno, Christus processit ex Maria. Et inde est quod philosophi gentium, prudentesque mundi, qui omnia sibi propria volunt disceptatione constare, dum terreno sensu divina discutunt, sapientia sua desipientes ad plenitudinem non perveniunt veritatis. Qui hanc igitur desudant habere doctrinam, ut quod ipsi advertere nequeunt, superbo tumentes spiritu, Deum aut non recte velle, aut non posse contendunt. Qui, ut ait Apostolus, *dicentes se esse sapientes stulti facti sunt*; et iterum, *evanuerunt in cogitationibus suis* (Rom. i). Quis enim ita demens in illo conceptu virgineo semen quærat humanum, ubi agitur cæleste

^a Cod. Vallicell., *Benedixit victus, qui liberat passos, intervenit reos, absolvitque damnatos; quia et adversariis, si resipiscant, redemptionem tribuit interemptus.*

^b Cod. Urbev. conformis est textui, præterquam in his verbis, *quia et adversariis si resipiscant, etc.*

^c Cod. Vat. 1270 legit: *Quid est hoc quod pede claudicat? hoc est quod de Jacob., id est de Judæorum genere, Christo resurgente pars creditit, pars in infi-*

delitate remansit, et a justitiæ semitis claudicavit; cum quo codice convenit Urbev., sed addit, a justitiæ ac vitæ semitis.

^d Cod. 174 metrop. ecel. Flor., *amore vinci.*

^e Codd. Vat. 1270 et Urbev., *Post illam fugam lucem passionis nocte promittit, etc.*

^f Cod. Casin. 305, *nobis omnibus.*

mysterium? Quanta vecordia in illo nascendi genere A se invicem impari potestate distare. Misit Pater proprium Filium, non a se discedentem, sed ad nos nostra pro salute venientem. Venit autem Dei Filius, non ut mittentis tantum Patris exsequeretur imperium, sed ut communem perageret voluntatem. Venit Dei Filius, non qui de loco transiret ad locum, sed in loco quo vellet propositi sui munus impleret. Et revera Deum, cum ubique semper sit, atque omnia gremio majestatis suæ includat, illuc tamen ire, aut venire creditur, ubi se revelare dignatur. Hæc, frater, nisi fide sequaris, nulla mundani sensus ratione concipies. Tantum enim abest ab operibus Dei intelligentia mortalis ingenii, quantum distare potest ab æternitate mortalitas. Sed optima homini ratio est, ut in his quæ non potest mente complecti, cedat mentis auctori. Scire ergo debemus, carissimi, quia naturam passionemque dominicam non nobis ejus dedit conditio, sed voluntas. Nostri nimirum exegit causa negotii, Christum Dominum pudorem ventris non declinare feminei, sordentem pannis infantiam perpetui, crescentem per moras expectare pueritiam, convalescentem temporibus agere juventutem, et cum omni patientia Judaici furoris injurias cædesque perferre. Neque vero superflua voluntatis erat, aut vacua, ut Dei Filius per tantarum dedecora passionum materia humanitatis moreretur in terri, qui 499 cælesti in regno paterna deitate vivebat, nisi nasci illum remedii nostri necessitas flagitasset. Quid Deus ad carnem? quid immaculatus ad crucem? quid æternus ad mortem? Essent quidem Dei Filio verba ac vulnera, omniaque illata passionis opprobria reputanda, nisi universa quæ passus est resurrectio mox secuta curasset. Quis ergo ita desipiens retractando decolorare præsumat, quod crucifixus est Christus, qui tot virtutibus tantisque miraculis mirabilior factus est sua passione? Quis illi triduanam exprobrare audeat 500 sepulturam, cujus cum sempiterno Patre permanens æternitas prædicatur? Imo quis non toto stupore miretur inferna illum fuisse dignatum, qui virtute propria et ad vitam potuit redire post mortem, et cælum non dubitavit ascendere post inferos? Et ideo, fratres, illud unum nobis est salutare, ut metientes nosmetipsos, et pectoris nostri angusta, quæ ultra modum se offerunt, castigantes, verbi Dei, quibus potentiam probamus, sequamur in omnibus voluntatem, qui vivit et regnat in sæcula sæculorum. Amen.

SERMO XXXVIII.

De eadem Paschatis solemnitate X.

ADMONITIO.

Hunc quoque editum a Muratorio sermonem exhibent veteres codices tres Taurinensis cum titulo: *Item de Pascha sermo X*, Casinensis 305 pag. 43, et Ratisponensis Sancti Emmerami. In his duobus posterioribus sancti Maximi nomen conceptis verbis habetur, sed in codice Vaticano 6451, pag. 21, idem sermo describitur, omissis auctoris nomine.

ARGUMENTUM. — *In resurrectione Christi unum, inquit S. Maximus, atque idipsum factum est gaudium cælestibus atque terrenis. Omnem diem Dominus dedit, sed hunc paschatis festivitatis specialiter fecit, qui*

perpetuo fulgens umine vicissitudinem non recipit tenebrarum. Credulitate rectæ fidei mysteria tenemus.

In paschali festivitate, fratres carissimi, qua Domini

* Cod. Casin. 305, præter hunc.

† Cod. Casin., non dubitatur ascendisse.

nun nostrum rediisse ab inferis exultamus, est nobis A ut omni mortis ^d tristissime mœrore deterso, et præsentis vitæ lætitiâ prædicet et futuræ. Exsultemus ergo nunc redempti, ut postea possimus gaudere salvati. Exsultemus resurgente Domino, ut possimus eodem regnante lætari. Et recte gaudebimus, fratres, si nos veræ fidei ^e munera, et præstita jam redemptio, et resurrectio promissa lætificet. Cur autem, carissimi, de Omnipotentis beneficiis ambigamus? Nunquid sine causa homo est factus ex femina, qui incomprehensibiliter de Deo natus est Deus? Nunquid frustra vagire in cunis voluit, qui terrificis tonitruum suorum vocibus terram cælumque tremefacit? Nunquid incassum flevit, qui a nativitate **501** cæcum novis oculis sputamenti sui virtute ditavit? Nunquid otiose potatus aceto, cibatus est felle, qui vastissima in eremo sitientibus de petra rivos, et esurientibus de cælo potuit manna præbere? Nunquid inanis ejus est passio, qui ^f in investigabili voluntatis suæ secreto de cælestibus descendit ad crucem? Et ideo, qui crassitudine carnalis **502** ingenii passionum ejus mysteria comprehendere non valemus, credulitate rectæ fidei, quæ præstitit teneamus. Tenebimus autem capiemusque dona gloriæ ejus si vitam nostram fides muniat, et a fide vita non discrepet. Et sicut ille nobis voluit placere moriendo, ita nos gestiamus ei non displicere vivendo; ipso præstante qui cum Patre, etc.

SERMO XXXIX.

In eadem Paschatis solemnitate XI.

ADMONITIO.

Auctorem hujusce sermonis, quem amanuensis codicis Vaticanæ 6451, pag. 21, ignoravit, nos tuto sufficitur, trium codicum auctoritate muniti. Hi sunt Ambrosianus, a quo deprompsit vulgavitque Muratorius tom. IV Anecd. serm. 6, Taurinensis cum epigraphæ: *Item et de Pascha sermo XI, et Casinensis 103, pag. 13. Ante Muratorii editionem eundem publicarat Cumdius tom. I Biblioth. PP., pag. 164.*

ARGUMENTUM.—*Nobis præcipue lætandum est, Christo resurgente, quibus novi mysterii sacramento peccata tolluntur, cælum datur, redditur paradisos. Pendens in cruce latronis fides universo hominum generi profecit. Oratio Christi pro suis interfectoriis exponitur.*

Justissime, fratres, generali hodie gaudio mundus exultat, quandoquidem revertente a mortuis Christo cunctis ubique mortalibus spes orta est resurgendi. Et necesse est ut creaturarum Domino triumphante, illustrata per eum creatura lætetur. Gaudet itaque cælum, quia videt jamdiu peccatis sordentem terram, Domini sui cruore purgatam; gaudet multitudo cælestis exercitus, quia conflictu Regis sui omnis inimici principis debellata militia est. Gaudet etiam sol, quia lugubres illas tenebras, quas Domino moriente pertulerat, lætioribus radiis et perpeti gratulatione **D** compescit. Inter ista, carissimi, præcipue nos con-

venit exsultare, quorum causa Unigenitus Dei et ipse Deus humanum induit carnem, quatenus per carnem hominis veniret ad crucem, per crucem susciperet mortem, per mortem spoliaret infernum. An non lætandum nobis est, quibus novi ^h mysterii sacramento peccata tolluntur, cælum datur, redditur paradisos? Denique latroni tunc in cruce pendenti, cum fidem ejus nec sua, nec Christi pœna turbaret, ait ipse Dominus: *Amen dico tibi: Hodie mecum eris in paradiso*; dicebat enim latro: *Memento mei, Domine, cum veneris in regnum tuum* (Luc. xxiii). Quam mira hæc fides est, fratres, ut latro, qui vitam non merebatur habere præsentem, inter supplicia sua spem perpetuitatis assumeret, ⁱ eamque sibi a Crucifixo crederet posse præstari! Et quam juste tantæ promissionis munus latro fidelis accepit, qui tunc regnum confessus est Christi, quando ^k et apostoli

^a Cod. Vat., *dejectum*.

^b Idem cod. Vat., *quia unus idemque est, qui vicit in terris et qui regnat in cælo. Hic est, inquit, dies, quem fecit Dominus; exsultemus et lætemur in eo. Sic dies dicit: Hic est dies quem fecit Dominus, quasi sit aliquis dies quem non fecerit Dominus.*

^c Idem cod. Vat., *sævientem morte ac tetæ mortis horrore terribilem.*

^d Idem cod. Vat., *ut omni mortis horrore detero.*

^e Cod. Casin., *si nos veræ fidei munere.*

^f Codd. Vat. et Casin., *in investigabilis voluntatis suæ secreto.*

^g Cod. Vat., *compensat.*

^h Codd. Vat. et Casin., *quibus novi mysterio sacramenti.*

ⁱ Idem codd. Vat. et Casin., *dum veneris.*

^j Cod. Vat., *cum sibi a Crucifixo.*

^k Idem cod. Vat. omittit et.

turbabantur! Atque ideo omnia latronis antea scelerata unius meritum confessionis absolvit, et quidquid longa ætate deliquerat, brevissimo sermone delevit. ^a Nec latrocinii eum sui apud Deum sanguis damnavit, quia Christi sanguinem regnum credidit esse, non penam. Quod factum, carissimi, universo ^b hominum generi proficisse non dubium est. Nam quis de Dei gratia, absoluto latrone, desperet, si tamen supplicantium preces latronis credulitas subsequatur? Habemus et aliud ^c magnificum dominicæ pietatis exemplum, quo omnem mortiferæ desperationis formidinem deponentes de ineffabili Redemptionis nostri indulgentia confidamus. Cum enim condemnatus ^d ab impiis penderet Christus in cruce, furorque Judaicus illuderet Crucifixo, omnipotentem Patrem pro interfecto suo ipsa inter vulnera ^e pius suffragator orabat, dicens: *Pater, dimitte* **503** *illis: nesciunt quid faciunt* (*Ibid.*); et cum in manu esset ejus vivorum mortuorumque judicium, veniam tamen ^f pereuntibus precabatur; sed ea, ut arbitror, ratione, ut indubitanter ostenderet, et se ejus tam nefarium relaxare delictum, et a suo illos Patre non esse damnandos, quibus ipse parcebat, si tamen ad nomen Christi, repudiata perfidia, convenirent. Nam

A quis revera de petitionis cunctetur effectu, ubi remedium miseris bonus poscit a bono? *Nesciunt*, inquit, *quid faciunt*. Sciebant quidem Judæi sanguinem se fundere innocentis, sed nesciebant peccata omnium illo cruore deleri. Sciebant acerbissimo se crucis supplicio punire Christum, sed nesciebant Dei Filium triumphare per crucem. Sciebant ^g eum esse moriturum; sed rediturum a mortuis ignorabant. Unde egregie **504** a Domino dictum est: *Nesciunt quid faciunt*. Nesciebant profecto Judæi illa ^h sua impietas quantæ esset ministerium pietatis. At vero Dominus virtutis suæ sibi conscius, errores miseratus humanos, plenissime sciens supplicia illa quæ quantaque gaudia sequerentur, crucifigentium facinus, et inter tormenta benignus absolvit, mortemque **B** suam vitam voluit esse occisorum, et damnationem fieri voluit occidentium. Rediens autem ab inferis sic suos requisivit apostolos, ut inesse sibi et potentiam divinitatis, et veritatem carnis ostenderet. Et ideo, fratres carissimi, Christo a mortuis resurgente lætemur, carnemque illum suam ab inferis revocasse credamus, ut possimus et apostolicæ gratiæ, et dominicæ resurrectionis desiderabile consortium promereri ⁱ.

SERMO XL.

De eadem Paschatis solemnitate XII.

ADMONITIO.

Perelegantem hunc sermonem de Paschate cum reliquis S. Maximi primus ex codice Ambrosiano in lucem protulit, ut compertum est, Muratorius. Fidem tanti codicis et editoris augemus testimonio cod. Taurinensis, ubi exstat inscriptus: *Item de Pascha sermo XII.* Ipsa sermonum series ab uno fonte eundem manere ostendit.

ARGUMENTUM.—*Sanctus Maximus explicat quomodo semper novus credendus sit Dei Filius; deinde disserit de mysterio illius humilitatis, de cruce, de nomine, de resurrectione.*

Annua quidem nobis, fratres carissimi, dominicæ resurrectionis festivitas reddit, sed ubi religionis est veritas, novum semper est fidelibus sacramentum, ut ait beatissimus Paulus: *Vetera transierunt, facta sunt omnia nova* (*II Cor. v*). Nec immerito semper novus credendus est Dei Filius, qui nullam sentit præteruentium temporum vetustatem; novus quippe est, fratres, in quo nulla ætatis mutatio est, n.c. aliquando aliud novit esse, quam natus est. Deus enim procedens de Deo, ut nativitatis non habet tempus, ita finem non potest habere vivendi, ut ait ad eum gloriosissimus patriarcha David: *Tu autem idem semper es, et anni tui non deficient* (*Psal. ci*). Et non solum ipse homo Christus, qui cum Deo factus est unum, semper est novus; sed semper videri datur, spirituali aquarum fomento, et cælestis fidei nutrimentis

C humani generis labentem renovat senectutem, dicente beato David: *Emitte Spiritum tuum, et creabuntur, et renovabis faciem terræ* (*Psal. ciii*). Renovatur nimirum facies terræ hominis, cum vetusta diaboli captivitate deposita, novam novi Regis induit libertatem. Ipsius namque Domini sententia est, dicentis: *Si vos Filii liberaverit, vere liberi eritis* (*Joan. vii*). Et recte, carissimi, solus Dei Filius peccatores liberat, quia solus liber est a peccato, ut ipse de se testari dignatus est per prophetam, dicens: *Factus sum homo sine adjutorio inter mortuos liber* (*Psal. lxxxvii*). Sine adjutorio utique tunc videtur effectus, cum seviendi in eum acciperet furor Judaicus potestatem. Exstitit vero inter mortuos liber, quia inter omnes mortales solus causas moriendi non habuit. Propter **D** quod et victa per eum mors retinere eum non potuit resurgentem. Videte autem, carissimi, quantum sit in Christi humilitate mysterium, qui cum æternus sit ab æterno, et Dominus universitatis, servorum tamen suorum perficiat libertatem. Gaudet injuriis, exsul-

^a Idem cod. Vat., *Nec latrocinium sui apud Patrem sanguinis, etc.*

^b Idem cod. Vat., *universo humano generi.*

^c Idem cod. Vat., *Habemus et aliud permagnificum dominicæ, etc.*

^d Idem cod. Vat., *condemnatus Christus ab impiis penderet in cruce.*

^e Idem cod. Vat., *illis; quia nesciunt quid faciunt; et cum in manu ejus esset, etc.*

^f Codex Vatican., *veniam tamen peccantibus precabatur; sed ea, ut arbitror, ratione, ut indubitanter ostenderet, et se eis tam nefarium relaxasse delictum. Uniformis est cod. Casinensis.*

^g Cod. Casin., *Sciebant enim eum.*

^h Cod. Vat. omittit sua.

ⁱ Idem cod. Vat., *Qui cum Patre, et Spiritu sancto vivit et regnat in sæcula sæculorum. Amen.*

tat opprobriis, **505** omnisque ei triumphus in cruce est, admirandoque remedii genere diabolus patiendo superat, et hominem moriendo vivificat. Quæ omnia pro nobis Unigenitus Dei pietate aggressus est, virtute sustinuit, humilitate perfecit. Ait de hac humilitate Isaias propheta : *Sicut agnus coram tondente se sine voce, sic non aperuit os suum in humilitate sua* (Isai. LIII). Quam speciosa, fratres, comparatio ista, atque accommoda veritati ! Sicut enim cum tondetur agnus, nescit reclamare tondenti ; ita cum crucifigeretur Christus, non restitit vulneranti. Spoliatus agnus, et silet ; occiditur Christus, et tacet. Silentium agni, lanigero detonso vellere, hominem vestit. Taciturnitas Christi cunctis credentibus æternæ salutis indumenta prætexit. *Non aperuit, inquit, os in humilitate sua : id est, quod inter opprobria et maledicta tacuit Christus, non fuit miseræ, sed virtutis.* Tali enim proposito Dei Filius mundum redempturus advenit, ut superbos humilitate, contumaces modestia, maledicentes silentio triumpharet. Ita sane, et legitur : *Cum malediceretur, non maledicebat* (I Petr. II). Nec dubitandum hæc, fratres, quia maledicere vera benedictione sciebat : neque enim terrenis moveri poterat maledictis, qui benedictiones venerat præstare de cælo. Et recte Sapientia Dei Christus nulla maledicentibus maledicta referebat, quia omne maledictum patientia repercussum in suum redit auctorem. *Humiliavit itaque se Christus, ut ait Apostolus, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis* (Philip. II). Usque ad mortem se crucis humiliat, ne cælestis

506 hostia vili aliqua atque consueta morte succumberet ; sed ut Dei atque hominum mediator in medio cæli et terræ susceptæ mortis perficeret sacramentum. Auctor itaque vitæ nostra conditione est mortuus, ut nos illius privilegio viveremus. Crucifixus ergo est Dei Filius, non ut crux Christum fœdaret, sed ut sacramento Christi crux nostræ fieret insigne victoriæ. Denique nos omnes, qui Christi confessione gaudemus, crucis signaculo gloriamur. Neque vero Christiana quis potest militia censeri, nisi fideli manu vexillum erexerit Crucifixi. Ob hanc crucis mortem, sicut legitur, exaltavit omnipotens Christus suum, nomenque illi super omne nomen dedit. Dedit illi nomen super omne nomen, cum ditioni potestatique ejus cælestia tradidit, mundum et inferna subjecit, ut ait ipse Salvator : *Omnia mihi tradita sunt a Patre meo in cælo et in terra* (Math. XI). An non videtur tenere super cuncta dominatum, an non habere principatum, quem, sicut legitur, creatura omnis flexo curvata genu tremit et suscipit imperantem ? Denique nonnullæ jam gentes, cum inter se diversitate vivendi et linguarum varietate dissideant, in confessione tamen Christi uno pariter ore concordant ; et licet aliqui ex eis suasionem pessima de ejus a nobis discrepent deitate, nobiscum tamen et passum illum, et rediisse a mortuis consentunt. Et ideo nos, dilectissimi, resurrectionem Christi regnumque credentes, castis mentibus et sancta devotione lætemur, quatenus, quod universitas credit, nos quoque non discredere fide et operibus approbemus.

SERMO XLI.

De eadem Paschatis solemnitate XIII.

ADMONITIO.

Optimus in critiche magister Muratorius unius codicis Ambrosiani testimonio innixus, hunc sermonem a tenebris erutum S. Maximo asseruit, et cum aliis ejusdem auctoris publicavit. Hic idem in codice Taurinensi legitur inscriptus : *De Pascha sermo XIII.*

ARGUMENTUM. — *Isaiæ primum, deinde Davidis testimoniis propositis copioseque explicatis, nos quoque, ait sanctus Maximus, religiosa Deo nostro gaudia deferamus, atque Pascha in azymis sinceritatis et castitatis celebremus.*

Prophetarum præcipuus beatissimus Isaias, qui mysteria nativitatis, resurrectionis dominicæ intonavit, ait inter cætera : *Lætare, cælum, et exsultet terra ; erumpant montes jucunditatem, et colles justitiam, quia misertus est Deus populo suo, et humiles populi sui consolatus est* (Psal. xcvi). Hoc præconium, fratres, ad hos quammaxime pertinere dies, festivitatemque prænuntiare paschalem, et ex ipsius lectionis advertimus serie, et ex consequentibus edocemur. Recte igitur nunc cælestia in omnem letitiam provocantur, quando Unigenitus Altissimi, contritis inferni portis dejectoque diabolo, mæstissimis mortalibus gaudia beatæ perpetuitatis invexit. Quomodo **507** autem poterat non gaudere cælum cum videret Dominum suum peracto salutis nostræ prælio ad sedem majestatis suæ, et ad dexteram Patris sedere victorem ? Gaudet cælum quod Dominus suus, proposito paternæ voluntatis impleto, ac triumpho sui merito,

regnum universitatis accepit. *Lætare, inquit, cælum, et exsultet terra.* Exsultat nimirum humani generis terra, quæ sanguine Agni cælestis aspersa non solum redditur paradiso, sed regnatura cum Domino vocatur ad cælum. Exsultet et caro nostra, quæ vere est terra, quoniam glorificata per Christum societatem Divinitatis emeruit. *Erumpant, ait, montes jucunditatem, et colles justitiam.* Hos montes collesque qui excitantur ad gaudia, patriarchas dici non inconvenienter accipimus, sicut et in David sancto legimus : *Illuminans tu mirabiliter a montibus æternis* (Psal. LXXV) ; et alibi : *Montes exsultaverunt ut arietes, et colles sicut agni ovium* (Psal. CXXIII). Nec immerito justique montes nuncupantur et colles, qui terrenæ conversationis humilia relinquentes, ad superiora cælestis vitæ fidei suæ verticem sustulerunt. Justissime itaque venerabiles patriarchæ assumere jucunditatem sermone prophætico componentur. Quorum proles, id est Christus Dominus, mortis suæ, resurrectionisque mysterio, etiam præteriti sæculi Patribus vitam refudit amissam. Jucundantur omnimodis patriarchæ, quorum de germine natus Dei Filius uni-

versam mundi faciem diabolicis dudum impietatibus A
sordidatam, immaculati 508 corporis sui novo
cruore deterisit. Et ideo, fratres, quia letari cœlum,
exultare terram, montes collesque gaudere cognos-
cimus, nos quoque religiosa Deo nostro gaudia defe-
ramus; celebremus Pascha Domini, ut ait Apostolus:
*Non in fermento malitiæ et nequitiae, sed in azymis
sinceritatis et castitatis (I Cor. v).* Celebrabis, fra-
ter, Pascha in azymis sinceritatis et castitatis, si
sensus tui redolentes dominicum panem, nullo vitio-
rum fermento, nulla diaboli aspersione coalescant.
Celebrabis Pascha, et claritatis ejus splendore fulge-
bis, si in corde tuo nullæ tenebræ cogitationis adul-
toræ tanti sacramenti lumen obscurant. Celebrabis
Pascha in azymis veritatis, si ad Ecclesiam Dei ca-

stus, si sobrius, si justus, si pacificus, si plenus fra-
ternæ caritatis advenis. Nemo enim potest vita
inemendabili, corde impœnitens, et cum diabolo ace-
lerum habere consortium, et cum Christo sanctitatis
celebrare mysterium. Deponamus itaque omne ini-
quitatis fermentum, ut possimus vere participes hu-
jus esse lætitiæ, ad quam per Spiritum sanctum, voce
prophetica, montes convocantur et colles, ad quam
etiam cœlum invitatur et terra. Quis enim ita sensu
hebeti stupet? Quis ita mersis in terram oculis tene-
brosa mente cæcatus est, qui non hæc totius orbis
vola omni cum exultatione concelebrat, in quibus
remissio peccatorum, regenerationis gratia, redemp-
tionis mysterium, resurrectionis gloria, et spes eter-
nitatis arridet?

SERMO XLII.

De eadem Paschatis solemnitate XIV.

ADMONITIO.

Ne eadem scribendo nostris lectoribus molesti simus, monitos eosdem volumus, hunc et qui sequitur ser-
monem 43 exscriptos ex Ambrosiano codice, vulgatos a Muratorio tom. IV Anecd. fuisse, exstareque in lau-
dato codice Taurinensi num. 20, et adnotari deesse sermones 21, 22, 23, 24 et 25.

ARGUMENTUM. — *Humanæ sapientiæ ausus divina per-
scrutantis mysteria reselluntur, et quidquid contra
Christi nativitatem, vitæ rationem, ignominiosamque
ejus mortem, opponebant ethnici, graviter refu-
tatur.*

Redemptionis nostræ mysterium, fratres carissimi,
quod de cœlo veniens salutem nostram operatur in
terris, tanta se majestate tantaque dignatione cir-
cumfert, ut virtus ejus et veritas occulta sit perfidis,
manifesta credentibus. Ut enim quod est sanctum
fidelibus innotescit, ita rem fidei videre non potest
perfidia. In examinandis namque cœlestibus rebus
omni sapientia infatuatur humana, atque omne cor
mortale torpescit, ut ait gloriosissimus doctor Paulus
apostolus: *Sapientia hujus mundi stultitia est apud
Deum (I Cor. v).* Ipse etiam Dominus ac Salvator
noster mundi hujus sapientiam reprobans dicebat:
509 *Gratius tibi ago, Pater, quia abscondisti hæc a
sapientibus et prudentibus, et revelasti ea parvulis
(Math. xi).* Discite itaque per hæc, fratres, sacra-
menta vitæ nostræ non philosophicis assequenda do-
ctrinis, sed parvulorum simplicitate credenda, quia
profundo illo Dei nostri magnoque judicio, quod sa-
pientibus conditur, parvulo revelatur. Parvulus enim
dicitur, non cui ætas sit imperfecta, sed qui myste-
riis nescit contraire divinis. Et recte parvulus unucup-
patur qui voluntati Dei sui non parat argumenta,
sed fidem. Absconditur ergo sapienti, ne manifesta
videat, quod superbe et imprudenter elatus, plus se
sapere quam Deum posse, contendit. Et ideo quæ-
siones secularis sapientiæ refutantes, teneamus fi-
dem quæ parvulis revelatur, incunctanter credentes
operatione cœlesti virginem concepisse, atque edito
filio virginem mansisse post partum. Nec dubitemus
eum natum de virgine, quem sola digne potuit par-
turire virginitas. Et hoc est, carissimi, in quo a mundi
hujus sapientibus discrepamus, quia illi in Christo

immoderatis disceptationibus suis partus feminei de-
spiciunt vilitatem; nos vero illuminati fide virginalis
uteri suspicimus sacramentum. Christus enim Deus
ac Dominus noster ita in semetipso, quod habebat de
Patre, et quod de matre sumebat, ineffabili societate
devinxit, ut incarnationis ejus profundum, repulsa
procul sapientum prudentia, simplicitas respiceret
parvulorum. Denique ut ad sequentia veniamus, ri-
dent gentes quod crucifixus est Christus, non inten-
dentes quia per crucem illius mundus intremuit,
clausus est dies et, quod nullis antea contigit sæ-
culis, cœli Dominum inferna viderunt. Adjiciunt
etiam, dicentes: Quomodo Christus vester ut Deus a
vobis colitur, qui timuit mori? Si ergo nosti quia
mori timuit Christus, cur ignoras, non ignavix, sed
mysterii fuisse quod timuit? Timuit quidem Christus,
sed ut timere aut vellet, aut posset, 510 de nostri
illud corporis infirmitate suscepit. Inde enim timuit
unde et esurivit, unde tristis erat, unde dormivit,
unde doluit, unde flevit. Quod hoc rei est? Vides
Christum timentem mori, et non aspicias eum trium-
phali manu captivæ mortis spolia detrahentem? Vi-
des quod timuit mortem, et videre detrectas quod
mortuum suscitavit? Qui, peragratis inferis, sibimet-
ipsi vitam reddidit post sepulcrum? Noli ergo illum
despicere mortuum, qui sepulturam suam resurrec-
tione glorificat. De matre enim traxit quod mortem
susceperat; a Patre detulit quod mortuum suscitaret.
Surgens autem ab inferis, ut ostenderet sibi inesse
suscitati sui corporis veritatem, ait ad discipulos
suos, dicens: *Palpate et videte, quia spiritus carnem
et ossa non habet, sicut videtis me habere (Luc. xxiv).*
Ossa sua ostendit et carnem, ut nullus ambigeret ip-
sum rediisse de tumulo qui clavis fuerat transfixus
in ligno. *Palpate, inquit, et videte: id est palpate
manu, videte fide, quia inest mihi et corporis mei*

* Vulgata legit et veritatis.

veritas, et proprietas deitatis. *Spiritus carnem et ossa non habet, sicut me videtis habere.* Id est, non est nature ut spiritus vel ossa possit habere vel carnem; meo vero mysterio factum est, mea Patrisque mei virtute, ut et caro mea in spiritu, et spiritus in carne semper mihi inseparata constarent. Videte ergo, videte, quia ego ipse sum, qui clavis lanceaque transfossus mortem timendo non timui, qui vulnera mea non medicinalis artis industria, sed moriendo curavi,

SERMO XLIII.

De eadem Paschatis solemnitate XV.

511 ARGUMENTUM.—*Christi humilitas miris certisque illustrata fuit divinitatis splendoribus. Utraque natura quod proprium erat in eo egit, ut humana conditio divinæ serviret dispensationi, et forma deitatis Filium hominis, nempe Christum, æqualem Deo demonstraret.*

Supernæ voluntatis ac dispositionis profunda, fratres carissimi, nisi de fide sequamur, intelligentia interturbatur humana, et in magnitudine operum divinatorum, nisi omnipotentis Dei terrecremur arbitrio, mortalis ingenii ratio velut infirma succumbit. Et ideo quæ Deus agit, non sunt rimanda verbis, sed devotione credenda. Nam in Christum Dominum nostrum ita Dei hominisque sacramenta concurrunt, ut sub quodam geminæ actionis officio, et in majestate ejus humilitas fulgeat, et regnet in humilitate majestas. Erat quippe ipse Christus sub unitate substantiæ diversæ, per mysteria redemptionis nostræ, homo potens, et humilis Deus; sed secundum propositum gloriæ sæe humilitas Dei homo est, et potentia hominis Deus est. Humilis sane dicitur Deus, ubi prærogativam propriæ divinitatis inclinans cruci suum corpus affligi, mundo ipso lugente, permisit; et potens est homo in Deo suo, cum verbi ejus imperio infirmitates discedunt, sanitates languentibus redeunt, immundi fugiunt spiritus, et angeli obsequuntur. Itaque cum novi hominis hujus sit tanta potentia, debemus advertere quia omnis illa Dei humilitas dignationis est pietas, non delatio potestatis. Per hoc nimirum sacratissimum incarnationis mysterium, ita in unum Dominum unamque personam caro convenit et Verbum, ut et Deus putaretur natus e femina, et homo credatur venisse de cælo, secundum quod ait Salvator, dicens: *Nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo, Filius hominis, qui in cælo est (Joan. iii).* Quæso nunc quomodo ante passionem suam Christus, cum necdum glorificatus properasset ad Patrem, in cælo esse dixit, ascendisse etiam, vel descendisse de cælo? Quomodo, fratres, nisi quia erat filius hominis qui Filius Dei? Nec possumus seorsum aut hominem sine Deo, aut Deum sine homine confiteri. Nonne videtur cælum transcendisse homo, quando in utero virginis unitus est Dei Verbo? Et tunc **512** descendisse de cælo, quando nihil sibi de genuina majestate sua vindicans, hominem suum pœnali tradidit passioni? Atque ideo in cælo erat Christus, cum potestate cœlesti miranda faciebat; erat nihilominus et in terris, cum mitis et humilis terrenis per impios pateretur

qui in corpore meo clavorum vestigia, non mihi, sed vestræ fidei reservavi. Volui enim salutaris illius passionis in me non delere memoriam, ut in cordibus vestris resurrectionis meæ veritas permaneret. Et ideo, fratres, honoremus Domini morientis mysterium, ut possimus gloriam resurgentis accipere. Veneremur crucifixum, ut mereamur eum videre regnantem. Elegit enim mori, non ut illum sibi vindicaret infernus, sed ut mortuos a mortuis liberaret.

injurias. Inde etiam erat, quod dum inter concertantes Judæos de ipso Domino populorum serveret diversa sententia, alter illum despiciebat ut hominem, alter mirabatur ut Deum. Inde erat ut alii illum crucifigerent, alii adorarent; sicut et latrones illi pariter crucifixi, unus illum tanquam consortem supplicii, ut perditus increpabat, alter ut Deum sentiens precabatur. Et ideo, fratres, quia erat tunc simul in Christo et regnantis dominatio, et ministerium servientis. Nam cum in forma Dei esset, ut docet Paulus apostolus, formam induit servitutis. Erat revera in forma Dei Christus, cum aquam in vina vertendo creaturarum se esse dominum revelabat. In forma Dei erat, cum præcepto ipsius de obsessis corporibus ac vestustis e sedibus reclamantes dæmones pellebantur. Erat in Dei forma, cum mediis in fluctibus unda solidata, nec tamen sine timore, venerandis ejus vestigiis serviebat. In forma autem servi erat, cum itineris fatigatione lassatus velut requiescens super os putei sedebat. Formam servi agebat, cum in eum insultantes impii sordidissimi oris sui sputamenta projicerent. Servi formam susceperat, cum faciem suam, quam intneri credentibus pavori erat, a palmis et ictibus ludentiam non vertit, et quod his qui vere sunt servi perpeti erat turpissimum, etiam scapulas suas, quibus nostra venerat peccata portare, verberantium manibus inclinavit. Quasi servus utique erat, cum salutare ipsius caput inimicorum contexta manibus spinea corona fœdabat. Itaque, fratres, cum unus idemque Dei Filius mira fecerit, fœnda pertulerit, unus idemque erat, et servus, et dominus. Totum enim ut dominus poterat, et totum patiebatur ut servus. Sed jam videamus quibus potissimum virtutibus quibusque gradibus ille, qui servus erat, Deum se esse suis discipulis confirmavit. Primo omnium fidelissimi centurionis necessarium famulum, cum lethali urgeretur incommodo, rogatus ab ejus domino, absens absentem, ut vere Deus, missa sanitate, curavit, et ægrotum illum, quem paulo loquutus decumbentem **513** corporaliter non videbat, deitatis suæ oculo visitavit. Denique miserandæ viduæ unicuique filium, cum jam sepeliendus lecto portaretur ad tumulum, jussione vivificantis imperii suscitatum, vitæ simul ac matri, medias inter turbas, et morte ipsa teste, restituit. Post hæc, sacerdotum principe pro salute filię suæ supplicante, ipse qui vitam nascenti dederat, defunctæ puelle animam propriam

induxit in corpus. Ac ne de miraculis recentioris obitus apud impios colludii remaneret ulla suspicio, et putarentur non esse mortui tam velociter suscitati, ad beati Lazari pergitur sepulturam, qui quatridentianus, et fetidus, vinculis insuper, ut moris est, colligatus, §14 ad præceptum Christi vocantis exsiliens, factus est continuo Domino suo in colloquio participes, et in mensæ societate conviva. Quæ omnia facta sunt idcirco, carissimi, ut nemo penitus de ejus

A reditu ab inferis disputaret, qui probabatur tanta gloria suscitasse defunctos. Et ideo credamus Domino Deo nostro tam stupenda mirabilia facienti. Amenus eum tam magna nobis beneficia conferentem, suscitantem mortuos. Veneremur ab inferis resurgentem; colamus, adoremus etiam ad Patris dextram consententem, atque omni devotione vivorum mortuorumque venturo judici serviamus, qui cum Patre et Spiritu sancto, etc.

SERMO XLIV.

De Ascensione Domini I.

ADMONITIO.

Hujus item sermonis auctorem esse Maximum non stylus modo, verum etiam codicum auctoritas ostendit. Atque id quidem ultro concedit Muratorius una fretus fide codicis Ambrosiani. Nos vetera monumenta versantes Ambrosiano consonare comperimus cod. Taurinensem, in quo idem sermo inter Maximianos est *De Ascensione Domini sermo XI*, et cod. Casinensem 102, pag. 70.

ARGUMENTUM. — *Elevatio Christi ad cælos, qua captivam duxit captivitatem, id est justos a tartarea libertatis potestate, secum cohæredes fecit cælestis regni, magna nos debet afficere voluptate, cum et Dominum ad æternam remeasse gloriam intueamur, et nos de ea bene sperare jubeamur.*

Religiosis admodum gaudiis devotaque lætitia, fratres carissimi, hodierni mysterii nobis est celebranda festivitas, quia Christus Dominus noster, cui inter primordia congressionis suæ tentator ille dicebat : *Si Filius Dei es, dic ut lapides isti panes fiant* (Matth. iv), cælum hodie penetrans omnem credentem vivi lapidis confirmat munimine, et cælestis panis refectio vivificat; et totius doli artifex explorabat, dicens : *Si Filius Dei es, mitte te deorsum*; non solum deorsum non corruit, sed sumptis æternæ gloriæ pennis victor æmuli sui volavit ad cælum : *Ascendit enim*, sicut scriptum est, *super cherubim, et volavit : volavit super pennas ventorum* (Psal. xvii). Et cui tunc diabolus, si ab eo esset adoratus, regna et potestates sæculi promittebat, spreta vanitate tentantis, dominatum mundi et sempiternum cœli accepit imperium, ut ipse ait : *Omnia mihi tradita sunt a Patre meo in cælo et in terra* (Matth. xi). Nec immerito beatissimo remuneratus est regno, qui legitimi regis animum gerens tyrannica promissa despexit. Magnis igitur approbatis, incomprehensisque miraculis, mysteria nobis Christi virtutesque succrescunt. Nam quem maternus uterus in usum præsentis vitæ humana per incrementa produxit, ingenito confœderatus Patri dexteræ ejus perpetuus dominator assedit; et quem terris persequentum vox impia^a blasphemabat, obsequentium nunc angelorum laudatio indefessa concelebrat; sicut scriptum est : *Laudatio ejus manet in sæculum sæculi* (Psal. cxx). Lætemur itaque, fratres, et exsultemus in Domino, quia hodie cœli alta transcendens ad paternæ sedis incogitabilem majestatem

B Christus ascendit, et hominem, quem invidia malignantis inimici prima illa paradisi habitatione depulsum^b projectumque in hanc mundi labem fecerat esse peregrinum, angelica in patria collocavit, et paradisi exsulem, civem cœlestium fecit. Propter quod, carissimi, immensa nobis est gratulatione lætandum, quia quos tentator elisit, Salvator erexit, et quos peccatum diaboli vinxerat, Christi gratia liberavit; sicut ait beatissimus Paulus apostolus : *Ubi abundavit peccatum, superabundavit et gratia* (Rom. v). Vere superabundans gratia, quæ deleta homini mortem transfudit ad vitam, et pœnam vertit in præmium. Nam quod revera potest majus esse præmium peccatori, quam quod ejus causa Unigenitus Dei induit carnem, crucem §15 pertulit, sepulturam dignatus est, inferna non horruit, damnatoque ipso auctore delicti, susceptum hominem portavit in cælum? Intendite itaque, dilectissimi, ¹ quia plus profuit homini culpa quam nocuit; nam qui prævaricationis humiliatus lege captiva diabolico jugo colla subjecerat, omnia tyrannicæ captivitatis vincula a Dei Filio captus evasis. Sicut ait de ipso Domino Redemptore nostro venerandus David : ^c *Ascendens in altum captivam duxit captivitatem, dedit dona hominibus*. Quid ergo prodest nobis si captivitatem nostram captivam sursum Dominus duxit, et quod captum a diabolo erat, non sineret esse captivum? Per omnia nobis prodest, carissimi, et inæstimabiliter prodest, quia in captura diaboli dura est servitus, et beata in Christi captivitate libertas. Nec dubium, quia omnis captus a diabolo, traditus inferni tenebris semper in luctu est, et in lumine cælestis regni Christi captivus exsultat. Ait ergo beatus David : *Captivam duxit captivitatem, §16 dedit dona hominibus*. Videte et advertite, quam nos expediat Christi esse captivos, qui captis suis non solum æternam tribuit libertatem,

^a Cod. Casin., blasphemabat.
^b Idem cod. Casin., ejectumque.

^c Psal. lxxvii, Ascendisti in altum, cepisti captivitatem, accepisti dona in hominibus.

¹ Hæc scripta per emphasim sunt, eoque spectant quo illud quod sabbati sancti die canit Ecclesia : *O felix culpa*, etc. Enumerans vero Maximus præclara beneficia quæ Christi resurrectio hominibus contulit, opusque redemptionis perfecit, ostendere voluit ja-

cturam ab originali delicto nobis illatam, per abundantiorum donorum copiam reparatam fuisse. Simile quidpiam scripsit S. Ambrosius; cum de Theodosio Augusto ageret epist. 40, dixit : *O beatum mendacium, quo acquiritur sibi aliorum absolutio, sui gratia!*

sed et ineffabilia cœlestium munerum dona largitur. Ideoque alio in loco patriarcha decantat : *Converte, Domine, captivitatem nostram, sicut torrens in austrum* (Psal. cxxv). *Converte*, ait, non averte, id est præsta, Domine, ut qui jam dudum capti a diabolo sumus, tui tandem mereamur esse captivi. Scimus enim quia diabolo esse subjectum per amara conditio est et inexplata, * tibi, Domine, servire jucunditas. Nec ambi-

guam hor, fratres, quia ipse Dominus ait : *Jugum meum suave est, et onus meum leve* (Matth. xi). Idcirco disrumpentes infidelitatis vincula, et projicientes a cervicibus nostris jugum diaboli, omni cum devotione colla nostra dominico subdamus imperio, quia magnam credentibus confert Evangelii jugum et Christi captivitas suavitatem. Qui cum Patre et Spiritu sancto, etc.

SERMO XLV

De eadem ascensione Domini II.

ADMONITIO.

Præmittitur hic sermo superiori in codice Taurinensi, in quo est decimus eorum qui *De ascensione* inscribuntur. Nos scriem Muratorianam sequi malimus, ut quæ codici Ambrosiano, e quo idem descriptus fuit sermo, plane respondeat.

ARGUMENTUM. — *Sicut de cœlo venisse Redemptorem credendum est, ita eadem fides nos persuadet eum ad cœlum remigrasse. Magni faciendus est reditus Domini ad sedem gloriæ; et valde etiam nos consolatur parva felicitas, quod inter cœlestes incolas Christus hominem cooptaverit.*

Hodierni diei festivitatem, fratres carissimi, mysterium nobis dominicæ Ascensionis instituit, ut Unigenitum Dei, quem pro redemptione omnium ad terras venisse gaudemus, pro æternitate nostra cœlum lætemur ingressum : nam hæc est veritas fidei salutaris, ut cujus passionem credimus, gloriam non negemus. Nec magni sane miraculi res est, quod ad cœlum redit qui venit e cœlo, sed quod hominem, quem suscepit e terra, pervexit ad Patrem. Ait beatissimus David : *Lætentur cœli et exsultet terra* (Psal. xciv) ; quod eum de sacramento Christi cecinisse non dubium est : nam exsultat terra, quæ regnare suum videt in cœlestibus Redemptorem ; lætatur cœlum, quia et Deum suum, quem habuit, non amisit, et hominem, quem non habebat, accepit. Gaudet terra Filium Dei descendisse de cœlo, sed non minus exsultat cœlum Filium hominis ascendisse de terra. *Sedit, inquit, ad dexteram Patris.* Quam necessarium erat, carissimi, ut caro hominis, quæ jamdiu erat

peccato dominante captiva, illic vivendi acciperet libertatem, quo culpa transire non possit ! Ascendit ergo ad Patrem Salvator, ut et ipse debito potiretur imperio, et nobis æternitatis **517** promissæ spes integra permaneret. Nec dubitandum, fratres, de hoc Domini, quem prædicamus, ascensu. Nam si Elias quondam Dei famulus ob castitatis et fidei merita curru flammeo et equis igneis usque ad cœlum est elevatus, cur non tota devotione credamus Christum nostrum cœlos supergredi potuisse, qui sempiterni Patris et Verbum est et voluntas ? ¹ De hoc nempe dictum est per Spiritum sanctum : *Regna terræ, psallite Domino, qui ascendit super cœlos cœlorum ad orientem* (Psal. cii) ; et iterum : *Dominus in cœlo paravit sedem suam, 518 et regnum ejus omnibus dominabitur* (Psal. cii, 19) ; et alibi : *Dominus ascendit super cœlos, et tonat.* Aut quomodo poterat non in cœlum recipi, qui humanum genus vocabat ad cœlum ? Exsultemus itaque, dilectissimi, et lætemur, quia ibi esse nostrum novimus Redemptorem, unde cuncta et prospicere possit et regere, et quia illic ereptum ab inferis hominem collocavit, ubi non arbor scientiæ boni et mali mortifera poma prætendat, sed salutaris ac simplicis bonitatis inhabitat plenitudo.

SERMO XLVI.

De eadem ascensione Domini III.

ADMONITIO.

Et styli ratio, et codicum veterum, Taurinensis cum primis, auctoritas effecit ut, Muratorio assensus, hunc etiam sermonem S. antistiti Taurinensi attribuendum esse judicarem. Est vero is in eodem Taurinensi codice inter S. Maximi sermones *De ascensione sermo XIII*, quem quidem ex Ambrosiano codice expressum transtulit idem Muratorius in IV tomum Anecdot.

ARGUMENTUM. — *Gloriosa Domini ascensio novam lætitiæ rationem suppeditat. David vaticinatus est Christum calicis inter virtutes recipiendum. Verba prophetica, aliaque Scripturæ loca doctis commentariis illustrantur.*

Quantus et quam investigabilis sit in operibus suis Unigenitus omnipotens Dei ineffabilium mysteriorum

ejus magnitudo declarat, qui, suscepto adversus mundi principem prælio, pugnando in homine et vincendo per hominem incolam cœli terræque dominum fecit. Qui etiam corpus illud humilitatis nostræ, quod fragili sumpsit e femina, variis persequentium objecit injuriis, cruci etiam permisit affligi, elevatis æterna-

* Cod. Casin., tibi, Christe, servire.

¹ Quod Paulus in I Cor. i, 24, dixit : *Χριστὸν Θεοῦ δύναντον, καὶ Θεοῦ σοφίαν*, *Christum Dei potestatem seu virtutem, et Dei sapientiam* ; hoc Maximus sic accepit, ut Christum Patris esse voluntatem et verbum scripserit. Cum enim omnipotens voluntas Dei sit, potestatem virtutemve Patris, voluntatis expressit vocabulo. *Dicitur autem, inquit S. Thomas in locum*

proxime indicatum Apostoli, *Dei virtus et Dei sapientia per quamdam approbationem. Virtus quidem, in quantum per eum Pater omnia operatur : « Omnia per ipsum facta sunt (Joun. i) ; » sapientia vero, in quantum ipsum Verbum, quod est Filius, nihil est aliud quam sapientia genita, vel concepta : « Ego ex ore Altissimi prodivi, » etc. (Eccles. xxiv.)*

libus portis secum, et in se hodie evexit ad Patrem. Denique beato David instruente cognovimus, colloquantibus inter se virtutibus cœli, hæc prædicta mortalibus. Ait enim : *Tollite portas principes vestri, et elevamini, portæ æternales, et introibit Rex gloriæ (Psal. xxiii)*. Recte, carissimi, æternales elevatæ sunt portæ, quia gloriosissimo Regi et æternitatis Domino mirabilis ad superna parabatur ingressus. Annuntiatur ergo per patriarcham eundemque prophetam elevatas æternales portas, ut advertamus præeunte illuc Christo, cœlum jam patere mortalibus. Patebunt, dilectissimi, portæ illæ fidelibus, et semper patebunt, quas, devicta morte triumphatoque diabolo, ad Patrem pergens prævius Salvator aperuit. Mirantibus autem et percunctantibus quis esset iste Rex gloriæ, ita protinus respondetur : *Dominus fortis et potens, Dominus potens in prælio (Psal. xxiii)*. Ideo ergo potens, quia fortis. Et ita revera est prædicanda potentia, quæ non alienis fulta virtutibus, sed sua sibi per omnia potestate subsistit; quæ a Domino et Redemptore nostro non ambitione præsumpta est, non munerum redempta commercio, non ulla adulatione quæsita, sed perfecta et simplici virtute possessa. Nam quod Patri obediens fuit usque ad mortem crucis, sicut ait Apostolus : *Dedit illi nomen quod est super omne nomen, ut in nomine Jesu omne genu flectatur caelestium, terrestrium et infernorum (Philip. ii)*. Hic enim cum dicit : *Dominus fortis et potens*, non gemina Christi a Patre potentia, sed invicta novi hominis fortitudo laudatur. Neque vero magnum erat, fortem dici illum, per quem creata sunt omnia, et qui omnipotens ab Omnipotente processit. Fortis ergo et potens in prælio **519**

A Dominus. Fortis, non quia inimicos suos potenter occidit, sed quia pro nobis patienter occisus est. Potens, quia inter opprobria et supplicia passionum tantæ sibi virtutis conscius ut ministerium redemptionis impleret, suam noluit ostentare potentiam. *Cum enim in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinanivit, formam servi suscipiens (Philip. ii)*. Fortis itaque potens est et gloriosus. Fortis, dum a diabolo in congressione non vincitur. Potens, dum subjugaturus mortem inferni claustra dirupit. Gloriosus, dum immaculato sanguine suo captivitatē nostræ, chirographo ex lege deletō, ad sedem paternæ gloriæ cunctis cœlorum virtutibus adorandum ascendit. Quæ igitur est hujus profunditas sacramenti, quam imperscrutabile divinæ operationis arcanum, quod is qui ante sæcula prodivit a **520** Patre, ille, qui in fine temporum processit ex femina, unus factus est Deus? B Atque hoc ideo, ut cum esset Unigenitus indivisus a Patre haberet homo in Unigenito Dei paterna cum immortalitate consortium. Propter quod, fratres, sic Dominum ascendisse confiteamur in cœlo, ut non nos sine eodem relictos esse credamus, quia ipse sub momento ascensionis suæ ait apostolis : *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus in consummationem sæculi (Matth. xxviii)*. Nam qui ita descendit a Patre, ut apud Patrem inseparabilis remaneret, sic nimirum de terris ascendit ad cœlum, ut non relinqueret mundum. Est enim hæc omnipotentia Deo nostro, est hujusmodi ejus et tam indefinita potestas, ut eum pro immensitate sui omnis ubique habeat creatura præsentem. Cui honor et gloria in sæcula sæculorum. Amen.

SERMO XLVII.

De eadem ascensione Domini IV.

ADMONITIO.

Nunc primum hic sermo in lucem prodit, quem e vetustissimo codice monasterii de Appannis descripsimus. Est autem tam similis oratione ac stylo Maximi sermonibus reliquis, nihil ut optari possit similis.

ARGUMENTUM.—*In triumpho Christi ascendentis in cœlum, non tam spectanda est ejus humanitatis caelestis regni æterna possessio, quam comparata nobis ejusdem beatitudinis hæreditas. Hic totius dispensationis divinæ est finis, ad quem omnes conatus nostri sunt dirigendi.*

Discessurus e regione ista umbræ mortis Dominus noster Jesus Christus, ut suos, quos antea in fide dilectissimos erudierat apostolos, de necessaria sui absentia solaretur, Spiritum sanctum, cui cum ipso et Patre unum atque idem velle est (*Desunt in originali quindecim lineæ consumptis litteris.*) De spoliatione sua dolet cum suo principe tartarus, de sui autem damni restauratione lætatur universus caelestis exercitus. Hodie caro, quam in terris Spiritus sancti operante virtute a Virgine matre assumpsit, ad Patris dexteram est collocata, eidemque omnium caelestium spirituum sunt curvatæ naturæ. Hodie nova illa via de qua olim dicebat Apostolus, nobis

C est initiata, quia per beatissimam illam Christi carnem æternus ille cœli aditus, per quem nulla prius caro transierat, nobis est deserat. Hodie ille liber quem nemo nisi Agnus potuit aperire, est reseratus; quoniam in illius morte ejusdem sunt libri revelata sacramenta; et ea quæ in lege et prophetis de eo scripta inveniuntur, consummata dispensatione majestatis ejus, hodierna die completa sunt. Descendit primo Christus ut nostræ consors fieret naturæ; ascendit nunc, ut suæ nos comparticipes efficeret gloriæ. Descendens mirabili conversatione visibilis miraculis lætavit infantes. Ascendens dedit dona hominibus, quibus in fide eruditi, atque in virile robur educati temporalem ipsius visionem jam non ultra appetent; sed quo eos ipse præcesserat tota cum animi contentione illum sequi studerent. Ergo cum temporali ejusdem viduati simus præsentia ad æternam ejusdem visionem tota intentione festinamus,

¹ Quemadmodum hæc Maximi verba intelligenda sint, cognoscit cum ex aliis ejusdem sancti episcopi

locis, tum ex S. Thom. 3 part. Summæ theologicæ, quæst. 16, art. 6 et 7, facile poterit.

eidemque cum Psalmista dicamus : *Tibi dixit cor meum, quæsiui vultum tuum, vultum, Domine, requiram; ne avertas faciem tuam a me* (Psal. xxvi, 8). Neque enim tota humanitatis Christi sanctissima dispensatio aliud intendit, aliud exigit, nisi ut ad superna nos dirigat, quatenus expleto mortalitatis nostræ tempore ad sui manifestam nos perducat visionem, atque æterna vultus sui gloria nos satiet; testante Apostolo : *Videbimus eum tunc sicuti est* (I Cor. xiii); atque, ut Psalmista ait : *Satiabor cum apparuerit gloria tua* (Psal. xvi); illisque in æternum fruemur bonis, *quæ oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus diligentibus se* (I Cor. ii). Quæ quidem bona, quantum in ænigmate poterat, David ille sanctus admirando intuebatur, cum diceret : *Quid mihi est in caelo, et a te quid volui super terram* (Psal. lxxii)? Nam cœlestis gloriæ magnitudinem nec dicendo explicare, nec cogitando sufficiebat comprehendere. Hæc igitur non tantum esuriamus, eademque siti-amus, quoniam ad hoc pontifex summus pro nobis præcursor sancta sanctorum ascendit, atque ad dexteram Patris sui sedet, ut membrorum suorum exem-

plere spem nostram confirmaret, eo secuturam esse aliquando universi gregis humilitatem, quo suum credit præcessisse pastorem. Sic enim ipse etiam Dominus promisit apostolis **522** suis, dicens : *Ubi fuerit corpus, ibi congregabuntur et aquilæ* (Math. xiv). Aquilæ enim sanctas vocat, qui cupiunt dissolvi et esse cum Christo. Illa enim aquilarum fertur esse natura, ut cum ultra maris undas odoratu suo cadavera sentiunt, eo celeri volatu se conferant ad suam esuriam saturandam. Hæc autem aquilarum esuries desiderium sanctarum significat animarum, quo caput suum extra mundi turbines jam in summa quiete constitutum fidei naribus sentientes, dulcissimæ spei volatu præsentis conditoris sui vellent assistere, ejusdemque vultus satietate gaudere. Patris sui dextra regnare credamus, atque ad eum quasi geminis virtutum alis, caritate et spe, semper tendamus. Ut vero cum eo et nos quoque æternam possimus regnare vitam, nos. (*Desunt in originali quinque lineæ.*) Ut a cunctis vitiis emundati, habitaculum Dei, qui semper in nobis maneat effici mereamur. Explicat.

SERMO XLVIII.

De Pentecoste I.

ADMONITIO.

Sequuntur de Pentecoste sermones octo, quorum priores sex ex codice Ambrosiano descripsit vulgavitque Muratorius; septimum autem et octavum nondum editos ex codice olim abbatæ Sancti Dalmatii exscriptos danius. Hi omnes in laudatis codicibus sancti Maximi ornantur nomine, cujus et dicendi copiam, et stylum cognoscere quisque potest. Sed hic primus legitur etiam in codice Taurinensi, *de Pentecoste XVIII*.

ARGUMENTUM. — *Spiritus sancti divinitatem præcipue probandum assumit S. Maximus; ad quem finem ut viam sibi aperiat, meminit eum in omnibus reparationis nostræ mysteriis suis supernis muneribus adfuisse. Cumque certum sit in divinis omnia ab uno fonte proficisci, ubi communia sunt munera, communis etiam debet esse natura, ac proinde voluntas et beneficentia. Neque discrepantiam aut disparitatem diversa gratiarum genera inducunt, cum unus et idem sit omnium largitor Deus.*

Quanta sit omnipotentis Dei cura de salute mortalium, ipsa solemnitate nostrarum frequentissima sacramenta declarant. Nam primo omnium, ut in cœlestem gloriam natura transire possit humana, mortalis hominis corpus substantia divina suscepit, atque ut in hanc tantam beatitudinem mystici nos lavacri gratia præpararet, totius fluentia mundi suo Dominus baptismo consecravit, et benedictio sacri corporis ejus cunctis ubique aquis regenerandi tribuit potestatem. Denique ut diabolum ipsum nostræ salutis, successu voluntatis inimicum justus Dominus, justo certamine triumpharet, crucifigi se ab eo, sua, Patrisque sui voluntate permisit, ut immaculati passio fieret damnatio persequentium. Moriendo etiam Christus sese mortalibus adæquavit, ut superata morte vitam mortalium repararet. Cœli nihilominus alta conscendit, ut spem credentium, quam blanda promissione nutriverat, mirabilis ascensus sui præmissio confirmaret exemplo. Sed quia hæc omnia specialiter quodammodo per Unigenitum Dei munera nobis delata videbantur, Spiritus quoque sanctus, cujus hodie saluta-

rem celebramus adventum, ut ejusdem se, qua Dei Filius erat, voluntatis ac deitatis ostenderet, redemptos Christi sanguine majestatis suæ virtute supplavit, ut qui in utero beatæ Mariæ corpus novi hominis, salva ejus virginitate, formaverat, apostolorum quoque ejus et corda cœlesti vigore firmaret, et linguas novo ditaret eloquio, quatenus idem Spiritus, **523** qui redemptioni omnium Christum femineo mirabiliter a ventre produxerat, præstita varietate linguarum, cunctis eum gentibus per apostolos prædicaret. Quis non advertat, carissimi, Unigenito Dei et Spiritui sancto concordem in omnibus voluntatem, quandoquidem, quos Christus elegit in terris, Spiritus visitaret e caelo? Et ideo quorum unam videmus in apostolis gratiam, unam necesse est credamus et in deitate virtutem. Sic revera apostolorum pectora Paracletus adimplebat, ut et Christi præsentia non deesset; nam quorum indivisa sunt munera, est utique inseparata divinitas. Quod vero ingreditur Spiritus in quos habitat Christus, non eis ad deitatis crescit augmentum, sed ad fidem proficit unitatis. Potuit nimirum Dei Filius, qui creaverat usum loquendi, discipulis suis diversitatem dare linguarum, sed reservata virtus est, per quem verus esse Deus etiam Spiritus probaretur. Hæc namque est, ut credimus, incomprehensæ dispensatio Trinitatis, ut cum omnia simul Pater, et Filius, et Spiritus sanctus ejusdem deitatis effectum inseparabiliter operentur, quædam tamen specialiter a singulis tribuantur. Nam

pro remedio vite nostræ Pater nobis largitus est Filium, Filius regenerationis præstitit gratiam, virtutem Spiritus ministravit; sicut doctrina patriarchæ psallentis annuntiat, cum dicit: *Verbo Domini cæli firmati sunt, et Spiritu oris ejus omnis virtus eorum* (Psal. xxxii). Quam necessarie autem dedit apostolis Spiritus scire gentium linguas, ut veritatem salutaris fidei omnis per eos posset audire gentilitas. Sed quod præstat Spiritus, præstat et Pater, qui totum cum Patre habet, qui totus semper a Patre procedit. Et quod præstat cum Patre Spiritus, præstat et Filius, quoniam de eodem Patre natus est Filius, a quo procedit et Spiritus. Ait enim Christus: *Omnia quæ habet Pater mea sunt* (Joan. xvi). Si omnia quæ habet Pater Filii sunt, ergo et quod Spiritus habet cum Patre et Filio commune est. Et ideo quorum in nomine nulla divisio est, una eorum in omni operatione et voluntas credenda est et potestas. Sic igitur in suis fidelibus cælestia Trinitas peragit sacramenta, ut quamvis discreta videatur operatio, indiscretum tamen probetur imperium. Una itaque Filio ac Spiritui **524** sancto cum Patre est deitas, qua sicut de Deo nasci non potuit nisi Deus, ita dubium non est esse Deum qui procedit a Deo. Qualiter autem ab uno eodemque Patre et Filius, qui erat, natus sit, et Spiritus, qui natus non est, procedat, ipsi soli Divinitati notum est, quæ ut est sola, se novit. *Nemo enim, sicut lectum est, novit Patrem, nisi Filius* (Luc. x). Quod ergo novit Filius, novit et Spiritus, cui cum Filio et Patre unum nomen, ac una est deitas. *Qui, ut ait apostolus Paulus, scrutatur altitudines Dei* (I Cor. ii). Scrutari autem dicitur Spiritus altitudines Dei, non ut ipse quasi occulta sibi ac abdita rimari

A videatur in altero, sed ut advertas inscrutabilia tibi esse quæ Dei sunt. Perspice itaque, frater, profunda Patris, nisi Filium, qui de ipso est, et Spiritum, qui ab ipso est, scire neminem posse. Nec coneris intendere quod nulli est videre concessum. Credere enim sibi id, quod est, justum est; non hoc ipsum, quod est, qualiter est, investigare permissum. Acceperunt ergo apostoli per Spiritum sanctum diversitatem linguarum; sed unus Deus est, quem loquuntur. Et ob hoc cœperunt varietatem linguarum, ut diversitas Gentium sermone multimodo fidei disceret unitatem. Denique ut lectum est, disserente beatissimo Petro, *tria millia hominum crediderunt* (Act. iv). Nec incredibile sit hoc nobis, quia idem Spiritus et apostolorum erudiebat linguas, ut credenda loquerentur; et ut prædicantibus apostolis crederetur, audientium pectora idem Spiritus præparabat. Qui dabat loquentibus sensum, præstabat audientibus intellectum, ut non dubitatur unius esse virtus in ore loquentium, et in corde credentium. In his, carissimi, opus quidem visibile, sed invisibilis operator; manifestus virtutis effectus, sed efficientis occulta majestas. Rectissime igitur victoriam fidemque Christi Spiritus annuntiat, qui adventum ejus promiserat per prophetas, qui eum virgineo in utero, qui baptismo ejus cum testimonio paternæ vocis adfuit in columba. Credentes itaque Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum unius semper esse voluntatis, et operis vinculo etiam Christianæ pacis uniti in præcepta divina vite nostræ semitas dirigamus, ut plenitudinem gratiæ Dei ac visitationem Spiritus sancti sanitate fidei et actuum nostrorum conversatione mereamur, etc.

SERMO XLIX.

De Pentecoste II.

ADMONITIO.

525 In codice Taurinensi hic sermo inter homilias sancti Maximi 20 numeratur, editusque ex codice Ambrosiano a Mabillonio et Muratorio locis supra indicatis fuit.

ARGUMENTUM. — *Sancti Paraclæti divinitatem iterum probat Maximus, quod ipse venerit testis et annuntiator hominibus gloriæ Christi apud Patrem. Nemo enim, ait S. episcopus, divinum aperire poterat secretum, nisi qui particeps Divinitatis descendisset de cælo. Deinde docet mansurum Spiritum sanctum in cordibus pacem et concordiam diligentibus.*

Post festivitatem dominicæ Ascensionis, fratres carissimi, sancta Pentecostis hodie mysteria celebramus, ut sicut lætati sumus cœlum pro nobis ascendisse hominem, ita nunc exsultemus nostri causa Spiritum sanctum descendisse de cælo. Perrexit Christus ad Patrem, Paraclætus venit a Patre, ut non ambigamus omnia nobis salutis æternæ munera omnipotentis Patris dispositione et voluntate conferri, a quo Spiritus venit, et ad quem Filius vadit. Ascendit ergo in cœlum novus homo, ut per ejus gratiam venire ad terras Spiritus dignaretur. Venit e cælo Spiritus sanctus, ut regnare cum Patre Christum

mortalibus nuntiaret. Nam quis alius habitantibus terram divinum poterat aperire secretum, nisi particeps Divinitatis venisset e cælo? Lectum itaque est, ut audistis: *Et dum complerentur dies Pentecostis, erant omnes unanimes simul in eodem loco* (Act. ii). Et post pauca ait: *Repleti sunt omnes Spiritu sancto, et cœperunt loqui variis linguis, prout Spiritus dabat eloqui eis*. Erant ergo unanimes apostoli, et repleti sunt Spiritu sancto. Ad ^a unanimes venit, concordēs visitat, pacificos muneratur, et libenter venerabilium apostolorum **526** replevit corda, quorum jam pectora auctor et magister Christus habitabat: *Seditque, ut audivimus, Spiritus sanctus supra unumquemque eorum* (Act. ii). Advertite, carissimi, quia pacificorum pectus sedes est Dei, ut ait beatus David: *et factus est in pace locus ejus*. Nec dubitandum apostolos invicem erga se unanimitatis gratiam custodisse, quibus transiturus ad Patrem prædixerat Christus: *In hoc cognoscent omnes quia discipuli mei eritis, et*

^a Apud Muratorium, unanimos.

dilectionem habueritis ad invicem (Joan. xiii). Et iterum : *Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis.* Non est ergo mirum si in pectoribus apostolorum dilectio mutua et pax Christi Spiritum sanctum detectabat. Legimus etiam in Evangelio Salvatorem dixisse discipulis suis : *Ego rogabo Patrem, et alium Paracletum dabit vobis (Joan. xiv).* Et iterum ait : *Nam si ego non abiero, Paracletus non veniet ad vos; si autem abiero, mittam illum ad vos.* Quis itaque poterit impune non credere, vel sanctum Spiritum esse Deum, qui per Dei Filium prædictus advenit, vel Christum Dominum, ejus salutarem promissum Pater sempiternus implevit? Magnum hoc, incomprehensumque est sacramentum, cum de terris ad cælum vadit homo, qui Deum nobis ad terras mittat e cælo. Et est revera hæc pax, et consonantia Deitatis, ut et Christus annuntiante Spiritu nasceretur, et Spiritus Christo promittente descenderet. ¹ Invicem se loquuntur, invicem se mittunt, invicem sibi obediunt, quia non est in eis aut velle, aut posse diversum, et unum semper cum Patre agunt pro morta-

lium æternitate mysterium. *Expedit, ait, vobis, ut ego vadam (Joan. xvi).* Quam mirabile hoc nostræ salutis **527** est munus! ut sicut expedit vobis Christum venire de cælo, ita illum expedit et redire. Expedit illum venire, ut suum pro nobis sanguinem daret; expedit nihilominus et redire, ut suum nobis Spiritum largiretur. *Repleti sunt ergo, ut lectum est, Spiritu sancto, et cæperunt loqui variis linguis, prout Spiritus dabat eloqui illis (Act. ii).* Varietas ista linguarum Divinitatis annuntiat unitatem. Diversus quidem et multiplex sermo prodibat a singulis, sed unus in omnibus loquebatur. **528** Sonat Hebræus linguam quam ante non didicit, ut possit fidem, quam ignorabat, audire gentilis. Nec mirum, carissimum, si apostolis suis Christus per Spiritum sanctum linguarum notitiam dedit, qui claudis gressum, cæcis oculos, mutis potuit reparare sermonem. Et ideo, fratres, non dubitemus de his, sed tota cum devotione credamus, quia et Deo omnia sunt possible, et necesse erat ut novam fidem nova loquendi miracula confirmarent.

SERMO L.

De Pentecoste III.

ADMONITIO.

Exstat is sermo non modo in Ambrosiano codice, sed etiam in Taurinensi, in quo homilia 21 habetur numero.

ARGUMENTUM. — *Patris æterni clementiam merito effert Maximus, quod cum ei parum visum fuisset, dedisse hominibus Filium redemptorem, etiam Spiritum ejus in illorum corda effudit, supernisque muneribus cumulavit. Linguarum donum datum apostolis, novæ legis præconibus eleganti oratione prosequitur.*

Manifestum est, fratres, cunctisque perspicuum, quanta omnipotenti Deo Patri de universis sit cura **C** mortalibus, cui parum sicut unicuique mortali Filium tradidisse pro nobis, nisi in corde fidelium suorum etiam munerum plenitudinem effudisset, sicut dictum est a Domino per Prophetam : *In novissimis diebus super servos et ancillas meas effundam de Spiritu meo, et dabo prodigia in cælo sursum, et signa in terra deorsum. Sol convertetur in tenebras, et luna in sanguinem (Joel. ii).* Dat profecto Dominus prodigia in cælo, cum in nativitate Christi nova Chaldæorum oculis stella præfulget, et in passione ejus repentina obscuritate fuscatus sol meridianus occumbit. Dat signa in terra, cum ipsa terra inconsuetis motibus contremiscit, cum rupta in partes saxa dissiliunt, cum etiam sepulcra refundunt luci corpora defunctorum. *Sol, inquit, convertetur in tenebras, et luna in sanguinem.* **D** Quid aliud est, carissimi, si spiritualia contemple-

mur, converti in tenebras solem, nisi cum Christus transit in mortem; aut converti in sanguinem lunam, nisi cum sancta Ecclesia pro confessione Christi sui variis passionibus cruentatur? Traditur morti Christus, non ut in corruptione remaneat sepulture, sed ut post inferi tenebras fulgentior elucescat. Vexatur Ecclesia manibus cruentorum, non ut inter supplicia pœnasque deficiat, sed ut per multimodos victoriarum titulos in omnem pulchritudinem cruore triumphantium martyrum decoretur. Hæc vero omnia agit et perficit una et eadem gratia concordantis Christi et Spiritus. Christus utique, qui servorum suorum pectora in omne patiendi desiderium spe perpetuæ retributionis incendit. Spiritus nihilominus vigore virtutis divinæ in contemptum mortis credentium corda confirmat. Et ideo postquam Dominus rediit victor ad Patrem, suumque se recepit in regnum, paterna secum gratia largiente, dedit apostolis suis Paracletum, quem promisit, ut fidem quam in eis ipse plantaverat, veniens desuper Spiritus custodiret. Descendit ergo in apostolos Spiritus, promittente Christo, ut appareat unam eorum esse in **D** omnibus indissolubilem voluntatem. Quam congrue autem ipsa se Divinitas alterno testimonio humanis

¹ S. Maximus, qui in præcedenti sermone invictissimis rationibus ostendit redemptionis nostræ opus ad totas tres Personas esse referendum, hic iterum eandem confirmat veritatem, desumens rationem ab unitate voluntatis; cum eadem sit in omnibus pro mundi salute. Si vero agatur de actionibus ad intra, ut aiunt theologi, docet S. Thom. 1 part., quæst. 43, art. 8. in divinis distinguentiam esse Personam mittentem et missam. Non est missus Pater, quia ingenuus; missus tamen est a Patre Filius, quia ab

eo genitus; missus etiam et Spiritus sanctus, quia a Patre Filioque procedit. *Non quælibet Persona mittit, inquit S. Thomas, sed solum illa cui convenit esse principium illius Personæ, et sic Filius mittitur tantum a Patre, et Spiritus sanctus a Patre et Filio.* Cum autem Maximus hic totus sit in commendando nostræ reparationis mysterio, in quo totæ tres divinæ Personæ operatæ sunt, dixit : *Invicem se mittunt, invicem sibi obediunt, quia non est in eis aut velle, aut posse diversum, etc.*

inserit sensibus, cum Christus prænuntiat Spiritum venturum esse de cœlo, et regnare in cœlo Christum Spiritus attestatur! Quis autem dubitet vocem esse verissimam, et ejus qui pergit ad cœlum, et illius qui venit de cœlo? *Repleti* itaque sunt hodie apostoli, ut lectum est, *Spiritu sancto, et ceperunt loqui variis linguis, prout Spiritus dabat eloqui eis* (Act. ii). Illos nimirum replevit Spiritus, quorum corda adventui ejus sanguis et doctrina Christi purgaverat. Et hæc prima fuit Spiritus advenientis utilitas, ut hi viri qui in salutem universarum gentium fuerant ordinati sermone omnium loquerentur. Tantaque Paraclæti gratia apostolorum et linguam replevit et pectus, ut nec virtus verbis eorum deesset, nec verba virtuti. Neque sane est aliud in divinis humanisque rebus, quod ita hominem faciat gloriosum, quam sancti sermonis perfectio, et cœlestis fortitudinis plenitudo. Loquebantur ergo apostoli per unum Spiritum variis linguis, ut in unam Christi fidem gentium varietas conveniret. Unde dubium non est sanctum hunc Spiritum Deum esse cum Patre et Filio confitentem: nam quis hæc alius ageret, nisi Deus, ut Romanus homo, Parthus quoque, et Medus, et Phrygius, omnisque barbarus linguam suam in Ju-

A dea peregrinus audiret, et vir Galileus arcana cœli non solum decore Græci Romanique sermonis, sed etiam stridulo murmure, gementique conatu auribus barbaris loqueretur? Olim namque cum cœlum ire contendens turrem sibi construeret humana præsumptio, nec contumax haberet conatus effectum, unius **530** sermonis consortium, immissa subito linguarum varietate, divisum est, ut dum alter alterum non intelligit colloquentem, omnis illa protinus impietatis fabrica solveretur. Nunc vero, ubi Deus homini ad cœlum parat ascensum, præconibus tantæ gratiæ cunctarum datur peritia linguarum, ne cujus gentis hominem tam magnum Dei possit latere promissum, sicut ante multa sæcula prophético sermone dictum est: *Non sunt loquelæ, neque sermones, quorum non audiantur voces eorum* (Psal. xviii). Unde manifestum est, carissimi, omnipotentis Dei Filium, qui universarum veritate linguarum æternæ salutis voluit mysterium prædicari, non unius tantum Judæi populi, sed omnium venisse hominum redemptorem. Et ideo, fratres, quia bonitas Christi nullum vult perire mortalium, ab omni nos impudicitia et iniquitate mundemur, ut in adjutorium vitæ nostræ quoque benignissimus Dei Spiritus corda illuminare dignetur, etc.

SERMO LI.

De Pentecoste IV.

ADMONITIO.

Non solum in codice Ambrosiano hic quartus de Pentecoste, et quintus qui sequitur, sed etiam in Taurinensi, *De Pentecoste homilia XVIII et XXIII* leguntur.

ARGUMENTUM. — *Etsi Unigeniti Dei et Spiritus sancti beneficia distincta esse videmus, eadem tamen est utriusque voluntas, unum propositum unumque consilium, ut Christus Spiritum repromittat hominibus, et Spiritus annuntiet Christum, ipsos Paraclætus illustret quos Salvator elegit. Divino ergo cultu hunc Spiritum veneremur.*

Quanta pro salute mortalium, fratres carissimi, omnipotentis cura sit Deo, quove dignationis affectu pericula miseratus humana, diabolicam vacuaverit potestatem, hinc plenissime et sine dubio possumus æstimare, quod et Filii sui sanguine ad fidem nos veritatis attraxit, et Spiritus sancti visitatione concessa, credentium corda firmaverit. Christus enim nos ad vitam redemit, erigit ad virtutem, ut gratiam quam Filio tradente suscepimus, Spiritu custodiente servemus. Videmus quidem, carissimi, Unigeniti Dei et Spiritus sancti sub dispensatione mysterii beneficia esse distincta, sed eandem in utroque voluntatem atque unum pietatis advertimus sacramentum. Christus namque pro salute nostra de femina nascitur, sed hominem ipsum Spiritus cooperatur in Virgine, sicut dictum est ad beatam Mariam: *Spiritus sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi* (Luc. i). Baptizatur etiam pro nobis in Jordane Filius Dei, sed ad glorificandum ejus baptismum, adest de cœlis Spiritus sanctus in columba. Usque adeo autem unum est illis propositum unumque consilium, ut et Christus Spiritum repromittat hominibus, et Spiritus annuntiet Christum, dicente Domino: *Cum venerit Paraclætus, quem ego mitto vobis a Patre Spiritum*

veritatis, qui a Patre meo procedit, ille testabitur de me (Joan. xv). Alternis nimirum se invicem testimoniis prædicant, qui indiscreta se noverunt majestate regnare. Denique, ut manifestius cognoscamus nulla eos penitus divisione sejunctos, ipsos Paraclætus visitat et illustrat, quos mysteriis suis **531** idoneo Salvator elegit. Pro omni quidem hominum genere Dominus Jesus pependit in cruce, sed non omnibus ejus illuxisset Evangelium, nisi Spiritus sancti dono, dum apostolis variarum linguarum scientiam tribuit, Dominica passio ad universarum gentium notitiam pervenisset. Parthi enim et Medi, vel Elamitæ, et cæteræ, sicut lectum est, nationes propriis apud Judæam audiunt linguis Dei magnalia, et vitæ suæ remedia prædicari. Quis igitur hæc, nisi vere omnipotens Deus, implere potuisset, ut feræ mentes religiosam discerent sanctitatem, et cœlestem susciperet barbarus sermo doctrinam? **532** Divino ergo, fratres, cultu veneremur hunc Spiritum, cui plena regenerandi virtus, et peccata remittendi potestas est, sicut instruit Dominus discipulos suos, dicens: *Ite, docete omnes gentes, baptizantes eas in nomine Patris et Filii, et Spiritus sancti* (Matth. xviii); et alibi: *Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remissa sunt, et quorum retinueritis, detenta sunt* (Joan. xx). Quis igitur tam demens hunc ambigat esse Deum, cui cum Patre et Filio inseparabilis gloria et nomen est indivisum, qui dominatione communi et peccantis superbiam punit, et humilitatem contentis absolvit, etc.

SERMO LII.

De Pentecoste V.

ARGUMENTUM. — Spiritum Paracletum, qui Filium Dei A pro redemptione mundi venturum repromisit, ipse Redemptor a Patre mittendum discipulis suis annuntiavit. Personarum est indiscreta majestas, sed distincta proprietas. Quis, nisi forte impius hæreticus aut perfidus Judæus, dubitet Spiritum sanctum esse Deum.

Ab initio sæculorum, fratres carissimi, per patriarchas ac prophetas Filium Dei pro mundi redemptione venturum sanctus nobis Spiritus repromisit: ipse enim illum suscepta novi hominis carne de Virgine nasciturum, injurias ab impiis, probra crucemque passurum, resurrectionem quoque ejus ab inferis ante multa annorum millia prophetavit. Quo completo, per Dominum nostrum Jesum Christum, perfectoque mysterio, apostolorum ejus corda mirifico majestatis suæ illuminavit adventu, ut cujus humilitatem prius passionemque cecinerat, nunc triumphato diabolo et morte devicta, æternam regni ejus gloriam prædicaret. Quem tamen Paracletum ipse Redemptor noster ante non multos dies venturum esse de cælis, et a Patre mittendum annuntiavit discipulis suis. Atque ita fit, ut dum Spiritus Christum unigenitum Dei Patris prophetat, et dum Christus a Patre venturum Spiritum repromittit, mutuaque invicem se attestatio prænuuntiant unum esse, unum velle, et unum semper posse credantur. Hic est, carissimi, Spiritus sanctus qui secretioris operatione mysterii uterum Virginis cœlesti fecunditate ditavit. Hic est Spiritus qui baptisma Christi Domini nostri, in specie columbæ visus quidem a Joanne, sed tacitus visitavit, nec suam creditur necessariam vocem, tunc cum Pater ipse loqueretur e cœlo, dicens: Tu es Filius meus C

dilectus, in quo bene complacui (Matth. xvii). Atque hæc idcirco sanctarum Scripturarum testimoniis edocemur, et personarum nobis indiscreta quidem majestas, sed distincta proprietas reveletur. Nam quantum ad Deitatis pertinet unitatem, in Verbo Patris consensus est Spiritus, et in sermone Spiritus voluntas est Patris. Quis enim Spiritum sanctum, nisi forte aut impius hæreticus, aut perfidus Judæus, dubitet esse Deum, sine quo nec baptismatis perficitur sacramentum, nec remissio tribuitur peccatorum? Quis illum ita demens abnegat Deum, in quem blasphemasse ita est impium atque mortiferum, ut blasphemantis peccatum nulla venia subsequatur, pronuntiante Salvatore nostro ac dicente: Qui dixerit verbum in Filium hominis, remittetur ei neque in hoc sæculo, neque in futuro (Matth. xii). Hic, inquam, Spiritus sanctus procedens a Patre, promissus a Filio, dona gloriæ suæ in apostolos Christi est dignatus infundere, ita ut passiones regnumque ejus omnium gentium sermone loquerentur. Hac profecto dignatione, ut quia omne hominum genus vocabatur ad vitam, dispensationem mysteriorum Dei totus ubique mundus audiret. Quanti illud, fratres, miraculi fuit, quod Hebræus homo subito erumpens in verba non sua de magnalibus Dei instruebat Græcum, docebat Romanum, 533 alloquebatur Ægyptium, atque omnes barbaras nationes propriis earum linguis informabat ad fidem! Et ideo, carissimi, omnipotentis Dei misericordias imploremus, 534 ut et nos de Deo annuntiare quæ digna sunt valeamus, et vos ea quæ dicuntur audire et intelligere debita veneratione possitis, etc.

SERMO LIII.

De Pentecoste VI.

ADMONITIO.

Hic sermo postremus est in codice Taurinensi: De Pentecoste homilia XXVII. Ibi adnotatur 24, 25 et 26 homilias deesse. Nobis jucundissimum fuit, quotquot Muratorius ex codice Ambrosiano hausit publicavitque sancti Maximi sermones, aliorum quoque codicum auctoritate eidem sancto episcopo Taurinensi a nobis adjudicatos fuisse.

ARGUMENTUM. — De gratia bonitatis, quam nobis Deus creando vel regenerando tribuit. De conceptione nativitateque Christi. De virgine matre Maria, de ejus sponso Josepho. De Spiritu sancto. Hunc esse Deum, unamque esse Patris, et Filii, et Spiritus sancti voluntatem, sanctus Maximus dilucide copioseque ostendit.

Inestimata bonitatis est gratia, fratres carissimi, quam nobis omnipotens vel creando potenter tribuit, vel regenerando clementer indulgit. Creando namque præstitit ut, vivificato in homine pulvere operatione mirabili, nos omnes, qui non eramus, essemus; regenerando autem contulit ut ea quæ prima nobis natura non dederat, nativitas secunda conferret: quæ utique secunda nativitas per baptismatis sacramenta servos gignit in filios, et cælum fidelibus pollicetur. Nobilis quidem prima illa hominum creatura; hæc vero subsequens non solum mysteriorum puritate nobilior, sed et beati Spiritus consecratione cœlestis est. Illa

nativitas peccata suscipit, ista deponit. Ibi nascendo morimur, hic vivimus moriendo. Denique, ut hanc Christus nobilitatem generi præstaret humano, servilis pro nobis partus indigna suscepit, et si conceptione dissimilis, simili tamen ratione nascendi. In quo quidem conceptu, quamvis Pater æternus adfuerit, tamen neque Matri lex mutata est pariendi, neque nascenti puero defuit vagitus infantis. Tenuit nimirum suo Pater in Filio geminæ substantiæ virtutem, quatenus majestate virtutis ejus veneranda Puerpera unum eundemque Christum, et ut Deum conciperet, et ut hominem pareret. An non ille Dei Filius videtur esse conceptus, ubi carnali cessante germine, et homo creditur virgineo formatus in utero, et Deus non dubitetur esse, qui natus est? Mirabilis partus Matris intactæ, sed multo est mirabilius virginitatem parienti mansisse post partum. Nam, quod mirum sit dictum, caro nata de carne inviolata na-

turalis pudoris claustra servavit. Ilæc vero tam sancta tamque magnifica fecit ille Deus, cui omnia cœli terræque opera pro voluntate potestatis suæ respondent, cui incomprehensa facere, non in labore vel opere, sed in jussione consistit. Qui ut novum daret virgini partum, illa egit virtute, qua cuncta fecit ex nihilo, divini namque esse operis, quod mundo huic fecunditas virginalis illuxit, Gabriel angelus missus ad Mariam revelavit, dicens ad eam: *Spiritus sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi, ideoque et quod nascetur ex te sanctum vocabitur Filius Dei* (Luc. 1). Sed et venerando illi Joseph dispensatione cœlesti semper sponso, nec unquam marito, beata Maria intaminati ventris sui servans incorrupta signacula, non filium, sed Dominum parituravit. Cui Joseph dictum est ab angelo: *Quod in utero habet Maria de Spiritu sancto est* (Matth. 1). Et illeo hoc ipsum in aures patriarchæ vox angelicæ attestationis intonuit, ne forte tanto miraculo stupentis juvenis animum sinistræ suspicionis macula vulneraret, et femineam putaret culpam ubi salutare nobis mysterium nascebatur. Nec poterat, fratres, aliter sponsus ille innocens atque sollicitus tantam fructificantis uteri credere novitatem, nisi eidem parituræ sponsæ pudicitiam virginalem missus ab alto prædicasset assertor. Sanctus itaque Spiritus, sicut legitur, in utero Virginis Unigenito Patris univit hominis carnem, univit, non artificis figurantis ingenio, sed majestate formantis, quem Spiritum vere esse Deum virtus et veritas 535 novi operis attestatur. Nam quomodo in illa salutis nostræ fabrica idem in conceptione Christi, ubi Pater non deerat, ubi inerat Filius, ubi caro nostra divino consortio jungebatur, idem Spiritus velut auctor asseritur, nisi esset illi eadem cum Patre et Filio et in natura potestas, et in voluntate communiō? Videtis itaque, fratres, quia cooperator Dei, nisi Deus esse non poterat. Erat enim, ut est Spiritus sanctus, et indivisus a Patre, et inseparatus a Filio, quibus utique, sicut sacre lectionis fidelis sermo nos edocet, non est in virtute

A distantia, sed in operatione distinctio. Ait namque de eo Christus discipulis suis dicens: *Cum venerit Paraclitus quem ego mittam vobis a Patre, Spiritus veritatis qui a Patre meo procedit, ille testabitur de me* (Joan. xv). Item de se ipso ait Salvator: *Ego sum, veritas et vita* (Joan. xiv). Ego sum, inquit, veritas; si ergo Filius, qui veritas est, Spiritum asserit esse veritatis, quis illum negare poterit Deum, nisi qui veritati de veritate non credit? Itaque Spiritus verus est Deus, quem Christus et a Patre procedere, et a se mittendum pari professione testatur. Mitti autem Dei Filius Spiritum Patris sui; mittit, non quasi obedientem præcepto, sed mysterio concordantem. Et ob hoc ipse Spiritus procedens a Patre legitur missus a Filio, ne aut aliud esse quam Pater est, aut quidquam 536 diversum velle quam vult Filius crederetur. Propter quod, fratres, sine cunctatione clarescit unam esse Patris, et Filii, et Spiritus sancti voluntatem. Quandoquidem et Filius mittit, quod Patris est; et Pater, quod suum est, imperit, ut a Filio dirigatur. Hic igitur Spiritus unum cum Patre ac Filio redemptionis peragens sacramentum universarum gentium linguis majestatem Christi mittentis annuntiat, non ut superiori officium deferens, sed imperium conregnantis insinuans. Qui idcirco apostolis dedit varietatem linguarum, ut per eos doctrina salutaris fidei populorum omnium penetraret auditum. Erat revera ipse Paraclitus in sermone multiplex, omnipotens in virtute, diversus in linguis, et unus in omnibus. Miratur omnis auditor os gentis extraneæ non extraneum proferre sermonem. Super et ipse qui loquitur, ab ore suo non sua verba procedere. Et perinde factum est, ut dum sermo varius unam per multos loquitur fidem, ad unius fidei societatem gentes dissonæ convenirent. Et ideo, fratres, declinantes vana mundi, et brevissimæ hujus vitæ oblectamenta calcantes, illum jugiter sapiamus, atque ipsum semper loquamur, qui mortalibus cœlestia sapere et terrenis loqui divina concessit. Cui honor et gloria in sæcula sæculorum. Amen.

SERMO LIV.

De Pentecoste VII.

ARGUMENTUM. — *Eandem rem agit sanctus Maximus in utraque concione; nempe credendum esse ad Patrem revera pervenisse Filium, cum videmus in sanctos apostolos descendisse Paraclitum. Utique descendit in illos Spiritus sanctus, juxta Christi promissionem, ut eos doceret omnem veritatem.*

Notum vobis omnibus est, fratres, quanta sit hujusce diei veneranda solemnitas, quibusque gaudiis tanta a cunctis sit celebranda festivitas. Hodie enim Salvatoris nostri illa est impleta promissio, qua in apostolos Spiritum sanctum, dum ipse in cœlos ascenderet, se dixerat esse missurum. Promiserat enim: *Cum autem ascendero ad Patrem, mittam vobis Paraclitum Spiritum veritatis, et ipse vos docebit omnia* (Joan. xvi). Credimus enim ad Patrem revera pervenisse Filium, cum videmus in sanctos apostolos des-

cendisse Paraclitum. Illum utique in cœlis regnantem esse non dubitamus, quando eum sacratissima Spiritus sancti munera donare videmus in terris. Victor certe ad dexteram Patris jam sedet, dum uti victor dona largitur. Unde et Salvator diaboli victor post triumphum discipulos, quos ab illius captivitate liberavit, etiam Spiritus sancti benedictione ditavit. Liberavit autem nos, cum ad resurgendum per se ipsum tartara nobis occludit; ditavit nos, cum ad regnandum, per Paraclitum nobis cœlestia reseravit. Tunc enim a morte ad vitam remeare didicimus; modo autem e terris ad cœlos docemur ascendere, sicut scriptum est: *Ille vos docebit omnia* (Joan. xvi). Quid vero docet ille Spiritus sanctus? Utique hoc tantum novit docere, quod sanctum est. Quid nobis Paraclitus insinuat? Illud utique, quod dicit Salvator: *Multa*

habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo. Cum venerit ille Spiritus veritatis, ipse vos docebit omnia. (Joan. xvi). Bonus ergo magister est Paraclitus, quia docet quæ Christus dicenda servavit. Hoc enim docet Spiritus sanctus, quod Dominus docendum habere se dicit. Optimus plane magister est, qui præceptorum exsecutor est Salvatoris. Necesse est igitur, ut illi unius sit substantiæ natura cum Christo, quem videmus unius cum Christo esse doctrinæ. Atque ideo, carissimi, ab omni nos emundemus inquinamento carnis, ut Spiritum sanctum et nos etiam mereamur

A accipere. Si nunc cum suis voluptatibus atque concupiscentiis mundum dimittimus, similem quoque Paraclitum, sicuti apostoli, veritatis nempe Spiritum habebimus, quem mittet nobis Pater, quoniam non est acceptio personarum apud Deum: ergo si legem Domini, quæ est immaculata et convertens animas, implere; si mandata super mel et favum dulciora perficere studuerimus, ad æternam illam patriam quam nobis ipse Deus præparavit, perveniemus; quod ipse præstare dignetur. Explicit.

SERMO LV.

De Pentecoste VIII.

Festivissimam illam hodierna die, fratres, celebramus solemnitate, qua Dominus noster Jesus Christus cum ad Patrem morte devicta gloriosius redisset, quem antea apostolis suis sanctum promiserat Spiritum paterna secum gratia id largiente ipsis concessit, ut fidem, quam antea, dum ipse in terris versaretur, prædicaverat, solidaret ille atque muniret. Descendit ergo hodierna die in apostolos divinus ille Paraclitus, dum complerentur, ut antea lectum est, dies Pentecostes, atque omnes essent unanimis simul in eodem loco. Simul igitur erant apostoli, cum descendit in illos Spiritus sanctus supra unumquemque eorum. Venit ergo divinus ille Spiritus in unanimis; descendit in concordem atque, ut lectum est, repleti sunt apostoli Spiritu sancto, et cœperunt loqui variis linguis, prout Spiritus dabat eloqui illis (Act. 1). Spiritus ille qui discipulorum corda mentesque replevit, a terrenis illecebris illa omnino mundavit. Ignis ille cœlestis veteris concupiscentiæ prava cuncta consumpsit. Lingux illæ, quibus sancto repleti Spiritu loquebantur apostoli, futuram in gentibus designabant Ecclesiam. Et cœperunt loqui variis linguis, prout Spiritus dabat eloqui illis. Variis ergo linguis loque-

bantur apostoli, prout sanctus ipse Spiritus dabat eloqui illis; ut in unam, eandemque fidem omnium gentium coadunaretur universitas. Parthi enim, Medi et Elamitæ, et reliquæ, sicut lectum est, nationes propriis apostolos audiunt colloquentes sermonibus Dei magnalia. (*Desunt in originali quindecim lineæ, caractere omnino deletæ.*)

Etsi enim etiam ipsi in hac sanctissima die congregentur in unum; etsi ea quæ dicimus et ipsi audiant, ad iudicium tamen audiunt, nisi respiscant. Ecquid enim ipsis proderit arrectis audire auribus, quod corde respuunt, ejusdemque sancti Spiritus nobiscum diem celebrare, cujus lumen aversantur. Vos autem, fratres, membra corporis Christi, viva sincere unitatis germina, hunc diem semper celebrate..... Hoc enim etiam nunc in vobis impletur, quod illis diebus, quando in apostolos sanctus descendit Spiritus, præsignabatur. Nam sicuti tunc quisquis in se descendentem illum obtinuit Spiritum, ut etiam si unicus homo omnium loqueretur linguis; ita et nunc per omnes gentes linguis omnium ipsa loquitur veritas. Explicit.

CLASSIS SECUNDA.**SERMONES DE SANCTIS.**

SERMO LVI.

In natali S. Agnetis.

ADMONITIO.

537 Tillemontius, tom. V, pag. 341, Maximo nostro hanc panegyricam orationem adinendam censet, pluraque congerit suæ opinionis argumenta. Primum ex silentio Baronii et Bollandistarum, qui de martyrio S. Agnetis agentes hujusce sermonis non meminerunt; deinde testimonio utitur monachorum Benedictinorum congreg. S. Mauri, qui hunc sermonem S. Ambrosio attributum in tribus codicibus mss. se reperiisse testantur, et tanquam ineditum sub ejus nomine vulgaverunt. Tertio loco stylum a Maximiana puritate et elegantia discrepantem dicit. Postremo de aliquarum vocum barbarie queritur, de qua orationis auctorem insimulat; quare concludit opellam illam sequioribus sæculis conditam verisimilius esse. His breviter respondeo. Et quidem ad primum dicam, argumentum negativum juxta criticæ canones nihil concludere; potuit enim Baronius, qui nonnisi circa annum 1560 Annales Ecclesiæ scribere cœpit, hunc Maximi sermonem Coloniae an. 1535 cum reliquis editum ignorare; quemadmodum Benedictini monachi S. Ambrosii editores, multo Baronio posteriores, ejus editionem ignorarunt. Eadem impressio Coloniae ipsos Bollandistas, quamvis illa in provincia versati fuerint, fugit; ac proinde mirum non est, si S. Maximum inter Patres qui de Agnetis martyrio egerunt, siluerint. Quod spectat ad tres codices, quibus fidentes Benedictini monachi sermonem hunc Ambrosio tribuerunt, illud aio: sex mihi suffragari codices, nempe Vat. 1025 pag. 132, 169 pag. 115, et 174 pag. 139 bibl. olim ædil. eccl. metrop. Flor., iv Plut. 33 partis sinistrae bibl. olim Minor. Convent.

nunc in Laurentiana, codex Lucensis præterea 85, et Casinensis 144 pag. 283, qui omnes conceptis verbis S. Maximi auctorem inscribunt. Hanc autem orationem collectores omnes homiliarum et sermonum huc usque S. antistiti nostro dederunt, et Ruinartus in admonitione ad Acta martyrii S. Agnetis, pag. 402 edit. Veron. an. 1731, hæc de Maximi homilia in laudem S. Agnetis habet: *Fusius etiam ejus martyrium exponit S. Maximus episcopus Taurinensis in homilia quam de ejus laudibus scripsit*. Secunda igitur Tillemontii objectio concidit omnino. Neque potior est tertia. Nam ea dissimilitudo styli quam Tillemontius se animadvertisse scribit, nulla est, nostro quidem judicio. Iis enim eadem est ornata splendetque oratio quæ in cæteris quisque frequenter cernere poterit. De vocibus barbaris quas postremo loco Tillemontius opponit, hoc dicam breve: Maximum non nisi verbum *subarro* ab Hieronymo ante usitatum usurpasse; in reliquis puro usus est Latino sermone. Quare si Hieronymum nemo barbære scripsisse accusabit, eo quod voces aliquando minus Latinas usurpaverit; nec S. Maximus eodem de vitio insimulandus erit. Argumentis Tillemontii jam excussis, nihil est, arbitrator, causæ, cur is sermo adimendus esse Maximo videatur.

ARGUMENTUM. — *Beata Agnes mirifice laudibus a sancto Maximo effertur, quod per vestigia Matris virginis ad cœlestem thalamum pervenit, contemnendo mundi divitias, exsecrando carnis concupiscentias, et solam Christi pulchritudinem adamando.*

Cum in toto mundo virgineus flos Mariæ immarcescibiles coronas innectat, et sceptrigeram pudoris aulam immaculato conservet affectu; eo usque integritas perseveravit ad palmam, ut in puellis tropæum sanctitatis arripere, et per vestigia Matris virginis ad cœlestem thalamum perveniret. Hinc est, quod annulo fidei Agnes se asserit subarratam, et clamat ^a se amore constrictam. O quam imitabilis virginis virgo, ^b cui tradidisti amoris exemplum! O quam sanctum pectoribus virgineis tribuisti responsum, contemnendo mundi divitias, exsecrando carnis concupiscentias, et solam Christi pulchritudinem adamando! Accedite ad puellam, puellæ, et discite in annis infantia ⁵³⁸ quales in pectore suo circa amorem Christi ^c flammam incendit. Dicit se amatori suo servare fidem, et ejus corpus concupiscere solum, qui pro amore ^d omnium mortis non recusavit interitum. Discite, virgines Christi, amorem in puella ferventem, et omnes mundi divitias velut stercora recusantem. Ideo enim sanctorum per litteras traduntur exempla, ut unusquisque pro qualitate sexus, et ^e pro ætate annorum modum sui propositi teneat, et sicut per virginem virgines, ita et per conjugem conjuges vincere sæculum pro Christi amore studeant, ac repugnatione animi mundi dulcia recusantes, et ejus non recusantes austera, ad delectationes perpetuas et ad gaudia æterna pertingant. Hæc dicentes non vituperamus conjugum casta commercia, sed virginum perseverantiam adornamus; non enim virginitas malis rebus superponenda est, sed est rebus optimis præferenda. Quæ enim mundis mundior, et sanctis sanctior est, non indiget malarum rerum vituperatione laudari. Sequantur itaque sancta conjugia patriarcharum conjuges in religione positæ, ac

divinis ⁵³⁹ litteris informatæ, Saram, Rebeccam, Rachelem, Annam, Susannam, Sephoram, imitentur uxores: Christi vero virgines solam Virginem Matrem ^f virginis luminis subsequantur. Hujus pedissequa Agnes beatissima de se magnum pudicitia excitavit exemplum, cur virginitatem prætulit vitæ, omnemque se amorem terrenum per amorem cœlestem expellens, tropæum crucis Christi arripuit; et tam contra libidines quam etiam contra universa supplicia fide potius armata quam ferro, fortiter dimicavit et vicit. Aspicit denique blandientem, et renuit: minantem, et despicit: ^g incendium attendit, et ridet. Nescit aliquid amare, quod transit; et dum nimis virginitatem diligit, nec ludibria, nec flammam, nec supplicia, nec carnifices metuit: postremo nec gladium ^B ^h furentis persecutoris expavit. Compellitur virgo ornamenta suscipere corporis, sed renuit; quoniam jam susceperat mentis; ⁱ et quia non de elegantia corporis humani placere studebat, quia timebat de fœditate animæ Domino displicere, ^j dabat interius per fidem suæ mentis candorem atque pulchritudinem animæ, quam excolebat; et quantum sciebat, quod animam suam pulchram faceret, ^k tantum in sua carne erubescere se esse fornicatorem: tantumque studuit displicere carnalibus in carnis aspectu, quanto Christo ^l instituit, et ejus angelis complacere. Turbatur juvenis a puella contemptus, et se muneribus complacere posse existimans, aurum, gemmas congemmans, vestes, ^m prædia pretiosa convectat. Sed quia Christi caritas pretium pecuniarum non habet, virgo sacratissima in suo gradu usque ad sanguinis effusionem permansit; quoniam suo illam sanguine subarraverat Christus. Ad concupiscentem igitur revertitur census, et inconcussa virginitas Christo semel oblata perdurat. Discite, virgines Christi, normæ puellaris exempla, et oblata sub specie pietatis minuscula virorum tota intentione respuite, et quasi rabidi canis morsu omni cum gaudio recusate. ⁿ A

^a Cod. Vat. 1267 sub nomine Ambrosii, *se amori Christi conscriptam*. Legit Galesinius, *amore sponsi constrictam*.

^b Idem Galesin., *tui amoris tradidisti exemplum*. Cod. Vat., *tui tradidisti amoris exemplum*.

^c Idem Galesin., *flammam accendit*.

^d Idem Galesin., *hominum*.

^e Cod. Vat. 174, *pro proprietate annorum*, etc.

^f Galesin. omittit *virginia*.

^g Galesinus, *incendium intendit et videt*. Cod. vero 4 Sanctæ Crucis Minor., *incendium attendit et arripit*.

^h Ita etiam cod. 4 S. Crucis Minor.

ⁱ Codd. 174, et Vat., *et idem non de elegantia corporis homini placere studebat*, etc.

^j Galesinius legit: *dabat intus per fidem suæ menti candorem, pulchritudinem excolebat animæ*, etc.

^k Idem Galesin., *tantum in corpore erubescere se*, etc. Idem cod. Vat., *tantum in sua facie erubescere*.

^l Cod. Vat., *quæ Christo instituit*.

^m Galesin. legit *præmia pretiosa*, non *prædia*.

ⁿ Idem Galesin., *A quo receperis, quo timeas Deum; non accipias quo diligas mundum*. Codd. tamen 174 et 4 S. Crucis Min., *A quo non receperis, quod timeas Deum nec accipias, quod diligas mundi*.

quo non **540** receperis quod timeas Dei, non accipias A quod diligas mundi : accipe, ^a accipe, virgo, sed quod amori æterno proficiat. Quotiescunque ab homine consecuta fueris census, sic accipe, ut te ^b Christi sponsam agnoscas. Videt ille intus in mente quid facias, et quam expetenter ejus virgines comiteris, attendit. Videte ergo quomodo sequitur Agnes Mariam, per opprobria. Nullum potuit penitus formidare supplicium ; cui etiam lupanar turpitudinis locus efficitur orationis ; et ubi diabolus ei ignominiam corruptionis præparaverat, illic eam percipere fecit Dominus coronam suæ virginittatis et palmam ; sed hoc est in suis sedibus hostes vincere, captivam ductam virginem ^c ad penetralia regis libidinum, ipsum regem a virgine quam captivaverat vinctum ; et victum cum virginis triumpho exire. Nam qui tenuerat, tentus est ; qui traxerat, tractus est ; qui occidere se putaverat, occisus est. Denique ut probemus diabolum a virgine ^d tunc fuisse victum, illius juvenis factum ad animum revocemus, quem contra Agnetis infantiam sic armaverat inimicus, ut nudam saceret trahi ^e ad lupanar per vulgus, sub voce præconis ducis populum ad libidinem invitantis. Hunc ergo ducem fuisse diaboli nemo est qui dubitet ; et victo duce, populum esse superatum omnibus notum est : superatis autem cum suo duce populus, tyrannum teneri captivum omnibus patet. Constat autem, diabolum superatum, quoties contra virginem arma ^f arripuit. Nam exspoliata virgo, crinibus tegitur ; et nudata ab hominibus malis, ^g vestiebatur ab angelis bonis ; et damnata in prostibulo turpitudinis, in gremio apparuit castitatis. Efficitur oratorium angelorum locus, qui perditarum fuerat animarum ; et ubi semper naufragaverat castitas, illic est coronata virginittas. Denique populos, quos præco ad libidinem invitaverat, virgo ^h ad castitatem obtinuit : et quos ad eam diabolus inquinatos induxit, illa a se mundos eiecit ; omnes namque singillatim ingressi, unus alterum sustinebat **541** ingressum, ⁱ quem egressum, dum non crederet mundum, se exhibebat immundum : sed ingressus ad libidinem, ad adorandum Dominum meritis virginis tenebatur ; et exibat inde Dei servus, qui diaboli fuerat servus intus ingressus ; et tot facti

sunt Christi cultores, quot diabolus corruptores se putaverat virginis invenisse. Remansit itaque juvenis ^j qui reprobationis hujus auctor exstiterat : qui se putabat defensorem virginis superare, hic splendorem, ^k dum provocaret ad ^l luxum, vitam, quam videbatur habere, amisit : et mortem, quam quærebat, invenit. Succedunt ridentibus lacrymæ, et insultantibus finem ^m lamentationes imponunt. Attendit virgo lugentem judicem, et quem minantem ante contempserat, nunc deprecantem exaudit. Illico igitur, ut cœpit orare pro mortuo, et a mortuis excitat salvum, qui morti fuerat deputatus ; et ad gaudium evocat, qui fuerat præcipitatus in luctum. Nam qui incestus fuerat mortuus, castus exsurgit ; et sit prædicator castimonie, qui persecutor exstiterat castitatis. Ad hæc sacrilegi conturbantur in templis, et Christum ⁿ ista miracula facientem non timentes, excitant seditionem ignobilis vulgi ; ut ratio, que suadebat finem seditionum, clamoribus pulsa, locum in mentibus hominum invenire non posset. Pater vero suscitati filii tristis abscessit, et (ut legitur) turbis furentibus vitiatum dereliquit. Virgineo itaque corpori stridentes ^o præparantur flammæ, sed corpus, quod incendia libidinum superaverat, refrigerium **542** in mediis flammis invenit : et quæ ad hoc focos ingressa fuerat, ut arderet, cœpit per sanctam virginittatem algere, ^p ut disceret virginittas flammis sibi et incendia penitus dominari non posse. Nec illos periisse æstimes, quos pro nomine Christi consumpsit incendium. Nam cum legeris Eliam ignibus raptum, et pueros tres in mediis ^q ignibus, nulla ratione consumptos : aut quia Laurentium craticula ^r consumptum recolis, et Agnem, sicut Theclæ flammarum globos evasisse cognoscis, nullam in his suspiceris varietatem fidei tunc fuisse ; una etenim fides sanctos Dei in passione exercuit, et diverso genere gloriarum reddidit utrobique victores. Nam qui consumptus est martyr, exsultat ; et qui evasit victor, exsultat ; ^s et Isaiam sectum martyrem fecit, et Daniele leonum rabiem morsusque contemnerentem, probatissimum Deus confessorem expressit : quo facto utrosque diaboli ostendit esse victores ; unus enim moritur, et triumphat, alius evadit, et regnat.

^a Apud Galesin. et in cit. cod. non repetitur accipe.

^b Duo mox citati. codd. Laurent., sic accipe, ut te sponsam Christi esse cognoscas.

^c Cod. Vat., ad penetralia regis libidinum, ipsum regem, qui eam captivaverat, vincere, et victo cum virginittatis exemplo exire. Nam, etc.

^d Galesin., a virgine ista tunc, etc.

^e Cod. 4 S. Crucis Min., ut nudam saceret trahi per plateas ad lupanar, etc.

^f Cod. Vat., corripuit.

^g Cod. 4 S. Crucis Min. et Galesin., vestitur.

^h Cod. Vat., ad captivittatem obtinuit.

ⁱ Idem cod. Vat., quem egressum dum crederent immundum, se exhibebat mundum.

^j Idem cod. Vatic., qui probationis hujus auctor exstiterat.

^k Cod. 174, dum provocaret audacter.

^l Cod. Vat., hic splendorem dum provocaret ad lu-

ctum, vitam, quam videbatur habere, etc. Galesin. legit : hic dum splendori cælesti non cessit dans honorem, vitam, quam videbatur habere, etc.

^m Cod. 174, finem lamentatio imponit.

ⁿ Galesin., hæc mirabilia facientem contremiscunt : excitant seditionis, etc.

^o Cod. 4 S. Crucis Minor., præpararunt.

^p Idem cod. 4 S. Crucis Min., ut disceretur, virginittatis flammis sibi, et incendia penitus, etc.

^q Galesin. legit in mediis flammis.

^r Cod. 4 Sanctæ Crucis Min., aut quia Laurentium craticula susceptum consumptum recolis. Galesin. vero, aut dum Laurentium craticula assatum recolis.

^s Galesin., et Isaias sectus martyrem se fecit, et Daniel. . . . contemnens probatissimum Dei confessorem expressit. Textus autem noster conformis est lectioni tum cod. 174, tum cod. 4 S. Crucis Minor., tum etiam Cod. Vat. 1267.

Veni jam virgo ad thalamum quem quæsisisti; et pro amore sponsi gladium percussoris admitte; ut sponsam te virginitas immaculata comprobet Christi, et martyrem confessio probata consignet. ^a Felix cæterva virginum, quibus studium est tuæ confessionis sequi vestigium; habebunt enim tecum coronam in cælo, quæ tecum superaverint inimicum in mundo. Nam sicut tibi Mariæ vestigia prosequenti participatio æternæ remunerationis apparuit, ^b ita his imitantibus æterna credimus gaudia non neganda ^c. ^d

SERMO LVII.

In nativitate S. Joannis Baptistæ I.

ADMONITIO.

543 Antiquissimam esse in Ecclesia institutionem diei festi in honorem nativitatis S. Joannis Baptistæ arguunt eruditij scriptores ex serm. 292 Augustini in festivitate ejusdem S. Præcursoris, ubi ait, *eam a majorem traditione suscepisse*. Ex quo Augustini loco eruitur, multo ante concilium Agathense initio vi sæculi habitum S. Joannis natalitium diem, ut opinatus est Thomasinus lib. v de Celeb. Festor., cap. 5, coli cœpisse. Inter præcipuas vero celebritates hic dies haberi ab Ecclesia testatur S. Bernardus epist. 174: *Quæ cæterorum non nativitate, sed mortem sanctorum indicat, et prædicat pretiosam, singulari quadam exceptione festis præstat gaudiis, veneraturque ipsius natalem, de quo nuntiante angelo singulariter legitur: et multi in nativitate ejus gaudebunt*. Primum hunc sermonem Muratorius ex codice Ambrosiano exscripsit et publicavit.

ARGUMENTUM. — *Lætandum esse de Joannis Baptistæ nativitate S. Maximus scribit, quod prædestinatus a Deo prædicaturus advenit, Agnum Dei Redemptorem nostrum adesse. Nonnulla addit de parentibus Joannis Zacharia et Elisabeth.*

Religionis devotionisque nostræ ratio exigit, fratres, ut hodie de beati Joannis Baptistæ nativitate lætemur, qui prædestinatus a Deo humani generis lætitiâ et cœli gaudium prædicaturus advenit. Hic est, de cujus ore adesse Redemptorem nostrum, adesse Agnum Dei, nova voce mundus audivit, qui et testis, desperantibus de successione parentibus, per angelum prout tanti mysterii indubitatus et nuntius esset, mittitur nasciturus. Quis autem prudentius non credat eum divina annuntiasset mysteria, in quo procreando curam pervideret fuisse cœlestem? Qui cum necdum esset filius, imperfectusque in utero gestaretur, prærogativa tamen indultæ sibi gratiæ æterno gaudio viscera materna supplevit, et felicitatem dudum sterilis ventris ante partum suum beata mater agnovit. Ait enim, sicut lectum est, Elisabeth ad Mariam: *Ecce ut facta est vox salutis tuæ in auribus meis, exultavit in gaudium infans in utero meo. Et unde hoc mihi, ut Mater Domini mei veniat ad me (Luc. 1)? Non mirum, dilectissimi, si anus hæc præscientiæ ditata est munere, quæ Altissimi Dei erat paritura præconem. Facta est 544 autem sterilitate*

sua gloriosior, quæ dum ejus differtur fecunditas, dono partus unius honorem totius posteritatis obtinuit. Quæ, dum velut infructuosa viro suo usque in ætatem ultimam congemiscit, subito non sibi tantum filium, sed universoni mundo salutis æternæ nuntium parturivit, et hujusmodi nuntium, ut priusquam prodiret ex utero, privilegio jam futuri ministerii, maternæ linguæ prophetalem spiritum propinaret, atque os Zachariæ patris, quod incredulitas clauserat, prædicti per angelum nominis sui virtute reseraret. Conticuerat enim Zachariâs, non ut mutus remaneret, sed ut divinitus ei loquendi usus redditus, cœlesti testimonium propheticum perhiberet infanti. Ideo autem sacerdos qui universæ plebi loquebatur, obmutuit, ut quia publica erat taciturnitas sacerdotis, ad totius populi notitiam sacratæ nativitatis mysterium perveniret, et non credere ei nullus auderet. Quem jam nasciturum dubitaverat pater, vindictam taciturnitatis incurrit: ait enim Evangelista de eo: *Non erat ipse lux, sed ut testimonium perhiberet de lumine, ut omnes crederent per illum (Joan. 1)*. Non erat quidem lux, sed erat totus in lumine, qui testimonium meruit vero lumini perhibere. Et ideo, fratres, ob honorem beatissimi Joannis hunc nativitatis ejus diem omni cum exultatione celebremus, qui ad propellendas mundi tenebras sempiternum cœli lumen et ante omnes agnovit, et primus ostendit.

SERMO LVIII.

De eodem S. Joanne Baptistâ II.

ADMONITIO.

545 Erutus ex codice Ambrosiano, et editus a Muratorio tom. IV Anecdota

ARGUMENTUM. — *Joannes, missus a Deo nuntius advenit Christi, ejusque salutiferæ reparationis, ab ipsa nativitate mysteriis omnibus consecrandus erat. De Zachariæ silentio, deque Joannis nondum nati virtute sanctus Maximus disserit.*

^a Cod. Vatic. 1267, *Felix cæterva virginum, quibus studium est tuæ sequi confessionis coronam in cælo, quæ tecum superaverint, etc.*

^b Galesin. legit ita eis te imitantibus.

^c Codex 4 Sanctæ Crucis Minor., et Galesin., *Itaque, o splendida Christo, pulchra Dei Filio, et*

^d Non Galesinii editionem, sed Parisiensem Maurinorum secuti sumus, quam esse emendatiorem novi-

omnibus angelis et archangelis grata, ut nostri meminisse digneris, quibus possumus precibus exoramus; ut nobis ille tribuat peccatorum indulgentiam, qui tibi tuorum omnium laborum tradidit palmam, qui regnat cum Patre et Spiritu sancto: quia ipsi est honor, laus, gloria et potestas in sæcula sæculorum. Amen.

mus, collatis præcitatæ codicibus Laurentianis, ex quibus aliquas variantes decerpimus.

livitatem fecit esse mirabilem; sicut de beato Joanne Baptista decursa Evangelii lectione cognovimus, cui tanta indulta est prerogativa nascendi, ut prophetis atque evangelicis praeunaretur vocibus nasciturus. Aut quomodo non omnibus erat mysteriis consecrandus, qui veniebat pro redemptione deficientis mundi sacramentorum Dominum revelare? Concepit ergo eum, sicut audistis, de justissimo viro senissima et sterilitis femina, ut ex multiplici desperatione et nascentis pueri gloria, et potentia operantis Dei magnificentior appareret. Hic est de quo praedictum legimus per Prophetam: *Vox clamantis in deserto* (Isai. xl, Luc. iii). Et ideo Zacharias sacerdos sub sententia angeli increpantis obmutuit; quia promissi magnitudine conturbatus futurum se patrem annuntiatæ vocis esse non credidit. Quod quidem magna Dei dispensatione factum esse perspiciamus, ut universa Judæorum plebs, dum causam tanti silentii percunctatur, procreandi pueri disceret veritatem, et sanctæ conceptionis secretum magni pontificis taciturnitas publicaret. Indicitur ergo silentium patri, ne præco cælestis Verbi per silentium nasceretur, quanquam altioris in hoc mysterii arcana pandantur. Nam in illo silentio sacerdotis, adventante utique Christi gratia, et severitis antiquæ legis obmutuit, **546** et ritus omnis carnalium conticuit victimarum. Sed tamen ne quid in beato Joanne non esset mirabile, linguam patris, quam concipiendus vixerat, natus absolvit, ut beatissimus senex, qui inter officia veterum traditionum usum sermonis amiserat, innovata per filium voce, nova mysteria prædicaret. C

SERMO LIX.

De eadem nativitate S. Joannis Baptistæ III.

ADMONITIO.

547 Ex veteri codice biblioth. S. Emmerami, hic sermo nunc primum in lucem prodit.

ARGUMENTUM. — De beatæ Mariæ Virginis et Elisabeth occursum atque salutatione; de Joanne, qui ab Isaia vox clamantis in deserto appellatus est. Quid sit parare viam Domino, et rectas facere semitas ejus.

Beati Joannis Baptistæ veneranda festivitas, fratres carissimi, per universum mundum hodie a fidelibus celebratur, qui hoc prophetica dignitate promeruit, ne a laudibus ejus sileret fidelium posteritas, cujus a Deo dicatur ipsa nativitas. In tantum autem specialis in eo præfulsit electio, ut ex justissimis ortus parentibus antea mereretur annuntiare Dominum hujus mundi Salvatorem venturum, quam nascendi haberet initium. Denique Elisabeth sancta et anus mulier, cum propter sterilitatem diffusa de filio a sene jam marito, angelo præmonstrante, conciperet, visitante se castissima virgine Maria, quæ etiam et a Spiritu sancto, angelo dictante, conceperat in utero Salvatorem, in ipso salutationis occursum dicebat: *Benedicta tu inter mulieres, et benedictus fructus ventris tui: ecce enim, ut facta est vox salutationis tuæ in auribus meis, exsultavit in gaudio infans in utero meo* (Luc. i). O quam dignus et felix sanctarum occursum feminarum! O quam sancta saluatio, Virgo

A Nec mirum si hæc tam stupenda miracula per illius merita provenerunt, quem tanta Dei comitata est gratia, ut de adventu Christi mensuram humanæ conceptionis egressus intra viscera adhuc maternæ gauderet. Ait enim, sicut audivimus, Elisabeth ad Mariam: *Ecce ut facta est vox salutis tuæ in auribus meis, exsultavit in gaudio infans in utero meo* (Luc. i). Tanta enim illum, etiam cum formaretur, jam virtus agebat, ut ad documentum cælestis mysterii, quod prædicaturum se humano generi sentiebat, nativitatem suam prophetalibus indicibus præveniret. Quid ergo miramur si Joannes venientem Christum ad baptismum suum absque ulla hæsitacione cognovit, si cum necdum ipse prodiiisset in lucem, virginali eum in utero adesse præsensit? Quæ vero eum B intra alvum maternam exsultatio commovisset, clarissima postmodum voce testatus est dicens: *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi* (Joan. ii). Propter hanc vocem, carissimi, omnia illa quæ audistis in Joanne, præmissa sunt sacramenta, propterea illius gloriosa conceptio et vita est laudabilis præparata, ut de ore tam sancto absolutionis suæ vocem mundus audiret. Quam pulchre autem Christum Dominum nostrum agni vocabulo nuncupavit, cujus solius sanguine placandus erat Deus, et universa redimenda mortalitas! Dignum ergo est, fratres, ut pro honore tanti viri devotissimis semper festivitibus exsulemus, qui uno pariter testimonio, et præsentiam Domini prodidit, et imminentis ejus remedia prophetavit.

mater Domini Salvatoris matrem visitat Præcursoris! O quam beatissimæ matres beatissimorum parvulorum sanctissimæ nutrices! O gloriosum præconis officium, qui intra viscera materna adhuc conclusus ad futurum jam Salvatorem mundi, quem adhuc sermone non poterat, spiritu tamen prophetico revelabat; nec enim poterat veteri sub lege ordinem suam natura mortalis servare, quando per novam divinitatis gratiam novum saluti hominum mysterium parabatur. Hic est enim Joannes qui ab Isaia propheta *Vox clamantis in deserto* (Isai. xl) vocabatur, qui recte vox dicitur, quia enim intonante præconis sacramenta **548** redemptionis humanæ surda jam dudum ab omni auditu bono cæpit audire mortalitas. Nos itaque, carissimi, audiamus quid ad profectum omnium nostrum Salvatoris nuntius prædicabat: *Parate, inquit, viam Domino, rectas facite semitas ejus* (Luc. iii). Vere dignus beatus Joannes qui in semitas rectas male viventium dirigeret pravitatem: quid enim est parare viam Domino, nisi venienti de cælo Judici, purgato a vitiiis per confessionem et penitentiam pectore, simplicis cordis habitaculum Domino præparare? Quid est rectas facere semitas Dei no-

stri, nisi ut tales actuum nostrorum nobis vias muniamur, per quas ambulare propitius Dominus ad nos veniens delectetur? Ille viam Domino suo parat, qui luxuriantis carnis suæ respiciens voluntates, solo mentis nisi Domini præceptis adhærens vigore se castitatis et continentiae accingit. Optimam parat Deo viam, qui malignis resistens cogitationibus mundo corde et casto corpore ante Deum semper innititur incedere. Nos ergo, fratres, quandiu in desideriis carnis et cupiditatibus inhæremus terrenis, viam Domino secundum prophetica monita non præparamus. Propter quod revertentes ad baptismi præcepta Joannis, paremus in nobis Domino viam

A digna penitentia, et confessione veracissima malorum, quæ fecimus, et eleemosynis, et pauperum cura sollicita cæterisque operibus justitiæ et pietatis, quatenus videns in nobis Dominus itinera bonæ voluntatis, ovidulas suas, multis jam laboribus et tribulationibus fessas, de ærumnosa hujus sæculi vita secum ad æterna gaudia provehere dignetur, ut sicut Præcursoris Domini hodie nativitate gaudemus, ita de reconciliatione nostra cum Deo Patre nostro lætemur, hoc operante et largiente Domino nostro Jesu Christo, qui cum coeterno Patre et Spiritu sancto vivit et regnat Deus per omnia sæcula sæculorum. Amen

SERMO LX.

Item de nativitate S. Joannis Baptistæ IV.

ADMONITIO.

549 S. Maximo hic quoque sermo ascribitur in laudato codice S. Emmerami; ac præterea in Laurentiano 39 Plut. xvii, in quarto biblioth. olim S. Crucis Minor., et in 174 biblioth. quondam ædilitium eccles. major. Florentin., fol. 224, a tergo.

ARGUMENTUM. — *De Joanne Baptista majore cæteris prophetis, ex parentibus senibus nato; de Zacharia sacerdote de vice Abia obmutescente; de austeritate vitæ Joannis, de ejusdem baptismo atque martyrio; de ratione digne celebrandi solemnia Præcursoris.*

Sancti præcursoris Domini Joannis Baptistæ nativitatem, quam hodie celebrat sancta universalis Ecclesia, fratres carissimi, multis modis antea sancti prophetæ Domini prænuntiaverant. Quod divinæ pietatis providentia gestum debemus intelligere, ut qui major cæteris esse debebat prophetis, ipse etiam majori præ cæteris prophetiæ spiritu a honoraretur: quia prophetæ officium est ventura dicere, non etiam demonstrare; Joannes denique ideo major erat cæteris prophetis, quia et Dominum Salvatorem annuntiavit venturum, et adesse monstravit. Hac quoque ratione sicut de ipsis Domini adventu, ita et de præcursoris ejus nativitate antea prophetatum est, ^b ut is qui nova venerat nuntiare, et penitentiam prædicare, nemo inauditam a sæculis talem prædicationem sua perfidia potuisset rejicere, sed ut credibilis fieret omnibus audientibus prædicationis ejus officium. Dignum enim ^c est ut qui Regem omnium regum, et Dominum dominorum non solum nuntiare, sed etiam demonstrare venerat, dissimili etiam cæteris procreatione nasceretur. Nulli ^d enim dubium est quin in senibus jam frigeret concupiscentia carnis, ^e nec ultra sexagesimum ætatis annum, et senibus jam ab omni lascivia carnis liberis nascebatur,

^B ut sacri textus Evangelii probat: *Fuit, inquit, 550 in diebus Herodis regis Judæ, id est tempore nativitatis Christi appropinquante, sacerdos quidam nomine Zacharias de vice Abia (Luc. 1). Sed nunc primum dicendum est de Abia, et postea cœptum ordinem sequi. Nam David cum de structura templi, et de ejus tractaret atque disponderet officio, omnem progeniem filiorum Aaron in partes divisit viginti quatuor, et de singulis partibus singulos elegit pontifices qui vicissim per ordinem ministrarent ^f in sacrario templi; ea tamen promissione, ut si quis pontificum vita decederet, optimus in ea parte ad sacerdotium eligeretur successor. In qua etiam divisione Abia iste, de cujus vice et generatione Zacharias oritur, octavo loco positus inveniebatur, et uxor Zachariæ de filiabus Aaron, cui nomen Elisabeth. Erant enim ambo justi ante Deum, incedentes in omnibus mandatis et justificationibus Domini sine querela, et non erat illis filius, et quod esset Elisabeth sterilis, et ambo processissent in diebus suis. Factum est autem ^g ut Zacharias in ordine vicis suæ ingressus sanctuarium, ut incensum poneret; et subito angelus Domini apparuit ei, dicens: Ne timeas, Zacharia, quoniam exaudita est oratio tua, et uxor tua Elisabeth pariet tibi filium, et vocabis nomen ejus Joannem. Zacharias hoc audito contremuit; et quia jam senex erat, et uxor ejus nonagenaria, non credebat fieri propter senectutem, quod angelus promiserat per veritatem; et quia non credidit, ideo mutus permansit, usque*

^D Nam cum David, etc., structura templi, etc.

^f Idem cod. 174, ministrarent in sacrificio templi; ea tamen provisione, ut si quis pontificum vita decederet, optimum in ea parte ad sacerdotium eligerent successorem. Huic lectioni conformis est lectio cod. 39 Laurent.

^g Cod. 39 legit, Factum est autem, cum Zacharias in ordine vicis suæ ingressus esset sanctuarium, ut incensum poneret, subito angelus appareret ei.

^a Cod. 59 sup. cit., ornaretur.

^b Codd. 174 cit. et 39 Laur., ut ejus qui nova, etc.

^c Idem cod. 39, Dignum enim erat ut, etc.

^d Idem cod. 39, Nulli dubium est quod in senibus jam refrigescat.

^e Cod. 174, nec ultra sexagesimum ætatis annum, posse filios procreari. Joannes autem ultra modum naturæ ex senibus jam ab omni ordine nascitur. Abia quippe temporibus David regis summus pontifex erat.

¹ S. Maximus, ut omnibus titulis sanctam admirabilemque Joannis Baptistæ nativitatem annuntia- ret, ab ætate parentum jam nimium protracta cepit

rationem; dixitque ergo eos lascivia, principio utique peccante caruisse, non autem concupiscentia, desiderio scilicet laudabili filios procreandi.

dum jam octavus dies esset nativitatis Joannis. Hic palam intelligendum est quod Joannem obsecratio creavit patris, non voluptas etiam matris : contra impossibilitatem corporis, contra sterilitatem viscerum, Zachariæ precibus uterus Elisabeth intumescit, et concepit non natura, sed **551** gratia ¹. In mense autem septimo æquinocio autumnali conceptio est S. Joannis in utero matris suæ. In mense autem primo alterius anni in æquinocio vernali conceptio est Domini Salvatoris in utero Virginis matris. O præco Domini Salvatoris, quam mirabiliter natus, et quam justis etiam parentibus ortus, et quod membra corporis offerre non poterant, gratia concesserat Salvatoris! et qui matrem sterilem fecundabat, patris muti etiam linguam solvebat, ^b et statim in præconium Salvatoris eruperat. Justus enim ex justis parentibus ortus etiam justitiæ operam in semetipso monstrabat, et qui parare viam Domino in cordibus fidelium venerat, recte etiam pœnitentiam peccatorum agere prædicabat, austeritatem etiam vitæ, quam in aliis prædicavit, ipse in sua conversatione monstravit : *Erantque vestimenta ejus de pilis camelorum, et zona pellicea circa lumbos ejus; esca autem erant locustæ et mel silvestre : vinum et siceram non bibit, et omne immundum non manducavit omnibus diebus vitæ suæ (Marc. 1).* Anno autem trigesimo a nativitate cœpit baptizare venientes ad se, et prædicare populo baptismum pœnitentiæ, ut per pœnitentiam et confessionem peccatorum digni existerent ad percipiendam remissionem peccatorum, quam quia dare non potuit suo baptisate, tamen prædicabat eum esse ad nos venturum cito Christum Dominum Salvatorem, de quo et ipse Joannes, et omnes in eum credentes, et in nomine ejus baptizati non solum remissionem peccatorum, sed et vitam essent percepturi æternam. Cur autem baptizavit Joannes, cum remissionem dare non potuit, nisi ut præcursoris ^c ejus ordinem servaret, et sicut Dominum Salvatorem et nativitate et officio prædicationis præcurreret? Nam per prædicationem suam multi conversi sunt ad Dominum agentes pœnitentiam de peccatis suis, et crediderunt, si quando Christus venisset, quem Joannes venturum prædicavit, remissionem peccatorum, et vitam percipere sempiternam. Et ideo multi venientes ad baptismum Joannis verbum **D**

audire salutis; multi ^d enim, ut sanarentur a languoribus, quia Joannes multa signa faciebat, multi eum **552** Christum esse credebant; quibus tamen ipse dixit : Non sum ego Christus, sed præcursor sum Christi. Similiter autem anno trigesimo nativitatis Christi venerunt ambo ad Jordanem Christus et Joannes, et baptizatus est Christus a Joanne, non quod ipse pro peccato aliquo indigeret baptizari, sed ut Joannes baptizaret eum, et ille suo nobis baptisate et aquam sanctificaret, et exemplum omnibus daret baptismi, sine quo nemo salvus esse prævalet, et ut nullus tam dives aut præpotens fuisset, ut dignaretur a servo baptizari, cum Christum audisset a servo suo baptizatum Joanne. Baptizato autem Jesu, statim ut ascendit de aqua, aperti sunt ei coeli, et **B** Spiritus sanctus in specie columbæ venit et mansit super eum, et vox Patris de cœlis audita est, dicens : *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui : ipsum audite (Luc. 11).* Quod ut vidit et audivit S. Joannes, statim turbæ quæ ^e aderat, digito Dominum monstravit, dicens : *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi (Joan. 1).* Ecce quem omnes prophete prædixerunt venturum; ecce quem ego vobis promisi, per quem non solum remissionem peccatorum, sed etiam æternam vitam et immortalitatem, simulque gaudium et beatitudinem percipiatis æternam, si credideritis in eum. Talibus ^f enim gestis, dum eniteret beatus Joannes, Herodes rex supradictus fratri suo Philippo tulit uxorem, et sibi in conjugium copulavit. Quem cum beatus Joannes inde corripere, capite truncato martyrium feliciter consummavit. Quapropter, carissimi, si digne tam sancti Domini præcursoris volorum solennia celebrare, debemus nos sanctis honorum operum meritis adornare, in jejunio et castitate, in continentia, in humilitate vitæ, in mansuetudine et sobrietate, in vigiliis et orationibus, in eleemosynarum largitate, ^g in patientia et confessione criminum, in omni instantia bonorum operum ^h mortificare desideria carnis, et animas nostras mereamur in æterna vita salvare, auxiliante nobis sanctis suis precibus beato Joanne, et ad omne bonum studium adjuvante Domino nostro Jesu Christo, qui cum cœterno Patre et Spiritu sancto unus Deus vivit et regnat in sæcula sæculorum. Amen.

C corripere, capite truncato martyrium feliciter consummavit. Quapropter, carissimi, si digne tam sancti Domini præcursoris volorum solennia celebrare, debemus nos sanctis honorum operum meritis adornare, in jejunio et castitate, in continentia, in humilitate vitæ, in mansuetudine et sobrietate, in vigiliis et orationibus, in eleemosynarum largitate, ^g in patientia et confessione criminum, in omni instantia bonorum operum ^h mortificare desideria carnis, et animas nostras mereamur in æterna vita salvare, auxiliante nobis sanctis suis precibus beato Joanne, et ad omne bonum studium adjuvante Domino nostro Jesu Christo, qui cum cœterno Patre et Spiritu sancto unus Deus vivit et regnat in sæcula sæculorum. Amen.

SERMO LXI.

Item in natali S. Joannis Baptistæ V.

ADMONITIO.

553 Præclarus hic quidem sermo S. Maximo inscriptus legitur in codicibus, quos vidimus, tribus; in 174, olim bibl. ædil. metrop. eccl. Florentin., in 39 Plut. xvii Laurentiano, et in Vaticano 1060, pag. 42.

^a Codd. 174 et 39, *et concipit, non natura, sed gratia ortus, ut quod membra corporis offerre non poterant, gratia concederet Salvatoris. In, etc.*

^b Idem cod. 174 et 39, *ut statim in præconium Salvatoris erumperet.*

^c Idem cod. 174 et 39, *præcursoris suæ ordinem, etc.*

^d Idem cod. 39 et 174, *multi et una sanabantur a*

¹ Id est, non ex consuetis naturæ viribus, sed ex cœlesti benedictionis effectu.

languoribus suis, quia Joannes multa signa faciebat, et infirmos sanabat; et ita, cum tanta signa faceret, multi, etc.

^e Idem cod. 174 et 39, *statim turbæ quæ aderant.*

^f Idem cod. 29, *Talibus igitur.*

^g Codd. 174 et 39, *in pœnitentia.*

^h Idem codd., *mortificemus.*

ARGUMENTUM.—*Cuiusque meditati natiuitatem Joannis Baptistæ mox occurrit natiuitas Christi. Joannes ad euadendum originale peccatum circumcisione non equit. Quomodo natis mulierum non sit major Joanne Baptista? Plura de Elia et Elisæo Joannes ex ore summe Veritatis laudatus.*

Hodierna festiuitas, dilectissimi, toto terrarum orbe conspicua mentes nostras eo clarius splendore quodam novæ lucis irradiat, quo et primordium nostræ redemptionis ac veri luminis ortum ut recolamus, invitat. Cui enim meditati natiuitatem Joannis non mox occurrit natiuitas Christi? præsertim cum nascendi Joannem de patre sene et sterili matre nulla alia exstiterit causa, nisi ut mirabiliter natus præcederet singulariter nasciturum: amicus videlicet Sponsum, famulus Dominum, vox Verbum, lucerna Solem, præcoiudicem, salvatus præcurreret Salvatorem. Testatur et ipse Joannes hanc esse sui adventus causam, non ut simpliciter veniret, sed ut Dominum ad suæ manifestationis indicium præveniret. *Post me, inquit, venit vir qui ante me factus est, quia prior me erat, et ego nesciebam eum; sed ut manifestetur in Israel, propterea veni ego in aqua baptizans* (Joan. 1). Prævenit eum nascendo, prædicando, baptizando, moriendo, postremo et ad inferos descendendo. Præcessit itaque Dominum, præcessit et semetipsum. Ante enim quam conciperetur in utero, paternum os incredulitas clausit, quod ipse antequam loqueretur expressione sui nominis mirabiliter reseravit. Plane cum necdum posset hominibus verba depromere, potuit exultando latentem in utero Virginis regem cœli maternis visceribus nuntiare. Spiritus enim sanctus, qui eum, antequam vitales auras carperet, animavit, ipsum quoque materni pudoris hospitium, in quo degebat, implevit. Unde Elisabeth: *Ecce, inquit, ut facta est vox salutationis tuæ in auribus meis, exultavit in gaudio infans in utero meo* (Luc. 1). Ubi quærendum est quomodo fieri potuit ut in 554 cum Spiritus sanctus sua dona diffunderet, cum juxta ritum conditionis humanæ adhuc in iniquitatibus conceptus existeret, et necdum originalis peccati vinculum, percepta legalis observantiæ circumcisione, solvisset. Cum per Moysen divina vox dicat: *Masculus cujus præputii caro circumcisa non fuerit, peribit anima illa de populo suo, quia pactum meum irritum fecit* (Gen. vii). Sed notandum est quia Spiritus sancti gratia lego non stringitur, necessitatis vinculo non tenetur; sed sicut ubi vult spirat, sic et quibus vult gratia sua dona dispensat. Nam et Cornelium centurionem, antequam baptismi susciperet lavacrum, inspiravit, et in quosdam adhuc gentiles, loquente Petro, non solum, ut Scriptura (Act. x) testatur, cecidit, sed etiam ut linguis loquerentur, instruxit. Quid ergo mirum si beatum Joannem ante legalis mandati quodcumque remedium Spiritus sanctus implevit, quem ipsius legis et prophetarum, ac totius Veteris Testamenti limitem quemdam, atque, ut ita loquar, intransmeabilem terminum providentia divina

^a Cod. Vat., quoniam pactum meum.

A constituit? *Lex enim et Prophetae, ut Veritas ait, usque ad Joannem* (Luc. xvi). Joannes enim iste cum Domino circumcisionem quidem in sua carne suscepit, sed suscipiens terminavit. Et ideo qui novæ gratiæ præco, et magnificus annuntiator enituit, ad euadendum originale peccatum circumcisione non equit; sed cum supra legem, supra humanæ conditionis ordinem electio divina provexit. Cui etiam tanti honoris collata est gloria, ut natiuitati ejus ipsa Dei Genitrix interesset, ejusque principium latens in utero mundi Conditor sua præsentia dedicaret. Testatur hoc Lucas evangelista, cum dicit: *mansit autem Maria cum illa, videlicet Elisabeth, quasi mensibus tribus; et reversa est in domum suam* (Luc. 1). A conceptione quippe Domini usque ad natiuitatem beati B Joannis tres menses sunt. Molebat itaque Maria discedere, donec grandævæ puerperæ ministerium sedulitatis impenderet, et quæ gestabat in aula sui corporis regem, cerneret anteire præconem. Felix partus, quem illa lux excipit quæ illuminat omnem hominem venientem 555 in hunc mundum. Sed dum hæc loquimur, repente quæstio nobis oboritur, quæ dubietatem inferre non sine causa videatur. Testatur enim Dominus quia inter natos mulierum non surrexit major Joanne Baptista (Luc. vii). Exclusit itaque majorem, non negavit æqualem. Hinc est quod ad Zachariam angelus dixit: *Ipse præcedet ante illum in spiritu et virtute Eliæ* (Ibid.). Par ergo Eliæ Joannes videtur, in cujus spiritu et virtute asseritur venturus. Præsertim cum et alibi ipsa Veritas dicat: *Elias jam venit, et non cognoverunt eum, sed fecerunt in eum quæcunque voluerunt; et si vultis scire, Joannes est Elias* (Matth. xvii). Sed ecce e diverso illud occurrit, quod Elisæus duplicem Eliæ spiritum juxta modum suæ petitionis accepit. *Obsecro ut fiat spiritus tuus duplex in me* (IV Reg. ii). Quod si etiam Elisæus dupliciter antecellit, æqualem Eliæ Joannem quomodo non superat, quo inter natos mulierum major nemo surrexit? Verumtamen, ut solvatur quæstio, ponderandus est sensus, ut quod durum in verbis exterioribus sonat, de pia intentione procedere discretio sobrie sentientis intelligat. Durum quippe quod Elisæus duplicem magistri spiritum petiit, cum non sit discipulus supra magistrum. Sed ex pura mente petitio ista processit, quia non terrenum aliquid, sed spiritualem gratiam postulavit. Unde et Elias quasi subdignatus incauta discipuli verba redarguit cum ait: *Rem difficilem postulasti*. Simpliciter vero piæ intentionis aspiciens præsto subjungit: *Attamen, si videris me quando tollar a te, erit quod petisti* (Ibid.). Non videlicet duplicitas, quam incautus sermo profudit, sed donum spiritus, quod humili ac sincera ^b sua mens intentione quæsivit. Hoc itaque modo nequaquam Joannem superat Elisæus, sicut nec major est quam Elias. Verumtamen si sacræ historiæ tenorem inspiciamus diligenter, uberiorem, sive clariorem Elisæum quam Eliam in miraculorum fuisse virtutibus

^b Cod. Vat. omittit sua.

invenimus. Ille nimirum vivens defunctum puerum A vitæ restituit; iste mortuus mortuum suscitavit. Illo prophetante hydria farinae et licitus olei non defecit; iste obsessæ et afflictæ civitati protinus in diem alterum incredibiles hostilium castrorum copias obtudit. Atque ut brevi concludam cuncta, Elias duodecim, Elisæus, ut Scripturæ veritas tradit, viginti quatuor miraculorum signis enituit, quæ videlicet, quia fastidium devitamus, hic enumerare postponimus. Quomodo igitur hujus me nodo quæstionis expediam, ut prolata de magnitudine Joannis non vacillet sententia Veritatis, qua dicitur : **556** natis mulierum non esse majorem Joanne Baptista? Nam si major est Elisæus quam Elias, ergo major est et Joanne? quod fieri impossibile est. Sed notandum quod aliud est magnum quid agere in signis miraculorum, aliud magnum esse excellentia meritorum. Nam si de miraculis agitur, nullum fecisse miraculum Joannes in Scripturarum paginis invenitur. Sed nunquid propter hoc infimus erit omnino sanctorum, quia nulla traditur signa fecisse virtutum. Elisæus ergo major est quam Elias in exhibitione signorum, quem tamen nequaquam superest in cumulo meritorum. Ita et Joannes par quidem est Eliæ, quia sicut ille præco futurus est iudicis, ita et hic præcursor factus est Redemptoris; sed major Elia, quia quem demonstravit, etiam baptizavit. In illo denique baptismatis sacramento Jordanis unda magis est lota quam lavit : ex qua insuper vim sanctificationis omnis ubique terrarum aqua concepit. Illic beatus Joannes vocem Patris audivit, Spiritum sanctum in columbæ specie C descendentem aspexit, tremendum angelis Dei Filium, suis manibus molinatum aquis intinxit. Illud enim fundamentum et origo baptismatis rebus ostendit, quod Veritas postmodum discipulos agere verbis virtute plenis edocuit. *Ite, inquit, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti (Matth. xxviii).* Illic res manifesta et non verba; hic verba, et res vera, sed occulta. Joannes itaque humanorum limes est meritorum. Quantumcumque enim apostolici senatus excellat auctoritas, quantumcumque vel patriarcharum fides in divina agnitione proficiat, vel prophetarum oracula ad reseranda arcana mysteria convalescat, quantumlibet certe cumuletur triumphantium gloria martyrum, quantumvis effloreat vernas pudicitia virginum, vel in verbis vitæ se exerceat lingua doctorum, citra metam Joannis omnia cohibentur, nihilque virtutis hu-

manæ, nihil religionis, nihil perfectionis ultra progreditur. Cujus incomparabilis vitæ seriem non historiographus quispiam post ejus obitum textit, sed archangelus ille præcipuus antequam conceptus esset in utero, sicut Domini, sic et hujus opera miranda narravit. Hujus sane præconium non assertionem veridici cujuslibet hominis, sed ex ore ipsius summæ didicimus Veritatis : et ille est assertor et laudator Joannis, qui cunctis cælestibus ac terrenis laudatur et benedicatur creaturis. Ab illo denique verbo Joannis sunt deprompta præconia, per quod fundata est arida, moventur sidera, condita **557** sunt clementia. Enimvero quantæ magnificentiæ est ab illo mereri gloriam laudis, apud quem summa felicitas ^a est utcunque probari ! Ait enim : *Quid existis videre? Prophetam? Dico vobis et plus quam prophetam (Matth. xi).* Sed quia propheta inter cæteros homines egrogus est et insignis, qui nullum in communi hominum genere habens æqualem etiam prophete præponitur, restat ut jam non homo, sed angelus nuncupetur. Unde et subdit : *Hic est enim de quo scriptum est : Ecce mitto angelum meum, qui præparabit viam ante faciem tuam (Marc. i).* Sed et in suppositione sua melius beatus Joannes ostenditur, quantum cæteris hominibus præferatur, de quo Dominus : *Qui autem, inquit, minor est in regno cælorum, major est illo (Luc. vii) :* quia nimirum Redemptor noster, qui Joanne minor est in terra per accessum succedentis ætatis, in cælo major est per æternæ privilegium majestatis. O felix ista dejectio, quando homo **558** Deo supponitur, a Creatore creatura præceditur, exiguus ab immensitatis gloria superatur ! Major esse Joanne Christus in cælo dicitur, ubi a cunctis angelicæ dignitatis virtutibus adoratur, cui cherubim et seraphim humiliter procidunt, cujus principatus et potestates imperium contremiscunt, cujus denique vultum desiderant angeli prospicere, Joanni se perhibet in cælesti dignitate præesse, in cujus plane conspectu omnes gentes quasi stilla sunt situlæ, et juxta prophete *(Isai. xl, 17)* vaticinium, quasi nihilum et inane reputatæ sunt, beato viro se non dedignantur in comparatione præponere, ut inveniatur homo apud Deum pro meritorum excellentia quasi locum comparationis habere. Qui autem auctor est celsitudinis ipse factus est magister humilitatis. Ipsi gloria et imperium, et modo et amodo in sæcula sæculorum. Amen.

SERMO LXII:

Item de nativitate S. Joannis Baptistæ VI.

ADMONITIO.

Hunc ex codice Ambrosiano a Muratorio editum sermonem in codice quoque Casinensi 105, pag. 159, S. Maximi nomine ornatum legimus.

ARGUMENTUM.—*Joannis Baptistæ conceptio atque natiuitas negandam non esse natiuitatem Dominicam edocet. Joannes inter natos mulierum vere est major; quia Dei Filium ut propheta præloquitur, ut*

præcursor antevertit, ut baptista suscepit, ut testis ostendit.

Conceptio atque natiuitas venerandi Joannis Ba-

^a Cod. Vat., est impetrare veniam pietatis? et ab illo præferri hominibus, a quo gloriosum est utcunque probari?

pte; quæ nunc evangelica lectione decursa est, A Mariam dicens: *Ex quo facta est vox: d salutis tua in auribus meis, exsultavit in gaudium infans in utero meo* (Luo. 1). Intendite, fratres, quanta beatis illis matribus collata: sunt munera; quibusque miraculis pariturs feminæ decorantur. Infans, inquit, exsultavit in utero matris suæ; exsultavit, ut pariter et suum meritum et virginis ventris gloriam revelaret. Nam inspirante Deo anilis ille uterus sensit adventasse dominicum ventrem, novoque gaudio mortalibus nuntiat, quantam mundo lætitiã Christus nasciturus inferret. Quis non stupeat, fratres, quod inter mysteria redemptionis humanæ, mirantibus matribus, nondum nata gaudeat infantia? Nascitur inter hæc Joannes et Christum nativitate præcedit, quatenus Domino suo, quem intra materna viscera per gaudia celebrabat, exhiberet **560** famulantis obsequium. Hic ergo est Joannes de quo dictum est a propheta: *Vox clamantis in deserto: Parate viam Domino* (Isai. xl). Clamabat in solitudine, ut corda mortalium incredulitatis squalore deserta ubertate prophetici sermonis excoleret. Hic est angelus missus ante faciem Christi qui populorum pectora monitis vitæ sanctioris instructa Salvatoris adventui doctor sollicitus præparavit. Hic est ille Baptista qui Dominum suum hoc baptizare meruit, ut sese magis dilui baptizati sui virtute sentiret. Hic est præco regni æterni qui terris adesse Agnum Dei, ipsunque mundi peccatum tollere, sua quidem lingua, sed Deo loquente clamabat. Hic est pronuntiante Domino inter natos mulierum major; et vere major, quia Dei Filium ut propheta præloquitur, ut præcursor antevertit, ut Baptista suscepit, ut testis ostendit. Et post omnia, hic est ille quem nulla indumentorum oblectante molli- tie cameli texta de pilis asperior tunica vestiebat, neque ulla voluptas epularum suavior, aut edacis gula tentamenta capiebant, sed tanquam vere censorem faucium suarum, et jejuni ventris dominum, per deserta gradiens arida locusta pascebat. Mel etiam silvestre legitur manducasse, ut advertamus eum non cibo humana sollicitudine præparato, sed pastu simplici, et illaborata vixisse substantia. Et hæc ideo, ut arbitron, fratres, ne assertorem justitiæ a præconio veritatis aut speciosior vestis abduceret, aut delectatio depravaret escarum. De hac profecto magnanimitate descendit, quod dum Herodem regem de concubitu fraternæ conjugis confidenter incusat, nec gloriosam subire mortem, nec mundi lucem spernere formidavit. Neque tristis hanc vitam reliquit, quia semper custodiens prophetalem rigorem nunquam penitus fuerat fallacis sæculi suavitate molli- tus. Propter quod patientissime præcepto regis in justo capite truncatur in carcere, qui fortissimi obitus præmio remunerante cælestis imperii rege, et caput se suum recepturum noverat et salutem.

^a Cod. Casin. omittit vocem sane.

^b Idem cod., quia ipsum Verbum et caro unus est Dominus, atque unus, idemque æternus, et novus est.

^c Idem cod., omnia quæ voluit fecit.

^d Item cod., salutationis, etc., in gaudio.

SERMO LXIII.

De nativitate S. Joannis Baptistæ VII.

ADMONITIO.

561 In S. Dalmatii sæpe a nobis laudato codice hic sermo præ se fert S. Maximi nomen cum titulo : Item et de S. Joan. Bapt. homil. III.

ARGUMENTUM. — S. Joannes Baptista progenie inclutus, nativitate mirabilis, atque in vita et morte gloriosissimus; plusquam propheta, et vox clamantis in deserto; quæ vox etiam nunc cunctis quæ faciendæ quæque fugiendæ sint proclamat.

Sancti Joannis Baptistæ hodierna die, fratres carissimi, natalem celebrantes, exsulemus atque lætemur in Domino, illum in veteri lege natum esse hominem progenie inclutum, nativitate mirabilem, atque in vita et morte gloriosissimum. Ipse enim est ille præcursor Joannes qui Salvatorem sæculi, etsi adhuc matris in utero latentem, etiam ipse materno clausus in sinu, exsultando salutavit, saltibusque annuntiavit præsentem. Natus vero, atque inter tenebrosa deserti latitans gloriosus promulgat, venientibus ad se populis securus prædicat, confidenter ostendit. Iste est ille clarissimus Christi Baptista qui advenientes ad se populorum turbas tanta alacritate exagitat, ut nec Phariseorum superbiam, nec scribarum in lege Domini imperitiam, nec vitiorum omnium, quibus perfida illa gens..... declarare recusat. Hæc nec impiorum regum minæ, nec luxuriantis aule plurima commoda, nec sacerdotalis generis superbia a veritate dicenda prohibere potuerunt. Vere igitur Christus Dominus dixit esse plus quam prophetam. Natus enim præter communem hominum nativitatem, illum quidem obsecratio sancta creavit, non vero voluptas. Nam cum materni uteri aëlia viscera friguissent, et fessa jam corporis membra nullam amplius fecunditatis gratiam sponderent, contra impossibilitatem senilis corporis et sterilitatem **562** viscerum, Zachariæ precibus, Elisabeth

venter intumuit. Joannes concipitur utero senissimo, patri, quam nunquam habuerat, proles conceditur. Elisabeth autem vacuatur uterus, et matrem se læta miratur. Exsultat Zacharias in gaudio; et cum de pueri nomine apud proximos esset contentio, dum tabulis pater stylum figit, ut pro arbitrio nati pueri nomen describat, quod sermone explicare non poterat, in vocem subito linguam resolvit, litterasque sermone prævenit, et quem stylo Joannem scribere volebat, loquendo testatur. Quid ergo mirum si illum plus quam prophetam Christus prædicat? Quis enim prophetarum nascendo vocem, et populo restituit sacerdotem? Ergo nec mirum si de se postea dixerit: *Ego sum vox clamantis in deserto* (Luc. III). Hoc est, non vox tantum quæ audientium valeat aures penetrare, sed et clamantis, quæ nempe audientium corda concutiat atque in viam salutis adducat. Quæ equidem vox etiam nunc cunctis proclamat. Atque etiam vobis, fratres, quæ faciendæ, quæque fugiendæ sint per humilitatem nostram semper annuntiat: *Parate viam Domini, rectas facite semitas ejus* (Ibid.). Ergo viam Domino parare jubemur, nostræ equidem fidei puritate, qua non tantum idolorum vana atque superstitiosa figmenta advessemur, sed et in fratribus ea detestemur et corrigamus. Ipsius quoque mentis castitate, qua et fratribus misereamur, cunctis qua sua sunt restituendo, nullis adversando, errantes corrigendo, singulis demum, quantum per vos licet benefaciendo. Ergo juxta venerandi Baptistæ monita, semper vivamus, Deum semper exorantes, ut in bonis operibus felicem perseverantiam nobis custodire concedat. Explicit.

SERMO LXIV.

In nativitate S. Joannis Baptistæ VIII.

ADMONITIO.

563 Hoc fragmentum sermonis ex eodem codice S. Dalmatii exscribendum curavimus.

Hodie, fratres, beatissimi Joannis Baptistæ natalem devotissimis festivitatibus celebramus, cujus non solum fuit vita laudabilis, sed et mirabilis ipsius nativitas existit. Natus est enim de sterili femina ex senili et ventre procedens, ille est Christi Baptista Joannes de quo scriptum est: *Ego vox clamantis in deserto* (Luc. III). Clamavit equidem in deserto Joan-

nes, ut infidelis populi durissima **564** corda ad penitentiam excitaret. Clamavit, ut illum a pessima infidelitate sua..... clamabat atque dicebat: *parate viam Domini, rectas facite semitas Dei nostri* (Luc. III). (Deest folium.) Ergo ad tempus cum ipso habitemus in hoc sæculo, ut cum ipso in æternum esse possimus. Explicit.

SERMO LXV.

De nativitate S. Joannis Baptistæ IX.

ADMONITIO.

Cum hic quoque sermo in codice S. Dalmatii S. Maximo ascribatur, a monachis vero Maurinis in append. serm. S. Augustini num. 197 collocetur, eundem nos S. Maximo potius quam Augustino, ut in Rom. Brev. ad diem 24 Junii, ascribendum esse judicavimus.

ARGUMENTUM. — Unius Joannis nativitas celebratur. Veteris ille Testamenti figura, vox clamantis in deserto, id est in hoc mundo, ante Christum promissus, atque ad ejus similitudinem sanctificatus.

Post illum sacrosanctum Dominici natalis diem

D nullius hominum nativitatem legitimus celebrari, nisi solius Christi Baptistæ Joannis. Illa in aliis sanctis electisque Dei colitur dies, qua illos post tot con summationem laborum, devictumque mundum in perpetuas æternitates præsens hæc parturit vita. In

aliis vero consummata ultimæ dici merita celebrantur. In Christi autem sanctissimo Baptista Joanne etiam prima dies, atque ipsius quoque hominis initia celebrantur; quia per hunc Dominus adventum suum, ne illum subito homines insperatum non agnoscerent, voluit esse testatum. Joannes autem Veteris Testamenti figura fuit, atque in se formam prætulit legis; ideoque Joannes prænuntiavit Salvatorem, sicut lex gratiam præcurrit. Quod vero nondum natus de secreto materni uteri prophetaverit, et expers adhuc lucis, jam testis fuerit veritatis, hoc fuit quod sub velamine latens litteræ, et Redemptorem, qui jam advenerat spiritu prædicavit, et nobis Dominum nostrum de quodam veluti legis utero proclamavit. Ergo quia Judæi a ventre, hoc est a lege, quæ Christi gravida erat, erraverunt, erraverunt a ventre, locuti sunt falsa (*Psal. LVII*). Ideo hic venit in testimonium, ut testimonium perhiberet de lumine (*Joan. 1*). Quod autem Joannes pœnali constitutus est in carcere ad Christum discipulos suos ordinat, lex ad Evangelium mundum transmittit, quæ quidem lex juxta typum Joannis veluti ignorantie clausa carcere in obscuro et occulto jacebat, atque Judaica cæcitate sensus intra litteram tenebatur inclusa. Unde et de hoc beatus Evangelista ita proloquitur dicens: *Ille erat lucerna ardens et lucens (Ibid.)*. Spiritus nempe sancti igne succensus ut mundo ignorantie nocte occupato lumen salutis ostenderet, et quasi inter densissimas delictorum tenebras splendidissimum justitie solem suæ radio demonstraret. Dicebat enim de se ipso: *Ego vox clamantis in deserto (Luc. III)*. Clamabat equidem in deserto Joannes, hoc est in gentili et indocili populo. Vacua enim timore Dei pectora, atque Spiritu sancto carentia, squalentis eremi deserto comparantur. Desertus enim erat hic mundus ab omni fidei timorisque Dei cultura, atque peccatorum spinis obsitus, tanquam ager incultus **565** squalebat, nullamque

A penitus bonorum operum jucunditatem asserelat, nullum gratiæ spiritualis lumen acceperat. Mittitur ergo Joannes, qui prophetica atque apostolica prædicatione penitentiam annuntiando rudem campum proscinderet, fecundaret, et excoleret, atque ad maturam frugem, hoc est ad regenerationis gratiam præpararet. Jam vero quantæ illud est gloriæ, quod Zachariæ sacerdoti seni, atque Elisabeth sterili filius a Gabriele promittitur; ab illo namque angelo a quo beatissimæ Mariæ nativitas Domini nuntiatur, et quasi ex aliquo similis Domino præmittitur filius sterilis ante filium Virginis, nescio quid majus miraculum in ipsa nativitate declarat. Insperata prole muneratur sterilitas, quia novo partu erat ditanda virginitas. Ante Christum Joannes promittitur, quia B Vetus Testamentum ante Novum, ut dies diei eructat verbum. Præmittitur ergo lucerna ante solem; ante Dominum servus; amicus ante sponsum; præco ante iudicem; vox ante Verbum. Atque ideo de se beatus dicit Joannes: *Ego vox clamantis in deserto*. Se enim **566** dicit esse vocem, quia Verbi annuntiator erat et prædicator. Adhuc enim in utero matris suæ Spiritu sancto est repletus et ipsius nativitatem prophe-tando prævenit. Ad similitudinem Domini sanctificatus fuit, antequam natus intra materna viscera exsultans, atque Salvatoris adventum ore materno protestans. Vere autem erat lucerna ardens, in quo tam singularis gratia diviniæ dignationis effulsit, ut jam jamque adfore redemptorem sanctæ suæ Genitricis voce narraret, et per eam veluti quamdam veritatis nondum in lucem prolatus Christum præsentem ostenderet; idoneus equidem Veteris Novique Testamenti mediator, et gloriosi Agni dignus ostensor, qui Dominum suum se annuntiare uno tempore meruit et videre. Ergo, fratres, hujus tantæ diei solemnia celebrantes..... (*Oblitteratæ lineæ quindecim desiderantur*) peccata nostra deflendo, eademque jejuniis atque eleemosynis plurimis redimendo. Explicit.

SERMO LXVI.

In natali sanctorum apostolorum Petri et Pauli I.

ADMONITIO.

Sexagesimus sextus hic sermo, ac præterea 67, 68 et 69, qui sequuntur, ex laudato codice Ambrosiano excerpti, editi primum tom. IV Anecd. a Muratorio fuerunt.

ARGUMENTUM. — *Ecclesiarum principes atque gloriosissimos patres nostros Petrum et Paulum, pro Christo obiisse, nobis lætandum est. In iis gemina Ecclesiæ forma figuratur; in Petro simplicitas commendatur, in Paulo doctrina, ut advertamus in Ecclesia Dei et scientiam esse necessariam, et simplicitatem esse dilectam.*

Necessarie, fratres carissimi, de venerabilium apostolorum passionibus atque obitu patrum nostrorum annua festivitate lætamur, quia fiducia Christianæ fidei credimus, eos tormentis suis indeptos esse gloriam et perpetuitatem vivendi vitæ suæ sine quæsisse. Quis enim dubitet illos suo regnare cum Domino, qui sequentes ejus vestigia mortem moriendo vicerunt, aut quomodo non manifestum est apud illum regem in cruciatibus esse victoriam, cui trium-

D phus in cruce est? Elegerunt itaque Ecclesiarum principes ob honorem fidei patienter occumbere, quos auctor vitæ præmisso suæ mortis exemplo, mortem docuit non timere. Lætetur ergo et exultemus, gloriosissimos patres nostros obiisse pro Christo, quia qui primitus pro æterno ipso cruoris sui censu vitam sibi mereatur æternam. Æternitatis enim mercatus agitur, ubi non pecuniæ quantitas, sed sanguis fidelis in pretio est, ubi sic mors adiimit vitam, ut illatæ morti immortalis vita succedat. Et ideo, fratres, cui amore Christi exosus est mundus, mundum non invitus amittit, sicut dicebat beatissimus Paulus: *Mihi vivere Christus est, et mori lucrum (Philip. 1)*. Quam pulchre ait *et mori lucrum!* Quoniam qui Christo vivit, si pro Christi honore moria-

* Hic aliqua vox deesse videtur quæ sit veritatis complementum. Edit.

tur, cœli sibi regnum damno præsentis lucis acquirit. Mori namque pro Christo regnare cum Christo est. Qui religiosam mortem in lucrum sibi reputat, ostendit se morte sua proficere, non perire. Nam et Dominus et Salvator noster ait : *Qui perdidit animam suam propter me 667 inveniet eam (Matth. x).* Quid hoc est, carissimi, qua ratione, amissa semel anima suo poterit ab homine reperiri? Poterit, fratres, poterit non ratione, sed fide. Poterit sine dubio, quia resurrectionis beneficio reparato corpori anima servata reddetur. Quod enim Deo possibile est, facere homini non est impossibile cogitare, ut ait futurorum conscius Paulus apostolus (*I Cor. ii*) : *Nec oculus vidit, nec auris audivit, et in cor hominis non ascendit, quæ præparavit Deus diligentibus eum.* Dicendo ergo Dominus : *Qui perdidit animam suam propter me, inveniet eam,* ostendit in illo adventus sui gloria, in quo omnis homo substantiæ suæ statum vitamque recipiet, animæ nostræ corporisque consortiū^a formandum; homo enim anima et corpore constat. Unum sine altero disjuncta ac dissipata natura est. Si removetur corpus, amittit. Cum ergo dicitur, *Qui perdidit animam suam, inveniet eam (Matth. x),* revelatur nobis, cum secundum Dei nostri fidele promissum renovabitur mundus, et animam corpori, et corpus animæ esse reddendum. Ideo et Salvator dicebat : *Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere; sed potius eum timeate qui potest animam et corpus perdere in gehenna (Ibid.).* Itaque potestas disperdendæ animæ ostendit in Christo reparandi hominis potestatem. Nec miremur, carissimi, si perfidiæ sævientis sæculi Paulus gladio, Petrus cruce damnarunt, quorum Dominus ipsorum mundi principem mirabilibus terruit,^b increpationibus arguit, passionibus triumphavit. Invenit quippe in eis diabolus, quod possit occidere, non tamen invenit quod posset tenere captivum. Et quid mirum si perimitur gladio servus occisi? Quid mirum si in cruce tollitur discipulus Crucifixi? qui secuti sunt patientis exemplum, consecuti sunt regnantis imperium. Assumpsit ergo Christus Petrum et

Paulum, unum piscantem, alium persequentem. Et Petro quidem regni sui claves, Paulo verbi sapientiam dedit. Nec incredibile hoc, quoniam qui aquam produxit 568 e petra, Ecclesiam fundavit in Petro. Qui adorare compulit magum, persecutorem docuit prædicare. In his duobus, carissimi, quantum exiguis sentire fas est, gemina Ecclesiæ forma, et humani generis diversitas figuratur. Petrum namque commendat simplicitas, Paulum doctrina sublimat, ut advertamus in Ecclesia Dei, et scientiam esse necessariam, et simplicitatem esse dilectam. Simplicitatem autem dico, non illam quæ ignaviæ stupore torpescit, sed illam quæ vigilanter incensens prodesse aliis noverit, nocere ipsa non possit, ut in uno eodemque sit homine cauto simplicitas, et benigna prudentia secundum illud quod dictum est : *Estote ergo astuti ut serpentes, et simplices ut columbæ (Matth. x).* Nam simplicitatem Petri, et vigor vivacissimæ mentis armabat, et spiritualium consiliorum providentia muniebat. Simplici utique prudentique corde Petrus erat, cum incarnationis dominicæ sacramentum non inquirendo confessus est, sed credendo, dicens : *Tu es Christus Filius Dei vivi (Matth. xvi).* Qua confessione, carissimi, et profuit universis, ut simplex, et opiniones non recte credentium repulit ut astutus. Igitur doctrinæ gratia cœlum Paulus ingreditur, simplicitatis merito aperiendi cœli Petrus accipit potestatem. Hæc nobis idcirco, carissimi, ut intelligamus a fide Dei nostri nec doctos repelli, nec simplices refutari. Quantum autem fidei veritas habet, manifestum est omnibus, simplicitatem Petri habuisse Paulum, ipsique Petro Pauli prudentiam non defuisse. Nam utrumque idem spiritus edocebat. Hæc ratione, carissimi, et Paulus petra est Christi, et vas electionis est Petrus. Uterque enim velut cœlestis lapis, fortitudinem præstat infirmis, uterque vas electum sitientibus fidem Christi ab æterno fonte vitalis poculi fluentia profundit. Et ideo, quia una illis fides, una gloria, unus victricis passionis est dies, una utrumque devotio populorum omnium plena confessione veneratur.

SERMO LXVII.

De eodem natali sanctorum apostolorum Petri et Pauli II.

ADMONITIO.

569 Etsi in codice Vaticano 1269, fol. 77, a tergo, S. Leoni Magno hic sermo ascribatur, Ballerinii tamen fratres, viri doctissimi, eum non esse in sermonibus ejusdem sancti doctoris numerandum judicarunt. Quamobrem hunc quoque S. Maximo, ut in codice Ambrosiano legitur, secuti clar. Muratorium attribuimus.

ARGUMENTUM. — *Paterno apostolorum sanguine Ecclesia convaluit. Christianæ fidei regnum mundanis dominatur imperiis. Petrus omni firmior petra passus est, ut pastor pro commissis sibi ovibus. Cavendum est ne quid virtuti prudentiæque nostræ arrogemus. Cur Paulus sese privilegio gentium tuebatur?*

Exsultemus, fratres, et gloriemur in Domino Deo nostro, quia apostolorum natalis Ecclesiæ est nutrimentum: sicut enim parvulus quisque materni ube-

ris lacte nutritur; ita tunc Ecclesiæ consurgentis infantia paterni sanguinis ubertate convaluit. Nam ex quo benedictionem fecundi cruoris sterilis terra suscepit, innumera exinde per universum mundum multitudo credentium pullulavit. Quis ita demens Christianæ fidei inesse abneget veritatem, quam tristitiæ non fatigant, supplicia non conturbant, neque ullus corporeæ mortis terror inclinat? Cui etiam in semp-

^a Cod. Ambrosianus recognitus, *consortium reformandum.*

^b Cod. Ambros. recognitus, *increpationibus arguit*

mirabilibus terruit.

^c Vulgata habet, *Estote ergo prudentes sicut serpentes, etc.*

ternum gaudium. persequentum tormenta proficiunt, cuius regnum per æternam invictamque potentiam mundanis dominatur imperiis. Ut autem plenius advertamus, quanta sit cœlestis regni terrenique distantia, documenta nobis de præsentibus capiamus exemplis. Ecce reges prætereuntis hujus sæculi devotionem erga se militum suorum in hac tantum vitæ honoribus muneribusque conservant, nihil penitus habentes, quod possent suis sibi præstare post mortem. Christus autem rex omnium sæculorum, electos suos labore, nuditate, fame, cruciatibus, morte insuper remittit affligi; ^a quia potestas ei est suscitare defunctum, spoliatum præsentis vitæ regni sui luce vestire, et remota lege mortis, perpetuitatem dare mortali. Quod autem nonnunquam a fidelibus viris regum præmia renuuntur, quod eis abominato sunt omnes sæculi dignitates, quod ut vanum respuunt, quidquid illis hic mundus obtulerit pretiosum, spes illa omnimodis facit, quia per gratiam **570** Christi sui potiora sibi quandoque præstanda fides servata præsumit. Quis non stupet in voluntate Christi esse hoc tam mirabile sacramentum, qui sanctis suis sic sua promittit præmia, ut eis tormenta præmittat, sic futuræ vitæ prædicat caritatem, ut præsentem doceat non amari? Hic religionis est veritas, ubi tristitia gaudium gignit, ubi inops nuditas incorruptionis vestimenta prætexit, decorari gloria (*forte legendum* ubi dedecorari gloria), ubi exuri refrigerium, ubi occidi triumphus est. Hæc est mors, carissimi, si modo fidem nostram sancti Spiritus erigat et confirmet auctoritas, quam pueri non renuunt, juvenes non declinant, maturiores eligant, senes ambiunt, femine non paverunt. In passione enim martyrii ubi fides firmior regnat in honore, sicut sæpe jam factum est, nec ætas illa se subtrahit, nec sexus excusat. Ibi, fratres, ibi prætenditur infirmitas corporis, ubi fides non habet firmitatem. Ideo gloriosissimus Petrus stabilitate fidei suæ omni firmior petra, dum Christi crucem prædicat, suam vicit; nec timuit crucifigi, quia Crucifixum timuit, et amavit. Passus ergo est Petrus, ut optimus servus pro Domino, ut fidelis discipulus pro magistro, et ut pro commissis sibi ovibus pastor electus, illius ad mortem secutus vestigia, cuius semitam sequebatur ad vitam, et quia consimilem regis sui subiit passionem, cœlestis regni clave suscepta, similitudinem regnantis suscepit. Aut quomodo ille vitæ propriæ timeret occasum, qui probaverat Christum suum regnare post mortem? Quomodo refugeret crucem, qui in corpore Domini sui redeuntis a mortuis beatæ crucis signa cognoverat? Quomodo crucifigentum vulnera recusaret, qui Redemptorem mundi clavorum vestigia portasse secum sciebat ad Patrem? Ille pro suo Domino obitum formidaret, cui ipse vitæ auctor et mortem, et genus mortis præsentis suæ ore prædixerat? ita dicens: *Cum esses junior cingebas te, et ibas quo volebas; cum autem senueris, alius te præcinget, et du-*

^a Cod. Ambros. recognitus, quare quia potestas ei est, etc.

^b Cod. Ambros., *Beinde quando præsumpsit Petrus*

A *cet quo tu non vis* (Joan. xxi). Hoc est dicere: Cum esses junior, Petre, manus **571** te propriæ ministerio succingens tuam sequebaris in omnibus voluntatem. Cum autem senueris, manus te cinget extranea, et ducet quo tu non vis, ac juventutis tuæ libertatem mutabis in servitium senectutis. Ducet, inquit, te quo tu non vis. Nunquam nolebat Petrus pati pro Domino suo, cui ante jam dixerat: *Animam meam pro te ponam* (Joan. xiii). Volebat quidem ut devotus mori, sed quia velut ultro morti se ingerebat, quamdam præsumptis habere videbatur audaciam, nam qui ut infirmus mori non vult, et idem ut confortatus a Deo non refugit passionem, pariter in semetipso, et trepidæ carnis ostendit affectum, et fidelis animi implet officium. Igitur ubi apostolus sponte morti se offerebat, ibi timuit mori, et ubi nolens est ductus ad crucem, non timuit crucifigi, quia illic humana fatigabatur infirmitas, hic cœlestis Spiritus fortitudo vincebat. Omnis enim nostra devotio, si quasi suis viribus fidat, continuo ut infirma lassescit. Si vero quis præ supplicii divinæ gratiæ boni sui propositi commendet effectum, nulla illum cogent sæculi hujus adversa nutare. Cavendum itaque, fratres, ne quid virtuti prudentiæque nostræ de his quæ recte gerimus, arrogemus, docente Domino apostolos suos, et dicente: *Quia sine me nihil poteris facere* (Joan. xv). Quæ sententia præmonente ab ipso nobis speranda sunt omnia. Cuncta etiam, quæ prospere veniunt illius reputanda muneribus, sine quo, ut ipse dicit, nullum peccatum votorum nostrorum possumus habere successum. ^b Denique quomodo præsumpsit Petrus dicere Domino: *Animam meam pono pro te* (Joan. xiii); non longe post puellæ interrogationem turbatus respondit, nescisse se hominem. Propter quod flevit amarissime; et ubi ait Christus, Petrum ducendum esse quo nollet, ibi victoriam triumphalis passionis obtinuit. Non ergo est reprehendendus apostolus si pro Christi honore animosius optabat et mori, quia præsumptio illa, quæ de **572** fervore fidei venit, etsi laudabilis non videtur, magnam tamen habet ad Dominum, ex ipsa conscientiæ suæ devotione fiduciam. Verum propter cautelam fidelium suorum, nostræque infirmitatis perfugium diebat Salvator discipulis suis: *Si vos persecuti fuerint in civitate ista, fugite in aliam* (Matth. v). Hoc est dicere: Declinate quidem passionem, ne forte per tormenta vincamini; capti tamen nolite cedere persequenti; volo enim servos meos mortem nec exspectare, nec timere, quatenus inesso vobis sapientiam, nec deesse fidem stultus persecutor agnoscat; quia mortem non vitare, cum possis, temeritatis est vitium, perimenti autem non cedere fortitudo credentis est. Habet hoc ratio, et virtus fidei nostræ, ut in confessione Christiani nominis nec optemus mortem, nec timeamus occidi. Sic ille, vas electionis, gloriosissimus Paulus, ne a gentilibus vel virgis macularetur, clamabat civem se esse Romanum, et dicens: *Domine: Animum meam ponam pro te; non longe post puellæ interrogatione turbatus, etc.*

num, et injuriam corporis sui. secularium legum præscriptione submovit, ereptumque se de periculis ac mortibus scripta exultatione gaudebat. Quod si ut curiosus inquiras: cur privilegio gentium sese tuebatur. Apostolus, scito hoc apostolici fuisse consilii, ut illos qui Dei nostri reverentiam non habebant, propriis eorum legibus terribiles confutaret, nec data sibi a Domino potestate voluit in eos exercere vindictam, qui se misum ad salutem noverat persequentum. Nam quid virtus possit apostoli sensit magus ille cæcatus,

SERMO LXVIII.

De eodem natali sanctorum apostolorum Petri et Pauli III.

ADMONTIO.

573 Anonymus. hic sermo est in codicibus Vaticanis 559, 1269, 4951, et Reginae 535. Inscriptus autem sancto Ambrosio apud Gillotium num. 67 legitur. Nos sancto Maximo eundem esse ascribendum volumus; quod non modo in præclaro Ambrosiano codice ejus ornatur nomine, sed etiam in veteribus atque præstantissimis codicibus duobus Sanctæ Crucis in Jerusalem 90 serm. 2, et 99 serm. 31, et in cod. Bibl. olim Minor. Convent. in Laurentian. iv Plut. xvii, quo in postremo inscriptio est hujusmodi: *De sanctis apostolis Petro et Paulo sermo sancti Maximi episcopi.*

ARGUMENTUM. — *De viso vasis pleni quadrupedibus ac volatilibus S. Petro oblato, quo diversarum gentium congregatio collecta in una Ecclesia demonstratur.*

Natalem beatissimorum apostolorum Petri et Pauli hodie celebrantes, fratres carissimi, diversis epulis nos reficere debemus, et tantam festivitatem magna cum lætitia celebrare. * Quis enim talium virorum solemnitatem non magna cum lætitia celebraret? * Quis enim in talium virorum solemnitate non magnosibi exhibeat apparatus, ut quo plus expenderit, plus se apostolos amare confirmet? Verumtamen non opus est proprio sumptu ad refectionem nostram. Nam natali suo S. Petrus ipse nos reficit; est enim omnibus copiis refertum vas ejus, quod illi de cælo esurienti delatum est. Igitur qui esurit sicut Petrus, reficitur ipse cum Petro. Ut quid ergo præparemus nobis proprium prandium, cum apostolico ferculo saginemur? Cur nobis inquiramus terrenas epulas, cum cælestes copias habeamus? Dicit enim S. Lucas in Actibus apostolorum (*Cap. x, xi, etc.*), post orationem esurienti Petro circa horam sextam, aperto cælo vas quoddam splendidum, velut linteum fuisse delatum, in quo erant omnia ^b quadrupedia terræ et volatilia cæli; et dixisse Dominum ad eum: ^c *Petre, surge, immola et manduca* (*Act. x*). Ecce Petrus, qui **574** dicit alibi: *Aurum et argentum non est mihi* (*Act. iii*), nunc convivii ejus vasculum splendidius est

A et de muliere divinante Pilon probavit ejectus. Sed tamen ubi dispensatione dominica tempus ei passionis advenit, confidenter gentili ferro fidelia colla subjecit, et qui dudum verbera respuebat, gladium non refugit. Hæc enim sancta perfectaque mensura credendi, hæc irreprehensæ devotionis est sanitas in certamine fidei, et nolle mori, et patienter occumbere, quia Deus noster non mortem nostram requirit, sed illam mentem quam mors superare non possit.

B argento: ut qui propter Christum argenti speciem ^d refutasset, per Christum argenti nitore ^e ditaretur. Pransuro igitur Petro desunt coquorum apparatus, desunt obsequia famulorum; sed quod est ^f melius ministeria divina non desunt, et utiliori ^g communitate sancto viro, quod deest in terris, abundat ^h in cælis; ut se reficiat enim Petrus, non cellarium sollicitate reseratur, sed cælum ipsum protinus aperitur ⁱ. Legimus in Scripturis (*III Reg. xvii*) sanctum Eliam in deserto corvis ministrantibus pastum; quanto melius Petrus, cui non parvam escam ^j terrena avis porrigit, sed integram convivium multitudo angelica subministrat! Post orationem ergo esurit Petrus. Mirandum cur sanctum virum post orationem fames sequatur, cum soleat fames oratione depelli, et esuriens anima ^k non nisi observationibus saginari. Sed puto Petrum post orationem, non cibum esuruisse hominum, sed salutem; nec inedia vexatum esse corporis, sed inopia credentium laborasse. Cum enim Judaicus populus perfidus et ingratus, illo prædicante, Christo non crederet, famem quodammodo Petrus sui officii sustinebat. Famem enim patitur, qui minime fructum sui laboris assequitur. ^l In cœnaculum igitur ad orationem festinus ascendit. Bene ait, in cœnaculum ad orationem ascendisse Petrum, quia omnis sanctus, quando orat relinquens **575** humilia, vel terrena in altum mentis extollitur, et in sublimi suspensus rapitur, ^m et cogitatione sancta cælo

^a In utroque codice S. Crucis in Jerus. verba inter asteriscos posita desunt omnia. Desunt etiam in Vatic. 1269.

^b Cod. Vat. Pal. 495, *quadrupedia et reptilia, et volatilia cæli*. Cod. Vat. 539 pro *repentia* habet *reptilia*.

^c Idem cod. Vat. 539, *Surge, Petre, macta et manduca*.

^d Codd. Vat. 1269 et 539, *reputavit*.

^e Codd. S. Crucis in Jer., Vat. 1269, et Reg. 539, *ditatur*.

^f *Sed quod est multo melius*. Ita codd. 539 et 495, qui tamen pro *ministeria* legit *mysteria*.

^g Cod. Vat. 1269, *communione*.

^h Idem cod. Vat. 1269, *in cælis. Ut reficiatur enim Petrus, etc.*

ⁱ Cod. Vat. 4951 post vocem *aperitur* legit *Post orationem ergo*; reliqua que interponuntur omittit.

^j Codd. Vatic. 1269, 539 et 1277, *tetra* pro *terrena*.

^k Cod. Vat. 495, *non cibo, sed obsecratione saginari*.

^l Cod. Vat. 4951 ita hunc locum exhibet: *In cœnaculum igitur ab oratione festinus ascendit, quia omnis sanctus, quando orat relinquens humilia terrena, in altum mentis extollitur, et in sublimi suspensus rapitur, ut cogitatione sancta cælo vicinior efficiatur, atque ibi esurienti illi, hoc est in cordis sui sublimiori loco, vel divina voce dicente illi: tu Judæos solos esuris, etc.*

^m Cod. S. Crucis. Min., etc., *ut cogitatione sancta cælo vicinior efficiatur*.

vicinus efficitur. Atque ibi esurienti illi, hoc est cogitanti in cordis sui sublimiori loco pro salute Judaici populi offertur vas diversorum generum animalibus plenum, ^a velut Divinitate dicente illi : Tu in Judæos solus esuris; ecce tamen fidei tux cunctarum gentium diversitate reficio. Nam utique ^b diversa animalia collecta in uno vasculo, diversarum gentium congregatio collecta in una Ecclesia demonstratur : quæ Ecclesia in illius ^c vasculo splendido, dum non habet maculam neque rugam, lintei nitore resplendet. In qua primum animal Deo ex gentibus centurio Cornelius immolatur. De hoc ergo vasculo suo hodie nos reficit Petrus; cum enim videmus gentilium turbas ad fidem Christianitatis accurrere, simul cum apostolis gratulamur. Non enim mortui sunt, quorum **576** ^d curamus natalem hodie, ^e sed renati vivunt plane, quia participes effecti sunt Christi, qui vita

est omnium. Quamvis enim corpora passione cæsa sint, interruptus tamen non ^f est ordo vivendi; igitur enim et Deo gratias agunt, et laudes Salvatori referunt; nisi quod resoluta membrorum sarcina, magis ^g adhærent Christo; sicut ait Paulus apostolus : *Dissolvi et esse cum Christo quanto melius* (Philip. 1) ! Non ergo dicenda est mors qua interveniente caremus persecutore, et Christo nectimur. Non est plane dicenda mors quæ Christo mortuum socians, lucrum efficit morientis, sicut ait beatus Apostolus : *Mihi enim vivere Christus est, et mori lucrum* (Ibid.). Illa autem vera ^h mors quæ etiam viventem hominem peccatorum morte ⁱ constringit; quia quamvis vivere videtur, sceleribus tamen suis morti ^j videtur addictus, sicut ait Apostolus de illa deliciosa vidua : *Hæc autem vivens mortua est* (1 Tim. v).

SERMO LXIX.

De eodem natali sanctorum apostolorum Petri et Pauli IV.

ADMONITIO.

Quod dictum est supra de utilitate, quam ex multorum codicum mss. collatione comparavimus, ut scripta ab imperitia amanuensium diversis auctoribus supposita dignosceremus, hic clarius patebit. Hunc enim sermonem duo codices Vaticani, 1269 et 1277, sancto Ambrosio tribuunt; alter vero Vaticanus 4951 S. Augustino, hac epigrapha insignitum : *S. Augustini sermo dicendus in festo sanctorum Petri et Pauli*, codex Vallicellanus A 9 sanctum Leonem Magnum auctorem appellat. Incertum ergo esset hac in diversitate iudicium, nisi plurimorum mss. consensum in Maximum haberemus. Codici enim Ambrosiano quatuor accedunt testimonia, duorum scilicet codicum 90 et 99 S. Crucis in Jerusalem, duorumque Casinensium 102 et 305 S. Maximo suffragantium. Cum vero nec Ballerini, nec Cacciarus suis in editionibus opp. S. Leonis Magni hunc sermonem collocarint, nec monachi S. Mauri inter genuinos S. Augustini sermones, sed in appendicem sub num. 201 traduxerint, de hisce Patribus esse quæstio non debet. Dubitarunt iidem Benedictini monachi in eadem appendice, an forte Ambrosio ascribendus esset; verum cum in ejus editione anni 1690 eundem prætermiserint, ab hujusmodi opinione recessisse videntur. Ascribe idus ergo S. Maximo hic sermo jure est, contra editionem Parisiensem opp. S. Ambrosii an. 1569, ubi sub num. 68 sermonum collocatus fuit.

577 ARGUMENTUM. — *Petri virtus in omnem terram diffusa est, et Pauli Epistolarum verba in fines orbis terrarum penetrarunt. De claudo sanato a Petro, de Paulo vase electionis, deque utriusque apostoli martyrio.*

Notum vobis omnibus est, fratres, et universo mundo notissimum, quod beatissimorum Petri et Pauli ^k natalis est hodie, nec aliquam partem orbis latere ^l potest tanta devotio: siquidem cum de his dicat David propheta : *In omnem terram exivit sonus eorum, et in fines orbis terræ verba eorum* (Psal. XVIII);

in omnem terram ^m miraculis Petri virtus diffusa est, et in fines orbis terræ Epistolarum Pauli verba penetrarunt. Quis enim non audivit quod primum ⁿ beatus apostolus Petrus sedenti ad speciosam portam templi claudo, ^o et ex matris suæ ventre, olium jam debili, pedum restituerit firmitatem, ^p ut quod natura minus contulerat, apostolica gratia repararet? Cum enim ^q claudus ille stipem rogans, aliquid pecuniæ se ab apostolis crederet recepturum, ait illi ^r apostolus Petrus : *Argentum et aurum non habeo; sed quod habeo,*

^a Idem cod. S. Crucis Min., etc., *velut divina voce dicente illi : Tu in Judæos solus esuris, ecce fames.... reficitur.* Codd. 1277 et Vat. Reg. 539, *velut divina voce dicente illi : Tu in Judæos solos esuris, etc.*

^b Codd. Vat. 1269 et 539 Reg., *per diversa, etc.*

^c Idem cod. Vat. 1269, *quæ Ecclesia in illius vasculi splendidissimi specie dum, etc.* Cod. vero Vat. 4951, *quæ Ecclesia in illius vasculi splendidum modum, non habens maculam neque rugam, lintei nitore resplendet. In quo primum, etc.*

^d Idem cod. Vat. 4951, *quorum colimus.*

^e Cod. cit. S. Crucis in Jer., *sed renati. Vivunt plane, quia participes, etc.* Ita et cod. Vat. 1269, qui omittit verba qui vita est omnium. Cod. Vat. 4951, *sed renati. Vivunt plane, etc. Quamvis enim corpora passioni cessent, interruptus tamen non est rigor vivendi. Jugiter enim et Deo gratias, etc.*

^f Codd. S. Crucis in Jer., *est ordo vivendi. Jugiter enim et Deo, etc.* Ita et codd. 4 cit. S. Crucis Minor., Vat. 1269, 1277 et Vat. Reg. 529.

^g Cod. Vat. 4951, *magis hærent Christo, etc., dissolvi et cum Christo esse multo melius, etc.*

^h Hic finem habet sermo in codd. Vat. 4951, et Vat. Reg. 539.

ⁱ Cod. Vat. 1269, *vera est mors.*

^j Codd. cit. S. Crucis in Jer., *constringit. Qui quamvis vivere videatur, etc.* Cod. Vat. 1269, *morti jam videtur.*

^k Cod. Vat. 1269, *natalitia esse hodie.*

^l Cod. Vat. 6451, *potuit pro potest.*

^m Uterque cod. S. Crucis in Jerusalem : *mirabilem Petri virtus est, et in fines, etc.* Codd. etiam Vat. 1269, 1277, 4951 et 6451. Cod. vero Vallic. A 9, *mirabilem Petri virtus audita est.*

ⁿ In codd. S. Crucis in Jer. omittuntur verba *beatus apostolus.*

^o Cod. Vat. 6451 et 4951, *et ex matris suæ olim ventre jam debili, pedum restituerit firmitatem.*

^p Cod. Casin., *et quod nati, etc.*

^q Cod. S. Crucis in Jer. et alii codd., *Cum enim idem claudus stipem, etc.*

^r In codd. S. Crucis in Jer. et in Vat. 1269 *deest vox apostolus.*

hoc tibi do: In nomine Domini nostri Jesu Christi Nazareni surge et ambula (Act. II). Beata plane largitas, quæ petenti argentum quidem non contulit, sed contulit sanitatem! Beata largitas, quæ de thesauris ^a aurum non protulit, sed ^b protulit medicinam! Beatus est ille claudus, qui dum stipem quærit pecuniæ, divitias incolumitatis accepit. Hoc enim ab apostolis donatum meruit, quod nullis thesauris a medicis redimere potuisset. ^c Primum ergo signum mirabile suorum Petrus fecit, claudum pedum restituendo vestigia. Diximus frequenter ipsum Petrum petram **578** a Domino nuncupatum, sicut ait: *Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam (Math. XVI).* Si ergo Petrus petra est ^d supra quam ædificatur Ecclesia, recte prius pedes sanat, ut sicut in Ecclesia fidei fundamentum continet, ita et in homine membrorum fundamenta confirmet: recte, inquam, primum in Christiano pedes curat, ut jam non trepidus, nec imbecillis possit supra petram Ecclesiæ stare, sed robustus, et fortis incedere. Ubi autem verba Pauli non leguntur? Quis locus ea litteris non inscribit, corde retinet, conversatione custodivit? Qui Paulus a Domino vas electionis est nominatus. Bonum vas, in quo pretiosa mandatorum Christi præcepta conduntur: bonum vas, de cuius plenitudine substantia vitæ populis semper erogatur, et plenum est. Optima apostolorum nomina, petra, et vasculum necessaria domui Salvatoris. ^e Domus enim petrarum fortitudine construitur, utilitate vasis ornatur. Petra ad firmitatem, ne labantur, sustentat populos; vas ad custodiam, ne tententur, operit Christianos. ^f Exitus vero eorum de hoc sæculo quam beatus fuerit, nemo est qui nesciat. Nam prima hæc ^g in illis beatitudo est, quod ambo una die passi esse noscuntur, scilicet, ut quos una fides servitio devinxerat, una dies martyrio coronaret. ^h Deinde ipsa passio, diversa

^a Cod. Vat. aliqui *aurum*, alii *argentum* ponunt; in reliquis conveniunt.

^b Codd. S. Crucis in Jer. omittunt *protulit*, et habent *sed medicinam*.

^c Aliter habetur hic locus in cod. S. Crucis Min. in Lauren. scil. *Primum ergo signum mirabilem, quod beatus apostolus fecit, claudum pedum restituendo vestigia dicimus. Audistis frequenter ipsum Petrum, etc.* Ita etiam Vat. 4951, qui tamen habet *diximus pro dicimus*.

^d Cod. Vatican. 4951, *super quam petram ædificatur*, etc.

^e Codd. S. Crucis in Jer., et 4 S. Crucis. Min. in Laur. habet: *Domus enim fortitudinis petra constituitur, utilitate, etc.* Codd. Vat. 6451, 4951 et 1277, *Domus enim fortitudinis petra constituitur*.

^f Cod. Vat. 1277, *Introitus vero eorum, quam beatus fuerit, nemo est qui nesciat, etc.*

^g Cod. S. Crucis. Minor. in Laur., *Nam prima hæc illis beatitudo est, etc.*

^h Cod. Vallic. A 9, *Deinde licet ipsa passio diversa in singulis fuerit, etc.* Cod. vero Casin., *Deinde licet ipsa passio diversa in singulis fuerit, tamen æquali effecta est gratiæ sanctitate.* Cod. Vat. 6451, *tamen æqualis referta est gratia sanctitatis.*

ⁱ Cod. Vat. 6451, *tanta pro quanta.*

^j Idem cod. Vat. 6451, *exitum pertulit.*

^k Idem codd. Vat. 6451 et Casin., *nec morte discretus est.* Cod. Vat. 4951. *nec morte deceptus est.* Cod.

A licet in singulis fuerit, tamen ^l quanta referta est gratiæ sanctitate? Nam Petrus crucis, sicut Salvator, exitum ^m tulit, et dominicæ devotionis similitudine ⁿ nec in morte deceptus est; scilicet ut quem imitabatur fide, imitaretur et passione. De Pauli vero cervice, cum ^o eam persecutor gladio percussisset, dicitur fluxisse magis lactis unda quam sanguinis; et mirum in modum S. Apostolum baptismi gratia in ipsa **579** cæde existisse splendidum potius quam cruentum. Quæ quidem res in S. Paulo stupenda non est. Quid enim mirum si abundat lacte ^p nutritor Ecclesiæ, sicut ipse ad Corinthios: *Lac vobis potum dedi, non escam (I Cor. III).* Hæc est plena repromissionis illa terra quam patribus nostris promisit Deus, dicens: *Dabo vobis terram fluentem lac et mel* ^q (Exod. III). Non enim de hac terra locutus est quæ manantibus aquis cœnum involvit, lutumque permiscet, sed de illa terra Pauli, et similium Pauli, quæ jugiter purum suaveque distillat. Quæ enim Pauli ^r epistola non melle dulcior est, lacte candidior? Quæ epistolæ, tanquam ^s ubera, Ecclesiarum populos nutriunt ad salutem? De cervice ergo Apostoli ^t pro sanguine lac manavit. Legimus ^u in epistola ipsius, *quoniam caro et sanguis regnum Dei non possidebunt (I Cor. V).* Jam igitur Paulus possidet regnum, **580** quoniam ^v caret sanguine, qui impedire dicitur ^w regnatos. Adhuc ergo Paulus in terris positus ^x etiam in regni cœlestis substantiam transformatur. ^y Ideo, fratres carissimi, quotiescunque martyrum ^z memorias celebramus, prætermisiss omnibus sæculi actibus, sine aliqua dilatione ^{aa} concurrere debemus ad domum Dei, reddere illis honorificentiam, qui nobis salutem ^{ab} effusione sui sanguinis pepererunt, qui tam sacram hostiam pro nostra propitiatione Domino se obtulerunt; præsertim cum dicat ad sanctos suos omnipotens Deus: *Qui vos honorat, me honorat, et qui vos*

Vat. 1277, *nec morte discretus est.*

^l Cod. Vat. 4951, *eum pro eam.*

^m Cod. 4 S. Crucis Minor. in Laur. ita habet: *Quid enim mirum, si abunde lacte nutritur Ecclesia sicut ipse, etc.*

ⁿ Idem cod. S. Crucis Minor. in Laur., *Dabo vobis terram, lacte et melle manantem.*

^o Cod. Vat. 1269, *Quæ enim Pauli Epistolæ melle dulciores, lacte candidiores.*

^p Codd. Casin. et Vat. 6451, *optima ubera.*

^q Codd. Vallic. A 9 et Casin. 102, *apostoli Pauli.*

^r Codd. S. Crucis in Jer., *Legimus in ipso, etc.*

^s Cod. Vat. 1277, *caret et sanguine.*

^t Codd. S. Crucis in Jer. legunt: *regnaturo.* Ita et codd. Vat. 6451, 4951, et Vallic. A 9, *regnaturo.*

^u Codd. S. Crucis in Jer., et 10 Laur., *et jam pro etiam.*

^v Hic ab utroque cod. S. Crucis in Jer. finis imponitur sermoni; reliquus sermo in illis deest.

^w Cod. Vat. 4951, *memoriam.*

^x Idem cod. Vat. 4951, *concurrere debemus; reddere illis honorificentiam, qui nobis salutem pro effusione sui sanguinis pepererunt, qui tanquam sacra hostia pro nostra propitiatione Deo sunt oblata; præsertim, etc.*

^y Cod. Vat. 1269, *per effusionem sui sanguinis, etc.*

spernit, me apernit (Luc. x). Quisquis ergo honorat A ctos, spernit Dominum nostrum, qui vivit et regnat martyres, honorat et Christum; et qui spernit san- cum. Patre et Spiritu sancto, etc.

SERMO LXX.

De natali S. Laurentii levitæ et martyris I.

ADMONITIO.

Sanctis Ambrosio et Augustino, in veteribus opp. horum Patrum editionibus, hunc sermonem attributum videmus; in codice Casinensi cxi, fol. 205 a tergo, sancto Leoni; in codicibus vero Urbevetano, et Vaticano duobus 1269, et 1272, nemini; at non modo in præclarissimis Ambrosiano et Sanctæ Crucis in Jerusalem 90 et 99, sed etiam in Laurentianis duobus, id est 59 Plut. xvii, et 174 Bibl. olim Edil. eccl. metrop. Florent., ac præterea in Vaticano 6431, in Vercellensi 66, in Mediolanensi bibl. imperial. basil. Sancti Ambrosii pag. 214, in Chisiano 16 pag. 8, in Farfensi, in Casinensi 122 pag. 108, et in Passionario Lucensi p. 7, S. episcopo Taurinensi Maximo nuncupatum legimus. Huic igitur eundem inscribendum esse existimavimus; ejusque fragmentum nondum editum, ex laudatis Laurentianis codicibus inscriptum, ad vulgatum attaximus.

ARGUMENTUM. — *Mundum universum sanctus Laurentius passione sua illuminavit, qui longa et multiplicitate pœna cruciatus, non minori quam tres pueri in camino ignis inclusi, gloria præferendus est. De imitatione martyrum cogitemus.*

Beatissimi Laurentii martyris, cujus natalem hodie celebramus, passionem a nosse vos credo; et quanta in persecutione pertulerit, dilectionem vestram scire posse non dubito. ^b Tanta enim martyrii ejus gloria existitit, ut passione sua mundum illuminaverit universum. Illuminavit plane ^c mundum Laurentius eo lumine quo ipse succensus est, ^d et flammis quas ipse pertulit, omnium Christianorum corda calefecit. Quis enim hoc exemplo ^e nolit pro Christo ardere cum Laurentio, ut possit a Christo cum Laurentio coronari? ^f Quis nolit ad horam ^g sustinere Laurentii ignem, ut æternam gehennæ non patiat incendium? ^h Beati igitur Laurentii exemplo provocamur ad martyrium, accendimur ad fidem, incalescimus ad devotionem. ⁱ Etsi nobis persecutoris flamma deest, fidei tamen flamma non deest. ^j Non ardemus quidem corpore pro Christo, sed ardemus affectu. Non subjicit mihi persecutor ignem, ^k sed suggerit mihi ignem desiderium Salvatoris. Esse autem Salvatoris ignem legimus in Evangelio, dicente eo-

dem Domino: *Nescitis quia veni ignem mittere in terram; et quid volo, nisi ut accendatur* (Luc. xii, 49)? ^m Quo igne succensi, Amahus et Cleophas dixerunt: *Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, dum loqueretur nobis in via, et aperiret nobis Scripturas* (Luc. xxiv, 32)? Hoc igitur igne etiam beatus Laurentius accensus flammam ^p non sentit incendia, ^q et dum Christi ardet desiderio, persecutoris ^r pœna non ardet. In quantum enim in illo fidei ardor ^s fervet, in tantum supplicii flamma frigescit. Corporali enim beatus Laurentius ^t laborabat incendio. Hinc amore Christi succenditur, iude persecutoris flamma torquetur; sed divinus Salvatoris ardor materiale tyranni ^u exstinguit ardorem. Quamvis enim ^v in favilla membra solvantur, fidei tamen fortitudo non solvitur: ^x corpus quidem detrimentum sustinet, sed lucrum ^y salutis acquirit. ^z Non enim, fratres, beatus Laurentius cita vel simplici passione perimitur. Nam, qui ^{aa} gladio percutitur, semel moritur, qui ^{ab} flammarum camino mergitur, uno impetu liberatur; hic autem longa et multiplicitate pœna cruciatur, ^{bb} et mors ei non desit ad supplicium, et desit ad finem. Dicitur enim ab illo sævissimo persecutore

in nobis in via, cum aperiret nobis Scripturas.

^c Cod. 90 S. Crucis in Jer., *adaperiret nobis Christi Scripturas.*

^p Codd. 10 Laurent., Farfen. et Vat. 1269, *non sensit incendium.*

^q Cod. Urbevet., *et dum Christi ardet desiderium, persecutoris flammam non sentit.*

^r Cod. 4 S. Crucis Minor. in Laurent., et codd. 174 cit. Farfen. et Vat., *persecutoris pœnam non sentit.*

^s Cod. Farfen., *in illo fidei ardor fuerit.*

^t Codd. 99 S. Crucis in Jer., 10 Laur., Vat. et Gasin., *laborat.*

^u Cod. 4 S. Crucis Minor. in Laurent., *tyranni restinguebat ardorem; cod. vero 174, exstinguebat.*

^v Codd. 90 S. Crucis in Jer., et 10 Laurent., *in favillam.*

^x Idem cod. S. Crucis in Jer., *corporis quidem detrimentum sustinet.* Ita et cod. 174, quæ lectio confirmatur ex codd. Farfensi, Vat. et Casin.

^y Cod. Casin. 102, *lucrum æternæ salutis.*

^z Cod. Farfen., *Non enim, fratres, beatus Laurentius brevi vel simplici perimitur pœna. Nam qui gladio percutitur, semel moritur; qui in flammarum camino mergitur. Codd. Vat. 4951 et Urbevet., brevi, vel simplici passione perimitur.*

^{aa} Cod. Casin., *in flammæ camino mergitur.*

^{bb} Cod. 174, *ut mors ei non desit ad supplicium, sea desit ad fidem.* Cod. Farfen., *et mors non desit ad supplicium, etc.*

^a Cod. Farfen., *vos nosse credo.*

^b Idem cod., *sancta ejus martyrio gloria existitit.*

^c Idem cod., *Illuminavit plane Laurentius.*

^d Cod. Vatican. 1269, *Tanta enim martyrio ejus gloria existitit, ut passione sua mundum plane Laurentius, eo lumine, quo ipse succensus est, et flammis quas ipse pertulit, etc.*

^e Idem cod., *Quis enim hoc exemplo nollet pro Christo ardere, et cum Laurentio coronari?*

^f Cod. 4 S. Crucis Minor. in Laurent., *ad horam uri Laurentii igne.*

^g Cod. Farfen., *Quis nollet aduri Laurentii igne, ut æternum, etc.*

^h Idem cod., *Beati Laurentii exemplo provocamur exemplis. Provocamur ad martyrium, etc.*

ⁱ Idem cod., *et in nobis persecutionis flamma non deest, non ardemus quidem corpore pro Christo, sed ardemus affectu.*

^j Cod. Casin. 102, *Nunc nos ardemus.*

^k Cod. 174 Bibl. ædil. eccl. Florent., et codd. Farfen. et Urbev., *sed sufficit mihi desiderium Salvatoris.*

^l Cod. S. Crucis in Jer. et codd. Vat. 1269, Casin. et Urbevet., *super terram.*

^m Cod. S. Crucis Minor. in Laur., *succensi illi duo discipuli Amahus, etc.* Codd. Farfen. et Vat. 1269 legunt: *Quo illi duo discipuli igne succensi dixerunt. Nonne cor, etc.*

ⁿ Cod. Vat. 1269, *Nonne cor nostrum ardens erat*

hæc illi ^a continuata pœna, ut ardentium exposita mole carbonum, insuper ^b ferrea erate distentum lenta flamma consumeret, ut non tam inflammando cito ^c interimeret hominem, quandiu exurendo torqueret; ita ut cum unum latus exustum persecutor cerneret, aliud latus ignibus objiceret exurendum. Legimus Ananiam, Azariam et Misaelem beatissimos pueros a rege in camino ignis inclusos in pœnarum suarum deambulasse flammis, et igneos globos pedibus conculcasse (*Dan. iii*). Unde et beatus Laurentius non minori ^d gloria est præferendus; ^e siquidem illi in pœnarum suarum flammis ambulat, hic et in ipso supplicii sui igne discumbit; illi vestigiis pedum ^f conculcaverunt incendia, iste laterum suorum diffusionem restringit. Illi, inquam, stantes ^g in pœna elevatis manibus orabant Dominum; hic autem prostratus in sua pœna toto corpore Dominum ^h deprecabatur. Iterum beatus Laurentius ⁱ in dorsum supinus vertitur, et renes ejus ignibus exuruntur; ut impleteretur psalmi prophetia quæ dicit ex persona Laurentii: *Proba me, Domine, et tenta me; i ure renes meos, et cor meum* (*Psal. xxv*). ^k Duplici se utique postulat **583** igne comburi. Nam si de uno et solo mundi igne loqueretur, sufficeret renes tantum exurendos incendiis obtulisse. Cor autem ^l nisi Christi flamma non uritur; atque ideo ad comparandam devotionem suam geminum sibi ignem postulat, ut, luctamine habito, ^m ostendisset plus posse amorem Christi quam pœnam tyranni. ⁿ Honoremus igitur, fratres, beatum Laurentium, qui dum fide sua per-

A secutoris flammam vicit, ostendit nobis per ignem fidei gehennæ incendia superare, ^o et amore Christi diem iudicii non timere. Nos vero, fratres dilectissimi, si ad consortium sanctorum martyrum pervenire volumus, de imitatione martyrum cogitemus. ^p Debent enim in nobis... aliquid de suis virtutibus recognoscere, ut pro nobis dignentur Dominum supplicare. Si enim tormenta quæ sancti martyres pertulerunt sufferre non possumus, contra malas concupiscentias, ipsis intercedentibus, ^q repugnemus. Et quia non desunt quotidiana peccata, ^r non desunt etiam quotidiana **584** remedia. ^s Non se credat aliquam felicitatem vel aliquid verum gaudium in hoc sæculo possidere. Beatitudinem hic præparare potest; possidere non potest. ^t Duo sibi tempora ordine suo succedunt. Tempus flendi et tempus ridendi. Nemo se circumveniat, fratres, non est in hoc mundo tempus ridendi. Scimus enim quod omnis homo gaudere desiderat; sed non ^u toti ibi querunt gaudium, ubi oportet inquirere. Verum in hoc mundo gaudium non fuit, nec est, nec esse poterit. Si enim ipse Dominus in Evangelio discipulos suos admonet, dicens: *In mundo pressuram habebitis* (*Joan. xvi*). Et iterum: *Mundus autem gaudebit, vos autem contristabimini, sed tristitia vestra vertetur in gaudium vestrum* (*Ibid.*). Ita sic in hac vita cum labore et dolore, quod bonum est auxiliante Domino faciamus; ^v ut in futuro sæculo bonorum fructus colligere cum gaudio et exultatione possimus, præstante Domino nostro Jesu Christo, qui vivit et regnat in sæcula sæculorum. Amen.

SERMO LXXI.

De eodem natali S. Laurentii levitæ et martyris II.

ADMONITIO.

585 In codicibus quatuor bibl. Laurentiana: nondum editus hic sermo sancto Maximo inscriptus legitur, id est in 39 Plut. xvii, pag. 171, in 173 et 174 bibl. olim ædil. metrop. eccles. Florent., et iv Minor. Comment. Plut. xvii. Exstat quoque in cod. Casinen. 100, pag. 136, cum inscriptione hujusmodi: *In nativitate sancti Laurentii martyris, sermo sancti Maximi episcopi*. His ergo confirmati perspicuis testimoniis in lucem proferre non dubitamus.

^a Codd. A S. Crucis Minor. 174, et Farfen., hæc illi constituta pœna.

^b Cod. 174, insuper eum ferreo crate, etc.

^c Plane etiam in reliquis respondet cod. 40 Laur.

^d Cod. Urbevet., non minori lætitia et gloria.

^e Codd. Farfen., et Casin., sicut enim illi in pœnarum suarum flammis deambulabant; si iste supplicii sui igne discumbit: illi vestigiis pedum conculcabant incendia, iste laterum suorum diffusionem restringit.

^f Codd. 10 Laurent., et duo citi. S. Crucis in Jer. conculcant incendia.

^g Codd. S. Crucis in Jer., Vat. 1260, 1277 et Casin. Illi, inquam, stantes in pœnis, manibus elevatis Dominum adorabant.

^h Codd. duo S. Crucis in Jer., et cod. S. Crucis Minor., Dominum deprecatur.

ⁱ Codd. duo S. Crucis in Jer., et codd. 10 Laur., Vat. 1269, 1277, et Casin., Iterum ergo beatus Laurentius exustis lateribus, in dorsum, etc.

^j Cod. Farfen., ure, inquit, renes meos, et cor meum. Ita Cass., ommissa priori parte.

^k Cod. Vat. 4951, Gemino se igne postulat aduri.

^l Codd. Casinen. 102 et 109, nisi ab spiritali non uritur. Codd. duo S. Crucis in Jer., et codd. Vatic. 1269, et Casin., hic repetunt verba superius allata: *Sicut Amaus et Cleophas dixerunt: Nonne cor nostrum ardens erat in via, cum aperiret nobis Dominus*

scripturas. Atque ideo, etc.

^m Codd. 40 Laur., et 4 S. Crucis Minor. in L. legunt: *ut... ostendat in se plus posse, etc.* Ita etiam codd. 1277, 4951, Casin. et Vallicell. A 9, *ut luctamine habitu ostendat, in se plus posse amorem Christi, quam, etc.*

ⁿ Cod. Farfen., *Oremus igitur, fratres, beatum Laurentium. Cod. Urbevet., Oremus igitur, fratres, beatum Laurentium, qui dum fidem suam persecutoris flamma non vicit, ostendat nobis per, etc.*

^o In cod. Farfen. hæc desunt.

^p Hic desinit in cod. 10 Laurent. præsens sermo, et in cod. Vat. 1277. Quod sequitur fragmentum erutum est ex codicibus Laurentianis. Hoc idem fragmentum habetur in codice Farfensi, in Vat. 1269, in duobus Vallicell. xxv, et A 9, in Casin. 109 et 111, et Urbevet.

^q Cod. Urbevet., *pugnemus.*

^r Cod. 4 S. Crucis Minor. in Laur., *non desint quotidiana, etc.*

^s Cod. Farfen., *Nemo se credat aliquam felicitatem, aut aliqua vera gaudia possidere. Beatitudo præparari potest, possideri non potest.*

^t Idem cod., *Duo si tempora ordine succedunt.*

^u Idem cod., *sed non toti ibi querunt gaudium, etc.* et Urbevet. deinde, *ubi oportet inquireri.*

^v Illic usque idem fragmentum in codd. Laur., sed in Farfensi additur.

ARGUMENTUM.— *Sanctus Laurentius Ecclesiae Romanae nutritus, indigena martyr, sedisque apostolicae archidiaconus a sancto Maximo appellatur, ejusque misericordia erga pauperes, fortitudo, atque martyrium eleganter describitur.*

Quamvis, fratres carissimi, passionem quæ in præsentī die de perfidia sæculi triumphavit universus nobis cum stupeat mundus, præcipuo tamen gaudio virtutem nutriti sui Ecclesia Romana miratur. Debet enim gaudere præ cæteris, quæ tanto nobilitata sanguine peculiarem quodammodo indigenæ martyris possidet dignitatem. Hic igitur, dum in sede apostolica archidiaconatus fungeretur officio, et perdere eum vasa cœlestibus dicata mysteriis avarus persecutor urgeret, egenorum multitudine congregata divisit misericorditer vir fidelissimus quod redigere in prædā sacrilegus ambiebat; maluitque vir singularis imperii motus atque impetus^a exigere potestatum, quam veneranda ministeria impiis per eum oculis proderentur. Quo religiosissimo facto ejus, immoderata mox crudelitate furor gentilis incanduit, raptumque continuo craticulæ^b subjecit ignibus superponi, ut vigorem devotæ mentis ustione corporis approbaret. Nescit enim fidelissimum pectus mortali incendio cedere, quod in omnem fortitudinem sæculi^c jam spiritus fervor accenderat. Quid fortasse, Pagane, desævis? Quid meditaris inania? Ignis tuus non est Laurentii pœna, sed lumen. Flamma tua, qua eum cruciari putas, examinatio veritatis est, non miseratio Christiani. Nam quod, fratres carissimi, talia perpeti servulos suos potestas **586** divina permittit, majestatis hoc æternæ est, arcanumque consilium, quatenus omnis infidelitas recogno-

SERMO LXXII.

De eodem natali S. Laurentii levitæ et martyris III.

ADMONITIO.

587 Nec hunc quidem typis vulgatum fuisse intelligo, quem ex codice Vaticano Ottoboniano 106 exscripsi, quod primus aliorum trium sancto Maximo attributorum præ se ferret ejusdem nomen.

ARGUMENTUM.— *In sanctis martyribus clarius fulget amor quo Deus proximusque diligitur. Mirabili fuit Laurentius fortitudine de Christi amore concepta. Hierosolyma clarificata a Stephano, Roma a Laurentio.*

Cum omnium, dilectissimi, summa virtutum et totius plenitudo justitiæ de illo amore nascatur quo Deus proximusque diligitur; in nullis profecto hic amor sublimius excellere, clariusque fulgere, quam in beatissimis martyribus invenitur; qui Domino Jesu Christo pro omnibus hominibus mortuo, propinque sunt imitati, tam ardore caritatis quam opere passionis. Quamvis enim illi dilectioni qua nos Dominus redemit nulla cujusquam benignitas possit æquari; quia aliud est pro justo mori hominem, sui necessitate moriturum; aliud pro impiis occumbere a debito mortis alienum. Multum tamen universis hominibus etiam martyres contulerunt, quorum fortitudine ita ejus largitor usus est Dominus, ut pœnam mortis et atrocitatem crucis nullis non vellet esse

A scat fidem nostram omni veritate subnixam. Cujus tam secunda possessio est, ut furentem rideat mundum, ^d ut de ipsis corporis sui supplicii gloriatur. ^e Exurit pro veri Dei assertione Laurentius, et dum mundanas pariter sustinet flammæ, perpetuum sibi gehennæ restinguit incendium. O cunctis fidelibus optabilis cruciatus, quo illa omnis tremendi iudicii pœna dissolvitur! O ignis desiderabilis; quo piis mentibus sempiternum refrigerium comparatur! Decoloratur quidem ignibus caro Laurentii, sed anima martyris decoratur; labefactatur corpus, sed spiritus convalescit, et membrorum corruptio lætātem animam transmittit ad Deum, ut corpus quod tormentis pro veritate non cessit, privilegio victricis animæ gloriosius reformaret. Sed videamus nunc qua fidei patientia S. Laurentius flammarum pertulit cruciatus. Hic igitur dum multiplicato igne, candentis ferri adustione perfringitur, et dum duro actus supplicio deficere jam putatur, subito indignantis ridentisque prorupit in vocem: *Versate me, inquit; rex, manduca, jam coctum est.* Quo, quæso, crudelissimus tortor pudore confusus est, cum inter supplicia constituti hominis non solum nulla honoratus est prece, sed correptione insultantis est increpatus! Et quanto eum Laurentius ludibrio deputavit, ut cum sibi escam opimo subtraxerat prandio, cibum adusti sui corporis exhiberet! Hæc sunt ergo, fratres, Laurentii merita, hæc martyrii ejus gloria. Ditavit pauperes, sacramenta^f non perdidit, insultavit ignibus, et mundum victor relinquens persequentis insaniam triumphali voce damnavit.

terribilem, sed multis fecisset imitabilem. Si ergo nullus bonus sibi soli est bonus, nec cuiquam sapienti sibi tantum est amica sapientia; et hæc verarum natura virtutum est, ut multum a tenebroso abducat errore, qui earum clarus est lumine, ad erudiendum Dei populum nulla est utilior forma, quam martyrum invicta patientia; facilis ad exorandum sit ratio efficax ad suadendum. Validiora tamen sunt exempla quam verba, et plus est opere docere quam voce. In quo excellentissimo genere doctrinæ beatus martyr Laurentius, cujus passione dies hodiernus illustris est, qua gloriosa polleat dignitate etiam persecutores ejus sentire potuerunt. Quam ille mirabili fuit animi fortitudine de Christi principaliter amore concepta; quæ non solum ipsa non cederet, sed etiam alios exemplo suæ tolerantia roboraret! Cum enim furor Gentilis in lectissima quæque Christi membra sæviret, ac præcipue eos **588** qui ordinis erant sacerdotalis impeteret, in levitam Laurentium,

^a Cod. Casin., *excipere.*

^b Item cod., *subjectis jubet ignibus superponi.*

^c Item cod. omittit *jam.*

^d Item cod., *et de.*

^e Item cod., *Exurit ergo.*

^f Item cod., *non prodidit.*

qui non solum ministerio sacramentorum, sed etiam dispensatione ecclesiasticæ substantiæ præeminebat, impius persecutor efferbuit. Duplicem sibi proponit prædam de uno viro, quem si fecisset, sacræ pecuniæ traditorem faceret, etiam veræ religionis exsortem. Armatur itaque gemina face homo pecuniæ cupidus et veritatis inimicus: avaritia, ut rapiat aurum; impietate, ut auferat Christum. Postulat sibi ab immaculato sacro præsule opes ecclesiasticas, quibus avidissimus inhiabat inferri. Cui levita castissimus ubi eas repositas haberet ostendens, numerosissimos sanctorum pauperum obtulit greges, in quorum victu atque vestitu inamissibiles considerat facultates. Quæ tanto integrius erant salvæ, quanto sanctius probabantur expensæ. Fremit prædo frustratus, et in odio religionis, quæ talem divitiarum usum instituisset ardens, direptionem thesauri potioris aggreditur, apud quem nullam denariorum substantiam reperisset; illud depositum, quo sacratius erat dives, auferret, renuntiare Laurentium jubet, et solidissimam illam levitici animi fortitudinem diris parat urgere supplicii; quorum ubi prima non obtinent, vehementiora succedunt: laceros artus et multa verberum sectione concisos subjecto præceptit igne torreri; ut per cratem ferream, quæ jam de fervore continuo vim in se haberet urendi, conver-

Asorum alterna mutatione membrorum fieret cruciatus vehementior, et pœna productior. Nihil obtines, nihil proficis, sæva crudelitas; dum Laurentius in cœlis alleviatur, tu deficis flammis tuis. Superari caritatis Christi flamma non potuit, et segnior fuit ignis qui foris ussit, quam qui intus accendit. Sævjesti, persecutor, martyri, et auxisti palmam dum aggras pœnam. Nam quid non ad victoris gloriam ingenium tuum reperit, quando in honorem transierunt triumphi etiam instrumenta supplicii? Gaudeamus igitur, dilectissimi, gaudio spirituali de felicissimo inclyti viri fine. Gloriamur in Domino, quod mirabilis in sanctis suis, in quibus nobis præsidium constituit et exemplum. Atque ita per universum mundum clarificavit gloriam suam, ut a solis ortu usque ad occasum leviticorum luminum lumina coruscarerent, et quam clarificata est Hierosolyma a Stephano, tam illustris fieret Roma Laurentio. Cujus oratione et patrocinio adjuvandos sine cessatione 589 confidimus, ut quia omnes, sicut Apostolus ait, quicumque pie volunt in Christo vivere, persecutionem patiuntur, corroboremur spiritu caritatis, et ad superandas omnes tentationes constantis fidei constantiamuniamur. Per Dominum nostrum Jesum Christum viventem et regnantem cum Patre et cum Spiritu sancto in sæcula sæculorum. Amen.

SERMO LXXIII.

De eodem natali S. Laurentii levitæ et martyris IV.

ADMONITIO.

In codicibus Vaticanis 6451 pag. 155, et 6454 pag. 353, inque Casinensibus 100, 102 et 109 fol. 87, brevis hic sermo sancti Maximi oratur nomine. Ex ipsa autem scribendi ratione non alium, nisi Maximum ejus auctorem fuisse, cognosci plane posse putamus.

589 ARGUMENTUM. — *Fidelissimus martyr Laurentius divino igne accensus, mortales flammæ patienter sustinuit ac fortiter vicit, geminato quodam supplicio et ignis et ferri tortus.*

Cum innumerabilium virtutibus martyrum, fratres carissimi, gentilis sæpe victa fuisset impietas, cunctisque pœnarum generibus exhaustis, populum Dei videret non solum non posse superari, sed suis efflci supplicii fortiores, furoris sui facibus accensa flammis aggreditur beatissimum vexare Laurentium. Sed invenit in eo ignem durissimus persecutor, quem mortalis vincere flamma non possit. Ille enim fidelissimi martyris pectus accenderat, de quo dicebat Dominus: *Ignem veni mittere in terram, et quid volo nisi ut accendatur (Luc. xii)?* Usque adeo autem vir fortissimus flammæ illas patienter sustinuit et fortiter vicit, ut insaniente carnifice, totusque adustus membris, nec Christum negaverit, nec cœlestibus sacrata mysteriis vasa prodiderit. In qua re quæ umentis ejus confidentia, qui vigor animi fuerit æsti-

mare quis valeat? Qui in tanta acerbitate supplicii, nec in piis oculis sanctæ Ecclesiæ publicavit secretum, nec Redemptoris sui nomen coactus est diffiteri. Perspicite autem in quam execrabilem crudelis animi feritatem persecutor exarserit, qui, quasi humani corporis ustioni sola sufficere flamma non possit, quæ subjectis ignibus inardescens ministrum Dei vehementius cruciaret, et sub unius tormenti specie, geminato quodam supplicio, beatissimum martyrem et ignis torqueret, et ferrum. Sed terrenum penitus tabescit incendium, ubi fervore sancti Spiritus cœlestis animus incalescit. Nec candenti vincitur ferro, qui in adjutorium agonis sui, ferri invocat Creatorem. Atque ita contigit, ut de inusitatis tormentis nova Christiano militi victoria nasceretur. Nec nos moveat, fratres, quod tantum in sanctos Dei gentilibus licet, quibus ob hoc potestas ista permittitur, et dum crudelius sæviunt, gloriosius in martyribus triumphentur.

SERMO LXXIV.

De sancto Cypriano I.

ADMONITIO.

Primum hunc de sancto Cypriano sermonem, secundum et tertium primum omnium ex præclaro Ambrosiano codice cl. Muratorius exscripsit, atque in Anecd. tomo IV vulgavit. Nullum ex iis ullo alio in codice inquirendo comperire fas nobis fuit. Quamobrem postremum Patavinam Anecdotorum Muratorii editionem secuti sumus. Id unum animadvertimus, quidpiam speciale, ut Gennadius testatur, de sancto Cypriano sanctum Maximum scripsisse; quod de hominibus duabus pag. 255 et seq. hujus voluminis editus æque ac de hisce sermonibus dici potest.

591 ARGUMENTUM. — *Memo iam sancti Cypriani Ecclesia colit, cujus non minus doctrina quam sanguine gloriatur. Complures fidelium mortem Cyprianus docuit non timere. Ad omnem sancti Cornelii hoc sufficit laudem, quod apostolicam sedem suo cruore decoravit.*

Non immerito, fratres carissimi, speciali quadam celebritate, frequentissimo concursu, beatissimo martyri Cypriano præcipua exhibetis obsequia, quem et ad summi sacerdotii apicem prærogativa vitæ præcedentis evexit, et pontificii ejus fidele ministerium ad palmam martyrii sublevavit. Justum revera dignumque est ut memoriam confessionis ejus devotiore colat Christi honore Ecclesia, cujus non minus doctrina quam sanguine gloriatur. Quid enim apud ecclesiasticos viros martyre sanctius? doctore clarior? sacerdote sublimior? *Pretiosa*, inquit beatus David, *in conspectu Domini mors sanctorum ejus* (Psal. cxv). Quanta ergo, fratres, a fidelibus hic veneratione est honorandus, cujus non solum in conspectu Domini pretiosus occasus, sed sub abundantia fidei, et vita locuples fuit, et sermo ditissimus? Recte, ut reor, ejus vita locuples prædicatur, **592** cujus sancta conversatio bonorum copia morum, et

A variarum semper virtutum est letata thesauro. Nec incongrue illius ditissimus ac splendidus dicitur sermo, cujus tanto lumine præfulgidum radiavit eloquium, ut inter iniquorum minas persequentiumque terrores fideles erigere, confirmare dubios, incredulos confutaret. Neque enim ullo avocari poterat metu quominus illam doceret fidem pro qua de Christi promissione securus non formidabat occidi. Quæ autem fidei ejus confidentia fuit et virtutis! Quanta constantia! qui non solum semetipsum contra impetum sæculi vigore generosæ mentis armavit, sed complures fidelium spem futuræ beatitudinis astruendo mortem docuit non timere. Unde apparet, carissimi, quanta inter angelicos choros nunc claritate resplendet qui et propria passione est mirabilis, et aliorum B confessionibus gloriosus. Tanta enim ejus fuerunt spiritualium ornamenta verborum, et celestium sententiarum censura tam vehemens, ut credentium mentes plus ejus adhortatio, quam sævientis inimici gladius pernoveret. De beato autem Cornelio quid ego memorem? cui ad omnem hoc sufficit laudem, quod apostolicam sedem, quam merito indeptus est, venerandi cruoris munere decoravit.

SERMO LXXV.

De eodem S. Cypriano.

ARGUMENTUM. — *In libris S. Cypriani advertitur quanta in illo fuerit castitatis puritas, sanctitatis bonitatis, fidei magnitudo. In omnem terram ejus sonus exivit. Vere spiritualis ille magister et medicus, quem mentis sermonisque perfectio clarum sæculo et cælo reddidit gloriosum.*

Quanti meriti, fratres carissimi, beatus Cyprianus, quantæque sit gloriæ et venerabile ejus martyrium, et nota omnibus doctrina testatur. Nec enim extraneis eget laudibus, quem apud omnes homines magnificentia proprii sermonis illustrat. Denique ut tantus ad nostram quoque perveniret ætatem, admiranda eloquentia ejus monumenta fecerunt; nam dum creditis sibi populos in observantiam celestium mandatorum solitus magister erudit, suam ad posteros vitam fidemque transmisit. Quod ita esse omnis mecum studiosus agnoscit, quoniam in libris ejus advertitur quanta in illo fuerit castitatis puritas, sanctitatis bonitatis, fidei magnitudo. Nam dum peccantium vitia severa objurgatione castigat, dum sanctorum merita digna laude prosequitur, cælestem inesse cordi suo aperit disciplinam. Unde hic sine dubio ex illis est fratribus de quibus dictum est per prophetam: *In omnem terram exivit sonus eorum, et in fines orbis terræ verba eorum* (Psal. xviii). Exivit utique in omnem terram sonus beatissimi Cypriani, quoniam sub universo cælo, et passionis ejus innotuit gloria, et clarissimæ linguæ ejus tuba personuit. Et vere tubæ sermonis ejus clangor increpuit, cum Ecclesiam Dei spirituali prelio decertantem adversus minas terroresque gentilium sonitu cælestis eloquii accendit, et ne videretur plebem Dei in contemptum præsentis vitæ eloquens magis quam fortis armare, mortem, quam predicando docuerat non timendam,

suscepta pro Christi nomine passione, calcavit; atque ita factum est, ut omnem fidelem ad subeunda pro religione tormenta non solum sanctorum adhortatione verborum, sed fortissimo sanguinis sui provocaret exemplo. Vere hic ab omnibus ac toto orbe venerandus, qui tota perfectione divinæ virtutis opus C et asseruit et implevit.

593 *Subjicimus hic fragmentum alterius sermonis S. Maximi de S. Cypriano, quod a Muratorio vulgatum reperitur post sermonem 3 de S. Laurentio, Anecd. tom. IV, pag. 65.*

... ..
custodivit, pacem verbis suasit, pacem corde servavit, omniaque vitia sancto ore respuit, mente sanctiore damnavit; sic pullulantes diversorum scelerum sentes acutissimo linguæ suæ mucrone desecuit, ut magis ea inculpabilis vitæ integritate truncaret. Erat etiam, ut vere spiritualis magister, amarus vitiiis, virtutibus blandus, et tranquillitatem peccatoris sui medicamento acrioris remedii condiebat, ut quos bonitatis ejus clementia minime coercebat, increpantis linguæ censura terreret. Sic acrimoniam suam admixtæ lenitatis dulcedine mollebat, ut sæpe solet unda ferventior aquæ frigidæ stillicidio temperari. Nonnullos sane animo duriores armati oris sui salutaris jaculis sauciabat, ut quibus cura placida prodesset non poterat, spiritualia vulnera subvenirent. Et hoc peritissimi more medici, qui cum in corpore hominis lethalia altius ulcera repererit desedisse, **594** cum bonus atque optimus sit, velut assumpta crudelitate, ferro aggreditur noxias emortuæ carnis desecare putredines, et summam medendi artem non parcat, ut parcat; irascitur, ut succurrat, et pro

regroti sui necessitate sevitiāam pretendit, ut sanet; A nam et sapientissimus Salomon ait : " *Suariora sunt vulnera amici quam voluntaria oscula inimici (Prov. xxvii)*. Hæc vita, hic animus beatissimum Cyprianum et sacerdotio provexit, et martyrio consecravit. Hæc illum mentis sermonisque perfectio clarum sæculo, et cælo reddidit gloriosum. *Pretiosa*, inquit, *in conspectu Domini mors sanctorum ejus (Psal. cxv)*. Recte, fratres, venerabilis Cypriani pretiosa mors facta est,

quam sibi a Domino Deo suo multiplici virtutum suarum pretio comparavit. Vere pretiosa mors ejus, cujus commercio hæreditatem sibi cæli et regnum emit æternum. Et ideo, carissimi, tam magnificentum hoc martyrium ejus omni cum devotione et reverentia celebremus, quia ad omnem illam gloriam vitalocuples, lingua ditissima et mors pretiosa sublimat in Christo Jesu Domino nostro, qui cum, etc.

SERMO LXXVI.

De eodem S. Cypriano III.

ARGUMENTUM. — *Nonnullis sacrorum Bibliorum testimoniis propositis atque explicatis, rursus a S. Maximo apte copioseque S. Cyprianus laudatur.*

Quanta sit Christianæ fidei magnitudo, quæve fiducia, hinc vel maxime nos discere oportet, quod intra miranda cælestium promissorum munera votivum æobis oritur gaudium de morte sanctorum. Nec enim naturæ nostræ, sed religionis est ratio, quod occasus hominis, ubi Deus est causa moriendi, infidelium contristat mentes, et pectora Christiana lætificat. Ideo denique peremptorum martyrum obitus in Ecclesia Dei velut genuinus natalis excolitur, quia novo nascendi ordine ad novam cæli vitam morte parturiente nascuntur. In hujusmodi enim morte, quæ pro veritate salutaris fidei venit, quia vivo ac vero creditur Deo, spæ sæculi melioris pulsa procul affectatione carnali, luctum non habet pater, nec mater inelamat, filius suspiria consolatur sua, merorem frater repellit, tristitiāam maritus abjurat, et dilecti conjugis calcat uxor affectum. Cedit namque, cedit terreni amoris calor, ubi Christiani mentem flamma divine caritatis accenderit. Hoc profecto igne succensus ardentissimus Cyprianus sacerdotium vitamque suam in passione contempsit, ut jam eum passio gloriosiore Christi redderet sacerdotem. Quid hoc magnificentius viro, cujus non minus mors est admiranda quam vita? Fuit enim ei fideli in sermone confessio, et mirabile in confessione martyrium. Fuit in eo cordis ac linguæ simplex consensus atque indivisa societas; nam quidquid ori ejus cordis ipsius Spiritus intulisset, hoc cunctis audientibus sancta ejus lingua dictabat, ut ait Salvator : *Bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bona (Matth. xii)*. Et quis potest habere bonum mortali in corde thesaurum, nisi cujus pectus Christus inhabitat, sicut docuit gloriosissimus Paulus, dicens : *Habemus thesaurum istum in vasis fictilibus, ut sublimitas virtutis Dei sit, et non ex nobis (II Cor. xviii)*. Hic est, fratres, boni cordis thesaurus, qui seivorum Dei os bonum et linguam divitem facit. Hic est thesaurus cujus pretio omnino fidelis beatam sibi paradisi sedem et regnum mercatur æternum. Hoc thesauro venerabilis 595 Cyprianus unumquemque credentem proflua linguæ suæ largitate ditavit, nullam tamen ipse, dum legitur omnibus, divitiarum suarum sentiens paupertatem.

Tanta enim thesauri hujus est copia, ut et totum consequatur accipiens, et qui dederit nil amittat, in modum lucernæ ardentis, quæ et flammam suam admotis sibi lampadibus præstat, et ipsa nihilominus sine damno traditi luminis perseverat. Novi, fratres, novi miraculi res est, quæ habeas dare, et eadem dando non amittere; totum transfundere, et nullum sentire defectum. Propter quod beatissimus Cyprianus cunctorum est fidelium devotione celebrandus, qui largiendo populis quæ habebat, ac retinendo quæ dederat, laudabilem vitam suam et clarissimo sermone extulit, et pretiosissimo sanguine consecravit, quatenus universo orbi sequentis fidem virtus patientis ostenderet. Rectissime de hoc dicitur illud Davidicum : *Os ejus meditabitur sapientiam, et lingua ejus loquetur judicium, et lex Dei ejus in corde ipsius (Psal. xxxvi)*. Erat utique in perfectione sacerdotii ejus cor sanctum, os sapiens; terribilis nimirum erat Cypriani lingua, quæ et integritatem pectoris, et illa omnipotentis Dei tremenda judicia peccantibus ingerebat, qui se ita totum sancto in sermone fundebat, ut nihil penitus in secreto sui pectoris relinqueret quod lateret. Latet autem intra semetipsum, latet peritus quisque, nisi sapientiam 596 cordis ejus docta dicendi lingua prodiderit. Quid non illo viro præcipuum, quid non mirabile, in cujus ore sapientia, in cujus lingua judicium, in cujus corde lex Dei, quæ justitiæ mater est permanebat? Nec otiose, carissimi, consequens psalmi ipsius ordo subtextit, dicens : *Et non supplantabuntur gressus ejus (Psal. xxxvi)*. Non sunt revera Cypriani supplantata vestigia, quia in ejus corde lex Dei viget. Qui in ore ac lingua sua cælestem sapientiam divinumque judicium meditatur, gressus ejus lapsum sentire non possunt. Aut quod in illo unquam peccati tempus, quodve momentum diabolica potest reperire subreptio, cujus os, cujus lingua per omne spatium noctis ac dici voluntatem Dei et sapit et loquitur, secundum illud quod dictum est a propheta : *Et in lege ejus meditabitur die ac nocte (Psal. xxvii)*? Credite, fratres, quia nunquam inter adversa hujus sæculi movebuntur pedes ejus, cujus pectus a tramite veræ fidei non declinat. Et quia omnium virtutum genera beatissimus Cyprianus, ut sacerdos, ut justus, ut sapiens, possidebat, inconcusso pede consistens moveri sua in

* Vulgata : *Meliora sunt vulnera diligentis quam fraudulenta oscula odientis.*

passione non potuit. Et inde est quod ab omni eodemque viro, et inoffensam recte vivendi regulam, et fortissimum martyrii tenemus exemplum. Ille enim

SERMO LXXVII.

De eodem S. Cypriano IV.

ADMONITIO.

Hunc legimus sermonem in codicibus Sanctæ Crucis in Jerusalem 90 num. 8, et 99 num. 77, atque in Laurentiano x Plut. xiv pag. 320, sancti Maximi adnotato nomine. In hoc autem postremo codice post sermonem illum exstare eundem vidimus, cujus initium est : *Sancti Cypriani festivitatem* (quem nos sancti editores in homiliis numeravimus) cum inscriptione hujusmodi : *Item sequentia, connexio Maximi*. Quare non assentimur Gillotio hunc ipsum sermonem sancto Ambrosio ascribenti, edit. Paris. 1569 opp. S. Ambros., num. 73.

ARGUMENTUM. — *Cum sanctus Cyprianus passus sit tempore vindemiarum, impinguavit illa nos, inquit Maximus, et refecit musto martyrii sui. De musto quod refecit et inebriat Christianum; quo musto repleti apostoli, ebrii et sobrii. Nonnulla de uva deque spinis.*

Ante dies cum beatissimi martyris Cypriani celebraremus natalem, suavissime in ejus festivitate jucundati sumus; quia cum hoc vindemiarum in tempore passus est, tanquam et nos de vindemia dulces et varios fructus ex ejus passione ^a collegimus. Impinguavit enim nos et refecit musto martyrii sui. Est enim mustum quod refecit et inebriat Christianum, sed ebrietas illa magis sobrium facit : qui enim inebriatur cœlesti gratia, exsobiatur sarcina peccatorum. Hoc namque musto repleti sancti apostoli, sicut ait Scriptura (Act. II), alienis linguis Dei magna loquebantur. In quo facto pariter ebrii esse videbantur et sobrii; ebrii enim **597** putabantur, quod in iis loquela præter naturam alte personabat; sobrii erant, quod juxta consuetudinem mentis Deum devotione laudabant. Quod quidem non elatione aliqua aut impudentia contigit ut viri sancti peregrino sermone loquerentur, sed providentia Divinitatis factum est; ut quia ad magnificandum Deum una loquela non sufficit, per plures linguas mentis devotio solveretur. Jucundati enim sumus, quia de vinea Domini Sabaoth fructum refectionis accepimus : *Vinea enim Domini Sabaoth (Isai. v), sicut dicit propheta, domus Israel est; quæ domus nos sumus. Secundum fidem enim Israelitæ nos sumus; unde dicit Apostolus : Qui ex fide sunt, hi filii sunt Abraham (Gal. III). Quoniam igitur nos sumus Israel, vinea Domini sumus : videamus diligenter ne ex palmite operis nostri non nascatur dulcedinis uva, sed fellis; ne dicatur nobis quod Judæis dictum est : Sustinui, ut faceret*

*uvam, fecit autem spinas; non justitiam, sed clamorem (Isai. v). Quam dura conditio, ut possessio quæ Domino suo suavitatis fructus afferre debuit, spinarum illum asperitate compunxerit, hoc est, suscipere, spinarum cum coronaverunt passione. Quæ corona quidem quantum in Judæis est, erat corona virtutum. Unde ait Scriptura sancta : Viderunt in quem compunxerunt (Joan. XIX). Igitur, fratres, videte ne et vobis dicatur : Sustinui ut faceret uvam, fecit autem spinas; **598** quas Domino Judæi cruentis imposuerunt manibus, nos iniquis sensibus apponamus, et compungamus eum non asperitate sentium, sed operum pravitate. Sunt enim spinæ cordis, quæ verbum Dei etiam vulnerare consueverunt, de quibus meminit in Evangelio (Matth. XIII) Salvator dicens, seminantis semen cecidisse inter spinas, et crevisse eas, et suffocasse quod satum est. Quæ autem spinæ sint, ipse prosequitur, dicens, utique esse sollicitudines mundanas, quæ cum crescunt in corde hominis mandata Salvatoris in eo suffocant. Quis enim unquam sollicitus de mundo, potuit sollicitus esse de Christo? Quis dum lucris domus suæ providet, utilitatibus Ecclesiæ potuit providere? Unde ait Apostolus : Qui sine uxore est, sollicitus est quæ sunt Domini, quomodo placeat Deo; qui autem cum uxore est, sollicitus est quæ sunt mundi, quomodo placeat uxori (I Cor. VII). Ergo, fratres, videte ne vinea vestra non uvas, sed spinas faciat, ne vindemia vestra non vinum afferat, sed acetum. Quisquis enim vindemiam legit, et pauperibus non largitur, ille acetum colligit, non vinum. Quisquis messes recondit, et indigentibus non ministrat, iste non alimonie fructus reposuit, sed tribulos avaritiæ congregavit; nam propterea ait Scriptura de terra nostra : Spinæ et tribulos germinabit tibi (Gen. III).*

SERMO LXXVIII.

De natali sanctorum, præcipue S. Cypriani.

ADMONITIO.

Exstat hic quoque sermo in codice Ambrosiano sancto Maximo inscriptus, atque a Muratorio editus : quem discrepare a sermone tributo sancto Augustino in comm. plurim. martyr. Rom. Br.v., si utrumque conferas, plane cognosces. Uterque a Maurinis in appendice serm. S. August. collocatur. Leonis nomine in aliquot editionibus antiquis idem sermo editus fuit, necnon in Homiliario Pauli diaconi editionis Basileensis an. 1496, ut a Balleriniis animadversum est tom. I opp. sancti Leonis, pag. 387 edit. Venet. au. 1753. At hi non esse Leoni tribuendum judicarunt. Itaque cum non tantum in Ambrosiano, sed etiam in Casinensibus codicibus

^a Cod. 90 S. Crucis in Jer., colligimus.

^b Cod. 90 S. Crucis in Jer., hoc est, cum Judæi debuerint Salvatore devotione suscipere, spinarum eum coronaverunt passione. Cod. vero 99 item S. Crucis in Jerusalem : hoc est, cum Judæi Salvatorem debuerint tota fide devotioneque suscipere, spinarum eum

^D coronaverunt passione, quæ corona quidem, quantum in Judæis est, erat injuriarum contumelia, quantum in Domino erat corona virtutum. Compungunt enim Judæi Dominum, dum coronant; compungunt, dum crucifigunt. Unde ait Scriptura, etc.

406 fol. 19 a tergo, et 117 fol. 61 a tergo, nomen sancti Maximi præ se ferat, huic auctori, non autem aut Augustino, aut Leoni, ut in codicibus Laurent. 1 Plut. xiv pag. 51, Vatic. 1267, Basil. S. Petri 105, legimus, esse attribuendum arbitramur. Illud animadvertimus, in his codicibus titulum sermonis esse hujusmodi : *De SS. Innocentibus; de natule sanctorum Innocentium.*

599 ARGUMENTUM. — *Martyres non pœna, sed causa justificat. Recte super altare justorum animæ requiescunt, quia sub altare Domini corpus offertur. Inter cæteros sub ara Dei sanctus Cyprianus assistit, qui martyrio perfunctus in sacerdotio præ cæteris plura conscripsit.*

Quotiescunque, fratres, sanctorum ^a martyria celebramus, toties laudes Salvatoris ^b dicimus; et quoties eorum asserimus passionem, toties Christi gloriam prædicamus. Non enim suspicimus quod passi sunt, sed propter quem passi sunt admiramur. Igitur non pœna in laude, sed fides ^c in honore. Magnificamus ergo martyres ^d non quia gravibus subjacere suppliciis, sed quia justitiæ causa eadem tolerare supplicia. Nam plurimos sceleratorum pejores pœnas vidimus esse perpessos, sed nihil eis prosunt, quia martyres causa justificat, ^e sceleratos conscientia sua damnat. Summo igitur et præcipuo loco propter fidem habendi sunt beati martyres. Videte autem quem ^f iidem locum apud homines mereantur, qui apud Deum locum ^g sub altare meruerunt. Dicit enim sacra Scriptura : *Vidi ^h subtus aram Dei animas occisorum propter verbum Dei, et propter testimonium quod habebant, et clamaverunt (Apoc. vi), et reliqua. Sub ara, inquit, Dei animas occisorum. Quid reverentius, quod honorabilius dici potest, **600** quam sub illa ara requiescere in qua Deo sacrificium celebratur, in*

^a Cod. Vallicell. A 10, *sanctorum martyrum celebramus diem.*

^b Codd. Vat. 1267 et Vallic. A 10, *edicimus.*

^c Cod. S. Petri 105 C, *sed fides est in homine.*

^d Cod. Vallicell. A 10, *Magnificamus ergo martyres, sed præcipue illos qui nascente Christo ad regna perpetuæ felicitatis pervenerunt.* Cod. autem Vallicell. B 5 concordat in reliquis, sed solum adit *nascente Christo, in ipso exordio, deinde videte autem, etc.*

^e Cod. Vat. 1265, *sceleratos.*

^f Cod. S. Petri 105 C omittit *iidem.*

^g Cod. Vallicell. A 10, *sub altario.*

^h Codd. S. Petri 105 C et Vat. 1167, *sub ara Dei, etc., et clamabant.* Cod. Vallicell. A 10, *sub altare Dei.* Idem cod. Vallic. B 5, *et clamabant: Vindica, Domine, sanguinem nostrum, qui pro te effusus est super terram. Sub ara, etc.*

ⁱ Codd. Vat. 1267 et S. Petri 105 C, *justi vindictam sanguinis postulant.*

^j Cod. 4 S. Crucis Minor. in Laurent., *illic occisis et tumulus constituitur, ubi, etc.* Item cod. 1 Laur.; Cod. vero S. Petri 502 C, *Non immerito, inquam, consortium quoddam illis occisis et tumulus constituitur, etc.*

^k Cod. Vallicell. B. 5 post vocem *copularet* habet : *sic Christus ait: Pater, volo ut ubi ego sum, ibi sit et minister meus. Legimus plerosque, etc.* Cod. Vat. 1267, *Legimus enim.*

^l Cod. S. Petri 105 C, *latari. Nemo tamen melius præter martyres meruit ibi requiescere, ubi et hostia, etc.*

^m Cod. 4 S. Crucis minor. et 1 Laurent., *hoc est ibi*

ⁿ Quis hinc non perscipiat testem esse Maximum divinæ traditionis quæ est de Missæ sacrificio deque reali Christi in Eucharistiæ sacramento presentia? Quo porro sensu S. doctor et effundi sanguinem Christi in altari, et membra Christi altari imponi dixerit,

in qua offeruntur hostiæ, in qua Dominus est sacerdos sicut scriptum est : *Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech (Psal. cix).* Recte ergo sub ara martyres collocantur, quia super aram Christus imponitur. Recte sub altare justorum animæ requiescunt, quia super altare Domini corpus offertur. ¹ Nec immerito illic pro ⁱ justis vindicta sanguinis postulatur, ubi etiam pro peccatoribus Christi sanguis effunditur. Convenienter igitur, et quasi pro quodam consortio ibi martyribus sepultura decreta est, ubi mors Domini quotidie celebratur, sicut ipse ait : *Quotiescunque hæc feceritis, mortem meam annuntiabitis, donec veniam (I Cor. xi).* Scilicet ut qui propter mortem ejus mortui fuerunt, sacramenti ejus mysterio quiescant. Non immerito, inquam, velut consortio quodam ^j illic occisi est tumulus constitutus, ubi occisionis dominicæ membra ponuntur, ut quos cum Christo unius passionis causa devinxerat, unius etiam loci religio copularet ^k. Legimus plerosque justorum Abrahamæ sinibus refoveri, nonnullos paradisi amœnitate ^l letari; nemo tamen melius præter martyres meruit; hoc est ^m requiescere, ubi et hostia Christus est et sacerdos. Scilicet ut et propitiationem de oblatione hostiæ consequantur, et benedictionem ⁿ perfunctionemque sacerdotis ^o excipiant. Inter cæteros igitur martyres quos sub ara Dei ^p consistere **601**

requiescere.

ⁿ Cod. Vat. 1267 et S. Petri 106 C, *functionemque sacerdotis accipiant.*

^o Cod. Laurent., *accipiant.*

^p In codd. Laurent. mox cit. nulla fit mentio de S. Cypriano, sed ambo sermonem adnectunt sanctorum Innocentium, ut sequitur : *Consistere prædicamus etiam beatos illos infantes lactentes, qui pro Christo primitias martyrum non loquendo, sed moriendo confessi coronas meruerunt. Neque enim dubitandum est eos in martyrio præ cæteris exorare, qui in martyrio præcesserunt. Dicitur ergo illis vindictam postulantibus.* Cod. autem Vatic. 1267, *consistere prædicamus; etiam beatos illos choros infantium lactentium dicimus, qui pro Christo primitiæ martyrum facti, eum non loquendo, sed moriendo confessi, coronas meruerunt. Neque enim dubitandum eos in martyrio plura præ cæteris exorare, qui martyrio cæteros præcesserunt. Dicitur ergo illis vindictam postulantibus post datum munus, ut quiescant atque sustineant, donec compleatur numerus, etc.* Cod. S. Petri 105 C, *consistere prædicamus etiam beatos illos infantes lactentes, qui pro Christo primitiæ martyrum non loquendo, sed moriendo confessi sunt, coronas meruerunt. Neque enim dubitandum est eos in martyrio plura præ cæteris exorare, qui martyrio præ cæteris præcesserunt.* In reliquis conformis est Vatic. 1267. In utroque, ut quisque videt, de sancto Cypriano nihil. His adde codicibus codices Vallicell. A 10 et B 5, in quibus ne verbum quidem de S. Cypriano. Cod. autem B 5 conformior est cod. S. Petri.

nemo est orthodoxorum qui nesciat. Itaque non opus ut in iis explicandis operam esse consumendam putem. Confer tom. II operis : *de la Perpétuité de la foi, etc., touchant l'eucharistie*; lib. III seqq., cap. 8 seqq., pag. 507 seqq., edit. Paris. an. 1672.

prædicamus, etiam beatus Cyprianus assistit, ut cunctorum vindictam facundia uberiore prosequitur. Neque enim dubitandum est eum in martyrio plura præ cæteris exorare, qui in sacerdotio præ cæteris plura conscripsit. Et licet cum omnibus stolam splendidæ remunerationis acceperit, tamen fortasse eloqui minus cessat, quo plus se intelligit promereri. Dicitur ergo illis vindictam postulantibus post datum munus, ut quiescant atque sustineant, donec impleatur numerus conservorum, et reliqua. Videtis **602** ergo

SERMO LXXIX.

De S. Machabæis I.

ADMONITIO.

De SS. Machabæis a sancto Maximo conscriptos primus omnium et Muratorius, quos in codice Ambrosiano legit, hosce sermones vulgavit duos. Eosdem nos in quatuor Casinensibus codicibus inquirendo comperimus sancto Maximo nuncupatos; in cod. 100, in 142 fol. 75 a tergo, in 147 fol. 147 a tergo, et 148; ac præterea in Laurentianis duobus, iv Plut. xx, et cix xiv. bibl. olim eccl. metrop. Florent. Alium de Machabæis sermonem sancto Leoni attributum Ballerini in appendice serm. sancti Leonis retulerunt.

ARGUMENTUM. — *Una in Machabæis fides, multiplex in singulis claruit fortitudo, quam eorum præclare gesta describendo S. Maximus laudat; laudat quoque eorundem matris Felicitatis fortitudinem.*

Quid primum, carissimi, de Machabæis fratribus, quorum hodie natalis est, aggrediar prædicare? Quomodo in laudes eorum sermone circumferam, quorum mihi insignia merita nec explicare possibile est, nec sequi probabile? Ut enim una resplenduit in omnibus fides, ita multiplex claruit in singulis fortitudo. Vere venerabiles, et atque ore omnium celebrandi fratres, apud quos in verbis confessio, et triumphus est in virtute. Illi igitur, dum illicitis vesci, et communicare prohibitis, metu regio et tormentorum acerbitate coguntur, una sibi omnes moriendi voluntate succedunt, quia omnibus erat post obitum spes una vivendi. Quam specioso autem iudicio laudabilique constantia porcinas carnes, quæ cælesti tunc interdictu habebantur immundæ, contingere perhorrescunt, quorum devotio ad immaculati se Agni præparabat adventum! Rapiuntur ergo fortissimi juvenes, ad iniqua et vetita variis membrorum cruciatibus impelluntur. Persistunt tamen viriliter, nec furori tyrannico cedunt; ut omnipotentis Dei dispensatione mirabili, quos carnis generatio temporales mortalesque ediderat fratres, æternos faceret pœna germanos. Quis revera non tota admiratione suscipiat, quod pro auctoritate divinæ legis pueri sapientiam præferunt, adolescentes tormenta non metuunt, juvenes et munera regia, et vitæ ipsius blandimenta contemunt? Incipit ergo artifex perse-

A quoniam propter nos martyrum vindicta differtur. Dum enim nos retardamus, horum sanguis inultus est. Sed hoc contigit nostra desilia, qui non, sicut dignum est, religiose vivimus, qui non pie, sicut congruit, operamur. Nam si bonorum operum ad Deum justitia nostra præcederet, jam conservorum numerus qui exspectatur, esset impletus. Nulli autem dubium est vindictam post iudicium martyres percepturos, qui etiam post iudicium præmiis cælestibus honorantur.

B cator a primiore natu, ut in præcepta sua seniorum supplicio subsequentium animos inclinaret. Sed quod impius argumentatur ad metum, fratribus proficit ad exemplum. **603** Intelligit unusquisque eorum posse ea et debere se vincere, quæ vigore germanæ mentis et fraterna fuerant religione calcata. Sed quid potissimum de venerabili eorum matre sermonis nostri mediocritas prosequetur, cui de tam numerosis orbitatum luctibus gaudia votiva nascuntur, quæ tot funerum exsultavit tormentis, quot pignoribus lætabatur? Egit beata Felicitas geminam quodammodo matrem; nam quos lege corporea præsentis fuderat vitæ, fortitudine spiritus perpetuis sæculis parturivit. Quis non mortalium miretur, fratres, quos non contremiscat affectus, totis matrem trepidasse visceribus, ne quis filiorum suorum in tam magnifico conflictu aut timeret, aut non mereretur occidi? Atque inter illa preëmptorum funera parvulorum materno in pectore non solum nullus tristitiæ gemitus fuit, sed ultra femineæ pietatis affectum exsultavit de eorum victoria mater mirabilis, quos se sciebat, non minus fide nutrisse quam lacte. Transit ergo natalitatis ordo in ordinem passionis, ut justissima **604** martyrii regula, tramite quo eos mundus acceperat, transmitterentur ad cælum. O novum pietatis affectum! torquentur filii, et mater exultat, atque ita se in conspectu Domini veram matrem credidit approbandam, si inter tam funesta supplicia numerosæ sobolis suæ, inflexo pectore et siccis oculis, astitisset. Immo sibi ipsa congaudet, quod alacritatem mentis suæ suis in pignoribus recognoscit, et quod ei tali

^a Omnes codd. omittunt voces in laudes eorum sermone.

^b Codd. 174 Ædil. eccl. Flor., et Casin., nec reticere probabile.

^c Cod. iv Plut. xx Laur. pag. 87 a tergo, et cod. 174 cit., atque honore omni celebrandi, etc. Codd. Casin. 100, 142 et 147, atque omnium celebrandi laudibus.

^d Codd. Casin. omittunt omnes.

^e Idem cod. Casin., ad immaculatum se præparabant adventum! Rapiuntur fortissimi juvenes, et ad iniqua et vetita variis verborum cruciatibus impelluntur, etc.

fur, etc.

^f Cod. 174, nec furori tyranni concedunt.

^g Codd. Casin., juvenes munere, etc.

^h Idem codd. Casin., a priore nato.

ⁱ Codd. Casin., se posse ea debere, seu vincere.

^j Cod. 174 et Casin., quæ tot funerum exsultant triumphis, quot, etc.

^k Codd. Casin., Egit beata femina gemina quodammodo mater, ut in hac momentanea vita filios amitteret, et in æterna eos susciperet sine fine victuros. Nam quos, etc.

^l Idem codd. Casin., fratres carissimi.

morte præmittere contigit filios, ut nihil sibi de eis vindicaret infernus. Sed post hæc omnia stupenda, mulier, eadem qua filii confessione defuncta, secunda subsequitur quos tam devota præmisit. Justissimumque in conspectu Domini fuit, ut tot martyrum mater de hoc mundo non sine martyrii consecratione

A transiret. * Nec requirendum, fratres, qua potissimum pœna gloriosissimum clauserit diem; cum omnia quæ audivimus supplicia filiorum, materna torserint viscera, et sola acrius senserit quidquid singuli pertulerunt.

SERMO LXXX.

De Machabæis II.

ADMONTIO.

605 Non in Casinensibus modo codicibus quatuor mox laudatis, et in Ambrosiano secundus hic sermo de Machabæis sancto Maximo inscriptus legitur, sed etiam in Vatic. 6451, fol. 151 a tergo his verbis: *Sermo sancti Mazimi episcopi calendis Augusti sanctorum Machabæorum.*

ARGUMENTUM. — *De æternitatis gloria securos Machabæos, ferro, flammis, variisque suppliciiis cruciatos; nec instantis matris inclinatus affectio, nec matrem morientium frangit turba natorum. Vere gloriosissimæ mulieris incomparabilis fides.*

Unum esse spiritum Novi ac Veteris Testamenti, etiam Machabæorum magnanimitas fidesque declarat, qui de æternitatis gloria, Deo promittente, securi, cruenti regis sævitiam pia morte vicerunt. Nam Dominum nostrum Jesum Christum, quem testimonio Evangelii omnis pene de cœlo credit venisse gentilitas, nasciturum in terris esse de virgine universa dudum per legem atque prophetas Judæa discebat. Et inde, carissimi, quod Machabæi fratres pro reverentia legis paternæ ante se passionibus subdiderunt quam legis Dominus pateretur. Inde, quod prius despererunt mortem quam per Christum vinceretur infernus. Inde, quod antea pro honore Redemptoris proprium dederunt sanguinem, quam suum pro eis cruorem Redemptor effunderet. Quis autem dubitet tam innumera mundi præsentis mala nec adire eos, nec tolerare potuisse, nisi fide plenissima de bonis futuri sæculi credidissent? Nemo, fratres, nemo tyrannum spernit, nisi qui spe legitimi imperatoris erigitur; nemo mortem præfert vitæ, nisi qui vitam credit esse post mortem; nemo tormenta volens perpetitur, nisi qui sperat præmia post tormenta. Igitur cum Antiochus in servos Dei effrenata sæviret insaniam, septem germanorum religiosissimum chorum ad suum jubet tribunal cum 606 matre perduci, ut aut illa tam numerosæ proles cruciata suppliciiis vinceretur, aut si quem forte ex pueris propriis non terruisset interitus, mors fraterna turbaret. Sed erravit insanus, virtutem religionis ignorans, in qua est illa vel maxime pietas, Deum fratribus, Deum filiis, Deum prætulisse parentibus. Præcepit ergo eos contra decreta cœlestia manducare carnes porcinas, recusantibus adhibet diversa genera pœnarum. Sed nesciunt corda fidelium voluntatibus cedere

perfidorum. † Agitur igitur cum eis ferro, flammis variisque suppliciiis. Huic caput cute nudatur, huic lingua præciditur; frigitur ille, manibus pedibusque truncatus. Sed inter tam funestas torquentium manus nec filios instantis matris inclinatus affectio, nec matrem morientium frangit turba natorum. Atque ita in germanis pueris, et muliere senissima eadem pro lege Dei fuere vota moriendi, ut et ipsa videatur filios spiritu magis genuisse quam carne, et illi æstimentur non tam lactis substantiam de matre suxisse quam fidei. Quis non perfidorum fideliumque miretur quod senissima mulier tot dulcium pignorum non congemiscit interitum? Quis non obstupescat quod de tam crudelibus filiorum suppliciiis furenti regi læta mater ‡ insultat, illiusque potius persecutor magnanimitate torquetur, quem § meditatione impia cogitabat aut prævaricatione polluere, aut orbitate damnare? Nam quod supra omne miraculum est, juniori filio mater, quem a rege susceperat inclinandum, sic ait: *Peto, fili, ut condignus fratribus tuis effectus suscipias mortem, ut in illa misericordia Dei cum fratribus tuis te recipiam* (II Mac. vii). Vere gloriosissimæ mulieris incomparabilis fides! Astat in conspectu regis secunda de mortuis, 607 trepida de viventibus. Sciebat enim hunc se solum filium perdituram, si solus timuisset occidi. Sed non degener juvenis, qui fratrum agones patienter aspexerat, matrem libenter audivit, et torquentem regem non solum non metuit, sed digna ferum increpatione castigat. Et bene, carissimi, mirabilis femina, certa de filiorum triumpho, certa de retributione cœlesti, insultabat regi, exultabat in Domino, quæ se tunc magis credebat beatius † parturire, cum videret filios suos gloriosa ad Deum morte præcedere. Et supplicia 608 quidem multiplicabat Antiochus: sed fidelis anus pro illa temporalium pœnarum multitudine triumphantium parvulorum præmia numerabat æterna. post quorum occasum inter dulcissima corpora desiderato ipsa obi-

* Cod. 4 Laur., *Nec requirendus, fratres, qui potissimum pœnas gloriosissimus clausit dies, cum, etc.*

† Codd. iv Laur., Casin. et Vat., *Machabæorum fratribus magnanimitas, etc.*

‡ Codd. 4, 174, et Casin., *Et inde est, carissimi.*

§ Codd. Vat. et Casin., *a Christo vinceretur infernus.*

¶ Codd. Casin., *in qua illa est, vel, etc.*

‡ Idem codd. Casin. legunt: *Agitur itaque cum eis*

ferro, flammis, variisque suppliciiis. Huic caput nudatur, huic lingua præciditur, frigitur ille, manibus hic pedibusque truncatur, etc.

‡ Cod. iv Laur., *furenti regi læta mater insultans, etc.*

§ Codd. Vat. 6451 et Casin., *quem persecutione impia, etc.*

¶ Cod. Casin., *ut dignus.*

‡ Cod. Vat. 6451, *parturiri.*

tu et optabili fide decubuit¹. Neque ullis terrebatur illa suppliciis, quæ omnia iam tormentorum genera vicerat in visceribus filiorum. Neque enim tre-

SERMO LXXXI.

De SS. martyribus Alexandro, Martyrio et Sisinnio I.

ADMONITIO.

Auctoritate codicis Ambrosiani sancto Maximo sermones *de sanctis martyribus Alexandro, Martyrio et Sisinnio* tribuit Muratorius, qui sequuntur, duos. Hos deinde Gallandius tom. ix Bibl. veter. Patrum publicavit.

ARGUMENTUM. — *De causis ob quas SS. martyres Alexander, Martyrius, atque Sisinnius omni debeant veneratione coli, deque eorum passione sanctus Maximus proponit.*

Cum omnes beatos martyres quos nobis tradit antiquitas honorificentia digna miremur, præcipue nomen sanctos Alexandrum, Martyrium et Sisinnium, qui temporibus nostris passi sunt, debemus tota veneratione suscipere. Nescio quo enim pacto majorem circa eos habemus affectum, quos conscientia novit propria, quam quos docet historia. Illos enim existisse martyres lectione, istos oculorum contemplatione cognoscimus. Illorum passiones fama nuntiante condiscimus, istorum supplicia vultus testimonio continemus. Majorem ergo affectum ibi debeo, ubi credulitatem meam hortatur opinio. Majorem, inquam, affectum illic debeo, ubi per ea quæ vidi, compellor devotius credere etiam illa quæ non vidi. Nam cum audita aliquanta mihi impossibilia viderentur, cœpi ea credere potuisse fieri, dum similia facta esse conspexi. Et ideo temporis nostri passio hæc nobis præstitit, ut præsentem conferre gratiam et fidem præteritam confirmaret. Supradictos igitur beatos viros tota debemus veneratione suscipere, primum quia dies vitæ nostræ pretioso sanguine suo illustrare dignati sunt; deinde, quod prærogativam nobis apud Deum non minimam contulerunt, ostendentes qualis esset ætate nostra in Christianis fides, de quorum consortio existere martyres mererentur. Tertio, quod iidem tam sanctæ conversationis fuerint, et coronam martyrii tempore pacis invenerint. Cum enim nullus rex persecutor urget, nullus sacrilegus tyrannus insisteret, fecit eos confessores non publica persecu-

SERMO LXXXII.

De iisdem SS. martyribus II.

ARGUMENTUM. — *Sanctos Alexandrum, Martyrium atque Sisinnium fecit martyres religiosa devotio, quod non dissimularint homines lustris supersticioso deditos, sed eosdem constanter increparunt. Exemplum sanctorum virorum imitemur. Nam si videntes hoc tacemus, reos nos dissimulationis assensu conniventiaque stutuimus.*

Ante dies cum sanctorum Alexandri, Martyrii et Sisinnii natalem festivissime curarem, hoc præcipue in eorum passione laudavimus, quod dum sacrilegis resistunt, esse martyres meruerunt, et dum eorum superstitionibus contradicunt, palmam justitiæ sunt adepti. Non enim ea causa morti addicti sunt ab his qui Christiani essent, sed propterea magis ad pœ-

tidio, sed Christiana devotio. Nam cum in Anaunice regione proprio sumptu Ecclesiam construentes ejus sancto altario præsiderent, siquidem unus ex his diaconatus, duo clericatus officio fungerentur, et ejus regionis homines, apud quos Christianum nomen cognitum antea non fuisset, assueto sacrilegio, quod lustrum dicunt, loca vellent universa polluere, ac sancti viri arguerent eos, erroneeque eorum manifestanter rationabili castigatione convincerent, tunc illi inebriati plus furore quam vino rapuerunt eos, et cæde crudelissima sauciarunt, ita ut unus ex his post multa supplicia semivivus expectaret ac videret suæ mortis exitum; nam destructa Ecclesiæ fabrica pyram de ejus trabibus construentes, flammis beata corpora tradiderunt. Vere beata corpora, quæ non ad pœnam idoli funestus ignis assumpsit, sed ad requiem dominicæ domus 609 sancta flamma suscepit. Sancta plane flamma, quæ ideo suscepit martyres, non ut eos noxio ardore consumeret, sed ut ab his manus sacrilegas prohiberet. Tali autem incendio beatorum consecrata sunt viscera, non cremata. Convenit huic passioni, quod ait Apostolus: *Ipse autem salvus erit, sic tamen quasi per ignem* (I Cor. III). Salvi enim isti facti sunt, dum venerabilis confessionis sunt incendio concremati. 610 Hæc ergo tota causa passionis est, fratres, propter quam morti addicti sancti viri cursui similes esse cæteros hortarentur: nam exhortatio illorum in tantum profecit, ut illis e sæculo recedentibus fides eorum regionis ipsius loca universa pervaserit. Ita Christus, ubi tunc in tribus martyribus persecutionem passus est, nunc illic plurimis Christianorum exsultet in populis.

D nam rapti sunt, quod increparentur sacrilegi, quod Christiani devotique non essent. Pacis ergo tempore, quo nullus rex persecutor urget, sanctos vero martyres fecit non publica persecutio, sed religiosa devotio. Non enim timuerunt salutis propriæ subire discrimen, dum salutem cupiunt providere multorum. Nam cum perspicerent in regione sua gentiles homines assueto sacrilegio, quod lustrum vocant funestis circumventionibus loca universa polluere, et innocentes quosque vel absentes, si non conscientia vel conniventia maculare; maculat enim conniventia eum qui, cum contradicendo prohibere potuit ne fieret, ut fieret quasi dissimulando permisit. Cum igitur hæc beati rentiani, Vaticanus 6451, et Casinenses.

¹ Hic desinit sermo juxta textum codicis Ambrosiani, sed finem nobis præstant ambo codices Lau-

virī cernerent, increpaverunt eos constanter, fide-
 ter objurgarunt, et hoc præstiterunt ut ibi martyres
 fierent, et persecutores suos Christianos efficerent.
 Ergo, fratres, quia habemus exemplum, imitemur
 sanctos viros, si non passionis martyrio, vel certe
 Christianitatis officio. Et quia audivimus lustrum a
 nonnullis sacrilegis mitti solere exemplo sanctorum,
 objurgemus impios, castigemus errantes; portio enim
 martyrii est fecisse quod martyres. Cæterum, si vi-
 dentes hoc tacemus, silentes et patimur, reos nos
 statuimus, si non operatione sceleris, attamen dis-
 simulationis assensu. Nam, sicut obviare sacrilegiis
 contradicentem justificat, ita dissimulare quæ videris
 maculat reticentem. Solent enim plerique miseri di-
 cere: Nescio, non jussi, causa mea non est, non me
 tangit. Sed hæc, ut dixi, loquitur miser quisque vel
 trepidus; negat enim se jussisse fieri, qui noluit ju-
 bere ne fieret. Nam utique malum quod de consue-
 tudine venit, cum non coerceatur, admittitur. Causa,
 inquit, mea non est. Falleris et ignoras: nescis quia
 Dei causa cunctorum est, et quod ab uno peccatur
 in pluribus vindicatur. Nam, sicut unius sanctifican-

A tur sanctitate multi, ita unius sacrilegio plurimi pol-
 luuntur. Et ideo malum, quod licet ab altero, te ta-
 men sciente committitur, tangit te, dum tua con-
 scientia tenetur inclusum. Nescio autem, fratres, quid
 illud sit, quod Dei præcepta tam dissimulanter exse-
 quimur, qui quod principes sæculi jusserint, omnes
 sollicitè obaudiunt, omnes eorum vigilanter jussa cu-
 stodiunt. Deus præcipit, et ad ejus præcepta dormi-
 mus. Quoties mandavit idem Deus idolorum sacrile-
 gia destruenda, et nunquam ad hanc partem solliciti
 esse volumus? Semper dissimulavimus, semper spre-
 vimus. Postea nos admonuit imperiale præceptum.
 Videte quanta Divinitatis sit derogatio hæc humanæ
 potestatis adjectio. Aut quid de nobis judicatur, qui
 quam religiose vivere non devotione cogimur, sed
 B terrore. Principes quidem tam boni Christiani leges
 pro religione promulgant, sed eas exsecutores non
 exerunt competenter. Et ideo exuto a culpa principe,
 exsecutor remanet in reatu, qui, si acrimonia legis
 exercet, et ipse peccato absolvitur, et pro salute
 multorum æterna mercede donabitur.

SERMO LXXXIII.

In natali SS. Machabæorum et S. Eusebii Vercellensis episcopi.

ADMONITIO.

611 Nihil est causæ cur hunc sermonem sancto Maximo non esse acceptum referendum putem. Tam enim
 est oratione ac stylo cæterorum sancti antistitis sermonum similis, ut nil desiderari similis posse videatur. Quo
 magis in sententia confirmor, quod hunc item cum sermonibus aliis Maximi in veteri codice bibliothecæ Me-
 dicæ Laurentianæ num. 1 Plut. xiv pag. 144 integrum exhiberi cernam præferentem Maximi ejusdem nomen.
 Hunc ipsum sermonem interpolator nescio quis veterum monumentorum ausus est in partes discernere, in-
 deque sermones de sancto Eusebio suo arbitrato conflare duos, quos inter Maximianos edidit Muratorius,
 quosque ego censui in appendicem nostram rejici oportere.

ARGUMENTUM. — Quæ specialiter Machabæis, et quæ
 beato Eusebio fuerit causa certandi. Singulorum
 martyrium, beatique Eusebii passio describitur. Non
 impar est Eusebius, qui, perfidia confutata Ariano-
 rum, ad Deum post tormenta migravit.

Ad celebritatem præsentis diei, fratres carissimi,
 omni nos cum alacritate concurrere devotio geminæ
 nos festivitatis invitat, quam nos habere manifestum
 est de Machabæorum triumpho et victoria confessoris
 (II Mach. vii). Est namque nobis super Macha-
 bæos gaudium generale cum cæteris, et per beatum
 Eusebium domesticæ gratulationis propria, peculiaris-
 que lætitia est; et licet diversis temporibus, diverso
 utique agone conflixerint, unus tamen in illis spiritus
 dimicavit. Quis enim dubitet unum in illis sensum,
 u. am mentem, unum fuisse spiritum, cum illi pro
 Domini lege sint passi, hic pro ipso Domino protu-
 lerit passionem? Diligentius nunc intendamus, caris-
 simi, quæ specialiter Machabæis, quæ beato Eusebio
 fuerit causa certandi. Igitur cum apud vetusta sæcula
 in servos Dei diabolicæ invidiæ facibus gentilitas ac-
 censa ferret, et Antiochi precipue ferocissimum
 pectus impia suppleret insania, Machabæos fratres,
 eorumque religiosissimam matrem raptos ad ferale
 jubet tribunal adduci, quatenus eos metu mortis,
 terrore pœnarum, oblationibus munerum, in suum
 transire suaderet errorem. At devotissimam juven-

C tatem nec minæ mundi a Deo suo revocant, nec re-
 gia blandimenta seducunt. Itaque primus ex illis
 divinæ dispositione justitiæ palæstram certaminis
 cælestis ingreditur, ut qui ætate præciret, passione
 præcederet, et nascendi ordo teneret in fratribus ordi-
 nem triumphandi. Hic igitur **612** primævus e fra-
 tribus sartagine succensa frigi jubetur a rege, sed re-
 frigeratur a Deo; manibus pedibusque truncatur, sed
 multum de sui integratione securus, quod pro illius
 hæc se noverat lege pati, penes quem solum esse
 credebat formandi reparandique corporis potesta-
 tem: ob hoc nimirum fortissimus juvenis toto cor-
 pore membrisque conciditur, ut advertat præstante
 Deo tot se martyria habere quot membra. Privatur
 alius lingua, alius capitis cute nudatur, ut pœnarum
 D diversitas varietatem gigneret præmiorum. Fremit
 ergo in omnem sævitiam sanctorum virtutibus
 exacerbata crudelitas. Lassescunt lanistæ manus,
 cruenti tabescunt oculi, atque ipsa jam sibi impietas
 erubescit, conversoque ordine quæstionis gemit tor-
 tor, et tortori suo tortus insultat. Cæsis itaque per
 hæc prostratisque a sex fratribus, septimus, qui et
 junior examinandus ingeritur: quem rex ille tyranni-
 cus tot ac talibus expensis frustra suppliciiis mollis-
 sima nititur allocutione mulcere. Promittit opes, of-
 fert honores, suasque insuper amicitias pollicetur, si

* Edit. Murator., res.

possit a puero impetrare perfidiam. Sed constantissimus adolescens regem, et regis dona despiciens, paradisum cogitatione deambulans, et cœlum mente percurrrens, supplicia sibi censuit commodiora quam munera, elegitque mori pro Deo quam vivere cum tyranno; nec sane poterant eum regia inclinare promissa, quem fraterna tormenta non flexerant. Imo, ut exitus docuit, fidelissimus puer in ea magis parte videbatur torqueri, quod tardius torquebatur. Inter ista mater egregia de cruciatibus filiorum divinitus inspirata gaudebat, certa tot se decorandam coronis quot funera pertulisset in filiis. Quis hæc audiens non miretur? Ob honorem Dei materno in pectore genuinus tepescit affectus, fide natara superatur, et suo mulier fortior sexu docet filios **613** amare supplicia. Præmissis igitur ad Deum pignoribus, ipsa **B** etiam spreto mundo gloriosissima morte succumbit. Et dignum revera erat ut mater martyrum vitam martyrio terminaret. ¹

Post ista, dilectissimi, recenseamus nunc prout possumus, quæ beatissimus pater noster Eusebius pro fidei defensione pertulerit, ut advertamus quantum eum labor, quæve merita ad tantam hanc confessionis gloriam provexerunt. Hic igitur, ut relatio paterna nos instruit, hac nostra raptus ex urbe Scythopolim dœcitur, ibique trucidandus traditur Arianis. Non est incognitum, fratres, quantam possit exercere nequitiam inimico sæviendi permissa libertas. ² Nam ut passionum ejus sequentia decurramus, dicitur post illum velut propheticum scararum tractum, tale illi ab Arianis supplicium constitutum esse, ut **C** in superioribus domus arctissimum ei cubiculum præparent, tam breve, tam humile tamque depressum, ut non tam caperet hominem quam torqueret, et hospitium Arianum esset magis poena quam requies. Ferunt enim adeo angustum illud fuisse, ut in eo martyr jacens non posset pedem prætereendere, stans non valeret caput erigere, sed esset semper contractus, inclinatus et humilis, et nihil aliud præter fidei spiritum liberum gerens. Torpebant quidem uno in loco ejus defixi pedes, sed paradisum fidei gressibus ambulabat, jacebat in eo depressum caput, sed Christus in eo caput erigebat. Hæc igitur beatus martyr in hæreticorum patiebatur hospitio, non quod ista deberentur martyri, sed quod talis sit hospitalitas Ariana, ut ejus habitaculum poena sit carceris, non **D** humanitatis hospitium. Et quanquam de suavitate ³ gestorum ejus nulla sit invicem nobis dicendi au-

diendique satietas, nec beatissimorum tamen Machabæorum silentio est prætereunda victoria; quia et ipsos hic idem dies ereptos sæculo magno cum triumpho transmisit ad cœlum. Et quamvis chorus ille fortissimus ad Deum suum inter tormenta transierit, non tamen impar est Eusebius, qui confutata perfidia ad eundem Deum victa post tormenta migravit. Et ut manifestius advertamus Eusebii **614** inferiorum non fuisse victoriam, illi veteri pro lege certarunt, hic novo pro Evangelio militavit. Illi pro præceptis quidem Dei subjacere supplicis; Eusebius autem pro Deitatis ipsius veritate confligit. Restiterunt illi Antiocho regi, ne illicitis tunc carnibus vescerentur; obstitit iste diabolo, ne hæretici sermonis fermento panem nobis dominicum macularet. Exsultemus itaque, fratres, Deo nostro agentes gratiam, quia sub hac præsentis diei devotione gemina festivitate lætamur, Eusebii quippe suscipientes triumphum, et victricium Machabæorum tormenta mirantes. An non mirabiles Machabæi, quos nativitatis suæ passionisque consortio, et apud sæculum fuisse fratres, et in cœlo videmus esse germanos, qui pinguissimo egregiæ matris ab ubere et substantiam vivendi, et vincendi suxere virtutem. In tantam enim perfectionem lacte et sermone adolevere materno, ut inseparabilis esset et in corde eorum sapientia, et in corpore fortitudo. Denique Antiochus lectissimos juvenes fide propria, et materna adhortatione constantes, ut a reverentia paternæ legis averteret, non acerrimis terrere supplicis, non magnis potuit avocare promissis. Tantus **C** enim in membris eorum vigor, tantus in pectore spiritus, tanta erat in responsione doctrina, ut et spernendo poenas, et confutando perfidiam impii regis et terrorem vincerent et furorem. Venerabilis autem mater confessione parili et consimili morte defuncta, lætior ad pignora sua de hoc sæculo profecta migravit. Nec mirum si sævitiam regis in semetipsam magnanimiter pertulit, quæ tam fortiter eam potuit et in filiis sustinere. Vere beata mulier, atque omnium prosequenda præconiis, quam pro fide Dei sui, et in occasibus filiorum nulla carnis fregit affectio, et a tormentis proprii corporis nec sexus revocare potuit, nec senecta. Hæc ergo sunt, carissimi, diei hujus gaudia votiva fidelium. Hæc semper beato Eusebio et gloriosissimis Machabæis exhibeamus obsequia, quos **D** in æternum regnum tempus quidem diversum, sed fides eadem et dies una provexit.

SERMO LXXXIV.

De SS. martyribus Cantio, Cantiano et Cantianilla.

ADMONITIO.

615 Præcessit Muratorium, et Benedictinus monachos congr. S. Mauri in judicio hujus sermonis clarissimus cardinalis Baronius, qui in notis ad Martyrologium Romanum, ubi v non. April. memoriam agit de sanctis martyribus Ravennatensibus, docet sanctum Maximum ejus auctorem esse agnoscendum. Cum autem

¹ Editio Venet., pag. 156, juxta edit. Patav. Anecd., Murator. tom. IV, pag. 85, ita prosequitur: *Post ista, fratres, quod et meus concupiscit animus, etc., quæ omnia desunt in cit. cod. Laurent. usque ad illa verba: a quibus separabatur Eusebius; inclusive.*

² Usque ad hæc verba: *sæviendi permissa libertas*, concordat codex cum editionibus, sed quæ sequuntur omnia aliena sunt.

³ *Et quanquam de suavitate, etc.* Hæc et superiora occurrunt in sermonibus 3 et 4 de S. Eusebio in appendicem relatis.

tam eximiorum virorum sententia utriusque codicis S. Crucis in Jerusalem 90 et 99, et cod. Sangallensis accedant suffragia, eo tutius eidem S. antistiti Taurinensi contra codicem x Laurentianum Plut. xiv, et editionem Parisiensem Gillotii num. serm. 75 Ambrosio asserentes, a nobis ascribitur. Titulus in cod. S. Crucis 99 serm. 79 est: *In natale sanctorum Cantianorum*; in 90 vero serm. 13: *De natale sanctorum Cunti, Cantiani et Cantianillæ*; qui idem exstat in codice Sangallensi serm. 15.

ARGUMENTUM. — *His a Christo concessum est, ut qui erant consanguinitate fratres, fierent etiam sanctitate germani. Historia martyrii eorum.*

Hodie beatissimorum Canti, Cantiani et Cantianillæ natalis est. Quam bene et jucunde tres martyres uno pene vocabulo nuncupantur. Nec mirum ^a si similes sunt nomine qui sunt similes passione, si una est illis apud homines appellatio, quibus apud Deum una est vocatio. ^b Uniter enim vocati sunt a Domino, non interposito tempore aliter, et aliter passi, sed omnes eodem ictu pariter martyrium pertulerunt. Quod quidem illis ^c parentiva quadam a Christo affectione concessum est, ut congruerent meritis qui vocabulis concordabant; et qui erant consanguinitate fratres, fierent etiam sanctitate germani; et quorum membra unius corporis substantia vegetabat, eorum animas ejusdem fidei confessio coronaret. Refert autem de beatis supradictis historia, quod tempore passionis, cum eos persecutor inquireret, ascenso vehiculo, junctis mulabus eos secedere voluisse, et cum non longe ab urbis mœnibus iter agerent, unum animal de subjunctis subito corruisse, atque ita illos a persecutoribus comprehensos tentos ad pœnam. Quod factum, quam gloriosum sit, et a Divinitate dispositum, debemus advertere. Nam, sicut Elias curru applicito quasi ascendit ad **616** cœlum, ita et isti vehiculo admoto ad martyrium pervenerunt; et

A quadriga sicut illum evexit ad requiem, ita et hos portavit ad gloriam. Et quamvis illa ignea quadriga fuerit, hæc tamen inferior non habenda est, quia illa unum gestavit prophetam, hæc tres martyres sustentavit. Sed dicit aliquis: gloriosius est gestari quadriga ignea quam terrena. ^d Non hoc plane defuit sanctis viris: nam, sicut Eliam ignea quadriga portabat, ita et martyres fides ignea jam ferebat. Ferebat, inquam, illos Christus, qui lumen est, qui ignis est, de quo scriptum est: *Dominus noster ignis consumens est* (Deut. iv). Ergo cum beatos de quibus loquimur persecutor urgeret, vehiculum conscenderunt. Quæ causa? ut fugerent? absit. Non ut fugerent, sed ut ad martyrium citius pervenirent; non ut latitarent, sed ut Christianos se cunctis transcurrentibus manifestius approbarent. Cæterum occultius inter plures in civitate latere potuerant, tutius per diversa singuli fugæ præsidium commendare. At vero, ubi quis congregatione habita stratis vehiculis apparatu disposito per aggerem publicum egreditur, illic non fuga dicenda est, sed profectus est. Sancti enim viri hoc facto velut in triumphali curru positi contestabantur, dicentes: Ecce persecutor, ecce proficiscimur, ecce præcedimus, quid resides? quid moraris? subsequere nostra vestigia; nolumus enim videri inviti duci ad pœnam, qui præcedere nos profitemur ad gloriam.

SERMO LXXXV.

In natali S. Stephani protomartyris.

ADMONITIO.

617 Nunc primum in lucem producimus hunc sermonem, quem ex codice pervetusto bibliothecæ eminentissimi Francisci Xaverii de Zelada exscripsimus. Ipsum S. Maximi nomen in fronte defest, nec subest dubitandi locus quin idem ejus auctor exstiterit, cum ipsi annexa reperiat homilia in natali ejusdem S. Stephani levitæ et martyris, quam suo loco edidimus. Jam diximus hanc fuisse inferioris ævi amanuensium imperitiam, ut vel ex pluribus orationibus unam confecerint, vel unam plures in lectiones diviserint.

ARGUMENTUM. — *Omni Ecclesiæ beatus Stephanus C levita martyris meruit principatum. In plebe adhuc positus erat, sed tam virtutibus eminebat; humili erat loco, sed celsus fide; discipulus erat ordine, sed factus est magister exemplo. Scriptum est autem de eo in Actibus apostolorum, quod ad ministerium viduarum sit ab apostolis deputatus. In hoc autem, quod præpositus est ministerio, testimonium meruit sanctissimæ castitatis. Beatus ergo erit, fratres carissimi, qui hunc sectatus, qui hunc imitatus fuerit, et pudicitix palmam, et martyrii consequetur coronam. De quo et lectio apostolorum Actuum, quæ hodie nobis lecta est, etc.*

Hesternò die natalem habuimus Domini Salvatoris. Hodie summæ devotionis veneramus S. martyris Stephani passionem. Hesternò, quo redimimur ad præmium; hodierno, quo provocamur ad exemplum. Bene ergo hesternæ solemnitatis festivitas hodiernæ convicta est, ut illa credentes eveheret ad vitam; hæc confitentes duceret ad coronam. Omni ergo Ecclesiæ beatus Stephanus **618** datus est ad profectum. Adhuc laicus diaconi meruit electionem, et

C levita martyris meruit principatum. In plebe adhuc positus erat, sed tam virtutibus eminebat; humili erat loco, sed celsus fide; discipulus erat ordine, sed factus est magister exemplo. Scriptum est autem de eo in Actibus apostolorum, quod ad ministerium viduarum sit ab apostolis deputatus. In hoc autem, quod præpositus est ministerio, testimonium meruit sanctissimæ castitatis. Beatus ergo erit, fratres carissimi, qui hunc sectatus, qui hunc imitatus fuerit, et pudicitix palmam, et martyrii consequetur coronam. De quo et lectio apostolorum Actuum, quæ hodie nobis lecta est, etc.

^a Ita supplent codd. S. Crucis in Jer., et x Plut. xiv bibl. Laurent.

^b Idem cod. x Laurent., *Unanimiter enim vocati sunt.*

^c Idem cod. x Laurent., *Quod quidem illis parentiva quadam.*

^d Codd. S. Crucis in Jer., et x Laurent., *Nec hoc plane, etc.*

SERMO LXXXVI.

De natali SS. martyrum I.

ADMONITIO.

Etsi Maurini hunc sermonem in Ambrosianis num. 61 edit. opp. S. Ambrosii Paris. 1690 numerent, veri tamen esse similis arbitrantur S. Maximus eju-dem fuisse auctorem. Jam vero generalem esse homiliam aiunt de martyribus, quæ a Gennadio laudatur, legiturque num. 12 in Sangallensi codice. In vetustis codicibus S. Crucis in Jerusalem 90 et 99 præ se fert idem sermo S. Maximi inscriptum nomen. Quamobrem nihil moramur posteriorum temporum amanuenses, ut codic. Vatic. 1269 pag. 26, et Laurent. 37 Plut. xvii pag. 159, eundem sancto Ambrosio ascribentes. A Muratorio tom. IV Anecdor., pag. 26, cum titulo : *De natali sanctorum martyrum*, editum fuisse animadvertimus, cujus initium est : *Sicut scimus, fratres, vota semper Domini sequitur festiuitas seruulorum*. In codicibus Urbevet. et iv bibl. Minor. Convent., nunc in Laurent. legitur idem sermo sine nomine auctoris.

ARGUMENTUM. — *Resurrectionis dominicæ gloriam S. Maximus cum SS. martyribus confert. Plurimi fortasse, adjungit, ex martyribus cum Domino resurrectionem corporaliter consecuti sunt.*

Dignum et congruum est, ^a fratres, ut post lætiti- am beati Paschæ, quam in Ecclesia celebravimus, gaudia nostra cum martyribus conferamus; et eis annuntiemus dominicæ resurrectionis gloriam, qui consortes sunt dominicæ passionis. Qui enim socii sunt contumeliæ, debent et participes esse ^b lætitiæ; ita enim dicit beatus Apostolus : ^c *Sicut socii passionum estis, et resurrectionis eritis (II Cor. 1)*; ^d *Si tolerabimus, inquit, et conregnabimus (II Tim. 11)*. Qui ergo toleraverunt mala propter Christum, debent et gloriam habere **619** cum Christo. Annuntiemus, inquam, sanctis martyribus ^e dominici Paschæ gratiam : ut dum sepulturæ illius prædicamus reserata claustra, et horum sepulcra reserentur; dum corpus illius mortuum dicimus tepentibus venis subito viguisse, horum quoque membra jam frigida immortalitatis calore foveantur; eadem ^f ratio martyres et suscitât, quæ et Dominum suscitavit. Nam sicut viam passionis ejus experti sunt, ita ^g experiuntur et vitæ; scriptum est enim in psalmo : *Notas mihi fecisti vias vitæ (Psal. xv)*; hoc utique in resurrectione ex persona dicitur Salvatoris, ^h qui dum post mortem ab inferis redit ad superos, incipit notam habere viam vitæ, quæ ante habebatur ignota. Ignota enim erat ante ⁱ Christum via vitæ, quia nullius adhuc resurgentis fuerat temerata vestigio; at ubi Dominus resurrexit, nota facta solo attrita est **C** plurimorum, de quibus S. evangelista ait : *Multorum corpora sanctorum ^l resurrexerunt cum eo, et introierunt in sanctam civitatem (Matth. xxvii)*. Unde cum Dominus in resurrectione sua dixerit : *Notas mihi fecisti vias vitæ*, possumus et nos jam dicere Domino : notas fecisti nobis vias vitæ. Ipse enim nobis notas fecit vias vitæ, qui nobis semitam manifestavit

^a Cod. Urbevet. sic legit : *Dignum et congruum est, gaudia nostra cum sanctis martyribus conferamus.*

^b Idem cod. Urbevet., *esse gloriæ.*

^c Cod. Vat. 6451, *Si socii passionum estis : ita eritis et resurrectionis.*

^d Cod. Urbevet., *si toleramus, inquit, et conregnabimus.*

^e Cod. Vat. 6451, *dominicæ resurrectionis gloriæ.*

^f Cod. 99 S. Crucis in Jer., *eadem enim gratia martyres.*

^g Cod. Vat. 6451, *experientur et vitæ.*

^h Idem cod. Vat. 6451, *quod dum post mortem.*

ⁱ Codd. 99 S. Crucis in Jer., Vat. 1269, et 6451

ad vitam : notas enim mihi fecit vias vitæ, cum me docuit fidem, misericordiam, justitiam, ^k castitatem; his enim pervenitur itineribus ad salutem. Et licet nos ^l sui resolutione corporis mortis umbra circumdet, tamen gressus suos vita non deserit, sed inter ipsas medias inferni leges incunctanter Christi virtutibus ambulans. Unde ait S. propheta : *Nam etsi ambulavero in mediis umbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es (Psal. xxii)*. Quod manifestius Dominus ait de fidelis, dicens : *Qui autem credit in me, ^m non morietur; et licet moriatur vivet (Joan. xi)*. Ergo, fratres, cum SS. martyribus Paschæ ⁿ Domini gloriam conferamus. Conferamus, inquam, et licet melius noverint omnia, tamen nos illis prædicemus quemadmodum de sepulcri gremio resurrexerit ad superos. Illi nobis revelent quo pacto ^o de inferi profundo remeaverit ad **620** sepulcrum. Notum, inquam, nobis faciant quemadmodum in examine jam corpus et frigidum sese calor insinuaverit, spiritus ingesserit, sanguis infuderit, et gelatas humore venas pristini vigoris pulsus agitaverit. Notum, inquam, nobis faciant quemadmodum organum corporis dissipatum in priorem statum nervorum rursus coaptaverit resoluta compago, et harmoniam viscerum jam silentem in veterem concentum spiritus vivificans animadvertit. Sacerdotes ergo prædicent quæ Salvator post resurrectionem mirabilia gessit ad superos. Martyres revelent quanta in ipsa morte refrigeria operatus sit in defunctis **r**.

Vota semper Domini subsequitur festiuitas servulorum; et gaudium patrifamilias fidelium sibi lætitiâ comitatur; scilicet, ut quem subsecuti sunt similitudine passionis, eum comitentur et gloria resurrectionis. Comitantur autem et gloria resurrectionis, dicente Apostolo : *Quod si socii passionum estis, et resurrectionis eritis (II Cor. 1)*. Est ergo SS. martyribus cum Christo in ejus resurrectione societas? Est plane, quia etsi nondum surrexerant corpore, sur- ante Christi adventum via vitæ.

^l Idem cod. Vat. 1264, *surrexerunt.*

^k Idem cod. Vat. 6451, *caritatem pro castitatem.*

^l Idem cod. Vat. 6451, *Et licet nos in resolutione corporis, etc.*

^m Idem cod. Vat. 6451, *non morietur in æternum, et licet morietur, vivit.*

ⁿ Idem cod. 6451, *resurrectionis gloriam conferamus.*

^o Idem cod. 6451, *de inferni profundo.*

^p Hic prosequitur cod. S. Crucis Minor. in Laurent., onmissis primis verbis : *Sicut scimus.*

rexerunt certe jam merito; si adhuc non sumpserunt membra, sumpserunt jam gratiam^a; si nondum liberati sunt ab inferis, liberati sunt a peccatis: hæc est enim prima resurrectio, peccatorum evasisse tenebras, lucem, possidere justitiæ. Verumtamen etiam fortasse plurimi ex iisdem beatis martyribus cum Domino resurrectionem corporaliter vel consequantur, vel fuerint consecuti. Nam si legimus in primæ resurrectionis festivitate, suscitante se Domino, multa sanctorum corpora suscitata revixisse, et introiisse in sanctam civitatem, cur non quotiescunque resurrectionis ejus festivitas celebratur, toties resurgere credamus et sanctos^b? Ubi enim votorum jugis est solemnitas, gratia jugis est et donorum. Sed fortasse quis dicat: sepulcra clausa sunt,

SERMO LXXXVII.

Item de natali SS. martyrum II.

ADMONITIO.

Idem doctissimi Maurini præfat. ad hunc sermonem num. 60 edit. opp. S. Ambros. mihi auctores sunt, ne aut scriptoribus codicum, aut Roman. Breviar. assentiar, eundem S. Ambrosio tribuentibus. In codicibus Sangallensis, et S. Crucis in Jerusalem 90 et 99 S. Maximo ascriptum legimus. Unus codex Urbevetanus nomen S. Gregorii Magni exhibet.

ARGUMENTUM. — *SS. martyres etsi voce tacent, factorum tamen virtute nos edocent, martyrii passione nos persuadent. Victoria est martyris judicium persequentis.*

Si quantum me necesse est dicere, et vos oportet audire, tantum prosequi corporis mei posset infirmitas, profecto omnes excusati essemus, scilicet ego insinuando præceptum, vos exsequendo mandatum. Sed quoniam imbecillitate percellimur quominus quantum oportet dicere valeamus, excusat nos mentis devotio, quos non excusat prædicationis oratio: hoc est, si a laudibus Domini lingua cessamus, mirabilia tamen ejus fidei operibus approbemus. Si non loquimur verbis ejus gloriam, factis exsequamur ejus gratiam, quoniam dictis facta priora sunt. Nam Dominus in Evangelio ita dicit: *Qui fecerit et docuerit, hic magnus vocabitur in regno cælorum (Matth. v)*. Vides ergo quoniam præcedit factum, doctrina subsequitur: siquidem benefacere prima doctrina est. Cessantibus enim verbis, hoc ipsum docet hominem opus optimum, dum videtur. Quod etsi voce aures non excitet, virtute tamen corda compungat. Quis enim bonum factum videns, ^b non gaudens imitetur, ac veluti tacito magistro utens ejus exemplo doceatur? Dictis igitur facta præcedunt; imo sine factis dicta nihil prosunt. ^c Nam ideo et Dominus fieri voluit, sic doceri, ne sine bono opere verborum inutilis esset,

^a Cod. 99 S. Crucis in Jer., *Qui fecerit et docuerit sic, magnus vocabitur*, etc. Idem cod. 99, *Qui fecerit sic, et docuerit sic*, etc.

^b Uterque cod. S. Crucis in Jer. et cod. Urbevet., *ut non gaudeat, miretur, imitetur, ac veluti*, etc.

^c Idem cod. Urbevet., *Nam ideo Dominus antea*

¹ Dixit S. episcopus, martyres, qui nondum resurrexerunt in inferis quidem retineri, hoc est in tumulis, sed tamen a peccatis liberos fore. Hoc autem intelligendum est de corporibus, non autem de animabus immortalibus luce ab obitu fruentibus.

monumenta constructa, quemadmodum prodire exinde potuerunt? Ut taceamus quia omnia possibilisunt Deo, et clausis tumuli penetralibus possit spiritale **621** corpus educere; ut hæc omnia prætermittam, Joannis tamen apostoli habemus exemplum, quem tumulus susceptum claudere potuit, custodire non potuit; nam depositum corpus perdidit, non assumpsit. Hic enim, clausis tumuli foribus, gratia resurrectionis **622** ablatus est, ut constaret sepultura, nec inveniretur sepultus. Denique cum sacerdotes honorandi causa corpus inquirerent, reserato aditu, tumulus non potuit reddere quem suscepit. Hostias ergo secum suas Salvator suscitavit, cum resurgit.

B et superstitiosa jactatio. Melius ergo docemur factam quam voce. Denique SS. martyres, etsi voce tacent, factorum virtute nos edocent; etsi lingua silent, martyrii passione persuadent. Unde quamvis disertus orator facundia sua me doceat, id tamen quod utile est mihi melius disco exemplo sanctorum quam ^d assertionem verborum. Citius mihi persuadent oculi, quod cernunt, quam aures potest insinuare, quod præterit: ^e auditui enim cito subripit oblivio, oculorum autem historia semper inspicitur. Quis enim non omnibus horis momentisque conspiciat quemadmodum tunc beati martyres propter nomen Christi diversis subjacuerunt suppliciis, et de ipsis pœnis quodammodo triumphabant? Quanto enim plura patiebantur, tanto se virtuosissimos esse credebant. Victoria enim est martyris judicium persequentis, sicut scriptum est: *ut vincas cum judicaris (Psal. l)*. Cum judicatur enim martyr et condemnatur, tunc vincit atque prosternit. Tali enim judicio non est addictus ad mortem, sed absolutus ad requiem. Ac per hoc manifestissima ratione vicisse est, non perlissee. Constat igitur SS. martyres plus passione docere quam voce, quanquam et ipsa passio sine voce non sit. Legimus enim animas eorum de sub ara Dei clamare, vel dicere: *Quousque sanctus et verus non vindicas sanguinem nostrum (Apoc. xvi)*? Nam et Dominus dicit de sanguine Abel ad Cain: *Vox sanguinis fratris*

D *fieri voluit, et sic dicere, ne sine bono opere verborum, etc.*

^d Idem cod. Urbevet., *quam disertione verborum*.

^e Idem cod. Urbevet., *Auditum enim cito obrepit oblivio: oculorum historia*, etc. Cod. 90 S. Crucis in Jer. ita legit.

¹ Fuit sane peculiaris quædam Maximi opinio, in annua dominicæ Resurrectionis solemnitate corporalem quorundam sanctorum martyrum resurrectionem renovari.

tui clamat ad me (Gen. iv). Clamare igitur dicitur A dum fidem atque innocentiam suam sensibus nostris sanguis, qui innocens effusus est, non tam voce quam ipsa passione commendat. Explicit. causa. Sic et sanctorum martyrum animæ clamant,

SERMO LXXXVIII.

Item de natali SS. martyrum III.

ADMONITIO.

623 In codice Chisiano sig. litt. C viii, pag. 257 a tergo, hunc sermonem invenimus S. Maximo nostro attributum. Eundem emendatiorem dederunt cod. monasterii Sublacensis, Lectionarium canonicorum Ecclesiæ Patavinæ, duoque Breviaria: unum Ecclesiæ Velitrensis, alterum ad usum Ecclesiæ Gallicanæ. Quare his confirmati testimoniis in publicam lucem sub ejusdem S. antistitis nomine emittere non dubitamus; quanquam aliqui codices, ut Vaticanus 1273 pag. 26 a tergo, Basilicæ S. Petri num. 6 A pag. 250, et Urbevet. pag. 206, Ambrosio vel Augustino ascribant. Dictio quidem a Maximiana oratione absimilis non videtur.

ARGUMENTUM. — *Venerari oportet in SS. martyrum gloria fidem nostram; mulier namque martyrii fides catholica est.*

Recte ac ex debito Ecclesiæ beatorum martyrum celebrant insignia, qui illuminantes virtute fidei suæ innumerabiles populos, soli quidem illatam sibi senserunt mortem, sed non soli mortis suæ beneficia possederunt. Immensa enim Dei nostri pietas, multiplex ad bonitatem, et artifex ad salutem, proponens arduam virtutum palmam, raros appetitores invenit, sed pretiosam in paucorum triumphis plurimorum commodis prospicit. Illorum siquidem merita nostra vult esse suffragia, simulque dum nobis fidem veram duro martyrii agone commendat, afflictionem præcedentium instructionem efficit posterorum. Quanta est circa nos Dei nostri sollicitudo? Illos examinat, ut nos erudiat; illos conterit, ut nos acquirat, eorumque cruciatus nostros contulit esse profectus. Merito ergo eos colimus, qui periculis nostris pugnant, et nostris utilitatibus militant; qui per lucis vitæque contemptum edocent nos quantum Deo nostro debeamus affectum. Noverimus itaque, quod non sine magno discrimine de religionis veritate disputamus, quam tantorum sanguine confirmatam videmus. Magni periculi res est, si post prophetarum oracula, post apostolorum testimonia, post martyrum vulnera, veterem fidem quasi novellam discutere præsumas, et post tam manifestos duces in errore permanes, et post morientium sudores otiosa disputatione contendas. Veneremur ergo in SS. martyrum gloria fidem nostram, congratulemur, dilectissimi fratres, magnæ fidei nostræ, per quam, dum exsules proflua caritate suscipitis, ipsos etiam inter-

B cessores habere mereamini. Hæc est enim SS. martyrum gloria, quorum et si per universum mundum seminetur in cineribus portio, manet tamen integra in virtutibus plenitudo. Veneremur ergo inter tantos Christi milites fidem nostram. Mater namque martyrii fides catholica est, in qua ille illustris athleta subscripsit sanguine, et morte juravit. Mater, inquam, martyrii fides est. Veneremur ergo in sanctorum martyrum gloria fidem nostram. Quomodo fidem nostram? Ab illis enim, dum mortis tolerantia indubitanter excipitur, spes immortalitatis evidenter asseritur. Nunquam enim hanc vitam constanter expenderent, nisi esse alteram incomparabiliter beatiorem perfecta definitione sentirent. In sanctis itaque præconiis veritatis et passionis magnanimitas, et rationis auctoritas est; prompti enim pereunt, in melius reparandi, quibus per angustias tribulationum aperitur exitus ad hanc plenitudinem gaudiorum. Cruentus impio ex ore respuunt sententias, auditu repudiant, refugiunt officio. Itaque impetum passionis magnanimitate provocant, humilitate declinant. Incumbente persecutionis furore adhuc catechumeni animum cælo præparant, regenerantur morte, damnatione solvuntur, gladio consecrantur. Hinc intelligamus quantum valuerit ad auferendum mundi peccatum passio Redemptoris. Ecce innocentiam et vitam probatur conferre mors hominis; hinc intelligamus quantum in omnium profuerit sacra mors Filii Dei. Ecce proprium et originale delictum lavat sanguis humanus, et, quod plus est, nemo jam tollit quod baptismo suo cruor ille contulerit. Post nitorem nos baptismi, post collatum nobis piæ regenerationis candorem, post acquisitam indumenti nupti-

^a Cod. Vat. 1273, palmam raro appetitore pretiosam in paucorum triumphis plurimorum commodis prospexit. Cod. Urbevet., sed pretiosam in paucorum triumphis mortem plurimorum, etc.

^b Cod. S. Petri A 9, Domino martyrii agonem commendat.

^c Cod. Urbevet., vult esse profectus.

^d Cod. Vat. 1273, qui suis periculis pugnant, et nostris, etc.

^e Idem cod. Vat. 1273, quia pro quod.

^f Idem cod. Vat., ut si post.

^g Cod. S. Petri A 9, contemnas.

^h Cod. Urbevet., in tanto Christi milite fidem.

ⁱ Cod. Vat., Mater namque martyrum fides.

^j Cod. S. Petri A 9, et cod. Vat., isti illustres athle-

^k Huc usque codex Chisianus, variis in locis emendatur a codice Sublacensi, qui pergit, ut deinceps habetur. Videntur tamen ab elegantia et niti la locu-

ta subscripserunt sanguine, morte juraverunt.

^k Idem cod. Vat., aliam.

^l Idem cod. Vat. 1273, et resurrectionis auctor.

^m Cod. S. Petri omittit hanc; deinde: Cruentus impio ex ore sententias respuunt, manu, auditu repudiant, refugiunt officio. Cod. Vat. 1273, sententias respuit manu, repudiavit auditu, refugit officio. Utique impetum passionis humilitate declinans. Incumbente persecutoris furore adhuc catechumeni martyres animum cælo præparant, etc. Hic intelligamus.

ⁿ Cod. Urbevet., Hinc intelligitur, etc.

^o Idem cod. Urbevet., cruor iste contulit. Cod. S. Petri A 9, quod baptizato suo cruor iste contulerit. Nos post originali peccati expiationem, post collatum nobis, etc.

tione S. Maximi, quæ sequuntur, nimis aliena; unde dubitandum est an ipse sit auctor.

lis angelicam dignitatem ^a in peccatorum relapsi **A** cœno, in criminum volutabro revoluti niveum vestimentum tetris iniquitatum ac libidinum contagiis sordidamus, et ^b holosericam, in qua sigillum divinx inaginis acceperamus impressum, maculis mortiferæ corruptionis inficimus, et post singularem Domini nostri indulgentiam innovata sœdamus, integra rescindimus, expiata violamus, repetentes opera non ^c jam undis purganda, sed flammis. ^d Felix hic talis baptismus, quo omne delictum ita a catechumeno exiit, ut redire jam non possit; quo sic ^e delicta sua solvit, ne ultra creditorem timeret; quo in se hostium peccata fide solvit, sine damnavit; per quem baptismum innocentiam devotione quæsit, perseverantia invenit, morte servavit. ^f Quæ cum ita sint, carissimi, licet ^g quisque tantus Christi testis pretiosus sit confessione, pretiosior est tamen sanguine, crudeli vulnere speciosior, et tincta veste ^h candidior, licet in quacunque peculiaris putetur privilegio sepulcri, sed ⁱ noster atque omnium **626** est communione suffragii (sic). Neque enim prædictæ illius urbis caritas proflua, et fides avara tantum ei ^j derogavit, dum sibi arrogat, ut solum intra mœnia sui patroni illius beneficia inclusa esse ^k crediderit. Non clauditur locis, ^l qui diffunditur meritis. Invoctasti ubique martyrem, ubique exaudit ille, qui oratur in martyre. Moderante itaque eo qui pensat vota tua et dispensat munera sua, in tantum vicina præsentia ^m efficacia præbebitur advocati, in quantum fuerit fides devota suscepti. Oratio enim quæ castitatis, justitiæ eleemosynarumque operibus adjuvatur, **C** excedit mundum, penetrat paradysum, evolat usque ad ipsum summæ majestatis, angelo offerente, con-

spectum; sicut quodam loco vox testatur angelica: *Et cum tu, inquit, orares, ego obtuli orationem tuam in conspectu claritatis Dei (Tob. xii).* ⁿ Beata anima, carissimi, cujus votum, cujus compunctionis incensum, cujus supplicationis holocaustum, nulla in infidelitate fumidum, nullo carnalis illecebæ fetore pollutum, nulla sævitia ^o cruentum, nulla odii similitate maculatum; sed fide igneum, conscientia nitidum, sinceritate cordis odoriferum, concordia et caritate perfectum, usque ad Dei vultum per cœlestium nuntiorum deseritur obsequium. Quæ cum ita sint, honoremus ^p sanctos martyres, principes fidei, intercessores mundi, præcones regni, cohæredes Dei. Quod si dicas mihi: quid honoras in carne jam resoluta atque consumpta, de qua jam nulla Deo cura est? **B** Et ubi est illud, carissimi, quod ipse ^q loquitur per prophetam: *Pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum ejus (Psal. cxv);* et iterum: *Mihi autem ^r nimis honorati sunt amici tui, Deus (Psal. xlix).* Honorare debemus servos Dei, quanto magis amicos Dei, de quibus alio loco dicitur: *Dominus ^s custodit omnia ossa eorum; unum ex his non conteretur (Psal. xxxiii).* **627** Honoro ergo in carne martyris exceptas pro Christi nomine ^t cicatrices. Honoro pro confessione Domini ^u sacros cineres. Honoro in cineribus semina æternitatis. Honoro corpus quod mihi ^v Deum meum ostendit diligere, quod me propter Deum docuit mortem non timere. Cur autem non **628** honorem corpus illud, fideles, quod reverentur et dæmones, quod affligerunt in supplicio sed glorificant in sepulcro? Honoro itaque corpus ^x quod Christum honoravit in gladio, quod cum Christo regnat in cœlo.

SERMO LXXXIX.

Item natali SS. plurimorum martyrum IV.

ADMONTIO.

A Benedictinis monachis congreg. S. Mauri codices Lateranenses basilicæ Constantinianæ in præfatione ad homilias S. Gregorii Magni in Evangel. num. 10 edit. Venet. an. 1769, tom. V, pag. 135, commendantur. Nos etiam pro nostra Maximi collectione eosdem codices consulimus, nec inutilem impendimus operam. In cod. enim sig. L A, pag. 152, autem nonnullos sermones ejusdem S. episcopi jam editos, hunc nondum impressum invenimus. Est vero hæc illius inscriptio: *Incipiunt sermones S. Maximi episcopi. In natale plurimorum martyrum.*

^a Codd. Urbevet. et S. Petri A 9, in peccatorum cœnum relapsi, et in antiquo criminum volutabro resoluti.

^b Idem cod. S. Petri A 9, et obsericam.

^c Idem cod. S. Petri A 9 omittit jam.

^d Cod. Vat. 1273, Felix hic tali baptismo, quo omne delictum ita ab eo exiit, ut. Cod. Urbevet., qui omne delictum ita ab eo exiit, ut jam redire non possit. Huc usque codex S. Petri A 9.

^e Cod. Vat. 1273, debita pro delicta solvit, ne ultra creditorem teneret.

^f Hic clauditur sermo in Brev. Velitr.

^g Cod. Vat. 1273, hic pro quisque.

^h Idem codd. Vat. et Urbevet., candidior. Et licet quacunque urbe peculiaris, etc.

ⁱ Idem cod. Urbevet., nostri tamen, atque omnium est commune suffragium.

^j Cod. Vat. 1273, derogaverit.

^k Idem codd. Urbevet. et Vat. 1273, credat.

^l Codd. tum Vat. tum Urbevet., quod diffunditur meritis.

^m Idem cod. Vat., efficacia.

ⁿ Cod. Urbevet., Beata est enim, carissimi, oratio cujus votum, etc.

^o Idem cod. Urbevet., cruentatum.

^p Cod. Vat. 1273, honoremus beatos martyres.

^q Idem cod. Vat., quod ipse veritas loquitur.

^r Idem cod. 1273, nimis pro valde, ut in textu. Cod. Urbevet., mihi autem valde honorificandi sunt.

^s Idem cod. Vat. 1273, custodit, inquit, omnia ossa eorum, et unum.

^t Cod. Urbevet., cicatrices. Honoro viventes memoria perennitate virtutis. Honoro pro, etc.

^u Cod. Vat., sacros cineres.

^v Cod. Urbevet., Deus meus.

^x Idem cod. Urbevet., quod Christus honoravit in gladio, quod cum Christo regnabit in cœlo.

ARGUMENTUM. — *Si justi in Domino lætantur, injusti non noverunt lætari nisi in sæculo. Caritas Christi mundo præferenda est; eligendaque martyrum causa, si velimus pervenire ad martyrum palmam.*

Cum dies SS. martyrum est, unde potius aliquid delectet, nisi de gloria ipsorum? Adjuvet nos Dominus martyrum, quia ipse est Dominus noster. Vocem martyrum audiebamus paulo ante beato apostolo prædicante, ac dicente: *Quis nos separabit a caritate Christi?* Ista est vox martyrum. *Tribulatio? angustia? persecutio? an fames? an nuditas? an periculum? an gladius? Sicut scriptum est: Quia propter te mortificamur tota die, deputati sumus velut oves occisionis. Sed in his omnibus superamus per eum qui dilexit nos (Rom. viii).* Hæc est vox martyrum, omnia superare, et de se nihil præsumere. Illum diligere qui gloriatur in suis, ut qui gloriatur, in Domino gloriatur. Noverant et illi, quod nos cantavimus paulo ante: *Lætami in Domino, et exsultate, justi (Psal. cxxi).* In Domino lætami et exsultate. Si justi in Domino lætantur, injusti vero non noverunt lætari nisi in sæculo. Sed ipsæ sunt primæ acies debellandæ: primo vincendæ sunt delectationes, et postea dolores. Quomodo potest superare mundum sævientem, qui non potest fugare blandientem? Blanditur hic mundus pollicendo honores, divitias, voluptates. Minatur hic mundus intendendo dolores, egestates, humilitates. Qui non contemnit quod pollicetur, quomodo superare potest quod minatur? Habent delectationem suam divitiarum, quis nescit? Sed plus habet delectare justitia. Sed delectent divitiarum cum justitia, ubi talis articulus tentationis acciderit, ut duo veniant in tentatione divitiarum, et justitiarum, ut non possis utrumque habere æquale. Sed si miseris manum ad justitias, pereant divitiarum. Sed si miseris manum ad divitias, necesse est ut amittas justitiam. Modo pugna. Modo videamus, si non sine causa cantasti: *Lætami in Domino, et exsultate, justi.* Modo videamus, si non sine causa cantasti: *Quis nos separabit a caritate Christi (Rom. viii)?* Et quidem prætermisit omnia quibus blanditur mundus. Quare? Quia certamina martyrum pronuntiabat. Illa certamina, ubi vicerunt persecutiones, famem, sitim, egestatem, ignominiam, ad extremum timorem mortis, hostem novissimum. Sed videte, fratres totum ars

Christi facit, admonens Apostolus ut præferamus caritatem Christi mundo. Quantas angustias patiuntur qui volunt rapere res alienas. An persecutio, ait? et ipsa non frangit, avaritia terretur. Avarus rapit, ac timet pœnam, ac astuat in rapina: multi enim famem patiuntur, dum acquirant et faciunt lucra; quibus præcipimus jejunare, et excusant de stomacho. Vacet illis tota die solidos enumerare, et jejuni dormiant. An nuditas? ut quid dicam de nuditate? Quotidie negotiatores de naufragio nudi evadunt, et iterum navigant ad periculum. Unde quotidie periclitantur homines? nisi propter divitias acquirendas? Nec gladius prohibet. Capitale crimen est falsitas; et tamen **629** communiuitur hæreditas. Si ergo hoc meretur temporalis cupiditas, quare non mereatur Christi hæreditas? Avarus diceret in corde suo, qui forte non diceret in lingua sua: *Quis nos separabit a cupiditate tua? Tribulatio, an angustia, an persecutio? Possunt et avari dicere auro, Propter te occidimur tota die. Optime ergo sancti martyres dicunt in psalmo: Judica me, Deus, et discerne causam meam de gente non sancta, ab homine iniquo (Psal. cxlii).* Discerne, inquit, tribulationem meam; tribulantur et avari. Discerne angustias meas; patiuntur angustias et avari. Discerne persecutiones meas, patiuntur et avari. Discerne famem meam; pro auro acquirendo esuriunt et avari. Discerne mortem meam; pro auro moriuntur et avari. Quid est discerne causam meam? Propter te mortificabimur tota die; illi non propter te. Similis pœna, **630** sed discreta causa. Ubi ergo discreta causa, certe est victoria. Si ergo, carissimi, solemnitatem martyrum amamus, amemus in eis non passiones, sed causas passionum. Nam si amaremus passiones, multos inventuri sumus qui pejora patiuntur in causis malis. Sed causas attendamus. Crucem Christi attendite: ibi erat Christus, ibi et latrones. Similis pœna, sed dissimilis causa. Unus latro credit, alius blasphemavit. Dominus tanquam de tribunali inter ambos judicavit: illum qui blasphemavit in tartarum, alium in paradysum secum constituit. Quare hoc? Quia etsi æqua pœna, sed iniqua erat causa. Eligite ergo martyrum causam, si vultis pervenire ad martyrum palmam. Per Dominum nostrum Jesum Christum, cui est gloria in sæcula seculorum. Amen.

SERMO XC.

Item de natali SS. plurimorum martyrum V.

ADMONITIO.

In eodem cod. Lateran. fol. cxciv a tergo hic item exstat sermo S. Maximi inscriptus nomine; cum titulo: *De natali plurimorum martyrum.*

ARGUMENTUM. — *Vere hostiarum dicendi sunt martyres, qui immolant Deo sacrificium laudis, et quorum mors pretiosa est in conspectu Domini.*

Gaudere et exsultare debemus, fratres, quia festivitati nostræ accessit magna festivitas, et vota nostra votis sunt cumulata. Gaudium etenim magnum est cum superveniente nobis natali martyrum supervenerit et sacerdos. Quod quidem divina providentia factum puto, ut quia procurandæ erant hostiæ Salva-

toris, occurrit pontifex Salvatoris, scilicet gloriam prædicationis eorum, quia explicare unus non sufficeret, vel alter impleret; quatenus et martyres ornaret obsequio; sed et vestram sanctitatem tractatibus instrueret et benedictionibus permulceret. Gratulandum ergo est et lætandum, quod hostias suas Christus voluerit gemino sacerdotum ore laudari; ut quantum eorum ageretur in Deum gloria, tantum ipsorum meritum laudaretur in plebe; ut quia propensius ho-

norantur in caelis, copiosius magnificarentur in ter- A
ris. Vere hostiæ dicendi martyres, qui Deum nobis
sua passione placaverunt, et tanquam accepta liba-
mina morte sua propitiationem nobis Domini contu-
lerunt. Est plane in martyribus hostia, non illa qua
mutum animal, sed illa qua fidelis simplicitas conse-
cratur. Non illa, inquam, est hostia quæ mesto affectu
in terra mergitur, sed quæ alacri sensu elevatur
in cælum. Est plane hostia, sed non in illo qui altare
profanaturus offert; sed in eo qui sciens se immolare
probaturus. Unde ait propheta: *Immola Deo sacrifici-
um laudis (Psal. xlix)*. Sacrificium laudis est vere
martyrium. Et quod laudant angeli, laudant populi,
laudat etiam ipse qui patitur. Intelligit enim ejus
gloriam; nam nisi intelligens ejus laudem, gloriam
atque virtutem, nunquam se libans formidantibus B
aliis immolaret. Et ideo velut ipsi martyri dicitur:
Immola Deo sacrificium laudis; hoc est velut si dicat:
In te immola ipse, ipse sacrificia; esto tibi ipse et sacer-
dos et hostia, et devotione mentis corporis tui
animam offer functione pontificis; adducat ad Dei
aram fides Christiani. Nam Christiani licet membra
sternantur in terra, spiritus tamen ipsa morte conse-
cratur in cælo, et vita præstatur, ubi interitus ad-
hibetur. Unde ait sanctus propheta: *Pretiosa in
conspectu Domini mors sanctorum ejus (Psal. cxv)*.
Pretiosa plane mors, quæ 631 lucro immortalitatis
quodam honoratur; de qua etiam dicit beatus Paulus:
Mihi vivere Christus est, et mori lucrum (Philip. 1).
Lucrum computans quod per martyrii mortem
fragilitati in eo succedat æternitas, internecioni vita C
proveniat, tentationes justitia finiatur. Pretiosa, in-

quit, in conspectu Domini mors sanctorum ejus (Psal.
cxv). Pretiosa sanctorum mors; vita certe pretiosior
est eorum. Si pretiosa, inquit, mors sanctorum, vita
vilis est peccatorum; et quorum vita vilis est, mors
sine dubitatione etiam turpis est. Unde et illi inter
peccatores Dominum deputantes, dicebant: *Morte
turpissima condemnemus eum (Sap. 11)*. Ignari justitiæ,
et inimici veritatis, lucem cum tenebris condemnare
conati sunt. Morte turpissima cæli terræque condito-
rem Dominum peremerunt, quia cum sceleratis in
patibulum eum suspenderunt, eo quod et turpis mors,
et formidolosior poena cæteris videretur poenis. Cujus
documentum beati martyres imitati sunt, atque ejus
vestigia ultro secuti. 632 Facta est autem mors Do-
mini gloriosa, et in conspectu ejus cunctorum sancto-
rum pretiosa; et quorum hodie una cum pontifice
adveniente devota annua festa celebramus. O felix
hodierna celebritas, quæ pontificale meruit habere
obsequium. Hodie nobis geminum solemnitatis clarum
gaudium; et de sanctorum patrocinis, necnon et de
adventu hujus pontificis. Igitur, fratres, letemur in
Domino, qui nobis immensa suæ pietatis clementia
tantam impendere dignatus est beneficia, ut quæ [*Fortè
quæ redundat*], eorum, quorum letamur triumphis, ir-
radiemur exemplis, ut quorum gaudemus meritis, sub-
levemur præsidis. Annuat nobis inmensa Divinitas,
ut mundo corde castoque corpore et almam festivi-
tatem hujus diei valeamus recollere, et sacra mysteria
de manu sacerdotum culminis illibato ore percipere,
præstante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre C
et Spiritu sancto vivit, et regnat in sæcula sæculo-
rum. Amen.

SERMO XCI.

Item de natali SS. plurimorum martyrum VI.

ADMONITIO.

Præstat hic sermo S. Maximi nomen in cuius codice bibliothecæ S. Marci Venetiarum, quo ex codice cum
describi curavimus. Atque ut acceptum hunc item esse sancto eidem antistiti arbitramur, nos plane confirmat
non modo duorum præterea non minus veterum codicum auctoritas, verum etiam styli quo perscriptus est
ratio, quæ tam similis Maximianæ est, ut, nostro quidem iudicio, nihil similis expeti posse videatur.

ARGUMENTUM. — *Robusta fide ad agonem passionis
martyres congressi, in ipsa morte consequuntur perpetuam
hereditatem. Martyrium est indulgentia
criminum, virtutum caput, occasio justitiæ, dominicæ
passionis imitatio.*

* Corona universorum martyrum fulget, atque eorum
quorum natalis victricis gloriæ celebratur, qui ro-
busta fide ad agonem passionis congressi sunt; certo
scientes, quod in omnibus Christus patitur, et quod D
ad regna cælorum statim cum exultatione corporis
transferantur; et cum gentes horreant in ægritudine
mortem, ii in ipsa morte consequuntur perpetuam
hæreditatem, per passiones vero ^b translationem
magis esse credunt quam finem. Hæc est arcana sapientia,
quæ in electis tuis, Domine, non persuasione
colligitur, sed a tuis martyribus de fonte divino vir-
tutis hauritur; ^c quia bene vivere Christus est, et mori

lucrum (Philip. 1); triumphantes in Christo sua ^d pec-
cata lucrantes. Quanquam qui in illo patitur, omnino
non moritur; * confessio enim mors non est, se
hæreditas vitæ. Martyrium est igitur indulgentia crimi-
num, virtutum caput, occasio justitiæ, dominicæ
passionis imitatio. O felicissimi martyres renuntian-
tes sæculo! Maluerunt novissimo meliores esse, quam
primo; quorum denique consummatio justum initium
facit. Divino tuo nutu, omnipotens Deus, gloriosis-
sima martyres Christi testes esse meruerunt; victori-
am quoque meditati, confessi Christum in flagellis,
in carceribus, in ergastulis, in solitudine; justorum
enim comes semper debet esse confessio. O inlytæ
animæ beatorum martyrum et gloriosa victoria; inter
quos et devotissimæ feminæ simul sæcufum et sexum
vicerunt, præliantes cum diabolo, fortiores viris tor-

finem.

* Idem cod. Later., quibus vivere Christus est, et, etc.

^d Idem cod. Lateran., sua morte lucrantes peccata.^e Idem cod. Lateran., confessionis enim mors, etc.

* Homiliar. basil. Lateran., Coronam universorum martyrum fulgere videmus. Vox hæc videmus est superposita minori quidem caractere, sed, ut videtur, eadem manu.

^b Cod. Later., translationes credunt esse, quam

quentibus exstiterunt, **633** carnifici gratias ^a agentes scævienti! Ab omnibus enim fidem exspectat omnipotens Deus magis quam mortem. Sed diabolus, qui confitentes odit, coronas præstat invitus. Facit martyres ^b qui hos occidit, et dum Dei servos vincere contendit, contemnitur ipse, dum scævit. Libertas ergo tua (sic), Domine Deus, hæctenus nobis martyria proposuit, ut adversarius ^c quodam (sic)

A elisus, cum jam amotos constanter **634** elidi (sic). Voluisti enim hominem non tantum de diaboli potestate eruere per fidem, sed ineulcatorem (sic) ejus interficere per virtutem. Ut qui gaudemus Christi sanguine mortui facilius liberati, dicentes martyria, in Christo postea triumphemus coronati. Per Christum Dominum nostrum, qui vivit et regnat in sæcula sæculorum. Amen.

SERMO XCII.

Item de natali SS. plurimorum martyrum VII.

ADMONITIO.

Exstat hic quoque sermo S. Maximi inscriptus nomine in Veneto codice S. Marci, cujus memini admonitione superiore. Neque vero quin ei sancto antistiti tribuendus sit, dubitare sinit fluens, gravis, ornata, delectuque sententiarum instructa, uno verbo, Maximo plane digna oratio.

ARGUMENTUM. — *Salvator noster nos docuit terrores, et persecutiones, et tribulationes fortiter spernere. Mores semper in melius commutare debemus; et, sicut participes Christi nominis sumus, sic imitatores simul et operis. Martyres fortiter restiterunt pagano scævienti, tu vigilanter resiste diabolo seducenti, Christi fretus auxilio.*

Domino Deo nostro laudes læti canimus, dum sanctorum martyrum festa celebramus, quos divina auxiliante gratia roboratos audivimus, et in tormentis invictos. Dedit enim illis virtutem et consolationem, qui prior et pro illis, et pro nobis subire dignatus est passionem, et dedit eis exultationem copiosam, illis in cælis promittendo mercedem; at nunc cum lectio Evangelii legeretur, audistis consolationem, eis Dominum dicentem: *Cum autem audieritis bella, et opinionem bellorum, ne timueritis; oportet enim hæc fieri, sed nondum finis* (Luc. xxi). Præmonuit ergo Dominus et Salvator noster discipulos suos, et per eos nos docuit secundo, terrores et persecutiones, diversitatemque tribulationum a persequentibus irrogatas fortiter spernere, et vitæ æternæ consolatione refoveri. Et quia nobis sæpius, peccatis nostris exigentibus, contingunt, ideo mores et conversationem nostram semper in melius commutare debemus, deserere vitia, et crescere in virtutibus sanctis de die in diem, contumelias et cruciatus hujus sæculi patientissime tolerare; ut dicatur de nobis illud quod in psalmo canitur: *Ibunt sancti de virtute in virtutem* (Psal. lxxxiii). Hoc vero exemplum nobis Christus reliquit, qui pro nobis suum sanguinem fudit. Omnis ergo Christianus consideret quo censetur vocabulo, ut Christum in omnibus, quantum ejus largiente gratia valet, imitetur; ut sicut est particeps ipsius nominis, sic imitator sit et operis. Honores ac dignitates sæculi, amore regni cælestis, pro nihilo ducat; et si facultates terrenæ deficiunt, nequaquam per rapinam et fraudem acquirantur in mundo. Si autem habentur, non per avaritiam diligantur in sæculo, sed per eleemosynarum largitatem permansuræ

B serventur in cælo. Accendere igitur, Christiane, cum sanctis martyribus simili dilectionis ardore; et si hoc tempore non erit tanta contra carnales persecutores certandi necessitas, sit etiam contra spirituales hostes, et contra carnis certandi constantia. Nam etsi nunc a pagano non inferuntur tormenta quæ sufferas, offerunt tamen a diabolo tentamenta quæ necesse est ut superes. Nam et paganus manu cruenta desævienis Christi martyres trucidabat; diabolus autem subdolis tentationibus fallens, Christi fideles eo periculosius, quo occultius, cruciat. Tunc paganus leonis ferocitate desævienis, ad idololatriam compulsi, nunc diabolus serpentino dente suadens, perfidie virus infudit. Paganus occidendo martyres mittebat ad regnum; **635** diabolus seducendo, secum ducit ad ignem æternum. Illi ergo vicerunt tolerando supplicia pagani tortoris; tu vince contemnendo innumera tentamenta diaboli seductoris. Illi fortiter restiterunt pagano scævienti; tu vigilanter resiste diabolo seducenti, Christi fretus auxilio. Pro catholicæ fidei veritate usque ad finem fortiter certa, et mercedem securus exspecta. Trinum Dominum, id est Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum unius substantiæ confitere, si vis regnum cælorum cum sanctis omnibus possidere. Ab hac salubri confessione non seducaris illectus temporalibus præmiis; ne a Christo infeliciter separeris, et gehennæ incendiis crucieris. **636** Si enim mundanas prosperitates atque adversitates in contemptu habere didiceris, etiamsi tormenta tibi pro Christi nómine inferantur, nullatenus formidabis. D Tantum in tua virtute nunquam confidas, si victor esse desideras. Sit tibi Christus spes certa, qui est virtus invicta, ne a spe retributionis animus Christiani frangatur. Quoniam sicut in certamine virtus devota et stabilis muneratur, sic in pace fidelis conscientia coronatur. Per Dominum nostrum Jesum Christum, qui vivit et regnat in unitate Spiritus sancti Deus per omnia sæcula sæculorum. Amen.

^a Cod. Lateran. homiliar., *carnifici gratias agebant scævienti.*

^b Idem cod. Lateran., *Facit martyres quos occidit,*

etc.

^c Idem cod. Later., *ut adversarius quo Adam elisus cum jam amotus constanter elidit.*

SERMO XCH.

In natali plurimorum confessorum.

ADMONITIO.

In Homiliario basilicæ Lateranensis pag. cci a tergo hujus sermonis titulus est : *In natale plurimorum confessorum, sancti Maximi episcopi*. Præsenti eidem sancto in cod. Veneto 508, pag. 195, idem sermo inscribitur. Legitur autem sine auctoris nomine in codicibus Vatic. 4951, Urbevet. pag. 216. et Vallicell. xxv pag. 156. Quid? si stylus etiam Maximus ejus esse auctorem prodatur?

ARGUMENTUM.—*Sancti confessores amici Dei dicuntur a qua ejus præcepta servaverunt. Vis Christi amicus esse? observa quæ Christi sunt. Illius amicitia constat virtute, non quæstu. Christi amicus non est qui die dominico ad ecclesiam non convenit.*

Hæret sensibus vestris, fratres, in quo descripsimus beatos confessores ideo amicos Salvatoris effectos, quia voluntatis ejus præcepta servaverunt, et mandatorum ejus omnia opera faciebant, sicut ipse Dominus ait : *Vos amici mei estis, si feceritis quæ ego præcipio vobis* (Joan. xv). Amicum enim ipsum Dominum esse præstruximus, qui dixit ad discipulos suos : *Jam non dicam vos servos, sed amicos* ^a *meos; servus enim, inquit, nescit quid faciat Dominus ejus* (Ibid.). ^b Magna plane gratia est, quia amicus ingreditur interiora cubiculi, famulus, foras expectat ad januam, cujus ille cordis secreta rimatur, illius iste exitum præstolatur. Unde et in Canticis Canticorum Ecclesia cum exultatione dicit : *Induxit me Rex in cubiculum suum* (Cant. 1). Scilicet, ^d quia post ignorantiam gentilis erroris, mysteria scire meruit Salvatoris; et quæ antea foris jacebat ut sacrilega, postea intrinsecus assumitur ut sponsa. Non, inquam, dicam vos servos, sed amicos. Videte quantum Salvator ^e donavit sanctis suis, quos amicos vocando pares ^f sibi fecit; amicitia enim gradum nescit. ^g Nam etsi sit in plerisque inferior conditio, sed æqualis effectus est, etsi præeat honoribus, non præit officiis; æqualiter enim sibi amici ^h dives et pauper deferunt. Et licet sit alter potentior, alter humilior, amicitia tamen caritas, sibi utrum-

que ⁱ nobilitate (sic) exæquat dilectio, quos dignitas secernebat. Unde autem putamus beatos istos in sanctos amicos Salvatoris effectos? nisi quia voluntatis ³³⁷ ejus præcepta servaverunt; sicut ipse ait : *Vos amici mei estis, si feceritis quæ ego præcipio vobis* (Joan. xv). Eodem enim velle ^k et nolle amicitia ipsa firmata est. Istos vero amicos Dei dicere possumus, qui justitiam ^l volebant ut Dominus, iniquitatem oderant ut ^m Dominus; ⁿ ideo illi amicitiarum ^o caritate devincti sunt. Ex quo capitulo intelligimus, unde ad Christi amicitias veniamus. Non enim ^p fortuito quamquam diligit Dominus; nam ^q gratuita personæ cujusquam (sic) largitur. Vis Christi amicus esse? observa quæ Christi sunt. Vis Salvatoris gratiam promereri? Salvatoris præcepta custodi. ^r Ipsa sibi caritatis suæ largitur affectum, si se mandatorum suorum habere viderit caritatem. In nostra igitur potestate est, ^s Deum amicum fieri; nam quales nos exhibuerimus Domino, talis etiam Dominus invenitur a nobis. Si nostra ei aperuerimus arcana, et ille ^t secreta pectoris sui ^u pandit. Si manifestaverimus ei nostrorum conscientiam delictorum, et ille nos scientiæ suæ manifestatione purificat; et quanto illi bonis actibus promeriores fuerimus ^v ad imitationem, tanto illi viciniore ^x sumus ad gratiam. Nam sæculi amicitia commoditate aliqua constant, hoc est ^y aut lucris, aut honoribus; Salvatoris autem amicitia constant virtute, non quæstu. Res enim sancta æquiri disciplina potest, ^z pretio non potest comparari; siquidem ³³⁸ non fallaci adulatione ambigantur.

C ut Salvator.

^a Cod. Vat., ideo illi intima caritate devincti sunt.

^b Cod. Lateran. addit præpositionem ex.

^p Cod. Vat., Non enim fortuitum quemquam diligit Dominus, nec affectum gratuitum personæ cujuscumque largitur. Si vis Christi amicus esse, observa quæ Christi sunt. Si vis Salvatoris gratiam promereri, Salvatoris præcepta custodi. Ipse tibi caritatis suæ tribuit effectum, si te caritatem habere viderit mandatorum suorum.

^q Cod. Vallicell., largitur effectum. Cod. Lateran., nam affectum gratuitum personæ cujuscumque largitur.

^r Cod. Lateran., Ipse caritatis suæ largitur effectum.

^o Cod. Vat., dominorum nostrorum amicum fieri.

^l Cod. Vallicell., et ille nobis secreta.

^m Codd. Vat. et Lateran., pandet.

^v Idem cod. Vat., ad imitationem ejus, tanto nobis viciniore erit ad gratiam. Sæculi autem amicitia commoditate aliqua constant, hoc est aut lucro, aut beneficiis, aut honoribus; sed Salvatoris amicitia, etc.

^x Codd. Vallic. et Later., erimus pro sumus.

^y Cod. Lateran., aut lucro, aut beneficiis, aut honoribus.

^z Cod. Vat., pretio comparari non potest. Beatos ergo istos et laudabiles annuntiemus, qui amici Christi et unanimes, etc.; quæ interponuntur omittit.

^a In homiliar. Lateran. deest vos meos.

^b Cod. Lateran. habet : Magna igitur est amicitia gratia, quæ scire potest secretum Domini, quod servus ignorat. Magna plane, etc.

^c Vulgata cap. 1, Introduxit me rex in cellaria sua.

^d Cod. Urbevet. et Lateran., quod pro quia.

^e Cod. Vat. 4951, donaverit.

^f Cod. Lateranen. omittit, sibi.

^g Codd. Vat. et Urbevet., Etsi sit in plerisque inferior conditio, sed dilectione par est; etsi præeat honoribus, officiis non præcedit. Æqualiter enim sibi deferunt amici, dives et pauper. Cod. Lateranen., Nam etsi sit in plerisque inferior conditio, sed æqualis affectus est.

^h Cod. Lateran., æqualiter enim sibi amici deferunt dives et pauper.

ⁱ Cod. Vat., nobis exæquat dilectione, quos dignitas secernebat dilectione. Unde, etc.

^j Idem cod. Vat. omittit sanctos.

^k Cod. Vat., Eadem enim velle, atque eadem nolle amicitia ipsa firma est. Eadem habet cod. Urbevetan., omittens tantum vocem enim. Cod. Vallicellan., Eadem verum velle, atque eadem nolle amicitia ipsa infirma non est.

^l Idem cod. Vat., qui justitiam voluerunt ut Salvator.

^m Codd. Urbevet., Vallicell. et Lateran., oderant

tur, sed vita simplici provocantur. Beatos ergo istos, et laudabiles annuntiamus, qui amici ejus^b et unanimes esse meruerunt. Debemus igitur et nos, fratres, ad Salvatoris amicitias festinare, et exemplo sanctorum per omnia facere ejus voluntatem. Sed quid dicimus de iis, quo eos apud^c Deum vocabulo nuncupabimus,^d qui die dominico propter convivium sæculare, prandium cœlestis contemnunt, et mensam Christi deserunt, dum mensa hominis delectantur? Nam hic prima amicitiarum Christi offensa est, ut cum ille die dominico omnes ad refectionem vocaverit, unusquisque propriæ se voluptate lascivitatæ reficiat; et non eo potius conveniat, quo debito quo-

^a Cod. Lateran., *istos sanctos confessores et laudabiles annuntiamus.*

^b Idem cod. Later., *ut pro et.*

^c Idem cod. Lateran., *apud Dominum.*

^d Cod. Vatic., *qui ad dominicam cœnam invitati, propter convivium sæculare prandium cœlestis contemnunt, et mensam Christi deserunt; et dum mensa hominis delectantur, et cum voce dominica omnes ad refectionem vitæ vocati sint, unusquisque, propriæ se voluptatis lasciviatæ reficiat, et non potius conveniat, quo debito quodam religionis adducitur. Debitum enim est*

dam religionis adducitur. Debitum enim est Christiano die dominico ad Ecclesiam convenire. ^e Nam illa die leges silent, judicia tacent, ut salus hominum locum devotionis^f acciperet: ^g non tam feriaretur a publicis actibus, quam feriatuſ esset a facinoribus peccatorum. Sed quod pejus est, id quod ad sobrietatem datum est; deputat hoc miser quisque lasciviatæ; et non solum ad Ecclesiam propter peccata non convenit, sed vanitatibus studens accumulatur^h sibi graviora peccata. Unde vos omnipotens Deus emendatos liberet; qui vivit et regnat in sæcula sæculorum. Amen.

B omni Christiano dominica ad ecclesiam convenire.

^e Ita locum hunc restituumus ex cod. Vat., emendantes cod. Ven., qui habet, *nam illa die ideo leges silent.* Codd. Vallicell., et Urbevet. etiam, *leges silent.* Vallicellan. vero, *judices pro judicia.* Lateranen. addit ideo post vocem nam.

^f Cod. Vat., *peteret, non acciperet.*

^g Idem cod. Vat., *non tam feriati a publicis actibus quam a peccatorum facinoribus.* Sed, etc. Cod. vero Lateran., *acciperet: non tam serialiter a publicis, etc.*

^h Cod. Vat. omittit sibi.

CLASSIS TERTIA.

SERMONES DE DIVERSIS.

SERMO XCIV.

De mirabilibus.

ADMONITIO.

639 Monachi Maurini edit. opp. S. Ambrosii Paris. 1690, pag. 439, præclarum hunc sermonem Maximo potius quam Ambrosio tribuendum esse jure ac merito arbitrantur. Nam in multis, iisque veteribus imprimis codicibus nomine S. Maximi eundem ornatum videmus. In Sangallensi num. 46, in Ambrosiano, in 90 S. Crucis in Jerusalem num. 13, et in Bobiensi, cum titulo: *De mirabilibus*; in aliis posterioribus, 99 S. Crucis in Jerusalem num. 47, Vercellen. 66, Laurent. i Plut. xiv, et 56 Plut. xvii, et in 172 bibl. olim ædil. eccl., metrop. Florent., cum titulo: *De mirabilibus, seu de duabus naviculis*; in alio Laurent. x Plut. xiv, pag. 236: *De mirabilibus, seu miraculis, quæ fecit Jesus in hoc mundo*; in Laurent. xxxvi: *De mirabilibus sermo sancti Maximi episcopi in Evangelium Lucæ cap. v: Cum turbæ irruerent in eum ut audirent verbum Dei*; et in codicibus Basil. S. Petri sig. 7 A, ac Vallicellani tribus, 25, 7 A, et A 9. Typis autem idem legitur apud Combatisium tom. VII Bibl. PP., pag. 45, et Muratorium tom. IV Anecd. nonnullosque alios posteriores scriptores. Itaque temere S. Ambrosio a nonnullis attributum fuisse existimandum est.

ARGUMENTUM. — *Petri navis, quam Christus conscendit, est Ecclesia; alia navis, quam reliquit, Synagoga. Ecclesiæ navis in altum sæculi natat, ejusque figura arca Noe fuit. Tranquillitas, ubi solus Petrus navigat; tempestas, ubi et Judas. Ubi fides integra est, ibi Salvator vigilat; ubi fidei est admixta perfidia, ibi dormit.*

Quantorum mirabilium^a operator sit Dominus Jesus Christus intelligere possumus ex hac evangelica lectione quæ describit tanta per eum beneficia^b in populum fuisse collata, ^c ut provocatæ hominum turbæ ad audiendum illum magis irruerent quam rogarent; et medicinam salutis non sperarent per humilitatis gratiam, sed per importunitatis injuriam; ita ut irruentes, sicut ait Evangelium (*Luc. v*), tur-

^a Codd. S. Petri et Vallicell., *cooperator.*

^b Codd. S. Crucis in Jer. et Nov., *in populo.*

^c Codd. 36 et Laurent., *ut præfocata hominum turbæ.*

C has a Domino Jesu non desertum separaret, non Synagoga repelleret, non reverentia Divinitatis arceret. Hæc est enim consuetudo^d infirmantium, ut dum sperant suis ægritudinibus medicinam, ab importuna petitione non loco prohibeantur, non tempore, non pudore; sed quanto plus medetur ille qui sanat, tanto amplius^e importunus est qui laborat. Ergo cum Dominus Jesus ab irruentibus⁶⁴⁰ turbis semotus, in terra esse non posset, aspiciens in mari duas naviculas, unam navem Petri omni festinatione conscendit, ut importunitatis injuriam vel aquarum natura depelleret: quia eam doctoris reverentia minime coercebat; atque exinde cœpit de navicula Petri ad homines doctrinæ suæ verba profunderere. Videte misericordiam Salvatoris; separatur

D ^d Cod. 90 S. Crucis in Jer., *infirmorum.*

^e Codd. 36 et Laurent., *tanto amplius ille importunus est.*

quidem ab hominibus corpore, doctrinæ tamen his A utilitate conjungitur. Ubique miseretur, ubique prodest. In terra positus per tactum languores corporum sanat; in mari constitutus, per doctrinam vulnera curat animarum. Sed videamus quæ sit ista navicula Simonis Petri quam ad docendum de duabus magis opportunam Dominus judicavit, quæ et tutum Salvatorem præstet ab Injuria et credulitatis hominibus largiatur eloquia; invenimus enim jam Dominum navigasse in alia navi, et gravibus injuriis lacescitum. Navigavit enim cum Moysè in mari Rubro, quando populum Israel per undarum fluentia transvexit; sed gravibus est affectus injuriis, sicut ipse ait in Evangelio ad Judæos: *Si crederetis Moysi, et mihi crederetis* (Joan. v). Injuria autem Salvatoris est incredulitas Synagogæ. Ergo Petri navem elegit, Moysi deserit; hoc est, spernit ^a Synagogam perfidam, fideliem assumit Ecclesiam. 641 Duæ enim quasi naviculae a Deo destinatae sunt, quæ in hoc, tanquam in mari, mundo salutem hominibus piscarentur, sicut ait Dominus apostolis: *Venite, faciam vos piscatores hominum* (Matth. iv). Ex his ergo duabus naviculis una relinquitur ad terram inanis et vacua, altera producitur in altum onusta vel plena; vacua enim Synagoga relinquitur in littore, quia Christum cum prophetarum amisit oraculis: onusta autem Ecclesia in altum assumitur, quia Dominum cum apostolorum doctrina suscepit. Synagoga, inquam, remanet ad terras quasi terrenis inhærens ^b operantibus, Ecclesia autem in altitudinem ^c evocatur ^d tanquam cælorum profunda sacramenta discutiens; in illam scilicet altitudinem ^e qua Apostolus ait: *O altitudo divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei* (Rom. xi)! Propterea dicitur Petro: *Duc in altum* (Luc. v), hoc est in profundum disputationum generationis divinæ. Quid enim tam profundum quam quod ait Petrus ad Dominum: *Tu es Christus Filius Dei vivi* (Matth. xvi)? Quid tam terrenum quam quod de Domino dixerunt Judæi: *Nonne hic est filius Joseph fabri* (Luc. iv)? Ille enim altiore consilio nativitatem Christi divinitus approbavit, hi mente viperea generationem cælestem carnaliter æstimabant. Unde ait Salvator Petro: *Quia non caro et sanguis tibi hoc revelavit, sed Pater meus, qui in cælis est* (Matth. xvi). Pharisæis autem dicit: Quo-

modo potestis bona loqui cum sitis nequam (Matth. xii)? Hanc igitur solam Ecclesiæ navem ascendit Dominus, in qua Petrus magister est constitutus, dicente Domino: *Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*. ^f Quæ navis in altum sæculi hujus ita natat, ut pereunte mundo, omnes quos suscipit, servet illæsos. Cujus figuram jam in Veteri videmus Testamento; sicut enim Noe arca, naufragante mundo, cunctos quos susceperat in evolucis reservavit; ita et Petri Ecclesia, conflagrans sæculo, omnes quos amplectitur representabit illæsos, et sicut tunc transacto diluvio ad arcam Noe columba signum pacis detulit, ita et transacto judicio ad Ecclesiam Petri Christus pacis gaudium defert: quia ipse columna vel pax est, sicut promisit dicens: *Iterum 642 autem videbo vos, et gaudebit cor vestrum* (Joan. xvi). Sed quoniam hanc eandem naviculam Petri, de qua nunc Dominus cælestis doctrinæ suæ sacramenta depromit, legimus in Matthæo (Cap. viii), dormiente in eadem Domino ventis insurgentibus perturbatam, ita ut cuncti apostoli mortis periculum formidarent: videamus quæ causa est quod una eademque navicula hic in tranquillitate doctrinam populis tribuit, ibi in tempestate discipulis metum mortis indicit; præsertim cum ibi etiam cum cæteris apostolis Simon Petrus esset. Hæc est autem causa periculi: erat ibi Simon Petrus, sed erat pariter et proditor Judas. Quamvis enim illius fides fundaret naviculam, hujus tamen eam perfidia conturbabat. Tranquillitas est ubi solus Petrus navigat, tempestas ubi Judas adjungitur. Licet esset Petrus firmus suis meritis, perturbabatur tamen criminibus proditoris. Metuentibus igitur discipulis, ^g anxiantè Petro, dormiebat Dominus. Mirum forte videatur quod anxiantè Petro dormiebat Dominus: dormiebat Petro, ne vigilaret Judæ; unius igitur delicto cunctorum merita quatiuntur. Obdormit Christus, ventorum spiramina concitantur; quisquis enim peccatum admittit, statim et dormire sibi facit Dominum, et procellam sibi spirituum suscitatur ^h mundanorum, necesse est autem ut diabolica insurgat tempestas, ⁱ cum Domini serenitas conquiescit. Igitur si unius Judæ peccato cuncti periclitantur apostoli, hoc exemplo caveamus perfidum, caveamus proditorem, ne per unum ^k plurimum

^a Idem cod. Laurent., *spernit Synagogæ perfidiam*.

^b Idem cod. Laurent. et cod. Nov., *terrenis inhærens operationibus*.

^c Uterque codd. S. Crucis in Jer., et Nov., *revocatur*.

^d Idem cod. Nov., *quia pro tanquam*.

^e Frequenter suis in hominibus primatum Petri in Ecclesia Maximum docuisse, omnibus compertum est. Nihilominus, cum hoc et sequenti sermone ejusdem Petri atque Ecclesiæ prærogativas speciosius prosecutus sit, eas hic compendio perstringam. Et quidem primum observandum est, Synagoga propter perfidiam rejecta, unam credendam esse Ecclesiam a Christo electam, in qua, tanquam in navi, vice sui constituit Petrum rectorem, supremum moderatorem atque magistrum. Qui hanc extra navem Petri gubernationi commissam navigant mundum, ad portum salutis æternæ pervenire non possunt. Petri au-

^g Cod. Laurent., *excitante Petro, dormiebat*.

^f Codd. S. Crucis in Jer., Laurent. et Nov., *immundorum*.

^h Id. cod. Laur., *cum dominica serenitas conquiescit*.

^k Cod. 99 S. Crucis in Jer., *plures fluctuemur*.

tem navis, hoc est Ecclesia, Christo sic providente, adeo secunda est a naufragio, ut representet illæsos quos ipsa complectitur. Petri fidem eam tutam reddere asserit Maximum; et quicumque fidei ejus firmiter adhæret, salus ei deesse nequit. Videtur aliquando hac in navi, vel Ecclesia, obdormire Dominus, cum permittat a procellis adversisque fluctibus concuti; sed hoc agit, ne in apostolatu successores aut dormiant, aut de se præsumant; utilis enim est aliquis timor ad vigilantiam precesque excitandas, quibus permotus Dominus, pacatis imperio ventis et mari, pristinam reddit Ecclesiæ tranquillitatem.

fluctuemus. Quin etiam hujusmodi ^a abjiciamus de A tranquillitas, ibi cunctorum est medicina : ubi autem navicula, ut non obdormiat, sed vigilet in nobis Dominus, atque eo vigilante, nulla nos spiritalis nequitiæ procella concutiat. Ubi enim fides integra est, ibi Salvator docet, vigilat, et exsultat; ibi requies, ibi fidei est admixta perfidia, ibi Christus torpet, dormit, et piger est; ibi metus, ibi tempestas, ibi omnium est discrimen : pro actibus enim nostris Dominus nobis obdormit aut vigilat.

SERMO XCV.

De evangelica piscatione.

ADMONITIO.

643 Cum codices Florentinos Bibliothecæ Laurentianæ versarem, non solum in plures iacidi, qui majorem in modum me in ea confirmarent sententia, quæ Maximum superioris sermonis auctorem fuisse ferret; sed illud etiam sum consecutus, et in eorum tribus sermonem hunc deprehenderem, quem hactenus ineditum, nunc primum in hominum lucem exiit. Codicum autem eorum trium primus est is qui olim erat bibl. adl. eccl. metrop. Flor. num. CLXXII pag. 71, alter est in Plut. I num. XIV pag. 80, tertius in Plut. XXXV, 2, XVII pag. 219. Obigit item non post multo mihi ut hunc ipsum sermonem in Casinensi CCCV codice pag. 116 reperirem. Ac Maximo quidem hunc tribui oportere fatebitur qui codicum auctoritati respondere plane videat orationis similitudinem.

ANONIMORUM. — Sanctus Maximus Lucæ Evang. cap. v mystice explicat, Ecclesiamque scribit esse navem, quæ de mundanis turbinibus elevatos non necare, sed vivificare consuevit.

Tempus admonet, fratres, ut Evangelii capitulum quod auper lectum est disseramus, in quo ait ad Petrum Dominus adhuc in ejus navicula constitutus : Noli timere, ^b ex hoc jam homines eris capiens. Ex ista enim clausula totius lectionis possumus intelligere sacramentum. Quid enim causæ erat cur, ^c cum in captura piscium refertas naviculas discipuli mirarentur, Salvator Petro non id promitteret quod discebatur, sed sponderet quod penitus ignorabat? Hoc est in ipsa in qua erat navicula, pro palpitantibus piscibus vivificandorum hominum copiam largiretur : cum utique in navicula non vivificari homines soleant, sed portari; non refoveri navigio, sed trepidare vestigio. Vide ergo ne ista navicula non sit navicula, ^d quæ Petro mergenda tribuitur, sed sit Ecclesia, quæ Christo gubernanda committitur. Ipsa enim navis est quæ de mundanis turbinibus, velut de fluctibus elevatos non necare, sed vivificare consuevit. Nam sicut cymba subtilis sublevatos pisciculos de gurgite sauciat et retentat, ita et navis Ecclesiæ liberatos de turbine homines animat, ^e cum capescat, animat intra se, inquam, **644** Ecclesia, et velut intermortuos vivificat. Nam vivificare verbum hoc significat : nihil enim vivificatur, nisi quod paulo ante fuerit sine vita. Velut saucios ergo unundi turbinibus, et præfocatos sæculi fluctibus homines vivificaturus dicitur Petrus, ut qui mirabatur refertam naviculam palpitantium piscium numero, viventium onustam Ecclesiam hominum multitudine plus miraretur. Tota igitur series lectionis mysticum continet intellectum. Nam et in superiori loco, ubi sedens in navicula Dominus ait Petro : *Duc in altum, et laxata retis vestra in capturam, utique non tam*

eum docet piscationis in profundum instrumenta jacere, quam prædicationis in altum verba laxare. ^f Quod altum etiam Paulus oris sui jaculo penetravit, dicens : *O altitudo divitarum sapientiæ et scientiæ Dei (Rom. XI)!* et reliqua. Non, inquam, ^g eum docet lino pisciculos concludere, sed fide homines congregare. Hoc enim operatur fides in terris, quod rete operatur in fluctibus. Nam sicut rete quos continet vagari non patitur, ita et fides errare quos colligit non permittit; et sicut ibi captos sinu quodam perducit ad navem, ita et hic congregatos gremio quodam deducit ad requiem. Ut autem intelligas quia de spirituali piscatione Dominus loquebatur, ait Petrus : *Præceptor, per totam noctem laborantes nihil cepimus, sed in verbo tuo laxabo rete (Luc. V);* velut si diceret : quia per totam noctem frustra vigilantibus nobis non proficit nostra piscatio, piscabor **645** jam non instrumento, sed gratia; non artis industria, sed devotionis instantia. *In tuo, inquit, verbo laxabo rete.* Legimus Verbum esse Dominum Salvatorem, sicut ait Evangelista : *In principio erat Verbum (Joan. I),* et reliqua. Ergo cum in verbo Petrus laxat retia, in Christo utique laxat eloquia, et cum ille contexta et ^h disposita in dicto præceptoris lineo explicat, magis distincta et convenientia in nomine Salvatoris verba dilatat, quibus possit, non animantia salvare, sed animas. ⁱ *Per totam noctem laborantes nihil **646** cepimus.* Per noctem vere laboraverat Petrus, qui prius obscuritatem patiens, sine Christo non poterat ^j videre quod caperet. At ubi lux ei Salvatoris illuxit, discussis tenebris, cepit etiam in altum fide ^k cernere quod oculis non videbat. Noctem plane passus est Petrus, donec dies ei, qui est Christus, assisteret. Unde ait apostolus Paulus : *Nox præcessit, dies autem appropinquavit (Rom. XIII),* Jesus Christus Dominus noster, qui vivit et regnat in sæcula sæculorum. Amen.

^a Cod. Laurent., *abjiciamus de nostra navicula.*

^b Cod. 36 Laurent., *jam eris homines vivificans.*

^c Cod. Casin. omittit cum.

^d Cod. Laurent., *quæ Petro regenda tribuitur, sed sit Ecclesia.*

^e Idem cod. Laurent., *cum capescit.*

^f Cod. Casin., *Quod autem etiam, etc.*

^g Cod. Laurent., *eum docet illos pisciculos concludere.*

^h Cod. Casin., *deposita pro disposita.*

ⁱ Idem cod. Casin., *Per totam, inquit, noctem, etc.*

^j Cod. Laurent., *videre quos caperet.*

^k Idem eod. Laurent., *cernere quos oculis non videbat.*

SERMO XCVI.

De hospitalitate.

ADMONTIO.

In schedis Mabillonii repertus hic sermo fuit ab Edmundo Martenio et Ursino Durando, editusque tom. IX Collect. veter. scriptor. et monumentor., pag. 133 et seqq. Huic exstat non abâmilis sermo in append. ad quintum tomum operum S. August., num. 5, cujus hoc est initium: *Frequenter admonui caritatem vestram. Quod ad titulum attinet, jam memini, in homiliis num. 99, pag. 351, dedisse eam me quæ perinde De hospitalitate inscribitur. Denique cur Maximo hunc sermonem esse tribuendum putem, efficit et styli ratio, et vetustissimi codicis 90 bibliothecæ S. Crucis in Jer. auctoritas. S. Ambrosio ascribitur in cod. Vat. Reg. 85, pag. 44, in quo sic habetur: Incipit sermo de hospitalitate dictus a sancto Ambrosio. Sed quotusquisque non intelligit nihil minus quam hunc sermonem esse Ambrosio tribuendum, cujus certe styli rationem longe fuisse discrepantem liquet.*

ARGUMENTUM. — *Hospitalitatem fidelibus commendat A S. episcopus, eosque ad hujusmodi officium adhortatur exemplo Abrahamæ, qui cum tres viros, vel potius angelos suum in hospitium receperisset, multis benedictionibus cumulatus fuit.*

Legimus in libro Genesis quod Abraham tribus supervenientibus viris festinus ^a occurrit, et prostratus in faciem oravit eos ut ad suum tabernaculum declinarent, quatenus hospitalitate sanctorum remunerationem benedictionis acciperet. Sciebat enim hoc esse mandatum Domini dicentis: *Qui susceperit prophetam in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet; et qui susceperit ^b justum in nomine justi, mercedem justi accipiet (Matth. x), et reliqua. Festinavit ergo propterea Abraham sanctos viros suscipere, ut hospitii consortio sanctitatis consortium mereretur, et dum communicat humanitatis obsequium, communicationem justificationis acciperet. Hoc enim hospitalitatis jus est, ut qualis fuerit ille qui suscipitur, talem faciat ^c eum esse qui suscipit: quod Joannes evangelista manifestissime designavit de his qui Dei Filium susceperunt, dicens: Quotquot autem receperunt illum, ^d dedit illis potestatem filios Dei fieri (Joan. 1). Vides ergo hospitalitatis quanta sit gratia, ^e ut etiam efficiatur filius Dei, qui Filium Dei recipit cordis hospitio. Si ergo filius Dei efficitur qui Filium Dei recipit, quanto magis, qui justum recipit, justum gratiam promeretur. Hæc est enim, sicut dixi, hospitalitatis benignitas, ^f ut vir sanctus et adveniens societate hospitii, hoc hospitem suum faciat esse quod ipse est. Quis autem nolit tali conditione sanctum tabernaculi sui humanitate suscipere, ^g ut cum ea participans habitaculum, participet sanctitatem, et cum peccator usque ad horam forte fuerit, reci-*

piendo justum, et ipse sit justus, sicut ait propheta David: ^h *cum sancto sanctus eris, et cum viro innocente innocens eris (Psal. xvii).* Igitur, fratres, si Abraham pater noster sciens ⁱ hanc hospitalitatis gratiam, supervenientibus tribus viris, e quibus unus Dominus erat, festinus occurrit, ^j et prostratus in faciem oravit ut ad tabernaculi **647** sui tecta succederet, quanto magis ^k debemus advenientibus sanctis occurrere sacerdotibus, atque eos omni prece in habitacula nostra suscipere, ut secundum David sanctis hospitibus sancti esse possimus. Nemo jam de conscientia peccatorum suorum metuat, de indulgentia nemo diffidat: quisquis episcopum hospitio susceperit, jam justus ^l effectus est, ^m quamvis paulo ante scelera commiserit, quamvis noxius fuerit, dum **B** innocentem virum recipit, innocentie meritis reformatur, sicut ait propheta: *Cum viro innocente innocens eris.* Ergo, fratres, quia Abrahamæ filii sumus, Abrahamæ opera faciamus. Ille tribus sanctis viris processit obviam, nos quoque multis sacerdotibus occurramus; ille cum esset justus, ⁿ beatos suscepit hospitio, ut qui erat justus, justior fieret: nos qui peccatores sumus, suscipiamus episcopos, ut abluti peccatis nostris, justus esse possimus. Suscipiamus, inquam, sanctos, ut nobis contra naturam peccata donentur. Abrahamæ enim justo per hospitalitatem, quia peccata non habebat, contra naturam Isaac filius est donatus, ^o qui usque adeo contra naturam donatus est, ut eum nasci posse, et senectus frigida desperaret, et mater Sara rideret. **648** Risit, inquam, Sara, quia suscipiebat filium non natura, sed **C** gratia; ^p atque adeo beata soboles, cujus partum non pœna, sed gaudia præcesserant. Ridere plane

^a In cod. 90 S. Crucis in Jer., *occurrerit, et oraverit.* Cod. vero Reg. Vat., *occurrit, et oraverit.*

^b Idem codd. 90 S. Crucis in Jer. et Reg. Vat., *inquit.*

^c Idem cod. 90 S. Crucis in Jer., *illum pro eum.*

^d Idem cod. 90 S. Crucis in Jer., *dedit eis.*

^e Idem cod. 90 S. Crucis in Jer. et cod. Reg. Vat. **83**, *ut et filius Dei efficiatur.*

^f Cod. Reg. Vat., *ut vir sanctus adveniens, etc.*

^g Idem codd. 90 S. Crucis in Jer. et Reg. Vat., *ut cum eo.*

^h Idem cod. Reg. Vat. **83**, *et cum electo electus eris ei cum viro innocens eris.*

ⁱ Idem cod. Reg. Vat., *hanc esse.*

^j Idem cod. Reg. Vat., *et stratus in, etc.*

^k Cod. 90 S. Crucis in Jer., *nos debemus.*

^l In cod. 90 S. Crucis in Jer. legitur sententia hæc: *effectus est. Quamvis paulo ante . . . commiseris, quamvis . . . fueris, dum . . . recipit, innocentie meritis reformaris.*

^m Cod. l. 90 S. Crucis in Jer. et Reg. Vat. **83**, *suscepit hospitio, ut fieret justior: nos quia peccatores sumus.*

ⁿ Idem cod. 90 S. Crucis in Jer., *qui usque adeo, ut dixi, contra, etc.*

^o Idem cod. S. Crucis in Jer., *atque ideo beata, etc. soboles, cujus partum non gemitus sed gaudia, etc.*

^p Hæc intelligenda sunt eo spiritu quo Dominus dixit Luc. cap. xi: *Date eleemosynam, et ecce omnia munda sunt vobis.* Eleemosyna enim tanti est meriti, ut disponat ad contritionem et ad fidem, quibus pec-

D cata mundantur; ut de Cornelio legitur Act. cap. x. Hospitalitas ergo, cum actus sit eximie caritatis, præparat animam ut justitiam pro retributione a Deo consequatur.

debut quæ Deo auctore ^a suscepit. Talis ergo est ^b hospitalitas beata, ut lætitiæ semper suis dimittat hospitibus. Sara ridet, quia sterilitate caruit; ego rideo quia peccata depono. Illa corporis vitio liberata est, ego ^c enim flagitiis ablutes sum. Illa gratulatur se per hospitalitatem Isaac filium suscepisse, ego lætor indulgentiam me cum justitia consecutum. Sed dicet aliquis fortasse: In illis supervenientibus ad Abraham viris, veniebat etiam Dominus, quod quidem verum est; sic enim Scriptura refert. Sed ego

A dico quod et modo etiam ad nos in sacerdotibus suis Christus adveniat. Initemur igitur, fratres, ^d Abraham: sed quid Abraham dico? Imitemur Deum patrem nostrum; ^e his enim diversarum gentium homines Deus uno cœli hospiti habitare voluit, cur non nos, qui sumus fratres, nobiscum uno hospiti commoremur? Etsi nostram distantiam ille eadem in mundi domo continere maluit, cur non unanimitas nostra sancta tabernaculorum ^f æde teneatur? Explicit.

SERMO XCVII.

Incipit de eo quod scriptum est: Sicut tuba exalta vocem tuam, et annuntia populo meo peccata eorum. Isaia cap. LVIII.

ADMONITIO.

Apud eodẽm Martenium et Durandum, loco in superiore admonit. indicato, hic quoque sermo et qui sequitur S. Maximo inscripti leguntur.

649 ARGUMENTUM. — *Sacerdotalis tuba peccatores humiliat et justos corroborat. Muri Jericho sacerdotalium tubarum sono corruerunt. Hæ figuræ fuerunt prædicationum hujus temporis sacerdotum.*

Ante diem prosecuti sumus necessitatem nobis incumbere non tacendi, et ne alieni periclitentur periculo, observavimus debere nos ad peccandum [*F. prædicandum*] clamore consurgere. Clamandum est enim nobis in Ecclesia, ne clamemus in pœna. Sic enim dicit Dominus per prophetam: *Et exclama vehementer, ne parcas, sicut tuba exalta vocem tuam, et annuntia populo meo peccata eorum (Isai. LVIII).* Clamare ergo jubemur, et vehementer clamare, nec voci parcere, ne pereamus salutem: Ne parcas, inquit, hoc est peccatoris iniquitatem nec tacendo prætereas, ne dum verecundie ejus consultis, non consulas sanitati. Vulnera enim illius, quæ clamando resecares debueras, in pejus, tacendo, nutriti. Clamare ergo jubemur, et ne quis se non audisse dicat, aut quemquam vox lateat, sacerdotes vehementer clamare præcipiuntur; ac, ne hoc minime fortasse sufficeret, addidit, dicens: *sicut tuba exalta vocem tuam (Isai. LVIII).* Scimus quia tuba non tam sonet auditui quam terrori, nec tam delectationem deferre quam inferre formidinem. Tuba enim peccatoribus necessaria est, quæ non solum aures eorum penetret, sed et corda concutiat, quæ non delectet cantu, sed castiget auditu; strenuos quoque hortetur ad justitiam, ignavos deterreat a delictis. Nam sicut in prælio militis mentem formidolosi dejecit, animum viri fortis accendit: ita et sacerdotalis tuba mentem peccatoris humiliat, **650** viri sancti animam corroborat, et uno atque eodem sono isti exhortationem indicit quemadmodum sit fortior ad

unitatem: illi metum incutit, quemadmodum sit timidior ad peccatum. Hæc enim natura tubæ est, ut destruat delinquentium opera, horum facta confirmet. Denique Jericho muri per sacerdotales tubas, quia intra se continebant peccatorem populum, corruerunt. Non illos pulsavit aries, non expugnavit machina; sed quod mirum est, sacerdotalis timor soni subvertit. Muri qui adversus ferrum inexpugnabiles steterant, sacra tubarum voce collapsi sunt. Quis enim non stupeat in illo facto saxa dirupta, fundamenta clangore esse quassata, et ita universa collapsa, ut cum victores nihil manus læderent, apud adversarium nihil tamen stabile remaneret; sed quamvis illos muros nemo contingeret, expugnantur tamen: forinsecus sonitu justorum, forinsecus habitacula peccatorum propterea cesserunt. Ergo istisne obsisterent? illosne in aliquo tuerentur? Aperuerunt justis jam defensionem, perfidis denegarunt. Igitur, fratres, sacerdotalis vocis sonus jam illo in tempore tantum potuit, quo in vera status confusione nescio quid personavit; quantum nunc sacerdotalem ipsam vivam vocem posse credimus, quæ dum Christum verbo loquitur, magnificum aliquid præstat vice Domini Salvatoris imperio, cum æris sono etiam elementa cesserunt, aut quemadmodum sensibilia obsistere poterunt, cum terrorem sacrum ferre etiam insensibilia nequiverant! Credimus enim sacerdotum dictis facilius molliri posse corda quam saxa, et citius solvi posse peccata quam cæmenta sunt resoluta. Vox enim spiritus convenientis facilius delicti destruit maculam, quam materiale saxi solvit munimentum. Explicit.

SERMO XCVIII.

Item sequentia.

Superiori dominica prosecuti sumus Jericho muros tubis sacerdotalibus expugnatos, et contra ordinem

D atque naturam, rem insensibilem sacris vocibus quodam comminationis terrore cassis; et ita increpa-

^a Idem cod. 90 S. Crucis in Jer., *concepit* pro *suscipit*.

^b Idem cod. S. Crucis in Jer., *hospitalitas beatorum*, etc.

^c Idem cod. S. Crucis in Jer. pro enim legit *animæ*. Cod. Reg. Vat. 85, *ego animæ flagitiis absolutus*

sum.

^d Idem cod. 90 S. Crucis in Jer., *Abraham patrem nostrum*, sed, etc.

^e Id. cod. S. Crucis in Jer., *si enim diversarum*, etc.

^f Cod. Reg. Vat. 85, *sede*.

tionis sono universa fuisse collapsa, ut et firmissima munimenta corruerint, et nudus peccatis populus remaneret, illa ne diutius obsisteret, ista ut facilius eaperetur. Sed hæc omnia jam tunc in figura facta esse prædiximus. Nam sacerdotales illius temporis tubas quid aliud esse credimus, nisi prædicationes hujus temporis sacerdotum, per quas non cessamus peccatoribus terribili sono austerum aliquid nuntiari, triste prædicere, et quodam comminationis strepitu aures delinquentium verberare. Siquidem sacris vocibus obsistere nemo poterit, nemo contradicere. Quemadmodum enim verbum Dei sensibilia non tremiscent, quod tunc etiam insensibilia tremuerunt? Aut quomodo illi hominum contumacia resistere poterit, ante quod nec sana machina stare valuit? Nam sicut tubarum fragor destructis cæmentorum **651** muris ad populi interiora pervenit, ita nunc sacerdotum prædicatio, destructis pravis cogitationibus, ad animæ nuda pertransit. Nuda enim verbo Dei invenitur anima, cum omnis iniquitatis ejus operatio dissipatur. Quod autem nuda sit ante Deum anima, dicit Apostolus : *Omnia aulam nuda et aperta sunt oculis ejus (Hebr. iv)*; ad quem priusquam cognoscat Deum anima, et fidem veritatis accipiat, quibusdam se velut superstitionum velat operibus, et tanquam improbitatis se muro circumfovet, ita ut videatur sibi intra munimenta iniquitatum suarum inexpugnabilis posse consistere. At ubi vox sacra tonuerit, statim subruitur ejus desperatio, cogitatio dissipatur, et ita cuncta superstitionum munimenta resolvuntur, et nuda remaneat; sicut scriptum est : *Verbum Dei usque ad*

A sacerdotalis prædicatio populum peccatorem subjugat, captivat, et ulciscitur; sic enim dicit beatus Apostolus : *Arma militia nostræ non carnalia, sed fortia Deo ad destructionem munitionum, cogitationes destruentes, et omnem altitudinem extolentem se adversus scientiam Dei captivantes, parata, inquit, vindicare omnem inobedientiam (II Cor. x)*. Videte igitur si non in sacerdotum lingua, juxta **652** dictum Apostoli, sunt quædam arma verborum, quibus et destruitur vana cogitatio, et captivatur inflata superbia, et in oratione autem vindicatur contumacia. Nam quod tunc circa Jericho civitatem factum est, sicut diximus, in figura factum est. Siquidem nunc hoc ipsum in veritate contigit. Legimus enim sacerdotes in tempore supradictam civitatem septem diebus jugiter circuisse, et cum illam manus armatorum expugnare non possit, tubarum undique sono fuisse subversam; tubarum, inquam, non quibus horridus miles personabat, sed quibus sacratus pontifex increpabat. Nam quis illius timeret tubam, cujus gladius non timebat? His ergo diebus muri sacerdotalibus tubis circumdati ceciderunt, his diebus legimus mundi hujus opera consummata. Vides igitur quia hoc septenario numero per sacerdotes non tam una civitas destruitur, quam totius mundi iniquitas dissipatur. Nam sicut singularis urbis nuncupatione universi mundi habitus figuratur, ita et septem dierum curriculo septem millium annorum spatia distinguuntur, ¹ per quæ sacerdotum prædicantium tubæ ipsi sæculo excidium denuntiant, judicium comminantur; sicut scriptum est : *Quoniam et mundus peribit, et omnia quæ in mundo sunt; qui autem facit voluntatem Domini, manet in æternum.*

SERMO XCIX.

Incipit de Zachæo.

ADMONITIO.

653 In codice Sangallensi num. 91 et 92 de Zachæo sermones duo, quos num. 99 et 100 typis vulgamus, sancti Maximi inscribuntur nomine. Eos edidere iidem Martenius et Durandus loc. indic.

ARGUMENTUM. — *Zachæus locupletior fuit substantia fidei quam thesauro temporali. Divitiæ ad Christi consequendam gloriam perdesse possunt.*

Frequenter, fratres dilectissimi, hujus evangelici capituli parabolam prædicare volueram, et Zachæi divitis gratiam planioris facundie oratione percurrere; etiam copiosius esse in laude ipsius, quoniam ipse in suam exstitit liberalis salutem. Quis enim non collaudet hominem qui potuit divitiis suas sibi condonare, et temporalis cænsus dominio dominatum sibi acquirere sempiternum? Sibi, inquam, donare divitiis suas: alienum est enim quod habemus, non competenter utimur ad salutem: quamvis enim quod

videtur tuum, non erit, si, me recedente de sæculo absque utilitate mei reservetur in sæculo. Volueram ergo Zachæi divitiis, et gratiam prædicare, divitiis plane, et semper divitis, quia divitior meruit Christo esse quam sæculo. Et locupletior fuit substantia fidei quam thesauro temporali. Laudabilis igitur Zachæus est, quia divites a regni celestis gloria secluduntur, dicente Domino : *Facilius est camelum transire per foramen acus, quam divitem in regnum cælorum (Matth. xix)*. Hic per ipsas divitiis intrare properavit in regnum, et per illam viam et angustam acus cavernam tortuosa membrorum mole transire, et quod aliis ad perniciem objectum est, **654** huic profuit ad salu-

¹ Sanctus Maximus secutus videtur illorum opinionem qui mundum septem annorum millia duraturum opinati sunt. Legebant enim apud divum Paulum ad Heb. cap. iv Dominum sumpturum requiem post septimum diem, quo universa opera ejus concludentur. Dies autem illos, quorum initium a creatione mundi, pro annorum millibus accipientes, non ultra hoc temporis spatium orbis machinam exstituram dixe-

runt. Verum interrogantibus Dominum apostolis de tempore quo restituendum esset regnum Israel, respondit : *Non est vestrum nosse tempora, vel momenta, quæ Pater possit in sua potestate, Act. cap. i*. Et expressius Matth. cap. xxiv monuit Christus cognitionem consummationis sæculi negatam angelis, solique Patri reservatam : *De die autem illa, et hora nemo scit, neque angeli cælorum, nisi solus Pater.*

ton. Sed me mirum sit quod in homine deformia camelii membra descripsim; in homine enim cameli deformitas est, non corporis feditate, sed mentis; nec habitus pigritia, sed cordis ignavia. Nam sicut camelus vitiosus est inaequalitate membrorum, ita et homo deformis est asperitate peccatorum. Hoc enim significat Dominus dicendo: *Facilius est transire camelum per foramen acus, quam divitem intrare in regnum caelorum.* Hoc est, difficile est peccatori per illam arduam et angustam vitae caelestis viam, exspoliata et attenuata delictorum pravitate, transire. Valde enim opus erit castigare, et in sublimitatem redigere mores suos, cum qui voluerit ex vitiosa et pigra

mole ad supernam illius puritatis substantiam transire; quod nisi ita fecerit, tam onustam et parvum animal in angusta caelesti porta offendit. Laudandus ergo Zachæus est, quem divitiarum suarum a regio limina expedire minime potuerunt. Imo laudandus est, quod eum ad regni limen divitiarum perduxerint. Unde intelligimus ad Christi consequendam gloriam non obesse divitias, sed prodesse; si tamen possidens eas, non effundat ad lasciviam, sed erogat ad salutem. Crimen enim non est in facultatibus; divitiarum enim insipientibus fomenta sunt improbitatis, sapientibus adjumenta virtutis; his occasio salutis datur, illis scandalum perditionis acquireretur.

SERMO C.

Item de sequentia.

ARGUMENTUM. — *Zachæus non dimidium, sed totum dedit, atque cum multiplici usura restituit. Nobis et feneratoribus hujus temporis imitandus.*

Superioris dominicæ tractatu credo divites quosque latari et gratulari eos quibus patrimonii causa præclusam caelestem januam Zachæus aperuit. Aperuit enim ille caelestem januam, dum eos docuit hoc ipso pervenire ad regnum, quo arcebatur a regno, scilicet ut substantia quæ eis exprobrabatur ad perniciem, proficeret ad salutem. Multum ergo Zachæus divitibus contulit, ut eos faceret in æternum suas divitias possidere, ut qui hic nunquam pauperes fuerunt, nec essent in futuro mendici, sed quadam lucrative commutatione reciperent pro parvis magna, pro terrenis caelestia, pro **655** temporalibus sempiterna. Lucrativâ plane commutatio est nolle habere quod possides, ut possis obtinere quod non habes, et jacturam facere quamdam relinquendâ pecunie, ut quæstum capias semper gratiæ possidendæ. Zachæus ergo cum esset publicanus, et pecunias fenerando magnas divitias usurarum fraude quæsisset, subito videns Christum, ita conversus est, ut majori concupiscentia gratiam spiritualem quæreret quam quæsierat pecuniam sæcularem: ita, inquam, conversus est, ut antea sua respiciens, fraudes suas ipse damnaret, et emundans concupiscentiam iam, emundaret et primitus conscientiam. Ait enim: *Ecce dimidium bonorum meorum do pauperibus, et si cui quid tuli, quadruplum reddo* (Luc. xix). Dicit fortasse aliquis, cur vir sanctus, et Salvatorem præsentem videns, non totum pauperibus, sed dimidium sit largitus, quia scriptum est: D

B Si vis perfectus esse, vende omnia tua, et da pauperibus, et veni sequere me (Marc. x). Verum si diligenter attendas, iste persecutus est, quia non dimidium, sed totum dedit. Nam tolle aliena de medio, et Zachæo nihil remanet. Denique vir justus, ut accepta esset ejus liberalitas, scivit juste disponere, scilicet aliena restituendo. Hæc est enim apud Dominum **656** grata eleemosyna, quæ ex vernacula exhibetur substantia, non quæ fraudulenta præda tribuitur. In pauperum enim largitate, non spolia, sed dona quærentur. Cæterum quare illud munus est, quod alter cum gaudio accipit, cum lacrymis alter amittit; super quod ille gratulatur, iste suspirat; unde nescio quantum te accipientes adjuvet gratia, multum te tamen ingemiscentes gravat querela. Quamvis enim largiaris totum, meliorem eleemosynam facis, si reddas alienum. Nam sanctus Zachæus hoc prævidens, reddidit quod sustulerat, ut acceptum fieret quod donabat. Ait enim: *Si cui quid tuli, quadruplum reddo.* Vide quod semel peccaverat, quatenus emendavit! Bonus enim fenerator, sciens quid divini emolumenti haberet, pecuniam quam cum usura accepit, cum multiplici usura restituit: imitandus nobis omnibus, et feneratoribus hujus temporis imitandus. Sed quod pejus est, sunt plerique qui ejus non imitantur gratiam, imitantur usuram: sciunt diripere, restituere prorsus ignorant. Et cum ille quod accepit sponte quadruplum reddiderit, isti, etiam coacti, nec semel invasa restituunt; malunt sua perdere litigando quam aliena restituere componendo. Explicit.

SERMO CI.

De idolis auferendis de propriis possessionibus.

ADMONITIO.

Cognitum fuisse hunc sermonem, antequam a Muratorio typis Patavinis tom. IV Anecd., pag. 99, in lucem ederetur, non tam ex Baronio quam ex Gothofredo certissime constat. Baronius enim in notis ad Martyrol. Rom. die 31 Januarii non solum ejus meminit, sed ipsis verbis eandem impiorum sacrificiorum descriptionem habet; Gothofredus vero in notis ad tit. 10 lib. xvi cod. Theodos., cum mentionem faciat contra idololatriam ab imperatoribus latarum legum, hoc testimonio ad rem suam opportune utitur. Depromptus a Muratorio hic sermo est, quemadmodum alter qui proxime succedit, ex celebri codice Ambrosiano, ubi sancto Maximo inscribitur. Ejus titulus est ut descripsimus: *De idolis auferendis de propriis possessionibus.*

ARGUMENTUM. — Ille qui suum rusticum idolis sacrificare cernit, nec prohibet, peccat. Idololatriæ malum vatisque habitus describitur.

Ante dies commoneram caritatem vestram, fratres, ut tanquam religiosi et sancti idolorum omnem pollutionem de vestris possessionibus auferretis, et erueretis ex agris universum gentilium errorem. Fas enim non est ut qui Christum habetis in cordibus, Antichristum in habitaculis habeatis; cum vos Deum adoretis in Ecclesia, vestri diabolum venerentur in fanis. Nec se aliquis excusatum putet dicens, Non jussi fieri, non mandavi. Quisquis enim intelligit exerceri in re sua sacrilegia, nec fieri prohibet, quodammodo ipse præcipit; tacendo enim et non arguendo consensum præbuit immolanti. Dicit enim beatus Apostolus, criminosos esse, non solum qui faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus. Tu igitur, frater, cum tuum sacrificare rusticum cernis, nec prohibes immolare, peccas; si non data copia, attamen permissa licentia; si non jussio tua in crimine, attamen voluntas in culpa est. Dum enim tacet, placet tibi quod fecit rusticus tuus, quod si non faceret, forsitan displiceret. Non enim sibi 657 tantum peccat subditus, cum sacrificat, sed et domnedio, qui non prohibet; qui si prohiberet, utique non peccaret. Grande igitur malum est idololatria; polluit exercentes, polluit habitantes, polluit iacentes, penetrat ad ministros, penetrat ad conscios, penetrat ad taentes. Immolante enim rustico inquinatur domnedius. Non potest non esse pollutus ubi cibus [F. cibum] capit, quem sacrilegus cultor exercuit, terra cruenta edidit, tetrum horreum conservavit: omnia enim ibi inquinata, omnia sunt nefanda, ubi diabolus habitat

in arboribus, in agris, in rusticis. Nihil ibi liberum est a scelere, ubi totum versatur in scelere. Cum cellam ingressus fueris, reperies in ea pallentes cespites mortuosque carbones, dignum sacrificium dæmonis, cum mortuo numini rebus mortuis supplicatur. Et si ad agrum processeris, cernis aras ligneas, et simulacra lapidea, congruens ministerium, ubi diis insensibilibus aris putrescentibus ministratur. Cum maturius vigilaveris, et videris saucium vino rusticum, scire debes quoniam, sicut dicunt; aut dianaticus, aut aruspex est; insanum enim numen amentem solet habere pontificem; 658 talis enim sacerdos parat se vino ad plagas dææ suæ, ut dum est ebrius parat se vino ad plagas dææ suæ, ut dum est ebrius pœnam suam ipse non sentiat. Hoc autem non solum de temperantia, sed et de arte faciunt, ut minus vulnera sua doleant, dum vini ebrietate jactantur. Vanus plane vates est, qui putat crudelitate astruere pietatem. Quam misericors in alienos deos ille qui in suos est pontifices tam cruentus! Nam ut paulisper describamus habitum vatis hujusce: est ei aduterinis criniculis hirsutum caput, nuda habens pectora, pallio crura semicincta, et more gladiatorum paratus ad pugnam ferrum gestat in manibus, nisi quod gladiatore pejor est, quia ille adversus alterum dimicare cogitur, iste contra se pugnare compellitur. ille aliena petit viscera, iste propria membra dilaniat, et si dici potest, ad crudelitatem illum lanista, istum numen hortatur. Hoc igitur indutus habitu, hac cruentus cæde, judicate utrum gladiator sit an sacerdos. Ergo, sicut gladiatorum publicum facinus religiosa principum devotione sublatus est, ita et amentes gladiatores isti Christianitatis observatione de propriis domiciliis auferantur.

SERMO CII.

De eadem re.

ARGUMENTUM.— Ille qui scit in agro suo idolis immolari, nec prohibet, particeps profecto sacrilegii efficitur.

Non parum tractatu Dominicæ superioris profecisse vos credimus; siquidem prædicatione nostra ab omni idolorum inquinamento corda vestra purgavimus. Nostra enim corda mundantur, cum diaboli sordibus polluta nostra conscientia non tenetur. Pollutam autem is conscientiam non habet, qui exerceri sacrilegia in sua possessione non patitur. Cæterum, qui scit in agro suo idolis immolari, nec prohibet; quamvis ipse longe in civitate consistat, pollutio tamen illum nefanda continget. Et licet aris assistat rusticus, ad domnedium contaminatio execranda regreditur. Particeps enim ejus efficitur, si non conscientia, certe notitia. Profecisse ergo nos

credimus, cum sacrilegii cultum in vestris possessionibus inhihent; dicimus enim, ut Christiani hominis, hoc est mundi viri, sit munda possessio. At enim Salomon: *Possessio pretiosa vir mundus*. Si ergo vir purus possessioni pretiosissimæ comparatur, quanto ista possessio majoris est pretii, si sit sincera et pura, nec aliqua diaboli contagione vilescat! Cur autem vir mundus possessio munda dicatur scire debemus, scilicet quia pretiosum illum facit non fragilitas corporis, sed sinceritas honestatis, et quia eum pro ipsa puritate mentis Dominus possidere dignatur, sicut ait propheta ex persona sanctorum. (In cod. Ambros. ubi hic sermo legitur nonnulla folia desiderantur.)

¹ Jam monuerat Muratorius in præf. ad S. Maximi sermones tom. IV Anecd. vulgatos, vocem domnedium derivatam ex corrupto illius ætatis sermone, et idem valere ac dominium, eademque non uno in loco S. Paulinum Nolanum usum fuisse. Confer etiam Cangium, Glossar. med. et infim. Latinit., ad verbum *Dominædius*.

² Dianatici rustici illi appellabantur, qui Dianæ arborum numini immolabant, et aruspices etiam, superstitione ducti, ab extorum in victimis conspectu futura prædicebant. Describit autem Maximus quo furore abriperentur, cum talia sacrificia peragerent, et quam impie ac stulte in se ipsos sævirent, ut falsæ divinitati honorem præstarent.

SERMO CIII.

De speculatore posito filiis Israel.

ADMONITIO.

659 Exstat in laudato codice Ambrosiano, legiturque apud Muratorium tom IV Anecdotor., pag. 102.

ARGUMENTUM. — *Prædicator, si voluerit dissimulare, a silere, celare, et fratrem tacendo non corrigit, et se non prædicando contemnit. Speculatores a Domino constituti, non alii sunt nisi sacerdotes.*

Interdum, fratres, cum prædicamus, plerisque sermo noster videtur asperior, et ea quæ secundum regulam prosequimur, ita a nonnullis accipiuntur, quasi nostræ severitatis austeritate promanant. Dicunt enim: Quam dure et amare prædicavit episcopus, ignorantes quod sacerdotibus necessitas major est quam voluntas. Necessitas, inquam, major est dicendi, non quod verum prosequendi desit voluntas, sed quia tacendi silentium statuti pœna depellitur. Necessitatem patimur, dum timemus, ac per hoc cogimur plus posse quam velle, et metuenda aliis ingerimus, dum ipsi saluti propriæ formidamus. Hæc autem est conditio prædicantis, ut non alterius peccata taceat, si sua vult declinare peccata, et emendet objurgando fratrem, ut in se possit non perdere sacerdotem. Cæterum, si voluerit dissimulare, silere, celare, et illum tacendo non corrigit, et se non prædicando contemnit. Melius est igitur increpando emendare peccatum, quam silendo peccantis delicta suscipere. In hoc enim positi sumus, ut si delinquentibus non eorum scelera dixerimus, scelerum ipsorum etiam nos reatus involvat. Nam sic utique dicit Dominus per prophetam: *Et tu, fili hominis, speculatorem te dedi domui Israel, et audies ex ore meo verbum, cum dicam peccatori: Morte morieris, et non loqueris, ut caveat impius de via sua, ipse iniquus in iniquitate sua morietur, sanguinem autem ejus de manu tua exquiram* (Ezech. iii), et reliqua. Evidens plane et manifesta sententia, quæ speculatorem, cur tacuerit, sanguinem polluit criminosis; nec contenta est quod iniquum sua damnat iniquitas, nisi et illum reum statuat qui eandem iniquitatem noluit increpare. Videte ergo quantum malum sit delinquentis; delinquens 660 ipse peccat, et sacerdos arguit. Ipse se delictis suis jugulat, et de manu epi-

scopi sanguis exquiritur. Loquendum est igitur et clamandum, ne silentium nostrum in die judicii idem peccator excuset, et qui dissimulat esse particeps sanctitatis, tunc socium criminetur erroris: *Et tu, inquit, fili hominis, speculatorem te dedi domui Israel. Quid est speculator? Speculator utique dicitur qui velut in quadam sublimi arce consistens, adjacenti populo prospicit, ne quis in eum subito hostis obrepat, sed de illo sollicitè curam agens, plebs pacis dulcedine potiatur; qui si aliquid adversi repente conspexerit, mox indicet, constanter annuntiet, ut et civis ad cavendum periculum sit paratus, et hostis fugiat deprehensus. Cæterum si urgente adversario speculator dissimulaverit, tacuerit, neglexerit, tunc fit ut inopinatus præoccupetur populus, et inimicus superveniens debacchetur, atque ideo omnis culpa ei ascribitur qui loqui noluit ut salvaret plurimos, sed tacere maluit ut periret ipse cum pluribus. Hos ergo speculatores a Domino constitutos, quos esse dicimus, nisi beatissimos sacerdotes, qui velut in sublimi quadam arce sapientiæ collocati ad tuitionem populorum supervenientia mala eminens intuentur, et adhuc longe positi contemplantur futura supplicia, non oculi carnalis intuitu, sed præditiæ spiritualis aspectu? Et ideo tacere non possunt, sed clamare coguntur, ne per silentium gregem Christi diabolus hostis invadat. Ecce enim prævidemus diem advenire judicii, et peccatorum pœnas jam ipsa cogitatione sancimus. Atque ideo annuntiamus unicuique ut avertat se a via impietatis suæ, scilicet temulento, ut sobrietatem sectetur, quoniam ebrietati comes est inimica luxuria; avaro, ut pecunias suas eroget, ne custodiendo eas, non ad utendum, sed ad colendum videatur habere divitias; quisquis enim quod diligit, hoc colit, tuetur, et quodammodo veneratur. Vide ergo, avare, ne vascula mensæ tuæ tibi cedant pro idolo, dum his non uteris ut dominus, sed ea recondita custodis ut servus.*

SERMO CIV.

Increpatio ad plebem, et de eo quod ait Dominus: Qui habet, dabitur ei, Luc. vii. Et cantavimus vobis, et non saltastis, Matth. xi.

ADMONITIO.

661 In vetustis codicibus Sanctæ Crucis in Jerusalem, 90 num. 40, et 99 num. 84, ac præterea in Ambrosiano et Laurentiano 10 Plut. xiv, hic sermo, et titulum quem damus, et Maximi nomen præfert. Quamobrem ejus auctorem non fuisse Ambrosium, sed Maximum judicamus.

ARGUMENTUM. — *Superfluum forte est, inquit sanctus Maximus, ingerere Domini poculi prædicationem ei qui Domini mandatum corde non retinet. Deinde laudata sac. Script. testimonia exponit, postremoque beatam Mariam Virginem esse Arcam Testamenti scribit.*

Frequenter studueram apud me ipsum, fratres, subtrahere vobis dominicæ prædicationis eloquia, ac

non elargiri sæpius sermonum cœlestium sacramenta. Siquidem nihil presit offerre pabula recusanti et potum porrigere minime sitienti, cum id quod offeras non tam libenter hauriat, quam fastidiose velut turbulentum reddat; atque ita fit ^b ut poculi sinceritas vitietur, et causas delicti fastidiosus potator inveniat. Sic ergo et caritati vestræ ingerere dominicæ

^a Vulgata legit vors. 47, *Cecinimus vobis, et non saltastis.*

^b Cod. 10 Plut. xiv Laurent., *ut et populi.*

poculi prædicationem forte superfluum est, cum id anima vestra clausis visceribus non tam sitienter hæriat, quam dissimulanter effundat. Fundit enim mandatum Domini qui illud aure sua percipit, corde non retinet. In superficie enim quadam corporis illud gestans, ac minime ad interiora transmittens, quod audit, dum obliviscitur, seriem prædicationis effundit, et ita domum vacuus repedit, qui de ecclesia onustus exierat. Dicite enim mihi, ^b quis de vobis, cum ad hospitium redierit, dicit, Hodie audivimus episcopum de elemosynis disputantem, rem utilem prædicavit, debemus pauperibus misereri. Prosecutus etiam est de idolorum execranda cultura, requiramus ne ignorantibus nobis in possessione nostra sit idolum. Admonuit etiam festinare debere catechumenum ^c ad gratiam Dei, offeramus familiolæ nostræ, ut fidem quisquis est fidelis accipiat, **662** ne forte ratio salutis eorum requiratur a nobis, quia vita eorum nostro pendet arbitrio. Nemo de Dei rebus cogitat, nemo de die iudicii loquitur, quasi aut ^d per omnia victuri, aut per omnia morituri. Mihi credite, ita vivimus in hoc sæculo, ut corpore moriamur; ita morimur, ut rationi reddendæ vivamus. Moritur interim homo, sed actuum causa non moritur: vivente autem causa, necesse est ut causæ suæ persona non desit, sicut ait propheta: *Ecce homo et opera ejus*. Volueram ergo subtrahere vobis dominicæ prædicationis eloquia, non quod iratus hoc facerem, sed ut evangelicam sententiam custodirem. Ait enim Dominus: *Qui habet, dabitur ei, et qui non habet, id quod habet auferetur ab eo* (*Matth. xlv, Marc. iv*). Habenti ergo dari jussit, et non habenti non solum non dari, sed etiam id quod habet auferri. Quæ sententia superflua forsitan vobis videtur; ego autem dico reete ac sapienter Dominum præcepisse. Habenti ergo jubetur dari. Meretur plane accipere, qui ita laboravit, ut propria sollicitudine animæ suæ divitias spirituales acquireret: ut putas quis continentiae forti proposito cepit castimoniam custodire virtutem, meretur audire quæ castitatis remuneratio sit futura, ut ad virtutis observantiam addens remunerationis gloriam, facilius possit pugnam quam cepit atterere. Alius ad misericordiam promptus debet audire quia ipsi miseribitur Deus; et qui hanc terrenam substantiam cælestibus divitiis repensavit, necesse est ut auscultans vicissitudines cælestium præmiorum promptior ac libentior opus Domini prosequatur, et ad misericordiam quod habet bonum largitatis addat augmentum: ideo ait Dominus: *qui habet dabitur ei*, hoc est, qui dives fuerit bonis operibus, hic magis evangelica prædicatione ditetur. Cæterum si fornicatori prædices **663** et dicas quod virgo debet permanere; et avaro, quod omnia sua distrahere debeat atque donare, stultitia illi est. Hanc autem prædicationem

ridiculam putat, sic ait Apostolus: *Animalis autem homo non percipit quæ sunt spiritus* (*I Cor. i*): stultitia enim est illi. Tale enim est iis prædicare quod perfectum est, quale si mendicum pannis obrutum holoserica velis induere, et esurientem rusticum placento delectare: necesse est ut ab utroque ista recusetur oblatio. Illi enim displicet holoserica, qui necessaria magis frigori vestimenta desiderat; huic placentum amarum, dum escam magis saturitatis exquirat. Istis ergo personis auferenda potius sunt quæ sua sunt, sicut ait Evangelium: *Etiam id quod habet auferetur ab eo* (*Matth. xxv*): hoc est, cogendus fornicator pannos suæ corruptionis abjicere, compellendus avarus est panem suæ cupiditatis exponere. Vereor autem, fratres, ne hæc evangelica lectio plerisque de vobis congruat, quæ ait: *Cantavimus vobis, et non saltastis; lamentavimus, et non plorastis* (*Luc. vii*). Annuntiamus ergo vobis regni cælestis gaudium, et minime corda vestra motu quodam alacritatis exsultant. ^e Prædicavimus triste iudicium, et sensus vestri ad penitentiam in lacrymas non prorumpunt. Infidelitatis enim genus est in divinis rebus nec gaudere prosperis, nec flere contrariis. Saltationem ergo a vobis requirit Dominus, non utique sinuosi volubilitatem corporis, sed extollentis se fidei sanctitatem. Sicut enim qui corporaliter saltat, nunc in aere suspenditur, nunc ad altiora jactatur, nunc alternis saltibus loca diversa collustrat; ita et qui spiritualiter saltat, interveniente fide, modo in aeris sublimitatem erigitur, modo ad siderum altiora tollitur, **664** modo diversis cogitationum saltibus paradysum cælumque collustrat. Et sicut qui corporaliter saltat, volubilitate membrorum se exercens, gyrum sibi saltationis acquirit, ita et qui spiritualiter saltat, fidei alacritate se movens, gyrum sibi totius orbis assumit. Saltent autem homines, sicut mos est, in suis votis, hoc est nuptiis præcipue saltare vel canere, unde et nos habemus votivas nuptias, in quibus saltare vel canere debeamus. Vota enim nostra celebrantur, quando Christo Ecclesia copulatur, sicut ait Joannes: *Qui habet sponsam, sponsus est* (*Joan. iii*). Propter has ergo nuptias saltare nos convenit. Siquidem David rex pariter et propheta, dum multa cecinerit, ante arcam testamenti etiam saltasse dicitur (*II Reg. vi*). Elatus enim gaudio in saltationem prorupit. Prævidebat enim in spiritu Mariam de germine suo Christi thalamo sociandam. Unde ait: *Et ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo* (*Psal. xviii*). Ideo ipse præ cæteris prophetiarum auctoribus plus cantavit, quia lætior cunctis per hæc gaudia suos posteros conjugabat, et ad propria vota solito dulcius invitans, docuit nos quid in ipsis nuptiis facere ^f deberemus, cum ille ante nuptias tanta exultatione saltaverit ante arcam. Ergo

^a Cod. Laurent., *injustus exierat*.

^b Idem cod. Laurent., *quis de vestris cum*, etc.

^c Cod. S. Crucis in Jer. et Laurent. 10, *ad gratiam fidei*.

^d Ita cod. S. Crucis in Jer., *per omnia victuri su-*

mus.

^e Cod. S. Crucis in Jer., *Prædicamus*.

^f Uterque cod. S. Crucis in Jer., *sustollitur*.

^g Cod. 90 S. Crucis in Jer., *debeamus*.

salvavit propheta David arca. Arcam autem quid nisi S. Mariam dixerimus? Siquidem arca intrinsecus portabat testamenti tabulas, Maria autem ipsius testamenti gestabat heredem. Illa intra semet legem, hæc Evangelium retinebat. Illa Dei vocem

habebat; hæc * Verbum verum; tamen arca intus forisque auri nitore radiabat; sed et S. Maria intus forisque virginitatis splendore fulgebat. Illa terrene ornabatur auro, ista cœlesti.

SERMO CV.

De calice aquæ frigidæ.

ADMONITIO.

665 Huc usque mutilus jacuit hic sermo in tomo IV Anecd., quem ipse editor Muratorius imperfectum in pervetusto Ambrosiano codice cum aliis multis repererat. Deerat illi principium usque ad illa verba *diligit, et commendat*, quod ut illi restituamus, beneficio accepimus a clarissimo Stephano Borgia sac. cong. de Propag. Fide a Secretis. Is enim integrum absolutumque eundem eruit ex cod. Beneventano nr, pag. 118, hoc titulo inscriptum: *Sermo S. Maximi episcopi de calice aquæ frigidæ.*

ARGUMENTUM. — *Cœlestem mercedem Deus etiam pro aquæ frigidæ poculo repromittit; inopes invitat, et incitat locupletes; non querit muneris pretium, sed devotionem porrigentis. Quæ sit spiritualis intelligentia ejusmodi promissionis.*

Salvator humani generis clementissimus Deus, incorruptibilium donorum copiosissimus distributor, ut plures reperiat quibus sua munera largiatur; fidelibus suis cœlestem mercedem etiam pro aquæ frigidæ poculo repromittit dicens: *Quicumque potum dederit uni ex minimis calicem aquæ frigidæ tantum in nomine meo, amen dico vobis, non perdet mercedem suam* (Matth., x). Perspicite, fratres, quia Dominus noster minimos suos studiosus et diligit et commendat. Nam pro illa tantum aqua daturum se pretium spondet, quam servulis ejus, qui utique in hoc sæculo minimi reputantur, manus religiosa porrexerit. Ex ipsa sit aqua acceptabilior Deo, quæ credentibus Christo pro nominis ejus fuerit honore delata. Ait itaque, *Quicumque potum dederit calicem aquæ frigidæ tantum in nomine meo*. Multos videmus, fratres, non tam gratiæ cœlestis intuitu quam usu et necessitate conversationis humanæ, suis, aut familiaribus, aut patronis plurimas opes et magnifica dona conferre. Quæ cum hoc mundo lapsura manifestum est; quia non Deo in æternum manenti, sed discessuris hinc continuo mortalibus tribuuntur. Quæcunque enim pro sæculi ambitionibus impenduntur, cum sæculo necesse est dilabantur. At vero Dominus noster pauperum suorum atque humilium consolator, non fulgentium gemmarum illecebrosa monilia, non sericas pretiosasque expetit vestes, sed retributionem etiam pro aqua frigida pollicetur. Aquam frigidam poscit, ut inopum religiosæ misericordiæ omnis possit abundare paupertas. *Quicumque, 666 inquit, potum dederit calicem aquæ frigidæ, non perdet mercedem suam*. Hæc sententia, carissimi, in obsequium cœlestium mandatorum et inopes invitat, et incitat locupletes. Nam cui pauperum potest aqua deesse quam exhibeat sitienti? aut quis fidelium duntaxat divitum non ambiat potiora largiri, cum videat apud munificentissimum Deum magnis præmiis et parva donari? In hac quippe communionem, non queritur muneris pretium, sed devotio porrigentis. Sicut eterna illa ac religiosissima femina (Marc. xii) quæ in

gazophylacium duo æra minuta mittebat, dominica sententia cunctis est prælata divitibus. Et recte, fratres, quia sapientissimus Index, non tam operarii quærebat affluentiam quam operantis affectum. Nec intendebat, quantum dives in donis Dei de plenissimis suis proferret ædibus, sed quantus apud mulierem victus, quæ nihil sibi reliquerat, resideret. Divites enim illi sic magno Deo offerebant munera, ne divites esse desinerent. Pauper vero mulier, tanta fidei magnanimitate Deum sibi prætulit; ut despiciens egestatem suam, totum quod habebat offerret. Plus ergo ab omnibus misit, quia minus sibi ab omnibus reservavit. *Qui dederit, inquit, calicem aquæ frigidæ, non perdet mercedem suam*. Quæ igitur sub tanta piissimi Judicis liberalitate sine præmio potest esse paupertas, apud quem et aqua facit oblata mercedem? Abundans quidem est aqua, et ipsa sui inundatione vilissima; at cum obtentu religionis offertur, facit eam Christi confessio pretiosam. Hinc jam, dilectissimi, vestrum est pendere quæ quantaque cœlestium divitiarum referenda sunt præmia cibum aut vestimentum, vel pecuniam largienti; cum otiosum non erit aquæ calicem propinasse. Cavendum sane divitibus ne hæc eos benignitas Christi ad largiendum faciat pigriores; quia illis specialiter oblatio aquæ præmium gignit quibus nihil est aliud quod possint offerre pauperibus. Nam quæ hæc religio, quantave devotio est, multa **667** redundare substantia, et exiguo minimoque de opere cœlum velle mercari? Post ista, carissimi, si sensum nostrum ad spiritualem intelligentiam derivemus, et aliam reperiemus aquam, quæ delectabili multum gratia corda valeat refrigerare justorum. *Quicumque igitur sermonem sanctorum virorum prædicantium Deum credula aure susceperint, omnia interiora eorum, quæ utique vitam sitiunt, audientium fidem sua simplicitate roborabunt*. Sicut ipse Dominus Jesus (Joan. iv) cum fatigatus super puteum, et sitiens resedisset, qui revera salutem mortalium sitiabat, Samaritanæ mulieris et predeuntium de civitate turbarum uberrima est credulitate potatus. **668** Nam quavis ariditatem mentis eorum salutifero Dominus sermone rigaverit, est tamen spiritualis verbis natura hujusmodi, ut si subsequatur effectus, æterno

* Ita uterque cod. S. Crucis in Jer.

* Num legendum: *Et ipso... quo credentibus?* Est.

quodam munere et audientem refrigeret, et loquentem. Et ita fit, ut cum veritatis assertor evangelicum seminat germen, si suscipiens illud fidei superfundat humorem, cœlestium frugum seges copiosissima nutriatur. Unde, fratres, uterque salutis nostræ proficit

SERMO CVI.

De quinque panibus et duobus piscibus.

ADMONITIO.

Sancto Maximo ascribitur apud Muratorium tom. IV Anecd., num. 21, atque ex simili scribendi ratione cognosci plane potest eundem sanctum episcopum ejus fuisse auctorem.

ARGUMENTUM. — *Cum plurimum de Scriptura divina dixeris, superest tamen amplius quod dicatur. Plus auferitur de mensa Domini quam infertur.*

De feriarum votiva solemnitate solet dulcius esse quod remanet, et suavius sapere consueverunt reliquiae de magno convivio quæ supersunt. Unde et nos celebrantes dominicum natalem, libentius debemus excipere ea quæ nobis de apparatu sunt amplissime reservata. Non enim reliquiarum possumus timere fastidium, quia epulæ Salvatoris semper sunt integræ, semper sunt illibatæ, nec contaminatione aliqua minuuntur. Sed cum ex illis quidquam decerpseris, rursus vigore cœlesti in sui gratia renovantur. Magnus ergo cibus, ubi et sumis quantum volueris, et integram remanet omne quod sumpseris. Scriptura enim divina ejus vigor est, ut cum plurimum de ea dixeris, supersit tamen amplius quod dicatur, ita ut quantum sese in profundum disputatio prædicantis extenderit, in tantum mens sancta altitudinem inveniatur disputandi. Unde ait Apostolus: *O altitudo divitiarum, et scientiæ, et sapientiæ Dei, quam inscrutabilia sunt judicia ejus et investigabiles viæ ejus* (Rom. XI). Non igitur timere debemus ne post tam grande convivium fastidium famemque patiamur. Totum quidem pro devotione expendimus; sed pro gratia totum remansit, et, ne mirum sit quod dixi, expensis omnibus, omnia remansisse. Recordamini scripturæ evangelicæ quæ nuper est lecta, et inveniatis quod plus auferitur de mensa Domini quam infertur. Quinque enim panes illati sunt, et duodecim fragmento-

rum copiosi sunt relati. Plus ergo inveniatis quæ reliquias colligunt, quam detulit qui cibum convivio ministravit. Denique saturatis quinque millibus virorum vix duodecim apostoli duodecim cophinos sustulerunt, quod unus puer manu, antequam aliquid expenderetur, attulerat. Ita panis in manu Domini multiplicatur dum fragitur, crescit dum minuitur, dum erogatur augetur, atque utiliore dispendio creatura cibi populos pascit et proficit; crescit in ore comedentium, quod minus putabatur in manibus ministrorum. Denique ait S. Andreas: *Est puer unus hic qui habet quinque panes et duos pisces* (Luc. ix); et reliqua. Mirum igitur in modum benedictione Christi Domini panis solida natura fuit, abundat, exuberat, et quodam vigoris irriguo comedentibus non jam aquarum fons efficitur, sed escarum. Legimus in prophetis quod idem Dominus potum sitientibus de duro saxo protulerit. Ecce nunc esurientibus de sicco pane saturitatis **669** fluente produxit. Ibi petram resolvit in fluctus, hic cibum multiplicavit in copias. Hæc igitur omnia Scripturis sunt, sicut dixi, evangelicis figuratim comparanda, quæ paucis versiculis reficiunt populos Christianos, nec aliquando deficient; quæ benedictione sui pascunt esurientes animas, et cum satiaverint, **670** plus abundant. Quis enim cum refectus fuerit mandatis evangelicis, non his mandatis velut ditatus, gratiarum referat actionem, habens scilicet thesaurum quo et ipse satiatur semper, et possit esurientis alter os saturare?

SERMO CVII.

De verbis Evangelii Marci cap. viii: Cum turba multa esset cum Jesu, nec haberent quod manducarent.

ADMONITIO.

Mihi gratos futuros lectores confido, cum eximium multaue doctrina elaboratum hunc sermonem ad splendidiorem lucem (quam hactenus habuit in appendice serm. S. Augustini num. 81) proferam. De eo Benedictini monachi congreg. S. Mauri docuerunt primum a Lovaniensibus inter Augustinianos sine nomine relictum, dein a Verlino et Vindingo repudiatum, quod de Eutychiana hæresi agat, quæ post Augustinum orta est. Equum profecto, rectumque judicium. Sed si cum Augustino conciliari nequit, Maximone repugnabit? Imo cum S. antistes Taurinensis arcanum illud iniquitatis plane intellexerit, illudque ipsum suis in scriptis docte solideque oppugnavit, et hæresim tam nefandam in concilio Mediolanensi damnaverit, ipse Maximus sermonis hujus auctor est stabilendus. Nullus mihi opponat idem bellum contra Eutychemen ab alio scriptore geri potuisse, aut nulla proferrî monumenta quæ meam sententiam confirmant. Nam hæc omnia, ut levia, concidunt, si hic idem sermo cum superiore conferatur. In illo de portentosa quinque panum duorumque piscum multiplicatione, ut habetur Math. cap. xiv disseruit Maximus; hic locum Marci cap. viii illustrat, ubi narratur Christum Dominum septem panibus et paucis piscibus magnam gentis multitudinem saturasse. In utroque sermone recondita mysteria invicem connexa, vocatio et repudiatio Synagogæ, gentium autem illuminatio, novæque surgentis Ecclesiæ primordia mirifice explanantur. Cum ergo tanta colligatio, cum idem spiritus intelligentiæ, cum tandem eadem dicendi forma sit, cur non item S. Maximam hujus sermonis auctorem fateamur? In capitulis seu lectionibus Evangeliorum nunc primum in lucem edendis eadem S. Maximi habetur hujusce loci Evangelii S. Marci interpretatio, diestis hoc in sermone valde affinis. Accedit stylus, qui plane Maximianus est, ratioque afferendorum locorum sacræ Scripturæ quæ Maximo peculiaris fuit.

ARGUMENTUM.—*In Redemptore nostro diijuncta operatio divinitatis et humanitatis consideranda est, atque error Eutychetis detestandus, qui unam tantum in Christo dogmatizare præsumit operationem. Copiose mysticeque multiplicatio cum piscium tum septem panum explicatur.*

Altitudinem divinitatis suæ et misericordiam humanitatis, multis et variis modis in Scripturis sanctis Dominus noster Jesus Christus ostendit, quemadmodum solet in mysteriis et sacramentis: ut et petentes accipiant, et querentes inveniant, et pulsantibus aperiantur. Omnia enim quæ in hoc mundo sub fragilitate nostra exhibuit miracula, vobis proficiunt. Non utique sine causa faciebat ea Dominus, vel quasi frustra et inaniter. Verbum Dei est Christus, qui non solum solis verbis, sed etiam factis loquitur hominibus. Hoc enim etiam quod hodie de S. Evangelio lectum est, querit intellectorem; et cum fuerit intellectum, spiritale facit gaudium. Et in hac lectione simul consideranda est in uno eodemque Redemptore nostro diijuncta operatio divinitatis et humanitatis, atque omnimodis detestandus error Eutychetis, qui unam tantum in Christo dogmatizare præsumit operationem. In alterutra enim parte vel qui solum hominem fuisse dixerit, gloriam negabit Conditoris; vel qui solum Deum, negabit misericordiam Redemptoris. Nempe quod super turbam miseretur Dominus, ne vel inedia vel longioris viæ deficiat labore, noverimus affectum atque compassionem humanæ fragilitatis; quod autem de septem panibus et paucis pisci-

bus satiavit quatuor millia hominum, credimus divinæ opus esse virtutis. Attendat ergo sanctitas vestra quia hoc nobis propositum est, quod cum vestra caritate tractemus, quod sibi velit hujus rei tantum mysterium, quod eo modo se Deum discipulis demonstrasse sancta testatur Scriptura, quomodo Evangelium narrat. Ait enim evangelista in hodierna lectione: *Cum multa turba esset cum Jesu, nec haberent quod manducarent; convocatis discipulis, ait illis: Misereor turbæ huic (Marc. viii).* Sed requiramus quod ait superius: *In illis diebus cum multa turba esset.* Superius enim accesserunt Judæi ad Salvatorem, accusantes discipulos ejus eo quod non lotis manibus manducarent. Quos Dominus redarguit, quia quæ de corde mala procedunt, ea potius hominem coinquinarent. Et relictis illis, venit in finibus gentium, ubi mulier Chananæa, **671** quæ est mater gentilium, pro filia sua, id est Ecclesia, Dominum deprecatur; quæ tandiu postulavit donec acciperet quod petebat. Post hæc iterum curavit mutum et surdum. Ergo in his diebus, cum multitudo populi concurrisset, nec haberent quod manducarent, quia gentes legem non habebant, id est quinque libros Moysi et prophetas; non prædicationem S. Joannis, quia gentes non per legem, sed per fidem venerant ad Redemptorem; ideo triduo perseverant, hoc est in nativitate, in passione, in resurrectione Domini, sive in Patre, et in Filio, et in Spiritu sancto. Perseverare enim est permanere in confessione, sicut ipse Dominus ait: Qui

Disjunctam operationem Maximus, hoc est non confusam dicit. Nam Eutychetem oppugnat, qui confusam, etsi non verbis satis explicate, at re tamen ipsa affirmarat. Qui enim naturas duas, divinam atque humanam, earumque proprietates confusas in Christo post unionem statuerat, is certe illud statuerat, ex quo manifestum est consequens, confusas item in eodem Servatore fuisse duarum naturarum operationes. Quod cum ex aliis permultis ecclesiasticis monumentis, tum ex celebri **673** cumprimis S. Agathonis papæ (cui ultro synodus v. œcumenica adhæsit) epistola plane constat. In ea namque de Eutychanis agens: « Confundentes, inquit, sanctæ Incarnationis mysterium, eo quod deitatis et humanitatis Christi unam naturam dicant, unam eum sicut unius voluntatem et operationem personalem habere contendunt. Porro apostolica Christi Ecclesia, spiritualis mater a Deo fundati vestri imperii, et unum Dominum nostrum Jesum Christum confitetur, ex duabus et in duabus existentem naturis, et duas ejus naturas, divinam scilicet et humanam etiam post inseparabilem unionem inconfusas in eo esse defendit, et ex proprietatibus naturalibus unamquamque formam Christi naturarum perfectam esse cognoscit, et quidquid ad proprietates naturarum pertinet, duplicia omnia confitetur. Consequenter itaque juxta regulam sanctæ catholicæ atque apostolicæ Ecclesiæ duas etiam naturales voluntates in eo et duas naturales operationes esse confitetur et predicat. » Vide action. 4. synodi œcumenicæ vi, pag. 1084, tom. III Concilior. edit. Paris. an. 1714. Hinc S. Leo in divina illa ad Flavianum episcopum Constantinopolitanum epistola, in qua Petrum per Leonem fuisse locutum synodus Chalcedonensis testata est, Eutychanum hæreticum dogma refellens de operationibus divina humanaque Christi scribit hoc modo: « Agit utraque forma cum alterius communionem quod pro-

prium est. Verbo scilicet operante quod Verbi est, et carne exsequente quod carnis est. Unum horum corruscat miraculis, aliud succumbit injuriis, » etc. Epist. 25. al. 26, cap. 4, tom. II opp. edit. Rom. an. 1755 pag. 20. **674** Atque hoc quidem S. Leonis loco usus S. Agatho fuit in ea ipsa ad imperatores, quam proxime indicavi a synodo œcumenica sexta tantopere celebrata epistola pag. 1099. Jam vero confusas esse naturas duas in Christo, earumque proprietates Eutychem dixisse, auctor est S. Flavianus in priore ad Leonem epistola cap. 3, tom. II opp. S. Leonis, pag. 100, et in altera quæ exstat ibid., pag. 16, ubi statuisse ait Eutychem: « Ante incarnationem quidem Salvatoris nostri Jesu Christi duas naturas esse, divinitatis et humanitatis; post unionem vero unam exstitisse naturam, ignarus quid loquatur, ac de quibus affirmat. Neque enim unio duarum naturarum, quæ in Christo convenerunt, proprietates earum in unione confudit; sed manent etiam in unione integræ duarum naturarum proprietates. » Confer S. Leonem, epist. ad Flavian., cap. 3, pag. 120, et cap. 4, pag. 122 seqq., et epist. 22 ad Theodosium Augustum, pag. 107, quo loco Eutychanos indicans, « Illorum blasphemias, inquit, exsecramur, qui nova inventionem dicere conantur a tempore susceptæ carnis omnia divinæ naturæ in humanam, atque omnia humanæ in divinam commutata fuisse, quod nulla unquam hæresis dicere ausa est. Per hujusmodi enim confessionem utramque divinitatis atque humanitatis naturam in aliud commutatam esse autumant, neque Deum perfectum, neque perfectum hominem secundum veritatem Filium confirmatur. » Lege quæ sequuntur de operationibus in Christo duabus, divina scilicet et humana. Plura proferri in eadem sententiam majorum documenta possent, sed non est opus, cum satis hæc esse videam.

autem perseveraverit usque in finem, hic salvus erit (Marc. xxix). Dicit ergo Dominus : Non habent quod manducant, quia legem non habent; et dimittere eos jejunos nolo, ne deficient in via (Math. xv); ut qui per fidem Christi crediderunt, per fidem Christi salvarentur. Quidam autem ex his de longe venerunt. Longe enim erant gentes a Deo, errando per idola; et modo omnis qui peccat longe est a Deo. Dicunt discipuli ejus : Unde istos quis poterit saturare panibus in solitudine (Ibid.)? Adhuc apostolos tenebat incredulitas, donec mysteria revelarentur, nec recordabantur quod fecerat de quinque panibus et duobus piscibus. Et interrogavit eos Jesus quot panes haberent. Qui dixerunt, septem; et præcepit turbæ ut discumbarent super terram. Et accipiens panem, gratias egit et dedit discipulis suis, ut apponerent. Et pisces similiter benedixit, et posuit ante illos. Et manducaverunt, et saturati sunt, et sustulerunt septem sportas plenas. Erant autem qui manducaverunt quasi quatuor millia, extra mulieres et infantes (Ibid.). Et virtutes quidem Domini manifestissime credimus esse factas in præsentem; sed quid lateat in mysterio ipsius gratia donante requiramus.

In superiori enim lectione de quinque panibus et duobus piscibus quinque millia hominum satiavit : hic septem panibus saturavit quatuor millia hominum. Ibi discipuli suggerunt Domino, dicentes : *Locus desertus est, et hora præterit, dimitte turbas, et santes in castella emant sibi escas* (Ibid.). Hic penitus tacent discipuli; sed ipse Dominus pro eis sollicitus est. **672** Videamus quare tacent. Quia necdum missi fuerant prædicare gentibus, sed potius ad oves perditas domus Israel. Prior ergo illa parabola pertinet ad Judæos; ista vero ad gentes. Ibi quinque panes fuerant, hoc est quinque libri Moysi; hic vero septem panes, qui sunt septiformis Spiritus dona, sicut ait S. Isaias propheta : *Spiritus sapientiæ et intellectus,*

Spiritus consilii et fortitudinis, Spiritus scientiæ et pietatis, et replebit eum Spiritu timoris Domini (Isai. xi). Ibi duodecim cophini pleni Spiritu sancto; hic septem Ecclesiæ, sive septem candelabra aurea. Ibi duo pisces, qui sunt duo Testamenta, sive unus liber omnium prophetarum, vel S. Joannis prædicatio; hic indefinitus numerus ponitur, qui sunt dona gratiarum, sicut ait Apostolus : *Alii per Spiritum datur sermo sapientiæ, alii sermo scientiæ, alii prophetia, alii genera linguarum, alii interpretatio sermonum : omnia hæc operatur unus atque idem Spiritus* (I Cor. xii). Ibi super fenem recumbunt, et hic super terram. Utrunque una conversatio, una gratia, una virtus, una Deitas. Ibi supra fenem discumbunt, hoc est mortificata opera carnis, quia *omnis caro fenem*, ait propheta (Isai. xl); hic supra terram discumbunt, id est opera terrena conculcant. Ibi quinque millia refecti, qui numerus pertinet ad Judæos; nam post ascensionem Domini, loquente Petro, quinque millia sunt baptizati; hic autem quatuor millia, hoc est de tota terra omnes gentes a quatuor cardinibus cœli de septiformis Spiritus gratia esse repletas in vitam æternam. Et ideo, dilectissimi, nos qui non per legem, sed per fidem credimus in Domino nostro Jesu Christo, qui non ex operibus, sed ipsa gratia sumus redempti; qui non ex quinque panibus, id est ex quinque libris Moysi, sed ex septiformi gratia Spiritus sancti sumus repleti, sicut beatus Isaias prophetaverat dicens : *Spiritus sapientiæ et intellectus, Spiritus consilii et fortitudinis, Spiritus scientiæ et pietatis, et replebit illum Spiritu timoris Domini* (Isai. xi); in hac ergo septiformis Spiritus gratia maneamus, in qua vocati sumus, repleti dono Spiritus sancti per Dominum nostrum Jesum Christum, qui vivit et regnat in unitate Spiritus sancti Deus per omnia sæcula sæculorum. Amen.

SERMO CVIII.

De muliere Chananæa.

ADMONITIO.

In codice Chisiano chartaceo sæculi xv, sermo quem **ARGUMENTUM.**—*De magna mulieris Chananæe fide, patientia, humilitate. Sicut illa permansit firma in oratione, sic nos perseveremus in omnibus bonis operibus.*

Istæ civitates ad quas Dominus venit significant hunc mundum, in quo Dominus venit pro nostra salute, ut nos liberaret de potestate diaboli. Et ista mulier significat sanctam Ecclesiam de gentibus congregatam. Ista mulier propterea vocatur Chananæa, quia erat nata de stirpe Chanaan, qui fuit filius Noe, qui fuit maledictus a patre. Audiamus quid clamat hæc mulier post Dominum. *Miserere mei, fili David, filia mea male a dæmonio vexatur* (Math. xv). Tantam fidem habuit mulier ista, ut non duceret filiam suam secum ad Dominum, nec invitavit eum ut veniret ad eam, sed firmiter credebat quod si Deus vellet, posset dare sanitatem filie suæ. Per filiam hujus mulieris debemus intelligere unamquamque pecca-

PATROL. LVII.

num. cviii vulgamus, sancto Maximo tribuitur. tricem animam, que quotidie vexatur a diabolo, que est subjecta vitiis et omnibus malis operibus. Illi enim qui doctores Ecclesiæ sunt, semper debent monere et increpare illos qui opera diaboli faciunt, et pro eis orant, sicut hæc mulier oravit pro filia sua. Sed Dominus non respondit ei verbum. Pro talibus causis noluit Dominus respondere mulieri. Primo, ut probaret ejus constantiam, sed perseveraret in precibus. Secundo, ut tolleret occasionem Judæis ne dicerent, Christus nobis promissus est, et iste docet gentes, et curat illas; propterea nolumus credere in illum. Tertio, ut probaret animos discipulorum, et ad misericordiam provocaret. *Et accedentes discipuli rogabant eum dicentes : Dimitte eam, quia clamat post nos.* Ac si dicerent : Dimitte peccata, et dona virtutes. Postquam mulier audivit SS. apostolos pro se rogantes, statim cum magna fiducia venit ad Dominum, **675** et adoravit eum, dicens : *Domine, ad-*

juva me. Qui respondens, ait : Non est bonum sumere panem filiorum, et mittere canibus ; hoc dicit : Non est bonum ut subtrahatur Judæis doctrina Dei, qui semper Dominum adoraverunt, ut detur vobis, qui gentiles estis et pagani, et servivistis semper diabolo. Tamen mulier sapienter intelligens quod Dominus dixit, cum humilitate taliter respondit : Etiam, Domine. Hoc est dicere : Vere scio, Domine, et credo quia ita est ut tu dicis. Certe non sumus digni accipere panem filiorum, qui semper adoramus idola. Sed propter hoc dico, quia dignatus es venire in mundum ut ostenderes gratiam tuam super nos gentiles, Nam et catelli edunt de micis quæ cadunt de mensa dominorum suorum. Fidem 76 habuit, quia cum esset

A gentilis, credidit quod Dominus posset dare sanitatem filiae suæ. Patientiam habuit quando eam Dominus repudiavit, tandiu in prece perseveravit usque quo acciperet quod querebat. Humilitatem habuit, quia quando Dominus comparavit eam canibus, ipsa coæquavit se catellis. Postquam Redemptor noster vidit fidem istius mulieris tam magnam, dixit illi : *O mulier, magna est fides tua; fiat tibi sicut vis.* Exemplum debemus accipere, fratres carissimi, ab ista muliere; ut sicut illa permansit firma in oratione, sic nos quotidie perseveremus in omnibus bonis operibus; et sicut illa oravit Dominum, ita oremus Deum, ut mentes nostras dignetur liberare de insidiis diaboli.

SERMO CIX.

De fraterna correptione.

ADMONITIO.

Sancti Maximi ornatum nomine hunc sermonem 109 ex codice Casinensi XII, pag. 334, exscripsimus.

ARGUMENTUM. — *Summis laudibus Paulum apostolum effert Maximus, ejusque explicans testimonium II Corinth. VI, ostendit habitare non posse in eodem corde et inter unius pectoris hospitium iniquitatem simul et æquitatem.*

Ecclesiarum omnium regimen beatissimus Paulus, fratres carissimi, quem pro conscientia inculpati pectoris, sanctæque perfectione doctrinæ magistrum gentibus universis electio cœlestis instituit, dominicam plebem nunc vigore Apostoli, nunc auctoritate doctoris paternæ affectione pietatis increpat, instruit et emendat. Habet revera id propositi vir gloriosissimus, ne discipulos suos aut blandimentis forte nimis desides reddat, aut asperiore rursus increpatione conturbet. Sed tanto sermonem suum ponere temperamentoque circumfert, ut inoffensa docendi arte unumquemque recto a tramite deviationem salubriter revocet, castiget et foveat. Voluit enim prudentissimus doctor, ut vere spiritualis apis, pro diversitate peccantium et spicula jacere, et mella præbere. Nos vero, fratres, quos et virtus deficit, et multum peccata comitantur, acrioris correptionis aculeos auctoritatis apostolicæ delinquentes in auditum vestrum blandientis astruimus affectum. Nam et vulnera humanorum corporum dulcedine melius quam amaritudine medicantur. Ait ergo inter cætera Apostolus ad Corinthios scribens eandem remunerationem : *Tanquam filiis dico, dilatamini et vos, et nolite jugum ducere cum infidelibus (II Cor. VI).* Tanquam filiis, inquit, dico. Ecce quamvis peccatores filios appellat Apostolus, ne quisquam peccatricis conscientia pudore deterritus de tanti patris caritate cunctetur. Nam, quod increpat Paulus, non odium exercet irati, sed munus diligentis impendit. Inrepatio enim quæ amico de ore procedit optabilem portat in vulnere sanitatem. Ut ait ille sapientissimus Salomôn : *Meliora sunt vulnera amici quam voluntaria oscula inimici (Prov. XXVII).* At quæ alia possunt esse amicorum vulnera, nisi verba quibus peccantes verberantur? *Dilatamini, inquit, id est videte ne*

B forte iter vestrum quo ad regnum cœlestis contenditis, infidelitatis ac scelerum spinæ sentesque concludant. Sed agite quatenus vobis via illa regia quam voluptas mundi hujus ac peccatorum impedimenta coangustant, fidei ac virtutum exercitio dilatetur. *Nolite, ait, jugum ducere cum infidelibus.* Jugum quippe ducit cum infidelibus omnis qui in perditionem hominis mortemque conjurat. Jugum cum infidelibus ducit quicumque se 677 inhonestis sociat turpibusque; qui, confesso Christi nomine fideque suscepta, ad sacrilegas voluptates diabolica superstitione revocatur. Et post omnia, fratres, periculosum nimis jugum trahit qui, sprete integritate vivendi, disruptisque divini timoris vinculis, mersus totus in terram, sævæ conversationi captiva miser colla submittit : ut de impiis legitur, qui aspicere in cœlum et cœlestia contemnebant, dicente propheta : *Oculos suos stauerunt declinare in terra (Psal. XVI).* Intendite adhuc cujusmodi apostolicæ doctrinæ se ordo subtexat : ait namque : *Quæ participatio justitiæ cum iniquitate? aut quæ societas luci ad tenebras? Quæ autem conventio Christi ad Belial? Quæ pars fideli cum infideli? qui autem consensus templo Dei cum idolis? Quæ, inquit, participatio justitiæ cum iniquitate (II Cor. VI)?* Non potest, fratres, in eodem corde et inter unius pectoris hospitium iniquitas simul atque æquitas habitare. Continuum nimirum inter utramque geritur bellum, et necesse est ut una pellatur ab alia. Frustra injustus quisque interdum inesse sibi imaginem integritatis ostentat : in animo enim quem frequentat iniquitas, simulata justitia est. Plerique namque non propter ipsam justitiam justum nonnunquam videntur, sed ut iniquitatibus suis umbram sanctitatis obducant, mentite æquitatis velamina præmittunt. Sed illi vere erunt justii quibus penitus odiosa Deo nunquam subrepat iniquitas; de quibus et venerandus patriarcha David ait : *Beati qui custodiunt judicium et faciunt justitiam in omni tempore (Psal. CV).* Sequitur deinde : *Quæ societas luci ad tenebras?* Advertat omnis auditor quia

• In Vulgata legit : *Meliora vulnera diligentis, quam fraudulenta oscula odientis.*

non potest unus idemque esse splendidus et obscurus : id est, non potest idem ipse homo pariter esse dolosus et simplex, superbus et humilis, crudelis et mitis, luxuriosus et castus, perfidus et fidelis, invidus et amicus. Ut enim ulla luci tenebrisque societas, ita nulla virtutibus vitiisque communio. Habes **678** nihilominus : *quæ conventio Christi ad Beïal?* Id est non possunt in uno loco atque in eadem mente Christus et diabolus convenire, ut ait fidelissimus ille Elias ad Israel prævaricantem, dicens : *Usquequo claudicatis in duas partes? Si Dominus est Deus, sequimini eum; si autem Baal, sequimini illum (III Reg. 18)*. Si ergo inter errorem ac veritatem populum fluctuantem tam vehementer propheta condemnat, quomodo putamus posse nos, fratres, incertis gressibus claudicantes pariter et vitia sequi et amare virtutes? Quomodo possumus uno signati spiritu et Christo servire et diaboli facere voluntatem? An non diabolicæ voluntatis est insidiari innocentibus, instruere factiones, obrectare amicis, invidere melioribus, violare fidem, impugnare justitiam? Sicut econtra Christi est portio timere Deum, diligere bonitatem,

A subvenire miseris, sectari pacem, servare patientiam, illæsam tenere caritatem per omnia. Habes post hæc : *Quæ pars fideli cum infideli? Qui autem consensus templo Dei cum idolis?* Quod utique, fratres, fideli infidelique consortium, cum unus sinistrum terat iter, dextrum alius gradiatur; unus tendat ad vitam, pergat alter ad mortem; hic Christum sequatur, ille diabolum comitetur? Quid unquam potuerant habere tam diversa commune? Jam vero quis dubitet nullum posse templum Dei cum idolis esse consensum? Unde et ait Apostolus fidelibus viris quos idolorum prohibet esse participes : *Vos estis templum Dei vivi (II Cor. vi)*. Itaque si templum Dei sumus, non efficiamur sepulcrum diaboli et receptaculum vitiorum. Si veraciter Christum nostro in corde suscipimus, inimicum Christi totis a nobis fidei viribus propellamus. Hæc, dilectissimi, pro communi profectu nostro de apostolica lectione protulimus, ut, omni nisu omnibusque studiis iniqua ac perfida declinantes, beneplacita Deo nostro semper atque accepta sectemur.

SERMO CX.

De castitatis studio.

ADMONITIO.

679 Hunc quoque 110 sermonem in eodem XII Casinensi codice, pag. 535, sancto Maximo attributum vidimus; quem de castitatis studio seu custodia inscribendum esse cuique eumde n legenti patet.

ARGUMENTUM. — *Præ cæteris a nobis virtutibus prædicari castitas debet, quam præ omnibus peculiari quadam gratia nascendo de virgine Christus elegit. Cautius aspiciamus, sanctius cogitemus, ne subripiat otioso cordi indisciplinatus aspectus.*

Quantum et quam necessarium, fratres carissimi, de Scripturis sanctis possumus habere profectum, instruit nos beatissimus Paulus, dicens : *Omnia scriptura divinitus inspirata utilis est ad docendum, ad corripiendum, ad erudiendum (II Tim. iii)*. Quam præclaram quinque mirificam doctor Ecclesiarum sententiam de divinis promulgavit eloquiis, quæ ad plenissimam vivendi perfectionem mortalium corda dirigunt et informant! Utilis profecto est sermo cælestis ad docendum, ad corripiendum, ad erudiendum. Ad docendum quidem, cum perversos indisciplinatorum mores sancti magisterii sanitate componit. Ad corripiendum vero, cum errores hæreseos ab Ecclesia Dei pura ac mera assertionum suarum veritate confutat. Unusquisque namque fidelium divinæ legis admonitione dignoscit, ne culpam nescius et ignarus incurrat, atque ipsius severitate tremur, ne præsumptione damnabili audeamus quod non licet perpetrare. Ipsius nihilominus insinuatione bonorum malorumque actuum nostrorum futurum judicem sentimus Deum, et confitemur ultorem. Inde in Scripturis sanctis et honestatis doctrina est, et correptio delictorum, et eruditio veritatis. Opportunum namque est ut aliqua caritati vestræ de pudicitia observantia, de castitatis custodia proloquamur. Debet enim præ cæteris a nobis virtutibus castitas prædicari, quam præ omnibus peculiari quadam gratia nascendo de virgine Christus elegit. Et ideo S. Evan-

geli nobis assumenda doctrina est, quam divinitus inspiratam fidelium nullus ignorat. Ibi enim scriptum reperio, ibi omnes legimus : *Si quis viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mæchatus est eam in corde suo (Math. v)*. Videte, dilectissimi, quam **680** validissimus Dominus noster totius turpitudinis emendator petulantiam humanorum refrenat aspectuum, et quo præcipiti vigore incentiva lubricæ carnis antevertit, ne malum germen fructus pessimus subsequatur! quam longe a corde hominis vult abesso luxuriam, qui tanta cautela lascivientes reprimit et castigat obtutus! *Si quis, inquit, viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mæchatus est eam in corde suo*. Et, ut arbitror, ratione Dominus tam sollicitè diabolica tentamenta præoccupat, ut vir religiosus, si oculos forte suos conspectu mulieris decoræ laxaverit, ante se deprehendat peccare quam peccet, et intelligat oculorum se suorum deprobatum ministerio ante incurrisse reatum quam perpetrasse peccatum. Et hæc, carissimi, non ut miserabilis homo præjudicium damnationis incurrat, sed ut suspirantis pectoris compunctione depulsa, non dissimulet vitare quam prævidet culpam. Oh vere infirmitatis humanæ medicus salutaris! Qui ne inveniat in homine cum hominis læsione quod curet, præmittit vulnere medicinam. Et quia nullum vult credentium suorum mortiferis peccatorum febribus æstare, paternæ pietatis medela ante sanat quam subrepat infirmitas, sicut ait beatus propheta David : *Deus meus, misericordia ejus præveniet me (Psal. lvm)*. Optime namque novit humani generis salutis sævæ conceptionis noxia reserare primordia, qui in ipsa peccandi janua ingressum dia-

boli subripiendis excludit. Unus enim idemque Dei Filius naturæ nostræ Dominus et magister est castitatis. Et quid dicam castitatis magister, cum ipse sit incorrupta pudicitia, ipse inviolata sit castitas? Nam in cuius ore dolus non est inventus, cuius cor et caro exultaverunt in Deum vivum, ne in oculis quidem vestigium potuit habere delicti. Ergo, fratres, quia fragilitatem nostram multimoda peccata corrumpunt, nostræque vitæ tremendum illud iudicium præparatur, cautius aspiciamus, sanctius cogitemus, ne subripiat otioso cordi nostro circumvagantium luminum indisciplina-

tus aspectus. Oculos namque accepimus ut lumen corpori præbeant, non ut animæ inferant cæcitatem.

681 Et post omnia ministris lucis tenebrarum non debent esse leviores; ait enim Dominus ad unumquemque nostrum: *Si lumen quod in te est tenebræ sunt, ipsæ tenebræ quantæ erunt* (*Matth.* vi) Et ideo, carissimi, sæpius nobis Scriptura sancta est recensenda, per **682** quam possimus honestate doceri, coerceri avaritiis, et salutaribus veræ fidei regulis erudiri, idem sicut dicit Apostolus: *Dilatamini et ros, et nolite jugum ducere cum infidelibus* (*1 Cor.* vi).

SERMO CXI.

Contra loquendi pravitatem.

ADMONITIO.

In eodem codice XII Casinensi, pag. 331, exstat hic tertius moralis sermo expressis verbis cum in titulo, tum in margine sancti Maximi episcopi nomine insignitus. Nulli dubium esse potest ex eodem fonte, ut duo superiores, prodiisse, cum eadem hic dicendi ratio idemque Scripturarum usus in quo S. Maximus præcipue excelluit, inveniatur.

ARGUMENTUM — *Cum in superiori concione S. Maximus fideles ad cordis sanctimoniam per diligentem oculorum custodiam adhortatus fuerit, hic loquendi licentiam redarguit, corruptique sermonis pessimos effectus manifestat.*

Congruum nobis est ac necessarium, fratres, ad eruditionem correptionemque communem apostolica monita recensere, et in verbis simplicibus salutaria mandata rimari, sicut scriptum est: *Beati qui scrutantur testimonia ejus, in toto corde exquirunt eum* (*Psal.* xviii). Ait ergo gloriosissimus Paulus: *Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat* (*Ephes.* iv). Quam pulchre quamque magnifice cælestium disciplinarum speciosissimus doctor unius pene rigore sententiæ effrenationis maliloquii et contumaciam lingue petulantis emendat! Propter quod videte, fratres carissimi, quemadmodum magister gentium et dominicæ vineæ putator egregius arsura omnium sarmenta vitiorum præcepti sui falce succidit. Dicendo enim: *Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat*, universa simul cordis atque oris nostri noxia purgamenta detergit. Agit enim ut si cujusquam cor malitia forte aliqua, diabolo inspirante, pulsaverit, non inveniat in eo sermonis operantis effectum. Omnia nempe occultarum cogitationum venena, si non proferantur in verba, velut defecta viribus, protinus evanescent. Ita enim ad exprimendum maligni cordis propositum de iniquo quodam sermo propheticus protestatur, dicens: *Concepit dolorem, et peperit iniquitatem* (*Psal.* vii): id est, homo impius et injustus malitiam suam, quam corde conceperat, labiis parturierit. Tolle revera malignitatis partum sermonis, et quæcunque in corde hominis concepta fuerit mæstitia, velut abortivum quoddam nascendi efficaciam non habebit, suaque mox intra viscera morietur. *Omnis ergo sermo malus ex ore vestro non procedat*, quia procul dubio malo in sermone blasphemia est. Remove itaque iniquorum susurrationem verborum, et incentivum malignitatis suæ invidia non habebit. Remove mollium laborum turpe my-

sterium, et nullus simplicibus viris tendetur laqueus adulantium. Tolle lingue artificis fabricam, et malitia scelerum vacua remanebit avaritia: neque enim avidi cordis fames insana pascitur, nisi in prædam malignus sermo processerit. *Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat*. Quam longe nos fieri malis ab operibus convenit, quibus delinquere nec in sermone permittitur! Ait enim in consequentibus beatissimus Paulus: *Fornicatio et immunditia nec nomine:ur in vobis, aut turpiloquium, aut scurrilitas, quæ ad rem non pertinet* (*Ephes.* iv). Idcirco nimirum hæc omnia inter fideles inhibet Apostolus nuncupari, ne aut in opus pessimum maliloquii consuetudo demergat, aut turpium obscenitate sermonum dicata Dei laudibus sanctorum lingua sordescat. Quis enim ferat ex uno eodemque ore nunc divina eloquia, nunc dæmonum verba prodire? Quis ferat unam candemque linguam Deo psallere et cantare diabolo? Atque ut plenius quæ quantaque sint maligni sermonis incentiva dignoscamus, sanctorum Scripturarum vel pauca recurramus exempla. Malus enim sermo Magi Simonis de ore processit, cum oblato apostolis pretio venundari sibi Dei gratiam postulat. Malus sermo Ægyptiæ mulieris de ore processit, quæ castum Joseph in concubitum suum turpi allocutione succendebat. Malus sermo avarissimi regis Achaz de ore processit, **683** qui flamma vesanæ cupiditatis accensus impudenti lingua vineam poscebat alienam, et rem sibi indebitam, Jezabel uxoris suæ maliloquio ministrante, occisi pauperis morte possedit. Malus sermo traditoris Judæ de ore processit, cum dominicum sanguinem Judæorum principibus impia collo- cutione vendebat. Audite adhuc, carissimi, quanta in homine per divina eloquia non solum oris, sed et oculorum disciplina formatur. Ait quippe Apostolus, sicut dictum est: *Omnis ergo sermo malus ex ore vestro non procedat* (*Ephes.* iv). Ait et Dominus: *Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mæchatus est in corde suo* (*Matth.* v). Perspicitis, fratres,

* Ita in codice.

quanta cura et quanta sollicitudine prohibemur vel A loqui turpia, vel **684** videre; quanto præceptorum consensu bonus Dominus et servus fidelis nostrorum destruunt organa peccatorum. Ille enim oculos coer- cet, hic linguam, quia per oculos in cor hominis ir- reptit libido, et concupiscentia cordis ministerio lu- brici sermonis impletur. Per hæc ergo mandata et Christus sordentem purgat aspectum, ne per oculos

ad inferiora pectoris nostri possit patrare peccatum; et linguam nostram emendat Apostolus, ne turpe de- siderium turpior sermo perficiat. Propter quod, di- lectissimi, omni cum vigilantia caveamus ne sermo malus aut turpis nostro de ore procedat, et preces nostras, quas suscipi oramus in cælo, casta ad Deum, lingua transmittat.

SERMO CXII.

De seruo centurionis in Evangelio.

ADMONITIO.

Benedictini monachi congreg. S. Mauri opp. S. Ambrosii editores, etsi apertis verbis indicaverint con- cionem hanc Ambrosio non esse ascribendam, attamen eandem in fine sermonum ejus num. 63 collocarunt; quam veriti suinus in collectionem nostram traducere, donec nostris oculis vidimus in cod. 99 S. Crucis in Jerusalem nomine S. Maximi relatum num. 94, et judicium etiam doctissimi cardinalis Besutii. Is igitur scri- bit: *Postremus sermo, quem S. Maximus existimo, est de seruo centurionis in Evangelio; in dedicatione basi- licæ, cujus principium est: Legimus in sancto Evangelio, etc. . . . qui quidem non est pro festo Dedicationis ecclesiæ, ut nunc in more habemus, sed est sermo ad populum habitus, cum de novo a comite, qui ibidem impo- ratoris nomine comesque appellabatur, basilica constructa fuit. Laudat quoque in eodem duos viros, Vitalianum et Majanum, qui, etsi mediocres in sæculo fortunisque tenues, tabernaculum tamen basilicæ construi fecerint. Accedit etiam testimonium codicis Sangallensis num. 75.*

ARGUMENTUM. — *Quid Maximus hoc in sermone tra- ctaverit satis ex superiori eminentissimi Besutii ju- dicio exploratum est.*

Legimus in S. Evangelio, cum centurionis cujus- dam servus qui erat illi pretiosior, e gravi paralysis ægritudine laboraret, et per seniores Judæorum ille centurio rogaret Salvatorem ut ejus doloribus mede- retur (*erat enim, ut ait Scriptura, moriturus*), inter cætera ad majorem commendationis gratiam sermo- nis Judæorum dixisse Domino: *Dignum est ut hoc illi præstes: diligit enim gentem nostram, et synagogam ipse ædificavit nobis (Luc. vii et seqq.)*. Si ergo com- mendantur Domino qui ædificavit synagogam, quanto est commendatior qui ædificavit ecclesiam? Et si is meretur gratiam qui impietatis receptaculum præsti- tit, quanto majorem meretur gratiam qui religioni domicilium præparavit? Et si ille cælesti misericordia visitatur qui construxit locum ubi Christus semper negatur, quanto magis visitandus est ^a qui fabricari fecit tabernaculum ubi Christus quotidie prædicatur? In centurione enim Dominus non quid operis fecerit, sed qua mente operatus sit comprobavit. Nam qui id temporis quo nondum Christiani erant sollicitè sy- nagogam fecit, si fuissent utique Christiani, intelli- gitur quod multo sollicitius fecisset ecclesiam. Sed tamen licet synagogam ædificet, Christum prædicat; in ipso enim opere commonet Pharisæos debere illos suscipere Salvatorem, et demonstrat propterea se tabernaculum amplius addidisse, ut multipliciter ibi Domini gloriam loquerentur. Si enim credit in Chri- stum conditor synagogæ, multo magis credere debet D habitator ipsius synagogæ. Centurio ergo, si justifi- catus est propter opus fragile vel terrenum, justifi- candus plane vir clarissimus et providentissimus co- mes noster propter opus tam perpetuum vel cæleste: qui comes, sicut est centurione dignitate potior, ita et fide debet esse devotior. Sapiens vir et religiosus comes, qui quantum in bello imperatori militat Sal-

vatori, et quantum festinat de hostium manibus ca- ptivos eruere, tanto **685** magis festinat a diaboli se sacrilegio liberare. Ibi inimicos terreni regis in- terficit, hic adversarios Domini cælestis insequitur; ibi barbaros vincit, hic dæmones. Sapiens, inquam, qui sicut comes imperatoris est, ita et comes Christi esse desiderat. Nam bene utique et religiose agendo, dignitatem suam cupit esse perpetuam, secundum quod scriptum est in propheta: *Et vos, o boni reges, bonas facite vias vestras et studia vestra, et audite vo- cem Domini Dei vestri, et penitebit Dominum mali quod locutus est adversum vos (Prov. xxvi)*. Ergo cum centurio rogaret Dominum ut de morte erueret ægro- tantem, et vellet Dominus ad domum centurionis pergere, in qua servulus decumbebat, ait centurio: *Domine, non sum dignus ut intres sub tectum meum*. Excusatur igitur centurio, et ne sub tectum ejus ingre- diatur Dominus indignum se dicit. Ecce dignus est comes noster, sub cujus tectum hodie Salvator in- greditur. Videamus ipsa centurionis excusatio quam habeat gratiam; ait enim: *Domine, non sum dignus ut intres sub tectum meum, ^b sed tantum dic verbo, sanabitur puer meus (Matth. viii)*. O fides Christiana, quæ cum humilitate totum impetrare consuevisti. Ecce religiosus centurio ad accipiendam salutem dignior fit, dum se profitetur indignum; et dum ædes suas injurias putat, magis eas honorificas fecit et gratas. Magnæ enim et perfecte fidei vir, qui intelligeret Christum Dominum cælorum esse, dum verebatur ne hospitii sui eum angusta **686** non acciperent. Ergo contradicente centurione, non pergit ad domum Do- minus. Non pergit Dominus, sed pergit Domini me- dicina; non visitat ægrotum Salvator, sed visitat sanitas Salvatoris. De fratribus vero nostris sanctis viris Vitaliano et Majano quid dicam? Scio illos glori- am ab hominibus non querere, nisi a solo Deo: sed tamen laudem eorum, etsi ego taceam, ipsa opera loquuntur; ad ipsorum enim laudem pertinet quid-

^a Cod. S. Crucis in Jer. legit: *qui fabricavit taber- naculum*.

^b Cod. S. Crucis in Jer. legit: *sed tantum dis ver- bum, et sanabitur. O fides, etc.*

quid in aliis paulo ante laudavimus. Nam hoc tabernaculum, etsi plurimi construxerunt, hi tamen sumptu operati sunt uno assensu. Et quo tandem sumptu eum sint in sæculo mediocres et tenues? Illo scilicet de quo ait Apostolus, *abundantia fidei et divitiis simplicitatis* (II Cor. viii). Est enim sanctis viris semper dives ipsa paupertas. Unde credo hos beatos hanc ecclesiam non minus orationibus quam impendiis fabricasse; sic enim oportebat ut opus Christi precibus magis cresceret quam cæmentis. Totam enim

A substantiam et in hujus factorum operis expendebant, et ipsis certe nihil deest. Ipsa plane est, sicut diximus, dives locuplesque paupertas, quæ expendit omnia et possidet omnia. Sed hæc a Deo benedicta est, sicut illa vidua de qua dicit Dominus in Evangelio (*Marc. xii*): Mulier hæc vidua pauper plus quam omnes misit; nam omnes hi ex abundanti sibi miserunt in munera Dei, hæc autem totum victum suum quem habuit misit.

SERMO CXIII.

De eo quod scriptum est: Venite ad me, omnes qui laboratis et onerati estis. Matth. cap. xi.

ADMONITIO.

Ex Anecdosis Muratorii tom. IV, pag. 109, hunc sermonem mutilum, ut jacet in codice Ambrosiano lausinus, fragmentum quoque eundem Muratorium secuti publicamus.

ARGUMENTUM. — *Christus Dominus discipulis suis in semetipso imitanda doctrinæ sanctæ proponit exemplum. Quale sit illius jugum et onus.*

Cum omnipotentis Dei Unigenitus quis quantusque esset manifestare hominibus vellet et bonitatis suæ fontem proposuisset aperire mortalibus, sic ait: *Omnia mihi tradita sunt a Patre meo, et nemo novit Filium nisi Pater, neque Patrem quis novit nisi Filius, et cui voluerit Filius revelare* (*Matth. xi*)? Hæc, carissimi, alterna Patris Filiique cognitio unam sine dubio atque indivisam ostendit esse substantiam. Sollicitius nunc intendite, fratres, quæ quantaque sit apud Dominum ac Redemptorem nostrum divinæ virtutis naturæ, cælestisque doctrinæ sapientia, et clementissimi ejus pectoris incomprehensa benignitas. Postquam enim a Deo Patre suo, sicut evangelicus sermo testatur, tradita sibi universa professus est, neque. etc. **687** (*Deest pagina. Sequitur fragmentum.*) de dolosis simplices, de iracundis placidos, humiles de superbis. Reficit ergo, imo refacit nos Christus, cum aut severioribus monitis committenda prævenit scelera, aut indulgentiæ suæ munere perpetrata remittit. *Tollite, ait, jugum meum super vos, et discite a me quia mitis sum et humilis corde* (*Matth. xi*). Vere mitis est Christus, quia ob hoc descendit de cælo, ut per opprobria injuriasque suas peccantibus semper mortalibus indulgentiam largiretur. Et vere est humilis, qui ut mori pro mortuis posset, carnalem sibi dignatus est consociare naturam. *Mitis sum, inquit, et humilis corde.* Corde se esse humilem Dominus profitetur, quia illa vere humilitas sancta est, quæ de religiosæ

mentis proficiscitur puritate, non quæ de vitioso pectore conscientia trepidante descendit. *Discite, ait, a me, quia mitis sum et humilis corde.* Quam bene docet talis magister, qui discipulis suis in semetipso imitanda doctrinæ sanctæ proponit exempla. Vos autem, carissimi, non ad humanam fragilitatem, sed ad illum semper intendite qui quæ faciebat loquebatur, et quæ locutus est fecit. *Tollite, ait, jugum meum super vos, quia 688 jugum meum suave est, et onus meum leve.* Jugum Christi, fratres, omnia diabolici jugi colligamenta dissolvit. Jugum Christi non inurit colla, sed ornat. Jugum Christi non deprimit capita nostra, sed continet. Jugum Christi sulcante vomere filii, vitiorum omnium gramina sentesque succidit. Jugum Christi concordibus caritatis vinculis in æternam societatem Deum hominumque conjungit. Quid etiam de onere Dominico prosequar, quod quidem hujusmodi est, ut cervicibus nostris peccatorum omnium pondus avertat? Onus enim Christi pudicitia est, onus Christi humilitas est, onus Christi patientia est, onus Christi contemptus est mundi, et pro confessione nominis ejus beati tormenta martyrii. Hæc nobis, fratres, saluberrima vitæ onera Salvator imponit, ne mortiferis mundi hujus ponderibus obruamur. Atque ideo devotioribus studiis capita nostra jugo evangelico submittamus, subjiciamus et humeros nostros delectabilibus sanctæ conversationis oneribus, quatenus omnipotens nos Deus noster a durissimo diabolice captivitatis jugo et ab onere miseræ servitutis, ut vere bonus et ut vere mitis erueret et libere dignetur.

SERMO CXIV.

Super illa verba Evangelii: Quis putas major erit in regno cælorum? etc. Matth. cap. xviii.

ADMONITIO.

In hunc Evangelii locum homiliæ, cujus initium est: *Si diligenter audistis evangelicam lectionem, etc.*, quam num. 85, col. 283 hujus voluminis edidimus, S. Maximum auctorem esse ibidem ostendimus. Igitur et hic sermo eidem tribuendus est; quod homiliam cum inscriptione: *Item unde supra*, in laudato ibidem Casanatensi codice sequatur, similique sit scribendi ratione confectus.

ARGUMENTUM. — *Statuto in medio puero, Dominus vult ut simili exemplo sine malitia et sine dolo in sæculo præsentem vivamus. Patriarchæ et apostoli pueri a Domino appellantur, quorum exemplum imitari debemus. De mola asinaria suspendenda in collo*

scandalum facientium; hæreticorum cumprimis atque Judæorum.

Ignorantes adhuc discipuli quanta esset gloria humilitatis, de meriti sui vel honoris prælatione certa-

bant, dicentes ad Dominum : *Quis putas major est in regno cœlorum (Matth. xviii)?* Contentionem discipuli habebant quis major esset in regno cœlorum, cum sine dubio apud Deum ille major habeatur qui humilior fuerit, dicente ipso : *Qui se exaltaverit humiliabitur, et qui se humiliaverit exaltabitur (Matth. xxiii).* Unde non immerito ad amputandam hujusmodi discipulorum suorum non necessariam contentionem : *Vocavit, inquit, Jesus puerum, et statuit eum in medio eorum et dixit : Amen dico vobis, nisi conversi fueritis et efficiamini sicut pueri, non intrabitis in regno cœlorum (Matth. xviii).* Statuto in medio pueri ad exemplum ipsius Dominus discipulos adhortatur, ostendens quod si unusquisque sicut puer effectus non fuerit, intrare in regnum cœlorum non possit. Sed non idcirco Dominus exemplum puerorum attulit, vel ideo effici nos tanquam pueros jubet, ut ætate pueris similemur, cum **688** ætas jam senior rursus ad infantem redire non possit; sed ut infantiam puerorum et innocentiam imitemur. Novit beatus Apostolus quemadmodum pueri esse a Domino jubeamur cum dicit : *Nolite pueri effici sensibus, sed malitia parvuli estote, ut sensibus perfecti sitis (I Cor. xiv).* Puer enim vel parvulus militiam sæculi non novit, peccatum facere necit, proximo malum non operatur, iram non tenet, neminem odit, divitias non quærit, gloriam mundi ipsius non miratur, patrem semper sequitur, a matre non recedit. Hac ergo de causa vult nos Dominus tanquam pueros effici, ut simili exemplo sine malitia et sine dolo in sæculo præsentem vivamus. Peccatum fugiamus, malum proximo non operemur; iram non toneamus, non divitias, non gloriam sæculi requiramus. Patrem semper sequamur, id est Deum, cujus filii per adoptionem esse jam cœpimus, a matre non recedamus, id est ab Ecclesia, per quam Deo spiritaliter nati sumus. In hujus matris gremio, tanquam parvuli sinu patris proprie constituti requiescamus. Hujus salubri doctrina quotidie denutriamur, ut in fide et gratia baptismi crescamus; secundum quod Petrus in Epistola sua testatus est, dicens : *Infantes, lac adamate, ut in eo crescat (I Pet. ii).* Ostendit nobis et sanctus Joannes in Epistola sua qualiter pueri esse debeamus, cum dicit : *Scribo vobis, pueri, quia cognovistis patrem (I Joan. ii).* In hoc ergo pueri esse præcipimur, ut patrem agnoscamus; ut innocentes et simplices sicut columbæ in hoc mundo vivamus. Volens igitur Dominus hujusmodi in nobis esse similitudinem puerorum, non immerito præsentem loco ait : *Nisi conversi efficiamini sicut pueri, non intrabitis in regnum cœlorum. Quicumque ergo humiliaverit se sicut puer iste, hic major est in regno cœlorum.* Eum ergo majorem in regno cœlorum futurum evidenter Dominus manifestat, quicumque humilitatem et innocentiam pueri fuerit imitatus. Denique ipse Dominus, ut nobis perfecte ex se exemplum humilitatis ostenderet, etiam ipse assumpta carne effici puer dignatus est, secundum quod scriptum de eo legitur : *Quoniam puer natus est nobis, et filius datus est nobis, cujus imperium factum est super humeros*

A ejus (Isai. ix). Iude namque etiam SS. patriarchæ et apostoli a Domino pueri nuncupati sunt, secundum quod scriptum de ipsis legimus : *Ecce ego et pueri, quos dedit mihi Dominus (Isai. viii),* quia tanquam pueri sine dolo, sine malitia permanserunt. Imitemur igitur hujusmodi puerorum exemplum, id est omnium sanctorum, ut in regno cœlorum intrare cum ipsis mereamur. Imitemur ipsius Domini humilitatem, qui salutis nostræ causa puer esse dignatus, ut cum ipso regnare **690** possimus. Et merito addidit : *Qui autem accipit unum talem puerum in nomine meo, me accipit;* ostendens quod quicumque servum fideliter credentem in Christo, et secundum pueri innocentiam viventem recepit, se recipiat. In cujus susceptione idcirco se recipi Dominus dixit, ne aliquem hujusmodi servum Dei humiliter viventem contemptui haberemus. Propterea addidit dicens : *Quicumque scandalizaverit unum de pusillis istis qui credunt in me, expedit ei ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, et demergatur in profundum maris.* Necesse erat ut post præmium devotæ fidei infidelitatem damnatio sequeretur. Sicut enim fidelibus hominibus scandalum facientibus pœna debetur, et quam grave peccatum sit scandalum facere, ex hoc ipso cognoscimus, cum Dominus expedire dicat hujusmodi homini, ut mola asinaria suspensa in collo ejus in profundum maris demergatur, quam ut unum de pusillis in Christo credentibus scandalizet. Ut prævento peccati scandalo hujusmodi, si fieri potest, hac sententia, in præsentem vitam sine scandalo vivere, quam cum scandalo pœnam æternam illius mortis malimus incurrere. Si igitur hoc Dominus de eo qui unum scandalizat de pusillis loquitur, quam putamus pœnam habituros hæreticos, qui per pravam et perfidam doctrinam non uni, sed integræ Ecclesiæ scandalum faciunt? Et quamvis dictum hoc Domini de mola asinaria etiam simpliciter possit intelligi, tamen secundum mysticam rationem in significatione molæ asinariæ plus aliquid potest intelligi. Animalia quæ ad molam jungi solent, clausos oculos habere consueverunt. Unde molæ significatione labor vitæ presentis ostenditur. In asino vero gentilis homo monstratur, qui sine cognitione Dei et lumine fidei tanquam cæcum animal in labore sæculi vivit. Profundum vero maris profundum errorem mundi. Et ideo bene dixit expedire tali qui scandalum facit molam asinariam suspendi in collo ejus et demergi in profundum maris. In quo maxime Judæum significare videtur, qui de cruce Christi, de prædicatione nominis ejus scandalum pati cognoscitur. Huic ergo tali expedit, si in cæcitate erroris gentilis veluti in profundum maris demersus versaretur, quam sub prædicatione legis, per quam lumen veritatis agnoscere se Judæus existimat, de Christo vel apostolis ejus, quos parvulos appellat, scandalum pateretur; quia facilius est gentilem sine lege Christo non credere, quam Judæum viventem sub lege, legis ipsius Dominum denegare. Possumus autem in mola asinaria etiam duo Testamenta significata **691** cognoscere, per quæ unusquisque scandalum faciens

justa sententia colligatus, in interitum mortis demergitur. Quam sententiam motu asinarum maxime in populo Judaeorum impletam agnoscimus: qui cum saepe scandalum adversus Dominum et adversus ejus apostolos excitarent, eorundem duorum Testamentorum auditu, velut ad 692 quoddam remedium salutis, amisso regno proprio, in profundum maris de-

mersi sunt, id est in congregationem gentium diversarum dispersi; qui in errore mundi istius tanquam in profundo maris inhabitant, Creatorem caeli ignorando Dominum ac Salvatorem nostrum Jesum Christum, cui est salus et gloria in saecula saeculorum. Amen.

SERMO CXV.

In adventu divinum.

Vincere diabolum, ipso suffragante Domino, potuit quicumque salutaria Dei praecepta suspirans studuerit exosam cunctis tumidae mentis suae inclinare superbiam, radicem malorum omnium, avaritiam coercere; inimicam bonarum virtutum refrenare luxuriam, hostem sanctae castitatis invidiam mitigare, usurarum etiam perniciose non amare compendia, custodem pacis justitiam muneribus non gravare, noxia factionum horrere commenta, in gloriam et nonnunquam B

cruentum indebiti honoris ambitum declinare, incantiva discordiae, contumeliosae linguae maledicta cohibere, mendacia nihilominus, quae vitam maculant, animam vulnerant, amicitias dissipant, Christiano ab ore repellere, atque ab omnibus superstitionibus daemonum idolorumque sacrilegiis, per quae vel maxime benignitas omnipotentis offenditur veri Dei amore diffugere.

SERMO CXVI.

In adventu divinum.

Qui enim propriis abundat bonis, saeculi thesauros non requirit. Bona enim propria, honestas, sobrietas, misericordia, castitas, quae bona omni auro magis sunt pretiosa, ut sciatis, quia his ipsa viliora sunt metalla. Auri talenta erui possunt, argenti vasa comparari possunt, honestas sola non potest erui; honestas enim non eruitur, sed acquiritur, quia non constat pretio, sed virtute. Tu igitur qui aurum possides, si placet, bona invicem conferamus. Tu cum peregre proficisceris, thesauri tui domi remanent, quibus longe a te positus semper trepidare, et semper incertus es, ne, cum domum redieris, non habeas quae habebas. Ita C

dam semper amissionem eorum metuis, apud conscientiam tuam nudus et pauper es. Ego autem quocumque iero, meae divitiae me sequuntur, nec separari a me possunt bona, quoniam non terreno specu, sed thesauro pectoris retinentur. Tu cum recedis a saeculo, relinquendo tuas divitias, perdidisti; ego autem, cum mihi de hoc mundo migrare contingit, divitias meas ad paradisum veho; tuas divitias post mortem, exemplo illius purpurati divitis, ignis et tenebrae subsequuntur; meas divitias, exemplo Lazari, sinus Abrahae et beatitudo suscipiet.

ADDENDA.

ADMONITIO.

Jam quod in schedis omissi essent sermones duo de Pentecoste, et pag. 521 indicati, postremo reperti, addendi forent (a), contigit ut in limine absolvendae editionis ea tandem quae operum sancti Maximi excerpta jamdiu ex manuscriptis codd. biblioth. Galliarum regis expectabantur, advenerint. Praemonitos autem lectores volumus, quod spectat primum ad duos sermones addendos (qui septimus et octavus de Pentecoste fuissent), utrumque nunc primum in lucem nos producere ex vetustissimo codice sancti Dalmatii, persaepe laudato, cui accedit testimonium codicis Taurinensis, apud quem sunt homiliae 16 et 17 cum epigrapha: *Item de Pentecoste*. De codicibus vero Gallicis in praefatione, pag. 24, diximus nos plura ex his sperare, sed quamvis diligentissimus et eruditissimus P. Petrus Paulus Druon Benedictinae congregationis Sancti Mauri a praestantissimo praesule Josepho ab Auria archiepiscopo Seleuciensi pontificio legato apud Galliarum regem ad hoc electus plurimum temporis et laboris in innumeris pene voluminibus manuscriptis evolvendis insumpserit, tantis curis ejus et sollicitudinibus fructus non omnino respondit. Ex sermonibus ergo ab eo missis aliqui in nostra hac collectione impressi jam sunt; nonnulli in corpore, et in appendice operum sancti Augustini; alii in omnibus sancti Leonis Magni editionibus leguntur. Quod remanet a praesulis Taurinensis Maximi elocutione penitus distat, ut ex quibusdam excerptis constabit. Singulorum initia et finem dabimus, prout exstant, servato ordine Parisiensis manuscriptorum.

SERMO I de Adventu Domini.

Hic depromptus asseritur ex codicibus 3786 et 3802, et incipit: *Movet fortasse vos, fratres, etc.*, praemissa praefatione: *Igitur quoniam pro tempore spiritualibus epulis reficere nos debemus, etc.* Nihil nobis ex his deest, ut videre est pag. 5.

SERMO II de Natali Domini.

Audistis, fratres carissimi, quemadmodum nobis beatus evangelista hodie generationis Christi retulerit sa-

D cramentum, etc. Desinit: *Igitur diem festum celebramus non humanae devotionis, sed divinae dignationis, etc.*

Annotatur ab excerptore erutus ex cod. 3783 saeculi XI, et in aliis pluribus manuscriptis sancto Maximo attributus. Verum rhapsodia potius dicenda ex diversis locis congesta, cujus non exigua pars legitur in sermone *I de Natali Domini*, quem inter suppositos sancto Maximo Taurinensi collocavimus in appendice pag. 26.

(a) Hos sermones nos suo loco, ut decebat, restituimus. Vide hujus tomi col. 009-042 sub num. Lrv et LV. ERIT.